

Pécsi Tudományegyetem
Állam és Jogtudományi Kar
Doktori Iskola

Dr. Jójárt Borbála Gyöngyike

**A büntetés-végrehajtási bírói eljárásjogi szabályai nemzetközi
kitekintésben**

Témavezető:
Dr. habil. Herke Csongor
tanszékvezető egyetemi docens

2012

Budapest

Bevezetés	1
1. Fogvatartottak jogait érintő nemzetközi egyezmények, ajánlások.....	3
1.1. Európai befolyás, Európa Tanács javaslatai.....	4
1.2. Kezdetek és háttér.....	8
1.2.1. Fogvatartotti ráták.....	8
1.2.2. Lényeges (alapvető) magyarázatok.....	9
1.3. Társadalom-gazdasági faktorok (munkanélküliség, társadalmi egyenlőtlenség stb.) és demográfiai tényezők.....	10
1.4. Szociális indikátorok európai összehasonlításban:.....	11
1.5. Túlterheltség és a különböző fogvatartotti ráták okai.....	12
1.6. A büntetés-végrehajtási politika tendenciái: végrehajtási célok, börtönreformok	13
1.7. A végrehajtás fő problémái, krízispontjai	14
1.8. Jövőbeli modellek	17
1.9. Társadalom-gazdasági faktorok (munkanélküliség, társadalmi egyenlőtlenség stb.) és demográfiai tényezők.....	19
1.10. A túlterheltség, mint probléma, csökkentésének módjai	19
1.11. Média és egyéb befolyás a kriminálpolitikára és a büntetés kiszabásra (botrányok, kutatások jelentőségei, kriminálpolitika mint választási kampányeszköz, érzelmekre hatás)	20
2. Nemzetközi kitekintés.....	21
2.1. A büntetés-végrehajtás kontrolljának nemzetközi vonatkozásai.....	21
2.2. Ügyészi törvényességi felügyelet	22
2.3. A bv. bírászkodás Európában.....	24
2.3.1. A francia bv. bíró döntése elleni ügyészi panasz.....	24
2.3.2. A büntetés-végrehajtás kontrollja	24
2.3.2.1. Franciaország.....	25
2.3.2.2. Olaszország.....	26
2.3.2.3. Portugália.....	26
2.3.2.4. Német-osztrák modell	26
2.4. Egyéni jogvédelem és általános felügyelet	27
2.4.1. Belső panaszlehetőségek	27
2.4.1.1. A fogvatartottak jogorvoslati jogai Franciaországban	28
Panasz a felügyeleti szervhez („Le recours hiérarchique”):.....	28
2.4.1.2. A panaszjog Németországban.....	28
Egyéni panasz a szövetségi alkotmánybírósághoz:	28
Petíció, kérvény:	29
2.4.1.3. Panaszlehetőség Hollandiában a Büntetőjogi Ügyek Központi Tanácsánál („Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing”, a továbbiakban CRS).....	29
2.4.1.4. A panaszjog Angliában.....	30
2.4.2. Külföldi intézmény-variációk.....	32
2.4.2.1. Franciaország.....	34
Büntetés végrehajtási bíró intézménye (JAP):	37
2.4.2.2. Olaszország.....	39
2.4.2.3. Portugália.....	41
2.4.2.4. Lengyelország.....	42
2.4.2.5. Csehország.....	44
2.4.2.6. Lettország	45
2.4.2.7. Spanyolország.....	45
Az elmúlt 25 év büntetőjogi fejlődése:.....	45

Drogpolitikában való változás:.....	46
2.4.2.8. Németország	47
2.4.2.9. Ausztria.....	52
Az utóbbi 25 év büntetőjogi reformjai:.....	52
2.4.2.10. Belgium	53
2.4.2.11. Hollandia.....	57
2.4.2.12. Svédország.....	58
2.4.2.13. Anglia, Wales.....	58
2.4.2.14. Görögország.....	60
2.4.3. Külső kontroll.....	61
2.4.3.1. Ombudsman.....	61
Nemzeti ombudsmanok:	63
Svédország	63
Skócia.....	64
Nagy-Britannia	64
Hollandia: „De nationale Ombudsman”	65
Lengyelország.....	65
Németország.....	66
2.4.3.2. Civil kontroll a büntetés-végrehajtásban.....	66
Társadalmi ellenőrzési modellek	66
Egyes európai országok megoldásai.....	68
Anglia.....	68
Hollandia	70
Svédország	70
Ausztria	70
Németország.....	70
Lengyelország.....	72
2.5. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete, a végrehajtás belső kontrollja	72
2.5.1. Igazgatási felügyeleti modellek	72
2.5.2. A büntetés-végrehajtás belsőkontrollja egyes európai országokban.....	75
Belső panaszlehetőségek.....	75
Franciaország.....	75
Észtország	77
Lettország.....	78
Németország.....	78
Szakmai- és szolgálati felügyelet felügyelő hatóságok által.....	79
Parlamenti kontroll: Bv. bizottság, albizottságok, petíciós bizottság.....	79
Svájc.....	79
Hollandia	80
Anglia, Wales	81
2.5.3. Nemzetközi kontrollhatóságok.....	81
<i>Kínzás Elleni Bizottság egyes országok büntetés-végrehajtásáról készített beszámolóí (a bírói útra, jogorvoslatra, bv. bíróra vonatkozó megállapítások)</i>	82
Németország.....	82
Anglia.....	82
Franciaország.....	83
Hollandia	83
Emberi Jogok Európai Bírósága.....	83
2.6. Összegzés	86
2.6.1. Felügyeleti hatóságok vegyesen	86

2.6.2. Ombudsmanok	86
2.6.3. Bv. intézetek felügyelő bizottságai	87
2.6.4. Egyéb szervezetek („Non governmental Organizations”).....	87
2.6.5. Az egyes országok kontrollformáinak összefoglalása	88
Németország.....	88
Anglia, Wales	88
Franciaország.....	89
Hollandia.....	89
Lengyelország.....	89
2.6.6. Különböző kontrollformák összehasonlítása.....	90
Bírósági kontroll és ombudsman	90
Egyedi jogvédelem és általános felügyelet	90
Belső és külső hatóságok	90
Állami és nem állami szervezetek.....	91
2.6.7. Összefoglaló jog-összehasonlítás és jogpolitikai végkövetkeztetések.....	91
3. Történeti áttekintés	93
3.1. Jogállami alapelvek.....	94
3.1.1. Anyanyelv használatának elve.....	96
3.1.2. Tisztességes eljárás elve.....	96
3.1.3. Igazságszolgáltatás és a büntetés állami monopóliuma	97
3.1.4. Arányosság elve.....	97
3.1.5. Ártatlanság vélelme.....	97
3.1.6. Független és pártatlan bíróság	97
3.1.7. Személyi szabadság bíró általi korlátozása és a tárgyalás nyilvánossága.....	98
3.1.8. Elítélt meghallgatáshoz való joga.....	98
3.1.9. Indokolási kötelezettség	100
3.1.10. Ne bis in idem elve.....	100
3.1.11. A védelem jogának elve	101
3.1.12. Jogorvoslati jogosultság	101
3.13. A büntetés-végrehajtási bíró feladatai a törvényességi felügyelet terén.....	102
3.2. Ügyészi törvényességi felügyelet	106
3.3. Az ombudsman	107
3.4. A magyar büntetés-végrehajtás társadalmi ellenőrzése	108
3.5. Nemzetközi kontroll.....	110
4. A bv. bíró döntési jogköre.....	112
4.1. A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása	118
4.2. Enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása	124
4.3. Magánelzárás, fenytés elleni fellebbezés elbírálása	128
4.4. Feltételes szabadságra bocsátás	130
4.4.1. A feltételes szabadság lényege	131
4.4.2. A feltételes szabadságból kizárt.....	131
4.4.3. Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátásának lehetősége.....	133
4.4.4. A feltételes szabadságra bocsátás eljárási szabályai	134
4.4.5. Jogorvoslat a feltételes szabadságra bocsátás esetén	138
4.5. Feltételes szabadság megszüntetése.....	138
4.6. Szabadságvesztés büntetés végrehajtásának félbeszakítása.....	142
4.6.1. A bv. jogi eljárási félbeszakítás	143
4.7. Az elítélt sajtó útján történő nyilatkozattétele, illetve közzététele;.....	145
4.8. Közérdekű munka fogamatba vétele (első munkahely kijelölése)	145

4.8.1. A pártfogó felügyelő feladata	146
4.9. Közérdekű munka megkezdésére halasztás és félbeszakítás	148
4.10. Közérdekű munka végrehajtásának helyéül más munkahely kijelölése	149
4.11. Közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre.....	150
4.12. Halasztás.....	151
4.12.1. Törvényi előfeltételei	151
4.12.2. A szabadságvesztés végrehajtásának elhalasztása.....	152
4.12.3. Halasztás javítóintézeti nevelés esetén.....	154
4.12.4. Halasztás a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés megkezdésére;..	154
4.13. Közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása	154
4.14. Közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása	155
4.15. Pártfogó felügyelet.....	156
4.15.1. Pártfogó felügyelet elrendelése.....	160
4.15.2. A bíróság határozatában előírt pártfogó felügyeleti magatartási szabályok megváltoztatása	161
4.15.3. Az általános magatartási szabályok	162
4.15.4. A külön magatartási szabályok	162
4.15.5. A bíróság, illetve az ügyész által meghatározott külön magatartási szabályok..	163
4.15.6. A magatartási szabályok megváltoztatása.....	163
4.16. A pártfogó felügyelet megszüntetése.....	164
4.17. Szabadságvesztés fokozatának utólagos meghatározása fiatalkorúként elítélt huszonegyedik életévét betöltő személy esetében.....	164
4.17.1. Az új fokozat megállapításának alapja	165
4.18. Fiatalkorú elbocsátása javítóintézetből	165
4.18.1. A javítóintézeti nevelés célja és végrehajtása.....	166
4.18.2. Pártfogó felügyelet	168
4.19. Az ideiglenes elbocsátás szabályai	170
4.19.1. Két jogeset	171
4.20. Ideiglenes elbocsátás megszüntetése	176
4.21. A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának akadálya	180
I. A bírói kiutasítás és büntetés-végrehajtási bíró eljárása.....	180
1. Bírósági kiutasítás kitoloncolással végrehajtása esetén követendő jogorvoslati rend	181
2. A bíróság kiutasítást elrendelő ítéletének felülvizsgálata	181
3. A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának akadálya	181
II. A biztonságos ország fogalmának vizsgálati szempontjai a közigazgatási hatósági és a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban.....	182
1. Az országinformáció minőségi normái	184
2. Az országinformáció forrása	186
III. A non-refoulement vizsgálata bírói kiutasítás esetében.....	187
4.22. A kiutasítás mellékbüntetés végrehajthatóságának az ügyész indítványára, de legalább kétévenkénti megvizsgálása	187
IV. A vizsgálat szempontjai vérbosszú tekintetében – UNHCR állásfoglalás.....	195
V. A vérbosszú továbbélése	198
1. Albánia	200
1.1. Él-e Albániában a becsületgyilkosság hagyománya?	200
1.2. Elégséges védelem	202
1.3. Belső áttelepülés	202
1.4. Esetjog.....	202
1.5. Horvath színvonal	203

2. A családi vérbosszútól való félelem lehet-e reális alapja az Albániába (Albánia és Koszovó bármely vidékét tekintve) való visszatérés megtagadásának?.....	204
2.1. Albánia: 1376 család áll vérbosszúban	205
2.2. Megbékélés intézménye	205
2.3. Déliek – több brutalitás a vendettában.....	206
2.4. Megbékélési, békéltetési kezdeményezések.....	206
2.5. Menedékjogi kérelem külföldön.....	208
2.6. Belső menekülési alternatíva	208
2.7. Elégséges Védelem	208
3. Vérbosszútól való félelem Angolában	209
3.1. Mozgásszabadság, belső menekültek, menekültek védelme és hontalanok.....	209
3.2. Belső menekültek.....	209
3.3. Gyakorlat	210
5. De lege ferenda.....	213
6. Irodalomjegyzék.....	219
6.1. Szakirodalom.....	219
6.2. Internetes szócikkek.....	235

Bevezetés

Az ítélkezéshez szorosan kapcsolódó, sajátos ítélkező tevékenységről beszélhetünk a büntetés-végrehajtási bíró esetében. A büntetés-végrehajtási bíró nem a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelője, hanem jogorvoslati, igazságszolgáltatási fórum, mely a bírói tevékenységből adódik. Értelemszerűen a büntetés-végrehajtás nem tipikus feladatait végzi, mert azzal megszűnne a bírói funkció ellátása.

Európa, elméletileg egyik legrégebben kimunkált és a gyakorlatban bejáratott bv. bírói működést **Michael Foucault** polgárpukkasztóan határozta meg: „a büntetést alkalmazó bíró egy fattyú és torz gyermek”.

Lehet, hogy Foucault úgy értette, hogy a bv. bíró esetében nem a szó klasszikus értelmében lévő bíróról, nem „igazi” bíróról van szó. S mindez helytálló, mert az ítélet kihirdetése után, az igazságszolgáltatást követően, a végrehajtás ideje alatt, nem a büntetőhatalom teljességét gyakorolja és nem a hagyományos büntetőeljárás szabályok alapján dolgozik. Más elvek vezérik, az ártatlanság védelme, a vádelv értelmezhetetlen. – Eljárása folyamán a nyilvánosság sem mindig jellemző. Talán Foucault így értve – illetve a „torz” jelzővel.¹

Vajon a törvénytelen forma miatt minősítette „fattyúnak”? Ha a hatalmi ágak szétválasztásának sztrikt rendszere felől közelítünk, a bv. bíró szokatlan helyet foglal el. Munkája a büntető igazságszolgáltatás folytatása, mert döntése bírói jellegű, de eljárása és határozata alapján államigazgatási jegyeket képvisel (a jogorvoslat, jelenlét, kezdeményezés tekintetében).

„Foucault által megfogalmazott aggály, hogy a bv. bírói tevékenység szabályai nemcsak kiforratlanok, de nyugton állíthatóan eljárási helyzete, sőt bírói ítélkező jellege egészében kétséges, tehát nem véletlen hátrányos megítélése. Ennél fogva mindenütt sok még a tennivaló, ám éppen e kifogások szinte ki is jelölik a vizsgálódás és jobbítás irányait.”²

A jogerős ítélettel kiszabott büntetés végrehajtásának ideje alatt a büntetéssel sújtott állampolgár jogi helyzete jelentős mértékben megváltozik. Az elítéléssel beálló változás azonban nem abszolút, az elítélt nem válik teljesen jogfosztott személlyé, nem a büntetés-végrehajtás „tárgya”, hanem olyan alanya, akít a büntetés végrehajtása során jogok illetnek meg, és köteleességek terhelnek.³

„A jogkorlátozott személyek kiszolgáltatottsága magába hordozza az emberi jogok megsértésének fokozott veszélyét. Ezért keletkezik az a követelmény, hogy „az elítéltek jogait és kötelességeit érintő, végrehajtás alatt meghozható legfontosabb döntések a végrehajtó hatalomtól független, az igazságszolgáltatás területéhez tartozó, magas szintű jogi

---

¹ Megjegyzendő, a jelenleg hatályos joganyag miniszteri indokolásában szerepel, hogy a bv. bíró eljárására, az érintett személyek részvételére, a tárgyalás nyilvánosságára stb. az egyesbírónak a vétségi tárgyalásra vonatkozó szabályai az irányadók

² *Kabódi Csaba: Emberi jogok a börtönben- Kandidátusi értekezés- Budapest- 1994*

³ *Vókó György: A bűnelkövetők jogkorlátozásáról. Az elítéltek jogi helyzetéről általánosságban. Jogtudományi közlöny, XLIV. új évfolyam, 1989. évi 8. szám, 399 .o.*

ismeretekkel felvértezett személy, jelesül egy speciális feladatokat ellátó bíró hatáskörébe tartozzanak.⁴

A büntetés-végrehajtási (bv.) bírói jogintézmény létének fő indoka a bíróságok egyetemes alkotmányos függetlensége, amely egy jogállamban a konkrét alkotmányos berendezkedéstől függetlenül záloga a törvényesség biztosításának és az emberi jogok legmagasabb szintű védelmének. Ezen túlmenően tevékenységének szükségessége mellett szól az az alkotmányos megfontolásokon nyugvó igény is, hogy a végrehajtás menetében a bíróság által kiszabott büntetés tartalmának módosítását is bíróság végezze el.⁵

A bírósági szervezeten belül elhelyezkedő, annak nélkülözhetetlen eleme lévén a bv. bíró, speciális feladatai révén a büntetőbíróság által kiszabott ítélet jogerejének beállta után a kiszabott szankció végrehajtásához kötődik.

---

⁴Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle 2010/1, 59 .o.

⁵Szűcs András: *A bv. bíró helye és szerepe a büntetés-végrehajtást övező jogállami biztosítékok között*. Bűnügyi Szemle, 2008/1. 41 .o.

1. Fogvatartottak jogait érintő nemzetközi egyezmények, ajánlások

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának⁶ 3. cikke az élethez, szabadsághoz és biztonsághoz való jogot, az 5. cikk pedig a kínvallatás, kegyetlen, embertelen, lealacsonyító büntetés és bánásmód tilalmát, a 7. cikk a hátrányos megkülönböztetést mondja ki⁷.

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya⁸ 2. cikke a diszkriminációt, a megkülönböztetést tilalmazza, a 9. cikkének 1. pontja szerint: „Mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Senkit sem lehet önkényesen, sem őrizetbe venni vagy letartóztatni. Senkit sem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.”⁹ A 10. cikk a szabadságuktól megfosztott személyekkel való emberséges bánásmódot és emberi személyiség veleszületett méltóságának tiszteletben tartását írja elő. „A bv. rendszerben olyan bánásmódot kell alkalmazni, melynek alapvető célja az elítéltek megjavítása és a társadalomba való beillesztésük elősegítése. A fiatalokú elkövetőket a felnőttektől el kell különíteni, s részükre a koruknak és a jogi helyzetüknek megfelelő elbánást kell biztosítani.”

További egyezmények születtek a diszkrimináció megelőzése,¹⁰ az igazságszolgáltatás során szükséges emberi jogok érvényesítésére a fogvatartottakkal és a börtönbüntetésüket töltő személyek védelmére.

Fogvatartottak bánásmódjára vonatkozó minimális standard szabályok:

- Az ENSZ Bűnmegelőzéssel és az elkövetők iránti bánásmóddal foglalkozó kongresszuson 1955-ben, Genfben elfogadott, a Gazdasági és Szociális Tanács 1957. július 31.-én kelt 663 XXIV. sz., illetve az 1977. május 13.-án kelt 2076 LXII sz. határozataival jóváhagyott határozat;
- Minden személynek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelméről szóló Nyilatkozat, ENSZ 1975. december 9-én, 3452 sz. XXX. Közgyűlési határozata;
- Egyezmény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód ellen, ENSZ 1984. december 10-én kelt, 34/47. sz. Közgyűlési határozata;
- Magatartási Szabályzat a rendfenntartó erők tisztviselői számára, ENSZ 1979. december 17-én kelt, 34/169 sz. Közgyűlési határozat;
- Az orvosi etika Alapelvei az egészségügyi személyzetnek, különösen az orvosoknak, a bebörtönzöttek és fogvatartottak kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelmében játszott szerepére vonatkozóan, ENSZ, 1982. december 18-án elfogadott, 37/194 sz. Közgyűlési határozata;

⁶ ENSZ 1948. december 10. napján kelt 217 A III sz. Közgyűlési határozata;

⁷ Jójárt Borbála Gyöngyike: *Fogvatartottakkal való bánásmód egyes problémái*. Budapest, ELTE AJK 2005. szakdolgozat 12-15.o.

⁸ ENSZ 1966. december 16. napján kelt 2200 A XXI. sz. Közgyűlési határozat hatályba lépett: 1976.III.23.;

⁹ Az Egyezségokmány 3. pontja második mondatában rögzíti: „Az általános szabály ne legyen az, hogy az ítélethozatalra váró személyt őrizetben kell tartani, azonban a szabadlábra helyezést függővé lehet tenni olyan biztosítékoktól, amelyek szavatolják, hogy az érintett személy a tárgyaláson, a bírósági eljárás bármely más szakában, illetőleg adott esetben az ítélet végrehajtása céljából megjelenik.”

¹⁰ Egyesült Nemzetek Nyilatkozata a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről, ENSZ 1963. november 20-án kelt 1904. XVIII sz. Közgyűlési határozata, Nyilatkozat a vallás vagy meggyőződés alapján történő türelmetlenség és megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről, ENSZ 1981. november 25.-én kelt 36/55. sz. Közgyűlési határozata, UNESCO Alapokmány 1945. november 16.

- Az ENSZ minimális standard Szabályai a fiatalok vonatkozásában érvényesülő igazságszolgáltatásról, „A BEIJING Szabály”, ENSZ 1985. november 29-én született 40/33 Közgyűlési határozata;
- Nyilatkozat a bűncselekmény és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságtétel alapvető elveiről, ENSZ, 1985. november 29.-én, 40/34 sz. határozata. ET Miniszteri Bizottsága R 87/3. sz. ajánlása az Európai Börtön szabályokról (továbbiakban EBUSZ)¹¹

Nagyon nagy jelentőségű nemzetközi szerződést fogadtak el 1950-ben Rómában. Az Emberi Jogok Európai Konvenciója az Európa Tanács (1949) vívmánya. 1953-ban lépett hatályba, s a tagállami kötelezettségvállalás biztosítására létrehozott intézményrendszer elkezdett működni. Az államok felé kötelezettséget jelentett, hogy a joghatóságuk alatt élők számára biztosítsák az Egyezménybe foglalt jogokat és szabadságokat, s egyidejűleg egy nemzetközi ellenőrzési rendszert is létrehozott, mely lehetőséget nyújt egyaránt az államoknak s a magánszemélyeknek, hogy a Strasbourgban működő jogi intézményeihez fordulhassanak, ha a garantált jogok megsértését vélelmezik.

Valójában egy keretszerződésről van szó. Deklaratív előírásokat tartalmaz, mely az egyes ügyekben hozott döntések alapján értelmezhető. Ez az angolszász típusú precedensjoghoz hasonló működést eredményez, s láthatjuk, hogy akadnak egy-egy problémakört érintő, eltérő döntések, de ezt inkább az ügyek sajátosságai miatt vélem előfordulónak, mintsem a Bíróság eltérő összetételének tulajdonítom.

A védett jogok¹² Egyezményben lévő hatálybalépését követően tizenegy kiegészítő jegyzőkönyv került elfogadásra. Az 1., a 4., a 6., és a 7. Kiegészítő Jegyzőkönyv bővítette s további jogokkal egészítette ki az Egyezmény által garantáltakat. A 2. Kiegészítő Jegyzőkönyv jogi véleményezési jogkörrel ruházta fel a Bíróságot. A 9. Kiegészítő Jegyzőkönyv egyének számára is lehetővé tette, hogy ügyüket a Bíróság elé terjesszék, amennyiben az érintett állam ratifikálta a Jegyzőkönyvet és a felterjesztést a Szűrőbizottság jóváhagyta. A 11. Kiegészítő Jegyzőkönyv intézkedett az Egyezmény végrehajtására felhatalmazott intézményrendszer újjászervezéséről. A további Jegyzőkönyvek az Egyezmény alapján működő intézmények szervezetére és eljárására vonatkoznak.

1.1. Európai befolyás, Európa Tanács javaslatai

Közép- kelet-európai országok kriminálpolitikájára jelentős befolyással bírt a rendszerváltásokat követően az Európa Tanácshoz, valamint az EU-hoz való csatlakozás¹³. Már az 1990-es években az Európa Tanácshoz való csatlakozással az emberi jogok, különösen az EMRK betartása kötelezővé vált. Az Európa Tanács javaslatokat fogalmazott meg, amelyek egyrészt a büntetés-végrehajtás módját célozták meg, másrészt a fogvatartotti rátákat közvetlenül is célba vették, mint reformpolitikai célt. Ezen utóbbi az 1999-ben az Európa Tanács által elfogadott „*Recommendation on Prison Overcrowding and Prison Population Inflation*”, mely javaslatok sokaságát tartalmazta (pl. front-door-, back-door-stratégia).

¹⁰ Jójárt Borbála Gyöngyike: *A büntetőjogi szankciók és végrehajtásuk törvényességének és hatékonyságának tényezői, hasonlóságok és különbözőségek az európai és magyar igazságszolgáltatás rendszerében*- Magyar Jogász Egylet II. pályadíj 2005.

¹² Az élethez való jog, a kínzás és az embertelen bánásmód elleni védelem joga, a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog, a tisztességes tárgyaláshoz való jog, a magán- és családi élet, valamint a levelezés tiszteletben tartásához való jog a véleménynyilvánítás szabadsága (ideértve a sajtószabadságot), a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság és a békés gyülekezés és egyesülés joga;

¹³ Frieder Dünkel *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*: 1098-1100 .o..

Néhány országban a büntetés-végrehajtás területén intenzív az együttműködés, mely különösen a balti államokra jellemző, Észtország és Litvánia sokrétű kapcsolatot épített ki Németországgal és más keleti államokkal, pl. a feltételes szabadlábra bocsátás infrastrukturális feltételeiről, amely közvetve a fogvatartottak számának csökkentését is érinti. A Tanács 1999-ban kiadott iránymutatásában (Recommendation R (99) 22) a helyesnek vélt utat vázolta fel: hosszú időtartamú szabadság-vesztés büntetések számának csökkentése egyrészt, másrészt pedig a rövid időtartamú szabadságvesztés büntetések helyettesítése ambuláns intézkedésekkel. Újabb ambuláns intézkedések bevezetésével kapcsolatosan arra hívják fel a figyelmet, hogy ezen intézkedések (pl. közmunka, szociális tréning, „intermediate treatment”) bevezetésével a szabadság-vesztés büntetések helyettesítése a cél, és nem egyéb ambuláns intézkedések felváltása. Újabb börtönök létesítése a probléma legrosszabb és legdrágább megoldásának tűnik.

Vókó György doktori értekezésében megállapítja, hogy a büntetés-végrehajtás tagállami hatáskör, és a közelmúltig kívül esett a közösségi szervek érdeklődési körén. A börtönügy területén az Európa Tanács játszott döntő szerepet határozataival, ajánlásaival, illetve az Emberi Jogok Európai Bírósága, valamint a Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére létrehozott Európai Bizottság (röviden: CPT) látogatásai révén. Éppen ezért is volt nagy jelentőségű az Európai Parlament 1998. december 17-én megtartott ülésén hozott A4-0369/98. számú határozata.

Az Európai Parlament ebben az Európai Unión belüli fogva tartási körülményekről szóló határozatában a preambulumban az Európai Unió alapító szerződésére, az amszterdami szerződés tervezetére, az emberi jogokkal kapcsolatos joggyakorlatra, az emberi jogokról szóló európai egyezményre, az Európa Tanács börtönügyi határozataira és ajánlásaira utal, de felhívja az elítéltek átadásáról szóló 1983. évi európai egyezményt, azt 1987. évi kínzás és más embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmáról szóló egyezményt, és hivatkozik az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatára is.

Utal arra az értekezés, hogy az Európai Unió széles körben támaszkodik az Európa Tanács emberi jogi instrumentumaira. A Parlament ebben a határozatban külön felszólítja a tagállamokat, hogy az Európa Tanács büntetés-végrehajtási előírásait teljes mértékben alkalmazzák, a CPT ajánlásait pontosan kövessék, azoknak tegyenek eleget.¹⁴

Nyomatékosan követeli a fogvatartottak családi kapcsolatainak szem előtt tartását. Több kérdésben állást foglal, így a fogvatartottak emberi jogainak tiszteletben tartásában, elítéli a diszkriminációt, különleges biztonsági intézkedéseket csak rendkívüli körülmények esetén, törvény alapján lehet alkalmazni. Felhívja a figyelmet a változatos tevékenységi formák (munka, képzés, kulturális és sportlehetőségek) biztosítására. A határozat több pontja foglalkozik az egészségügyi ellátással; a megfelelő színvonalú orvosi ellátás, a szűrővizsgálatok, egészségnevelés, szükség esetén pszichiátriai kezelés biztosításának szükségességével. Kitér a speciális csoportokra is: a nőkre, az anyákkal együtt elhelyezett gyermekekre, a fiatalokúra, a szenvedélybetegekre. A határozat megfogalmaz elvárásokat a szankciórendszerrel kapcsolatban: a vizsgálati fogság kivételes jellegét, az alternatív büntetések és intézkedések alkalmazását, a rövid tartamú szabadságvesztést helyettesítő büntetéseket, a társadalomba visszailleszkedést segítő programokat, az áldozatnak okozott károk megtérítését, a félig vagy teljesen nyitott büntetés-végrehajtási intézetek támogatását. Hangsúlyozza a nyilvánosság tájékoztatásának fontosságát. A határozat külön kitér a személyzet munkafeltételeinek javítására, a képzés fontosságára, a tapasztalatcserét szolgáló információs hálózat kiépítésére. Lényegében összesítése a valós helyzetnek, a tudományos eredményeknek.

---

¹⁴ Vókó György: *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*. MTA Értekezés 2010. 303.o.

Az Európai Unió Európai Parlamentje ezen integráló határozatának ismerete hozzátartozik ahhoz az iránymutatáshoz, amelyhez igazodást Európában egy jogállamtól különösen elvárnak, amelynek a meghozatala során az Európai Parlament tekintettel volt az Európai Uniót létrehozó szerződésre, az emberi jogok egyetemes nyilatkozatára és joggyakorlatára, az emberi jogok és alapvető szabadságok európai egyezményére és kiegészítő jegyzőkönyveire, az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlatára, a fogvatartottakkal való bánásmódnak az Európa Tanács által 1973-ban elfogadott minimális szabályainak gyűjteményére, az Európa Tanácsnak az előzetes letartóztatásról (R(90)11), a büntetés-végrehajtási szabadságról (R(82)16), a veszélyes elítéltek fogvatartásáról és kezeléséről (R(82)17) és a büntetés-végrehajtási intézetekben lévő külföldiekről (R(84)12) hozott határozataira és ajánlásaira, a közösségekben végrehajtott intézkedések és szankciók európai szabályaira (R(92)16), az elítéltek átszállításáról/átadásáról 1983-ban elfogadott európai egyezményre, a kínzás és embertelen és megalázó bánásmódok megelőzéséről 1987-ben elfogadott európai egyezményre, az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 1987. február 12-én az európai büntetés-végrehajtási szabályokról elfogadott R(87)3 ajánlásra, az Európa Tanács kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok megelőzésére létrehozott bizottságának (CPT) 1998. május 14-i jelentésére, az 1989. szeptember 17-én¹⁵ az alapvető jogokra és szabadságokra vonatkozó nyilatkozat elfogadásáról hozott határozatára, az 1996. szeptember 17-én,¹⁶ 1998. április 8-án,¹⁷ 1998. február 17-én¹⁸ hozott határozataira az emberi jogok tiszteletben tartásáról az Európai Unióban, az 1996. január 18-án hozott határozatára a rossz fogvatartási feltételekről az Európai Unió börtöneiben,¹⁹ a Vandemeulebroucke úr és Aelvoet asszony által benyújtott határozati javaslatra a fogvatartottak látogatáshoz való jogáról, különösen Nagy-Britanniában (B4-1022/97), ügyrendjének 148. cikkére, a közszabadság-ügyi és belügyi bizottság jelentésére (A4-0369/98).

A határozat tartalma átfogó jellegű és széleskörű.

A) Az Európa Unió Európai Parlamentje figyelemmel arra, hogy a szabadságvesztésnek, büntetőjogi szankció funkcióján kívül, elő kell segítenie a közbéke helyreállítását a személyek javainak védelme és hatékony megóvása révén, továbbá az elítéltek felelősségérzetének kifejlesztését és polgári beilleszkedését;

B) kiemelt figyelmet fordítva a sértettek jogaira és a számukra az elítéltek által okozott sérelmek jóvátételének elősegítésére;

C) tekintettel arra, hogy jelentős különbségek vannak az Európai Unió országaiban alkalmazott igazságszolgáltatási és büntetés-végrehajtási rendszerek között, különösen a börtön- és más a rövid időtartamú elítélések helyettesítését szolgáló alternatív intézkedések elfogadásában;

D) tekintettel arra, hogy a fogvatartás gyakran az egyedül rendelt büntetőjogi szankció, és az alternatív intézkedések vagy helyettesítő büntetések továbbra is marginálisak, és azokat a közvélemény nem fogadja el,

E) sajnálva különösen az egy évnél rövidebb büntetésekre alkalmazandó helyettesítő büntetések gyér alkalmazását, amely markáns többséget tesz ki az Unió szinte valamennyi országában;

F) kedvezően fogadva a börtönbüntetések alternatív intézkedéseinek és a helyettesítő büntetések, valamint a büntetések végrehajtását biztosító rugalmas módok elterjedését a különböző rendszerekben;

---

¹⁵ EU Hivatalos Közlöny 1989. május 16. C 120, 51. o.

¹⁶ EU Hivatalos Közlöny 1996. október 28. C 320, 36. o.

¹⁷ EU Hivatalos Közlöny 1997. április 28., C 132, 31. o.

¹⁸ EU Hivatalos Közlöny 1998. március 16., C 80, 43. o.

¹⁹ EU Hivatalos Közlöny 1996. február 5., C 32, 102. o.

G) annak tudatában, hogy célszerű rendszeresen összehasonlítani a különböző igazságszolgáltatási és büntetés-végrehajtási rendszereket, különösen az alternatív intézkedések, és a rövid időtartamú elítélések helyettesítő büntetésének alkalmazását, valamint tudva, hogy az abból adódó nehézségek ellenére, a tagállamokban közelíteni kell az igazságszolgáltatási gyakorlatok módjait;

H) aggódva azok miatt a nagyon kedvezőtlen feltételek miatt, amelyek még most is igen nagyszámú európai büntetés-végrehajtási intézetben uralkodnak, különösen amiatt, hogy az alapvető emberi jogokat, azzal ellentétben, amelyet a nemzetközi egyezmények és a tagállamok alkotmányai kimondanak, nem tartják tiszteletben, ami igen súlyos kárt okoz a későbbi polgári életbe való beilleszkedésben;

I) teljes mértékben csatlakozva az Európa Tanács által megfogalmazott célkitűzésekhez, különösen a fogvatartás káros hatásainak a legkisebbre való csökkentésében és a büntetés humanizálásának szükségességét illetően;

J) bátorítva a több tagállam által a fogvatartási rendszer hatékonyságának javítása érdekében tett erőfeszítések által, a fogvatartottak fogvatartásának és társadalomba beilleszkedésének igazságosabbá és emberibbé tétele és korszerű intézetek építése érdekében tett erőfeszítései láttán;

K) nyugtalanságot érezve különösen a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltsága miatt az Unió több országában, ami nagymértékben veszélyezteti a társadalmi beilleszkedés esélyeit a fogvatartottak testi és lelki egészségében mutatkozó következmények révén, és károsan érinti a személyi állomány munkafeltételeit, valamint a szakmai, oktatási, kulturális és sporttevékenység lehetőségét;

L) tekintettel arra, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek lakói tiltott alkalmazású szerek függő fogyasztói, ami önmagukra, fogvatartott-társaikra is veszélyt jelent, és tágabb értelemben a büntetés-végrehajtási intézetek diszfunkcionalitásának kockázati eleme (korrupció-kísérletek);

M) mélységes nyugtalanságot érezve a büntetés-végrehajtási intézetekben elkövetett öngyilkosságok számának több európai országban a közelmúltban bekövetkezett emelkedése miatt;

N) nyugtalanságot érezve az előzetes letartóztatásba vételek és időtartamuk miatt; határozottan emlékeztetve arra az alapelvre, amely szerint mindenki, aki ellen büntetőeljárás indul szabad, és minden jogát élvez; hogy az előzetes letartóztatás nem csupán az esetleges elítélés előrehozatalát és vitathatatlan személyes hátrányt jelent, hanem az ártatlanság vélelme alapjogának mellőzését is jelenti; tehát csak akkor legitim, ha abszolúte szükséges.²⁰

A Tanács 1999-ban kiadott iránymutatásában (Recommendation R (99) 22) a helyesnek vélt utat vázolta fel: hosszú időtartamú szabadság-vesztés büntetések számának csökkentése egyrészt, másrészt pedig a rövid időtartamú szabadságvesztés büntetések helyettesítése ambuláns intézkedésekkel. Újabb ambuláns intézkedések bevezetésével kapcsolatosan arra hívják fel a figyelmet, hogy ezen intézkedések (pl. közmunka, szociális tréning, „intermediate treatment”) bevezetésével a szabadság-vesztés büntetések helyettesítése a cél, és nem egyéb ambuláns intézkedések felváltása. Újabb börtönök létesítése a probléma legrosszabb és legdrágább megoldásának tűnik.

Nagy Ferenc és Juhász Zsuzsanna szerzőpáros megállapítja, hogy az Európa Tanács miniszteri Bizottságának R (99) 22. számú ajánlása³ ezt szem előtt tartva például csak kivételes intézkedésként szól börtönök bővítéséről. Az ajánlásban megfogalmazott kívánalmak ellenére az angol kormány a közelmúltban döntött öt börtön építésére vonatkozó, 20 000 új férőhelyet biztosító börtönépítési program 2014-ig történő megvalósítása mellett. A

²⁰ Vóko György: *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*. MTA Értekezés 2010. 304.o.

Prison Reform Trust⁴ megállapítása szerint a férőhelyek számának ilyen arányú bővítése a jelenlegi 150 körüliről 178-ra emelheti Anglia és Wales börtönnépességi mutatóját, és alááshatja a végrehajtási rendszer megreformálására irányuló törekvéseket.²¹

S mindezzel ellentétes hírek is keringtek. „A régi börtönök hasznosításában azonban kétségkívül a franciák járnak az élen. Avignonban a pápai palotával szemben, a Rajna partján áll a XIII. században épült Szent Anna börtön. Az épület fekvése és több mint 10.000 négyzetméteres hasznosítható területe mágnesként vonzza a potenciális befektetőket, hiszen itt egy legalább 110 szobás hotel kialakítására van lehetőség. A gazdasági miniszter elmondta, hogy a január 23-ig benyújtandó ajánlatok reményei szerint mind meghaladják majd az 1 milliárd forintot. Az avignoni régi börtön értékesítése ráadásul nem egyedi vállalkozás; Nicolas Sarkozy még további hét hotelt (többek között Lyonban, Grasse-ban és Nancy-ban) kíván idegenforgalmi célokkal hasznosítani. A francia államkincstár így több millió eurós bevételre tehet szert az elkövetkező néhány évben.”²² Azóta új börtönök épültek fel Franciaországban.

1.2. Kezdetek és háttér

1.2.1. Fogvatartotti ráták

Az utóbbi években számos kutatómunka jelent meg a témában, különös jelentőséggel bírnak a nemzetközi összehasonlító munkák, melyek főként az angol nyelvterületről, valamint a skandináv államokról készültek. A különböző politikai rendszerek, társadalom-gazdasági keretfeltételek (pl. jövedelem-egyenlőtlenségek) szerepét emelik ki, vagy a figyelmet a politikai legitimitásra, szociális és szervezeti bizalomra irányítják.²³ Különösen a nemzetközi összehasonlítás mutat rá arra, hogy a fogvatartotti arány nem magyarázható meg egy tényező által, hanem különböző okok komplex együtthatásának eredménye. Itt különbséget lehet tenni a külső körülmények (pl. társadalompolitikai reformok, gazdasági keretfeltételek változása, dogmatikai struktúraváltások stb.), belső tényezők (pl. kriminálpolitika és bűnüldözési rendszer változása), valamint olyan tényezők, amelyek ezen két csoport között helyezkednek el, és modernizáló szerepet tudnak betölteni (pl. tömegmédia, nyilvános vélemények, általános politikai irányvonalak.²⁴) A fogvatartotti arányok változását különösen a politikusok és a gyakorlati büntetőjogászok gyakran a bűnelkövetési arányváltozások közvetlen eredményének tekintik. A nemzetközi irodalom azonban azt mutatja, hogy ez legjobb esetben is nagyon leegyszerűsített indokolás. Még azon kutatások sem, melyek a súlyos bűncselekményekre koncentrálnak, amelyek alapvetően inkább kapcsolódnak szabadságelvonnással járó büntetésekhez, vagy azon munkák, melyek a rendőri felderítéssel foglalkoznak, azok sem tudnak kimutatni konzisztens kapcsolatot a bűnelkövetési arányok és a fogvatartotti arányok változása között²⁵.

Korábbi munkák különösen a szociális politika és a büntetés-végrehajtás kapcsolatára helyezték a hangsúlyt, ahogy az **1939**-ből származó tanulmány **Ruschetól** és **Kirchheimertől**, mely tanulmány a büntetés-végrehajtást szociális képződménynek tekintette, amely a jogi kontextustól valamint a szociális céloktól is függetlenül kezelendő. Ennek megfelelően a szerzők a társadalom gazdasági igényeit, illetve az állam pénzügyi érdekeit a büntetéskiszabás fontos tényezőjének tekintették. Angliában, Franciaországban, Németországban és

²¹ Nagy Ferenc- Juhász Zsuzsanna: *A fogvatartotti rátáról nemzetközi összehasonlításban*. Börtönügyi Szemle. 2010. 3. sz. 2.o.

²² Daczi Dora *Fellendülő börtönbiznisz: jó a raboknak, jó az építetőknek. És a társadalomnak?* 2007. dec. 18. http://ingatlanmagazin.com/ingatlanpiac/cikk_2646/

²³ Cavadino/ Dignan 2006, Tonry 2007, Lacey 2008.

²⁴ Dünkel/ Snacken 2000, 2001-es felmérések.

²⁵ Aebi/Kuhn 2000, Dünkel! Snacken 2001, Lappi-Seppälä 2007.

Olaszországban végzett kutatások alapján azt állapították meg, hogy a büntetés kiszabás gyakorlatának változása a kriminalitás szociális okainak hatását nem befolyásolták, nem tudták befolyásolni. Közben a figyelem középpontja a bűnelkövetés szociális okairól a szociális és társadalom-gazdasági tényezőkre irányult. Egyértelmű eredmények vannak a tekintetben, hogy összefüggés figyelhető meg a növekvő jövedelemkülönbségek a vagyon elleni bűncselekmények növekvő száma között. **Blumstein és Bleck** 2000-ben az USA-ra nézve kimutatta, hogy az 1990-es évekbeli fogvatartotti ráta emelkedése összefüggésben van a kábítószerrel való visszaélés bűncselekmények kriminalizálásával és azok büntetési tételének fogvatartásra való szigorításával. Az 1990-es években továbbá az erőszakos és szexuális bűncselekmények kaptak különös figyelmet. Mindez az olyan befolyásoló tényezők létét támasztja alá, mint a közvélemény és politikai hangulat, amelyet a tömegmédiá erősen befolyásol. Az, hogy az Európai Unió belüli a büntetőjogi védelem európaizálásának egyrészt a bűnüldözés hatékonyabbá tételével, másrészt az Európa Tanács emberi jogi munkája, különösen az emberi jogi bíróság joggyakorlata, valamint a Kínzás Ellenes Bizottság munkája révén, van-e hatása a fogvatartotti arányok alakulására, kérdéses.

A fogvatartotti arányok változóak nemzetközi és történeti perspektívában. Az egyes országok eltérő szabályozása ugyancsak eltérő eredményre vezethet a fogvatartotti arányok meghatározásakor.

1.2.2. Lényeges (alapvető) magyarázatok

Ilyen alapvető magyarázat például **Rusche és Kirchheimer 1939-es** tézise, miszerint a munkaerő-piaci körülmények befolyásolják a fogvatartotti arányt, vagy **Blumstein, Cohen és Nagin 1976-os** tézise a büntetés stabilitásáról. Az alábbi magyarázatokat foglalhatjuk össze:

- A fogvatartottak aránya a súlyos bűncselekmények elkövetésének növekedésével, visszaesésével arányosan változik.
- A bíróságok növekvő vagy visszaeső hajlandóságáért a szabadságvesztés büntetések kiszabása iránt a társadalom-politikai változásai felelősek.
- A fogvatartotti populáció a rizikócsoportok demográfiai fejlődésétől függ.
- A gazdasági feltételek hatnak arra, hogy a bíróságok hogyan reagálnak a kriminalitásra.
- A fogvatartotti populáció növekedése vagy csökkenése összefüggésben van az illegális kábítószeres fogyasztásával.
- Szoció-kulturális és kulturális változások befolyásolják a kriminálpolitika és büntetési gyakorlat változását.

A jelenlegi büntetés-végrehajtás kritikus jelenségei²⁶ a sok országban növekvő fogvatartotti populációt, az abból következő túlterheltséget, a külföldi és etnikai kisebbséghez tartozó fogvatartottak számának növekedését, az erőszakos, kábítószerrel kapcsolatos, valamint szexuális bűncselekmények bűnelkövetőinek jelentősen hosszabb idejű fogva tartással sújtó büntetését és ebből adódóan a kezelésük és elbocsátásuk előkészületeinek problémáit érinti.

---

²⁶ Friedel Dünker: *Előadás a „Börtön, mint tanuló szervezet” napirend alkalmából*, Baden-Baden 2002. november 27-29. A jelenlegi büntetés-végrehajtás krízispontjai: túlterheltség, új elkövetői csoportok, és a kriminálpolitika új tendenciái.

A rendszert jelentősen megterheli a rövid időtartamú végrehajtandó szabadságvesztés büntetések növekvő száma. Egy 2002-ben készült felmérés eredménye szerint Németországban 1999-ben a szabadságvesztés büntetések csaknem 30%-át 6 hónapi szabadságvesztések, míg nem kevesebb, mint 60%-át 12 hónapi szabadságvesztés büntetések tették ki. Számos más európai országban is a szabadságvesztés büntetések jelentős hányadát teszik ki a rövid időtartamú szabadságvesztés büntetések, ilyen például: Belgium, Franciaország, Hollandia, skandináv országok és Svájc. 1999-ben az egy évnél rövidebb szabadságvesztés-büntetések az összes végrehajtandó szabadságvesztés büntetésnek Ausztriában 73%-át, Franciaországban 82%-át, Hollandiában 88%-át, Dániában 94%-át, Finnországban 89%-át, Svédországban 84%-át, Svájcban 86%-át tették ki azzal, hogy ezen arányokon belül is a 6 hónapnál rövidebb szabadságvesztés büntetések jelentős hányadot képeztek. Ezzel szemben Németországban a rövid időtartamú szabadságvesztés büntetések az összes szabadságvesztés büntetésnek „csupán” 61%-át, Portugáliában és Szlovákiában pedig csak 21%-t illetve 24%-t tették ki.

A német kriminálpolitika tendenciái nem egyértelműek: egyrészt az 1998-as reformtörvények a túlterheltséget növelték azzal, hogy egyes bűncselekmények (pl. szexuális bűncselekmények) büntetési tételét növelték, az elbocsátás feltételeit pedig szigorították, másrészt törekvés figyelhető meg a szabadságvesztés büntetések alternatívájának kutatására.

A nemzeti fogvatartotti ráta vizsgálatakor figyelembe kell venni, hogy Németországban belül az egyes tartományok között is jelentős különbségek vannak, pl. 2000-ben a fogvatartotti ráta Schleswig-Holstein tartományi 57 (100.000 fő/lakos) és hamburgi 170 (100.000 fő/lakos) között mozgott. Európán belül a fogvatartotti arány 2001-ben az izlandi 39/100.000 lakos és az oroszországi 671/100.000 lakos között mozgott. A nyilvánosságra hozott adatok alapján a nyugat-európai országokban a fogvatartotti arány jelentősen nőtt, kiemelendő Hollandia, Portugália és Spanyolország, ahol a fogvatartotti arány a vizsgált időszakon belül megduplázódott, illetve megtriplázódott. Ezzel szemben a skandináv országokban a fogvatartotti arány tartja magát. Németországban a 80-as évekbeli visszaesés után a 90-es évektől újra emelkedés figyelhető meg. A közép- és kelet-európai országokban a rendszerváltásokat követő amnesztiák után a 90-es évektől újra és gyorsan nőtt a fogvatartotti populáció. Néhány országban, mint például Moldávia, Magyarország és Lengyelország, sikerült a fogvatartotti létszámot a 80-as évekhez hasonlóan alacsony szinten tartani.

Egyes országokban jelentős reformtörekvések vannak a fogvatartottak számának csökkentését célul tűzve, azonban gyakran a közvélemény heves ellenállásába ütközik (pl. Oroszország, Észtország). Ilyen körülmények között liberális bv. jog és politika nem talál kedvező talajt.²⁷

1.3. Társadalom-gazdasági faktorok (munkanélküliség, társadalmi egyenlőtlenség stb.) és demográfiai tényezők

Globális tekintetben Lappi-Seppälä joggal képviseli azon álláspontot, hogy a társadalom-gazdasági tényezők, és a fogvatartottak aránya közötti összefüggés csak részben, vagy nagyon kicsi mértékben mutatható ki.²⁸ A fejlődő országokban az alacsony jövedelem nem feltétlenül áll összefüggésben a fogvatartottak számának növekedésével, ugyanis ezen országokban a finanszírozási hiány miatt megfelelő nyomozati eljárást és megfelelő intézményrendszert nem tudnak biztosítani, és a bűnüldöző hatóságok nem működnek hatékonyan. Európára vonatkozóan azonban továbbra is tartja magát a hipotézis, hogy gazdasági egyenlőtlenség és szegénység „kivonásra” irányuló kriminálpolitikát igényel. Ezzel egyidejűleg sok országban, mint például Németországban is a szociális állam elve figyelhető meg, ahol a büntetés-

²⁷ Frieder Dünkel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*, 1101-1130 .o.

²⁸ Frieder Dünkel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*, 1101-1130 .o.

végrehajtás reszocializáló szerepének jelentőségét hangsúlyozzák. Mindenesetre kedvező gazdasági adatok populista fogvatartási politika révén semlegessé válhatnak, erre példa Anglia és Wales. Ellenkező esetben, gazdasági krízis esetén is megfelelő kriminálpolitika a fogvatartotti arányt stabilan tudja tartani (pl. bizonyos fázisokban a skandináv államok). A demográfiai tényezők jelentőségét mutatja a bűnelkövetők életkorgörbéje. Az öregedő társadalom azonban nem jelenti a bűnelkövetői ráták arányos csökkenését. További demográfiai tényezők befolyása a fogvatartotti rátákra jobban megfigyelhető, kiemelendő a bevándorló külföldiek aránya, és az idegenrendészeti politika.

A jóléti államok jellemzője a másik emberbe és az igazságszolgáltatásba vetett bizalom. Karstedt álláspontja szerint a jóléti államok az emberi jogi követelményeket a büntetés-végrehajtás során jobban/megbízhatóbban figyelembe veszik.

A korábbi keleti blokk kelet- közép-európai országaira figyelemmel még egy típust meg kell említeni, amit poszt-szocialistaként lehet jellemezni. Autokrata vezetési stílus megtorló kriminálpolitikában folytatódik tovább, ami a visszaesőkre vonatkozó merev szabályokon is nyomon követhető. Ehhez jön az elzárás büntetés irányába való orientáció, habár már nem „prima ratio”-ként, de még nem is „ultima ratio”-ként. Korporativizmusról itt még kevésbé lehet beszélni, mert a társadalmi csoportosulások részvétele csak lassan fejlődik ki. A polgári csoportosulások (és a ténylegesen szabad sajtó) kezdeti jelentősége a rendszerváltásokat követően gyorsan eltűnt, és az egyértelműen domináló gazdasági felzárkózási igény nőtt. A kriminálpolitikán észlelhető a társadalmi erők alulfejlett becsatolása a feltételes szabadlábon lévők, és a fogvatartottak támogatásában. Csupán az utóbbi években jelentek meg ilyen szervezetek, és csak most kezdenek bekapcsolódni az alapvetően rendőri felügyeletre épülő rendszerbe (példaként említhető Lengyelország az 1990-es években).

1.4. Szociális indikátorok európai összehasonlításban:

Az alábbi szociális indikátorok figyelhetők meg²⁹:

- Szegénység: A társadalmon belüli egyenlőtlenség mindig a bérezési különbségek emelkedésével és gyakorlatilag relatív szegénység növekedésével jár együtt. A szegénységgel tartósan fenyegetett csoport aránya a lakosságon belül az EU tagállamaiban mindenütt 15 – 17% körül állandósult. A 10 új tagállam tekintetében is ugyanígy alakult az arány azzal, hogy a dinamizmus más volt, a 2001-es átlagos 14%-ról 2005-re 17%-ra emelkedett, majd ezt követően visszaesett 15%-ra. A legalacsonyabb értéket Svédországban mérték, 1997-ben 8%-ot, a legmagasabb mértéket Lettországból 2006-ban 23,1%-ot. Mindkét arány tükröződik a fogvatartotti rátákban. A szegénységgel fenyegetettek tekintetében 20, vagy azt meghaladó %-ot mutatott 2007-ben Lettország, Görögország, Spanyolország és Olaszország. Folyamatos és tartós csökkenést az elmúlt 10 évben egyik ország sem tudott felmutatni, azonban pozitív tendencia figyelhető meg mindenekelőtt Nagy-Britanniában (1995: 22% - 2007: 19%), Franciaországban (1995: 15% - 2007: 13%), Portugália (1995: 21,3% - 2007: 18%). Különösen jelentős emelkedés figyelhető meg például Írországból (1995: 15% - 2007: 18%), valamint a legalacsonyabb értékről egy nem túl alacsony értékre emelkedés Svédországban (1997: 8% - 2007: 11%). Amennyiben olyan kijelentést tennénk, hogy több szegény ember = több fogvatartott, közvetlen párhuzamosság a kettő közé nem vonható, Nagy-Britanniában az ellenkezője igaz, Svédországban azonban megfigyelhető ilyen párhuzamosság.

- Munkanélküliség: A korábbi magas arányokat követően több új tagállamban is a helyzet az ezredfordulót követően némileg javult, a balti államokban a munkanélküliségi arány 16,5 %-ról 2007-re az EU-s átlag alá zuhant vissza (Észtország 5,5%, Litvánia 5,8%,

---

²⁹Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: *Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, 878-942., o., C. Morgenstern

Lettország 7,5%). Ez vonatkozott Spanyolországra is (1994-es 19,5%-ról 2007-re 8,3%-ra esett vissza), azonban 2008-ban ugrásszerűen emelkedett 11,3%-ra. A szociális kohézió szempontjából fontosabb a tartós munkanélküliek (12 hónapnál hosszabb ideje munkanélküli) aránya. Ez az arány 2008 Európa szerte (mind az új, mind a régi tagállamok vonatkozásában) átlagosan 2,6%. A legalacsonyabb értékeket aktuálisan Dánia (0,5%), Svédország (0,8%) és Ausztria (0,8%) mutatja.

- **Öregedő társadalom:** Az európai társadalom egy öregedő társadalom, a mértéke azonban az egyes tagországokban teljesen eltérő, például Írországban, vagy Lengyelországban (mint e téren vezető országokban) 100 munkaképes korúra 20 nyugdíjas jut, Olaszországban 30, Görögországban, Portugáliában, Svédországban 26-nál több.

- **Konkrét büntetési javaslatok:** Nemzetközi összehasonlításban több éven át tartó felmérés készült arról, mely során a megkérdezettektől megfelelő büntetésre kértek javaslatot. A kiindulási alap, hogy egy már egyszer elítélt 21 éves betörő számára, aki a konkrét esetben egy színes televíziót lopott el, kell megfelelő büntetést kiválasztani. Eltekintve az „egyéb” valamint a „nem tudom” válaszoktól alternatívaként feltüntetésre került a közhasznú munka, pénzbüntetés, próbára bocsátás és a szabadságvesztés büntetés. Amennyiben a megkérdezett a szabadságvesztés büntetést javasolt, 2. körben annak időtartamát kérdezték meg. A megkérdezettek túlnyomó többségben a közhasznú munkát találták adekvát büntetésnek (minden megkérdezett 58,5%-a). Ezzel szemben kb. a megkérdezettek ¼-e javasolta a szabadságvesztés büntetést, azonban az évek során az egyes államokban ez különféle képpen változott meg. A szabadságvesztés mellett voksolók legnagyobb arányát az ezredforduló környékén mérték. Visszaesést mérték Belgiumban, növekedést pedig Angliában, Walesben és Svédországban, azonban különböző mértékben.

Az indikátorok és a fogvatartotti ráták alakulása közötti kapcsolat tekintetében számos megmagyarázandó kivétel van, különösen jellemző ez egyenetlenül, különbözően fejlődő dél-európai államokra. Portugália a fogvatartotti rátáját jelentősen csökkenteni tudta, annak ellenére, hogy az ország még mindig jelentős mértékű szociális problémákkal küzd. Ezzel ellentétben Görögország, amely ugyancsak jelentős szociális problémákkal küzd, emellett évek óta nem tudja a gyorsan növekvő fogvatartotti rátáját leküzdeni. Görögországhoz hasonló helyzetben van e tekintetben Olaszország és Spanyolországban is megfigyelhető a párhuzam a szociális problémák és a fogvatartotti ráták emelkedése között. Összességében megállapítható, hogy azon országok, amelyek kevesebb szociális teherrel küzdenek, könnyebben kordában tudják tartani a fogvatartottak számát. Kivételként említhető Hollandia és Ausztria, ahol a szociális indikátorok jó adatokat mutatnak, ennek ellenére a fogvatartotti ráta emelkedik.

1.5. Túlterheltség és a különböző fogvatartotti ráták okai

A letartóztatási arányok alakulására legnagyobb hatást a kriminálpolitikai vonulatok, nézetek gyakorolják. A Nyugat-Európában megfigyelhető egy azonos irányba ható stratégia, amit az angol jogrendszerben „bipolarizmus” a franciában „dualizmus” jellemeznek. A 70-es évektől kezdve a kisebb vagyon elleni bűncselekmények vonatkozásában a szabadságvesztés büntetés helyett alternatív büntetéseket alkalmaznak, míg az erőszakos, kábítószerrel kapcsolatos és szexuális bűncselekmények esetében egyre hosszabb szabadságvesztések szabhatók ki (ezen rendszert alkalmazza pl. USA, Franciaország, Belgium, Németország, Anglia és Hollandia). További tényezők a társadalmi hatások (pl. vagyoni különbségek növekedése), drogpolitika változása, valamint az egyre növekvő figyelem az erőszakos

szexuális bűncselekményekre, és nem elhanyagolható a tömegmédiá társadalmi véleményformáló szerepe sem.

A skandináv országok kitűnő példái annak, hogyan lehet tudatosan szervezni és alakítani a bv. intézményekben fogvatartottak számát (pl. Finnország számos jogszabályreformmal 1950 és 1977 között a fogvatartottak számát 110 / 100.000 lakosról 45 / 100.000 lakosra csökkentette). Spanyolország és Portugália tekintetében megállapítható, hogy a fogvatartotti populációt főként a büntetési tételek növelése befolyásolta. Franciaország vonatkozásában a Kensey és Tournier (1999-es tanulmány) kimutatta, hogy a fogvatartotti populáció növekedése a 70-es években az egyes bűncselekményekhez rendelt (korábbi enyhébb büntetési tétel helyett) végrehajtandó szabadságvesztés büntetési tételek számának növekedésével párhuzamosan nőtt, míg a 80-as években a fogvatartotti idő növekedése befolyásolta a fogvatartotti populáció növekedését. Ezen utóbbi jelenség arra vezethető vissza, hogy a rövid időtartamú szabadságvesztés büntetéseket felváltotta az 1983-ban bevezetett közérdekű munka, valamint a próbára bocsátás intézményének elterjedése. 1988 és 1995 közötti időszakban a fogvatartotti idő ugyan nőtt, azonban a fogvatartotti populáció ennek ellenére nem nőtt jelentősen, a populációt a nemzeti ünnepnapon (július 14.) meghirdetett évenkénti amnesztiával tartották közel azonos szinten.

Hasonló folyamat figyelhető meg Németországban is, a 80-as évekbeli fogvatartotti populációcsökkenést az 1- 2 év közötti szabadságvesztés büntetések esetében a fiatalkorúak körében a próbára bocsátás intézményének elterjedése alapozta meg. Majd a 90-es évekbeli növekedés az erőszakos bűncselekmények büntetési tételének emelésével függ össze. 1998-tól a büntetés-végrehajtásban a fogvatartotti idő annak köszönhetően emelkedett, hogy a szabadon bocsátás feltételei jelentős mértékben szigorodtak.

A bv. intézmények túlterheltsége különösen azon nyugat-európai országokban jelentős, ahol a fogvatartotti populáció növekedése folyamatos, pl. Portugália (2001-ben a túlterheltség 119%), Spanyolország, Belgium (127%), Görögország (158%), Olaszország (129%). Drámai túlterheltség jellemző 2001-ben néhány közép- és kelet-európai országra, pl. Románia (143%), Magyarország (156%), azonban ezen országokban a túlterheltség nem valamennyi bv. intézményt érinti egyformán (többségében a fogház és a fegyház szintű bv. intézmények túlterheltségét jelenti). Németország a 103%-os túlterheltségével nem küzd komoly problémával e téren, azonban ezen arány fenntartásához néhány trükk is segítséget nyújt (pl. egyágyas szobák többágyas szobává való átminősítése).³⁰

1.6. A büntetés-végrehajtási politika tendenciái: végrehajtási célok, börtönreformok

Az ún. „1987-es európai bv. alapelvek” elsősorban Közép- és Kelet-Európában bírnak jelentőséggel. Az olyan alapelvek, mint az emberi méltóság védelme, fogvatartottak individuális jogai, integráció a társadalomba és független felügyelet követelménye, mint a bv. intézmények kontrollja, Európa-szerte elismert és követett elvek. Az Európai Kínzásellenes Bizottság (CPT) 1989-es alapítása óta az európai alapkövetelmények felügyeletének és kontrolljának fontos szereplője. A CPT jelentései számos európai országban vezettek a büntetés-végrehajtás reformjához. A CPT vizsgálatai során elfogadhatatlan életkörülményeket, nem kielégítő jogi garanciákat nem csak Kelet-, hanem Nyugat-Európában is felfedett. A CPT munkája a bv. intézmények nemzeti ellenőrzési rendszerének fejlődéséhez is hozzájárult, pl. Hollandiában független panaszbizottság formájában, Angliában és Lengyelországban ombudsman formájában, Németországban és Franciaországban megerősített igazságügyi kontroll, Lettországon emberi jogi iroda formájában. A bv. rendszerek problémáira vizsgálatai során mutat rá a CPT, néhány példa:

³⁰ Frieder Düinkel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*, 1101-1130 .o.

Lettország 2001-es vizsgálata során felhívták a figyelmet arra, hogy szabadságvesztés végrehajtásával a tuberkulózis gyógyszeres kezelése is megvonásra került, ami elfogadhatatlan az alapelvek értelmében. Anglia 2002-es vizsgálata során elmarasztalták Angliát, ennek oka, hogy 7 – 8,5 m² cellákban 2 fogvatartott elhelyezése elfogadhatatlan. Litvániában – és ez érvényes valamennyi kelet-európai országra, ahol fogvatartottak nagy közös hálöhelyiségekben kerülnek elhelyezésre. A fogvatartottak az intézet rendjébe ütköző magatartással önként vállalták az elzárást, magáncellákat, mert a bv. intézet személyzete teljes mértékig képtelen volt a fogvatartottak közötti erőszakot megakadályozni, ami egyébként egy litván intézetben a 2000 rabra eső 100 fő személyzet esetében érthető is. A reszocializáció – egy az elrettentést előtérbe állító fázist követően – nemzetközi szinten ismét előtérbe került. A szociális terápia körében végzett német kutatások alátámasztják a reszocializáció jelentőségét, másrészt Morgan kutatásai (1997) szerint a reszocializáció csupán retorikájában terjedt el, a gyakorlati megvalósítás elmaradt. A humánus büntetés-végrehajtásra kiélezett rendszer veszélye, hogy a végrehajtás alá vont személy igényeit relatív alacsony szinten biztosítják, ahelyett, hogy a társadalomba való visszatagozódás intézményi rendszerét erősítenék. Másrészt azonban Morgan által említett „humane containment” egyértelműen a reszocializáció elvének irányába mutat miszerint: szabadságvesztés-büntetést lehetőség szerint takarékos módon kell végrehajtani (lehetőleg rövid időtartam alatt a közbiztonság követelményének figyelembe vételével).

A 80-as és 90-es években a szexuális és kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményekre forduló figyelem beigazolta, hogy kizárólag a büntetőpolitika, mint eszköz a reszocializációhoz nem elegendő. Ezért számos országban különböző kezelési lehetőségeket vezettek be a bv. intézetben belül, sőt azon kívül is. A német jogalkotó a szociális terápia jelentőségének hangsúlyozásával vezető szerepet tölt be e téren Európában. A bv. intézetek reformja mind Kelet- mind Nyugat-Európában az intézetek finanszírozásának kérdését veti fel, ezért egyes országokban, mint pl. Angliában, illetve részterületek vonatkozásában Franciaországban a privatizációt tekintik a finanszírozási probléma megoldásának. Németországban, e tekintetben a vezetés újjászervezésére helyezik a hangsúlyt, és a privatizáció csupán az intézmények felújítása és egyes szolgáltatások (pl. étkeztetés, orvosi ellátás, tisztítás stb.) tekintetében elfogadott, olyan széleskörű privatizáció, mint pl. az USA-ban vagy Angliában nem lehetséges, tekintettel arra, hogy Németországban a büntetés-végrehajtás alapjogi törvénybe foglaltak állami feladat. A különbség gyökere a kontinentális európai és Common-Law országok szerinti különböző állami szerepvállalás a büntetés-végrehajtás terén.³¹

1.7. A végrehajtás fő problémái, krízispontjai

A büntetés-végrehajtás problémacsoportjaiként, problémás területeiként nemzetközi viszonylatban az alábbi pontok jelölhetők meg:

- fiatalkorú fogvatartottak,
- női fogvatartottak,
- külföldiek és etnikai kisebbség tagjai,
- előzetes letartóztatásban lévők,
- hosszú időtartamú szabadságvesztésre ítélt,
- ún. veszélyes fogvatartottak és
- kábítószerfüggők, továbbá
- fogvatartottak pszichiátriai kezelési javallattal, és

---

³¹ Frieder Düinkel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*, 1101-1130. o.

- fogvatartottak rövid szabadságvesztés büntetéssel, ide sorolva az egyéb büntetés helyett szabadságvesztés büntetésüket töltőket is.

Németországban a fiatalok fogva tartása a gyakorlatban a reszocializációjukat figyelembe veszi, ugyanakkor ennek törvényi szabályozása (mint, amilyen pl. Katalóniában 2001-es jogszabály) hiányzik.

A női fogvatartottak tekintetében a fő problémaforrás a női fogvatartottak kis száma, ezért problémát jelent a lakóhelyhez közeli intézményben való elhelyezés, ami a társadalomba való visszatagozódás előkészítését jelentősen megnehezíti.

Nyugat-Európában a fogvatartotti populáció jelentős részét teszik ki a külföldiek: Svájcban 1997-ben a fogvatartottak 58%-át, Belgiumban 41%, Németországban, Franciaországban, Svédországban, Ausztriában 25-29%, csak kevés ország, mint például Norvégia és Spanyolország 14-15%, valamint általánosan a közép- és kelet-európai országok büntetés-végrehajtásában nem jelent problémát a külföldi fogvatartottak nagy száma. (A külföldi kifejezés rendkívül heterogén csoportot jelöl az illegális bevándorlótól a kábítószercsempészekig, az adott csoportokhoz tartozó speciális problémákkal.)

Az előzetes fogva tartás európai viszonylatban különböző mértékben, időtartamban kerül alkalmazásra, ahogy elrendelésének okai is változóak. Németországban átlagosan 95%-ban a szökésveszély miatt kerül elrendelésre, Belgiumban 90%-ban a bűnismétlés veszélye miatt. Szomorú egyezés Európa szerte, hogy az előzetes fogvatartásban a fogvatartottak életkörülményei rosszabbak, mint a szabadságvesztés büntetés végrehajtása során. Gyakran nagyon korlátozottak a látogatókkal való kommunikációs lehetőségeik, valamint az intézményen belüli szabályok rendkívül szigorúak (gyakran a fogvatartottak napi 23 órában be vannak zárva).

A „hosszú időtartamú szabadságvesztés” az egyes nemzeti hagyományoknak megfelelően különböző időtartamhoz köthető, 2, 3 illetve 5 évet meghaladó szabadságvesztésre ítélték sorolhatók ide. Ezen csoportba sorolható fogvatartotti populáció számának emelkedése a 90-es években összefüggött a halálbüntetések eltörlésével Kelet- és Közép-Európában, valamint a feltételes szabadságra bocsátás feltételeinek szigorításával (pl. Németországban). A hosszú időtartamú szabadságmegvonás negatív következményeinek minimalizálása érdekében a végrehajtási rendszereket akként szükségeltetik kialakítani, hogy mind a szabadságvesztés ideje alatt, mind azt követően bizonyos alapellátás és alapvető igények kielégítése biztosított legyen, ez alatt az alábbiakat értve:

- „comfort”, azaz alapvető ellátás élelmiszerrel, szállás, orvosi, gyógyászati ellátás, testi épség védelme, a végrehajtási rendszer olyan kialakítása, amely figyelembe veszi a fogvatartott szociális helyzetéből fakadó alapvető igényeit, és biztosítja más személyektől való függetlenségét és védelmét,

- „control” a saját élet felett: alapvető emberi igény, hogy saját élete feletti kontrollt az egyén legalább bizonyos szintig kézben tartsa. Ezen igény bv. intézményben akként valósítható meg, hogy bizonyos választási lehetőséget biztosítanak a fogvatartott számára, például, hogy milyen szabadidős tevékenységben kíván részt venni, hogyan kommunikál más elítéltekkel, és azzal, hogy a mindennapi élet alakításába, pl. munkavégzéssel bevonják.

- „meaning”: minden embernek szüksége van arra az érzésre, hogy életének értelme van, amely vallási, filozófiai és életvezetési kérdéseket vet fel. Oktatási és tréningprogramok segíthetnek a fogvatartottaknak abban, hogy önértékelésüket megőrizték, és motivációt találjanak. Belgiumban és Csehországban elterjedt gyakorlat például, hogy az erős külső biztonsági rendszer mellett az intézményen belül a fogvatartottak viszonylag szabadon mozoghatnak, ami az egymással való kommunikációt is elősegíti. Európa-szerte számos országban, például Németországban és Belgiumban a fogvatartottak számára iskolai továbbképzési lehetőséget (akár intézményen belül, akár azon kívül) biztosítanak.

Az ún. „veszélyes fogvatartottak” több alcsoportra oszthatóak, ide tartoznak a szűkebb értelemben vett „veszélyes fogvatartottak”, akik különösen súlyos bűncselekményt követtek el, vagy a bűnismétlők, azok a fogvatartottak, akiknél a szökés veszélye áll fenn, ők a biztonsági rendszer szempontjából jelentenek problémát, valamint a „nehéz” elkövetők, akik agresszív viselkedés okán, az intézményen belüli felügyelet, kontroll szempontjából problémás fogvatartottak.

Kábítószerfüggő fogvatartottak elsősorban Nyugat-Európában jelentenek problémát (pl. Franciaországban 1998-ban a bv. intézményben lévők 20%-a), míg Kelet-Európában az alkohol-probléma dominál. Számos országban (mint például Németországban) intézményen belüli, vagy intézményen kívüli ellátást, illetve kezelést biztosítanak, illetve néhány országban alkalmazzák az ún. Metadon-programot, illetve az AIDS fertőzés elkerülése érdekében Svájcban és Spanyolországban sikeresen vezették be az intézményen belüli tücsere-programot.

A pszichiátriai problémával küzdő fogvatartottak megfelelő kezelése érdekében – tekintettel arra, hogy ilyen képesítéssel a bv. intézmények személyzete nagy többségében nem rendelkezik – néhány országban kórházakban alakítottak ki elzárt részlegeket az ilyen problémákkal küzdő elítéltek számára. Németországban ez a gyakorlat nem terjedt el.

Azon fogvatartottak, akik rövid tartamú szabadságvesztés büntetésüket töltik, ide sorolva az egyéb kiszabott büntetés teljesítése helyett szabadságvesztés büntetésüket töltőket is, azért jelentenek problémát, mert kezelésükre, visszatagozódásukra kevés idő áll rendelkezésre, ezen probléma egyelőre nem megoldott Európában.

A büntetés-végrehajtás során az alábbi négy feladat egyensúlyát kell megvalósítani:

- biztonság („custody”) – szökések megakadályozása,
- rend („order”) – fogvatartottak és a személyzet biztonságos és rendezett együttélését biztosítani az intézményen belül,
- gondoskodás („care”) – fogvatartottak fizikai és pszichikai jóllétét biztosítani,
- igazságosság („justice”) – önkény kerülése, effektív panaszlehetőség, bv. intézmény személyzete döntéseinek indokolása.

A munkavégzés a legtöbb európai országban kötelező a fogvatartottak részére (kivéve Franciaországot). Az alacsony munkabér nem csak Németországban probléma. Kiemelendő és követendő példaként említett az ausztriai gyakorlat, ahol a fogvatartottak rendes munkabért kapnak, melynek 75% szállásra, étellemezésre stb. levonásra (visszatartásra) kerül.

A nyugat-európai országokban, az utóbbi évtizedekben törekvések vannak abba az irányba, hogy a bv. intézményeket a külvilággal való kapcsolattartáson keresztül minél jobban megnyissák, csökkentve ezzel a szabadságvesztés negatív hatásait. Németország már viszonylag korán, a 70-es években nyitott ebbe az irányba, a szabadságolások bevezetésével, melynek célja egyben a fogvatartott társadalomba való visszavezetésének előkészítése is. A visszaélések (nem az előírt időben való visszatérés, vagy a fogolyszökés) aránya Európa szerte csekély mértékű. Feltűnő azonban, hogy az újabb jogalkotási folyamatok a német 21 napos szabadságnál hosszabb szabadságot biztosítanak a fogvatartottaknak, pl. Olaszországban 45 nap, Svédországban 36 nap, Szlovéniában, Horvátországban 30 nap. A szabad kijárási előnye abban áll, hogy a fogvatartott napközben a bv. intézményen kívül dolgozik, ezáltal egy reális (munka)terhelésnek van kitéve, másrészt munkájáért piaci viszonyok szerinti teljes fizetést kap, ami segítséget nyújt a szabadulást követően teljesítendő kötelezettségekhez (pl. adósságrendezés stb.). A szabadságvesztés teljes időtartamának letöltése előtti szabadlábra helyezés rendkívül különböző módon jelenik meg az egyes európai országokban. Például Hollandiában és Olaszországban a kiszabott büntetés 2/3-nak letöltésével gyakorlatilag automatikusan, feltételesen szabadul a fogvatartott, míg más országokban az adott személy egyedi vizsgálatán alapszik, mely utóbbi esetben a minimálisan

letöltendő büntetés aránya jelentősen változik az egyes szabályozásokban. (Például az új horvát szabályozás a feltételes szabadságra bocsátást már a büntetés felének, egyes különös esetekben 1/3-nak letöltését követően lehetővé teszi.)³²

1.8. Jövőbeli modellek

Fentebb már volt róla szó, hogy Németországban a teljes privatizáció nem lehetséges abból kifolyólag, hogy a büntetés-végrehajtás állami feladat, felmerült azonban egyes szolgáltatások, mint pl. étkeztetés tekintetében az ún. részprivatizáció kérdése.

A házi őrizet Németországban kevésbé elterjedt, ellentétben Svájccal és Svédországgal. Az elektronikus monitoring alkalmazásával házi őrizet kizárólag rövid időtartam esetén alkalmazható, maximum 3 hónap időtartamig, ezt meghaladóan mind az érintett részére mind a vele egy háztartásban élők részére rendkívül megterhelő, és ezen időtartamon túl a visszaélések jelentősen megszorodnak.³³

Az elektronikus monitoring rendészeti alkalmazási lehetőségeit a Börtönügyi Szemle 2011. évi első számában Szabó Ferenc őrzésbiztonsági és biztonságtechnikai szempontból foglalta össze. Jelen dolgozat írója – eltekintve a műszaki kérdések részletezésétől – a téma francia tapasztalatait summázza.

Az igazságszolgáltatásban az elektronikus ellenőrző rendszerek bevezetése Európában a kilencvenes évek közepén Svédországban és Hollandiában kezdődött. Azóta a műszaki lehetőségek bővültek, és ez a módszer országonként – világszerte – más és más technikai és műszaki sajátosságokkal került alkalmazásra, így a nemzetközi tapasztalatok az egyre bővülő technikai megoldásokkal valós alternatívákat kínálnak a rendészet és az igazságszolgáltatás területein.

Az az elektronikus monitoring intézménye több mint tízéves tapasztalatra tekint vissza Franciaországban. Az eljárás több szakaszában, elsősorban a végrehajtási szakaszban kiszabható büntetési nemről, alternatív büntetésről van szó, amely évente néhány ezer főt érint, ez a szám azonban növekszik. Kétféle végrehajtási módja létezik: a fix és a mobil rendszer. A visszaesés szempontjából vizsgálva az elektronikus felügyelet mérlege pozitívnak mondható, ám a többi alternatív büntetési nem alkalmazása még népszerűbb nála. Az intézkedés gyakorlati tapasztalatai azt látszanak igazolni, hogy a végrehajtás még nem nötte ki „gyerekbetegségeit”. A francia sajtó és közvélemény megosztott ezzel a büntetési nemmel kapcsolatban: nemcsak a pozitív, hanem a negatív oldal is felszínre kerül a sajtóhírekben. Előnyeként szokták említeni viszonylagos olcsóságát, ám alkalmazása nemkívánatos pszichikai hatásokkal is bír, amely például depresszióban, sőt az öngyilkosságok viszonylag magas számában is megnyilvánul. 2009-ben összesen 122 elítélt lett öngyilkos Franciaországban, ebből 7 személy volt alávetve valamelyik alternatív büntetési nemnek, például az elektronikus monitoringnak. Az intézmény gyakorlati alkalmazása óta, 2000-tól 2009-ig 20, büntetését ebben a rendszerben töltő személy választotta az öngyilkosságot. Mivel Franciaországban jelentős probléma a fogvatartottak öngyilkosságának magas aránya,³⁴ ez sem vet jó fényt erre a végrehajtási módra. A meglévő negatívumok ellenére, véleményem szerint az elektronikus monitoring a büntető igazságszolgáltatás számos területén alkalmazható. A jogintézmény bevezethető például az idegenrendészetnél, a büntetés-végrehajtásból szabaduló személyek esetén – még a kiutasítás mellékbüntetés végrehajtása

³² Frieder Düinkel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*, 1101-1130. o.

³³ Frieder Düinkel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*, 1101-1130. o.

³⁴ Jójárt Borbála Gyöngyi: *Stratégiai megoldások a francia börtönökben elkövetett öngyilkosságok megakadályozására*. Börtönügyi Szemle, 2010. 3. 73-78. o.

előtt. Az elektronikus monitoring korszerűsége, alkalmazási lehetőségeinek széles skálája valójában a rendszer kiépítését követően, az üzemeltetés során válik nyilvánvalóvá.³⁵

Mint a sikeres fogvatartotti kezelési stratégiák alapelvei az újabb analízisekben az alábbiak kerülnek megjelölésre:

- „risk classification”: rizikóbecslés és a különböző rizikócsoporthoz megfelelő beavatkozás (veszélyeztetett fogvatartottak számára intenzívebb programok);
- „targeting criminogenic needs”: a bűncselekmény elkövetéséhez hozzájáruló körülményekre való közvetlen figyelem (pl. antiszociális viselkedés);
- „programme integrity”: program-meghatározások és kezelési programok megfelelő kivitelezése;
- „responsivity”: elkövető megfelelő megszólítása (a kezelés módjainak meg kell felelnie az alany (tanulási)képességeinek, a szociális tréningek struktúrált tantervei a nem struktúrált beszélgetésekkel szemben előnyben részesítendő);
- „treatment modality”: kezelési programoknak a szakmai képességekhez való igazítása, szociális problémák megoldására figyelem, beleértve a pozitív önértékelés erősítését;
- „community base”: kezelési programok közösségorientáltsága.

Az egyes programok, kezelési módok eredményességéről mind a fogvatartotti idő alatti, mind azt követően Angliában már a 90-es évek közepétől készültek felmérések, vizsgálatok. Ezzel egyidejűleg Angliában bevezették a kezelési programok akkreditációját, amivel biztosították bizonyos minőségi követelmények betartását. A programok vizsgálata során az alábbi szempontok kerülnek figyelembe vételre:

- az elérni kívánt magatartásváltozás modellje, tudományos megalapozottsággal,
- célcsoport meghatározása,
- bűnelkövetést elősegítő tényezőkre való orientáció,
- kezelési célok egyértelmű meghatározása,
- kezelési módszerek hatékonysága,
- szociális kezelésekre irányuló orientáció,
- program tartalmi tagozódása, intenzitása, tartama,
- résztvevő személyzet hozzáértése és motivációja,
- program folyamatossága,
- kezelés folyamatos ellenőrzése,
- folyamatos értékelés.

A programokat Angliában a „Offender Behaviour Programmes Unit (OBPU)” vizsgálja felül, és dönt a programok akkreditációjáról.

Németországban a büntetés-végrehajtás 70-es évekbeli reformjától kezdve megfigyelhető a nemzetközi stratégiáirány követése, a végrehajtás általánosan egyre inkább nyitottá tétele, a végrehajtás „lazítása” által, ami német büntetés-végrehajtásról szóló törvény (StVollzG) 11§ értelmében korlátozás nélkül minden fogvatartott esetében alkalmazható.

---

³⁵ Jójárt Borbála Gyöngyi: *Az elektronikus monitoring francia gyakorlata*. Börtönügyi Szemle, 2011. 3.sz.91-101.o.

1.9. Társadalom-gazdasági faktorok (munkanélküliség, társadalmi egyenlőtlenség stb.) és demográfiai tényezők

Globális tekintetben Lappi-Seppälä joggal képviseli azon álláspontot, hogy a társadalom-gazdasági tényezők, és a fogvatartottak aránya közötti összefüggés csak részben, vagy nagyon kis mértékben mutatható ki³⁶.

A fejlődő országokban az alacsony jövedelem nem feltétlenül áll összefüggésben a fogvatartottak számának növekedésével, ugyanis ezen országokban a finanszírozási hiány miatt megfelelő nyomozati eljárást és megfelelő intézményrendszert nem tudnak biztosítani és a bűnüldöző hatóságok nem működnek hatékonyan. Európára vonatkozóan azonban továbbra is tartja magát a hipotézis, hogy gazdasági egyenlőtlenség és szegénység „kivonásra” irányuló kriminálpolitikát igényel. Ezzel egyidejűleg sok országban, mint például Németországban is a szociális állam elve figyelhető meg, ahol a büntetés-végrehajtás reszocializáló szerepének jelentőségét hangsúlyozzák. Mindenesetre kedvező gazdasági adatok populista fogvatartási politika révén semlegessé válhatnak, erre példa Anglia és Wales. Ellenkező esetben, gazdasági krízis esetén is megfelelő kriminálpolitika a fogvatartotti arányt stabilan tudja tartani (pl. bizonyos fázisokban a skandináv államok). A demográfiai tényezők jelentőségét mutatja a bűnelkövetők életkorgörbéje. Az öregedő társadalom azonban nem jelenti a bűnelkövetői ráták arányos csökkenését. További demográfiai tényezők befolyása a fogvatartotti rátákra jobban megfigyelhető, kiemelendő a bevándorló külföldiek aránya, és az idegenrendészeti politika.

A jóléti államok jellemzője a másik emberbe és az igazságszolgáltatásba vetett bizalom. Karstedt álláspontja szerint a jóléti államok az emberi jogi követelményeket a büntetés-végrehajtás során jobban/megbízhatóbban figyelembe veszik.

A korábbi keleti blokk kelet- közép-európai országaira figyelemmel még egy típust meg kell említeni, amit poszt-szocialistaként lehet jellemezni. Autokrata vezetési stílus megtorló kriminálpolitikában folytatódik tovább, ami a visszaesőkre vonatkozó merev szabályokon is nyomon követhető. Ehhez jön az elzárás büntetés irányába való orientáció, habár már nem „prima ratio”-ként, de még nem is „ultima ratio”-ként. Korporativizmusról itt még kevésbé lehet beszélni, mert a társadalmi csoportosulások részvétele csak lassan fejlődik ki. A polgári csoportosulások (és a ténylegesen szabad sajtó) kezdeti jelentősége a rendszerváltásokat követően gyorsan eltűnt, és az egyértelműen domináló gazdasági felzárkózási igény nőtt. A kriminálpolitikán észlelhető a társadalmi erők alulfejlett becsatolása a feltételes szabadlábon lévők, és a fogvatartottak támogatásában. Csupán az utóbbi években jelentek meg ilyen szervezetek, és csak most kezdenek bekapcsolódni az alapvetően rendőri felügyeletre épülő rendszerbe (példaként említhető Lengyelország az 1990-es években).³⁷

1.10. A túlterheltség, mint probléma, csökkentésének módjai

A fogvatartotti rendszer fő problémáit, kihívásait három kérdéskörbe lehet sorolni: először is megoldandó probléma Európában a bv. intézmények túlterheltségének csökkentése, másodsorban a fogvatartottak mindennapi életkörülményeinek javítása (különösen a kelet- és közép-európai országokban) és harmadsorban fogvatartotti jogok hatékony rendszerének kiépítése.

A túlterheltség tekintetében két lehetséges út között kell választani, az egyik az amerikai modell (Európán belül Angliában és Hollandiában), a bv. intézmények drasztikus kiépítése, míg a másik modell célzott eszközök alkalmazása a szabadságvesztés elkerülésére (alternatív büntetések útján) illetve időtartamának csökkentésére. Ezen utóbbi stratégiára példák a

³⁶ Frieder Düinkel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*, 1101-1130. o.

³⁷ Frieder Düinkel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*, 1101-1130. o.

skandináv országok, különösen Finnország (a fentebb már említett drasztikus fogvatartotti populáció-csökkentés okán).

1.11. Média és egyéb befolyás a kriminálpolitikára és a büntetés kiszabásra (botrányok, kutatások jelentőségei, kriminálpolitika mint választási kampányeszköz, érzelmekre hatás)

Csaknem minden országban a tanulmányok abból indulnak ki, hogy a polgárok növekvő félelme a bűnözéstől, valamint a változó büntetési igényük befolyással vannak a kriminálpolitikára, amiért elsősorban a médiát teszik felelőssé³⁸. A média befolyása pedig függ a média használatának módjától, valamint a média minőségétől, mely utóbbi pedig annak függvénye, hogy mennyire szabadon tud érvelni a média. A Riporterek Határok Nélkül 2009-ben közzétett sajtószabadság megvalósulásáról szóló kutatási eredményei szerint Lengyelország a 39. helyen van, Franciaország, melynek helyzete jelentősen romlott a 43. helyen található, míg Olaszország a 49. helyen a kb. 170 vizsgált és rangsorolt országból. A bűnügyi jelentések szempontjából a személyiségi jogok védelme fontos korlátja a sajtószabadságnak, ahogy megfigyelhető ez különösen Németországban. Ezen túlmenően a médiatársadalom kevés befolyással bír, különösen akkor, ha a ténylegesen leginkább fogyasztott médiatartalom silány. A konkrét esetekről való tudósításoknak, illetve a büntető igazságszolgáltatásról szóló általános véleményeknek média útján való közvetítésének konkrét hatása nehezen mérhető. A volt szocialista országokban azt is figyelembe kell venni, hogy a rendszerváltások idején a média a liberalizáció megjelenítője is volt, ennél fogva a lakosság médiába vetett hite a mai napig jelentős. Amennyiben pl. Lengyelországban a kriminálpolitika kritikáját fogalmazzák meg a médiában, az jelentős figyelemre számíthat. Különösen botrányos vagy megdöbbentő eseteknek van hosszantartó hatása.

---

³⁸Frieder Düinkel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie* 1093-1097 .o.

2. Nemzetközi kitekintés

2.1. A büntetés-végrehajtás kontrolljának nemzetközi vonatkozásai

Az ajánlások, irányelvek együttesen mutatnak rá a garancia- és kontrollrendszer belső és külső elemeinek együttes fontosságára. Kölsönösen erősítik egymást, ha a belső vagy a külső kontroll keményebb, teljesebb vagy puhább, részleges az az egész garanciarendszert gyengíti. A független ellenőrzés még azon országokban is alapvető fontossággal bír, amelyek bv. rendszerei a legfejlettebbek és viszonylag átláthatók – miként azt a nemzetközi tapasztalatok is mutatják.

A belső ellenőrzési rendszer komplementere, lényeges további garanciális eszköze a nemzeti független ellenőrzésnek a külső kontroll léte. Ez nem a kormányzati ellenőrzés minőségével szembeni alapvető bizalmatlanságot jelenti, hanem általuk az esetleges törvénysértések, visszaágok, visszaélések megelőzhetőek, illetve eredményesen kezelhetőek lehessenek.

Lajtár István megfogalmazása szerint „a hatékony belső kormányzati ellenőrzés hiánya vagy annak gyengesége, esetleges diszfunkciója esetén a külső kontroll sem tudja biztosítani az elvárható egyensúlyt, nem tudja és nem is veheti át a belső ellenőrzés feladatát. A két típusú ellenőrzőrendszer együttes léte és kiegyensúlyozott működése adhat igazi garanciákat arra nézve, hogy a jogfosztó és jogkorlátozó szankciókat az emberi méltóság tiszteletben tartásával hatékonyan és átláthatóan hajtsák végre.”³⁹

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az európai börtönszabályokról szóló REC (2006) 2. számú ajánlásának 92-93. szabályaiban komplex módon jelennek meg a kormányzati felügyelettel és a független ellenőrzéssel kapcsolatos elvárások.

A 92. szabály 1. pontja kimondja, hogy „Kormányzati szervnek rendszeresen vizsgálnia kell a bv. intézeteket, hogy ellenőrizze; a nemzeti és nemzetközi jogi normáknak és a jelen szabályok rendelkezéseinek megfelelően működtetik-e azokat.” (...) „A fogva tartási feltételeket és a fogva tartottak kezelésének módját egy vagy több független szervezetnek ellenőriznie kell, amely(ek) megállapításait nyilvánosságra kell hozni.”⁴⁰

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (87) 3. ajánlásának I/5. pontja - a REC (2006) 2. számú ajánlást hatályon kívül helyezve- hasonló ajánlást fogalmazott meg: „A foglyok személyi jogainak védelmét, különös tekintettel a fogva tartás végrehajtásának törvényességére, ellenőrzéssel biztosítani kell. Az ellenőrzést úgy kell megoldani, hogy – igazodva a nemzetközi szabályokhoz – egy olyan jogi hatóság vagy más, megfelelően kialakított testület, mely nem tartozik a börtönigazgatósághoz, felhatalmazás alapján rendszeresen látogatja a foglyokat.”

Az ENSZ „A kisebbségek védelmére és megkülönböztetésük megakadályozására” elnevezésű albizottsága által 1978-ban elfogadott „Előzetes alapelvek valamennyi bármely formában fogva tartott vagy bebörtönzött személy védelméről” című alapelveket, melyek szintén érintik a végrehajtás külsőkontrollját. A fenti dokumentum II.3. pontja kimondja, hogy „A fogva tartás vagy bebörtönzés bármely formájában a fogvatartott személy emberi jogait érintő intézkedést jogi vagy más hatóság hozhat vagy ezen hatóság hatékony ellenőrzése alá tartozik,

---

³⁹Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 14.o.

⁴⁰A független ellenőrzésről így fogalmaz az ajánlás 93. szabályának 1. pontja: „Az ellenőrző mechanizmusok és a felügyelet végrehajtása a kormányzati hatóságok szabad tervezéseire alapulnak.”

mely hatóság státuszai és hivatali ideje a lehető legerősebb garanciákat nyújtja az illetékesség, a függetlenség és a pártatlanság területén.”

A IX. pont 3. alpontja rámutat, hogy „A fogva tartás szükségességét és törvényességét hivatalból szabályos időközönként jogi vagy más hatóság felül kell hogy vizsgálja.” A XXV. pont 1. alpontjának megfogalmazása értelmében „A fogva tartási helyeket a fogva tartás helyének igazgatásáért felelős hatóságtól független illetékes hatóság által kinevezett, képzett és gyakorlott személyek rendszeresen fel kell hogy keressék.” A 2. alpont pedig követelményként írja elő, hogy „A fogvatartott vagy bebörtönzött személy számára biztosítani kell a jogot, hogy beszélhessen a fogva tartás helyét meglátogató személyekkel az intézmény alkalmazottjainak távollétében, figyelembe véve a fogva tartás helye rendjének és biztonságának fenntartásához szükséges feltételeket.”

A külső nemzeti kontroll kapcsán a REC (2006) 2. számú ajánlás 93. szabályának 2. pontja hangsúlyozza azt is, hogy „Ezeket a független ellenőrzőszervezeteket bátorítani kell a börtönök látogatására, a törvényben feljogosított nemzetközi szervezetekkel való együttműködésre.”⁴¹

Lajtár István hangsúlyozza: „Fontos látni, hogy mivel az egyes államokban a büntetés-végrehajtás külső független ellenőrzése különféle formákat ölthet, ezért a nemzetközi ajánlások célja nem az, hogy az ellenőrzés kizárólagos formáját írják le, azt uniformizálják, hanem lehetővé teszik a nemzeti sajátosságokhoz igazodó eltérőkontroll-modellek létrejöttét, feltéve, hogy azok függetlenek és feladataik ellátására képesek. A szakirodalom és a tudományos kutatások már a múlt század végén felvázolták a büntetés-végrehajtás feletti külső kontroll gyakorlásának lehetséges modelljeit.”⁴²

2.2. Ügyészi törvényességi felügyelet

Országonként eltérő, de mindenhol alapvető követelményként van jelen a büntetés-végrehajtás külső ügyészi kontrollja. Nemzetközi elvárásokban is megfogalmazott, a büntetés-végrehajtást övező külső garancia- és kontrollrendszert – sajátos eszközei és módszerei révén – a leghatékonyabban tudja képviselni és gyakorolni.⁴³

Ahol az egyes emberek alapjogjai korlátozás alá esnek – ha törvény vagy bírósági ítélet alapján is – a legmesszebbmenőbb védelmet kell nyújtani az esetleges hatalommal való visszaéléssel, az emberi jogok súlyos megsértésével szemben. Ehhez az ügyészség rendelkezik kellő hatósági jogosítvánnyal, eszközökkel, szervezettel, szakismerettel és operatív módszerekkel.⁴⁴

---

⁴¹Az ajánláshoz fűzött magyarázat kifejti, hogy a független ellenőrzőszervezeteket bátorítani kell arra, hogy jelentéseik példányait, valamint az érintett kormányzatok válaszait küldjék meg a büntetés-végrehajtás helyzetének megfigyelésére vagy az intézmények látogatására hivatott nemzetközi szervezeteknek, például a Kínzás Megelőzésére létrehozott Európa Bizottságnak. Ezek az információk segíthetnek a nemzetközi szervezeteknek látogatásaik tervezésében és abban, hogy mérhessék a nemzeti bv. rendszerek pulzusait. Korlátozott pénzügyi forrásaikra és a látogatandó államok számára tekintettel a nemzetközi szervezeteknek a nemzeti és független ellenőrzőszervezetekkel egyre több kapcsolatra kell támaszkodniuk.

⁴²Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 16. o.

⁴³Vókó György: *A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének fontossága, módszerei és eszközei*. Ügyészségi Értesítő, 1990. évi 1. szám, 3-4. o.

⁴⁴Vókó György: *Az ügyészség és a büntetés-végrehajtás*. In: *Emlékképek az ügyészségtörténetéből*. Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 1996. 206. o

⁴⁴Vókó György: *Magyar bv. jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2004. 413. o.

Az ügyészség kontrollszerével összefüggésben is számos nemzetközi dokumentum fogalmaz meg ajánlásokat.

Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa Bűnmegelőzési és Ellenőrzési Bizottsága 11. ülészakán Bécsben EAC 57/1990/1. szám alatt hozott határozatának melléklete 11. és 15. pontja szerint az ügyészeknek aktív szerepet kell játszaniuk a bírósági határozat végrehajtásában, illetve felügyeletében; kellő figyelmet kell fordítaniuk a hatalommal való visszaélésre, az emberi jogok súlyos megsértésére.⁴⁵

Az Emberi Jogok Európai Bizottsága 21.967/1993. számú ügyében az ügyészi törvényességi felügyelet jogorvoslati szerepét emelte ki.

Az Európai Tanács által 1994. május 16. és 20. között „Az elítéltek rehabilitációjának szervezeti és emberi jogi feltételei” címmel az európai országok büntetés-végrehajtási főigazgatóinak, országos parancsnokainak, a büntetés-végrehajtás jogtudomány nemzetközi téren elismert művelőinek, az Európa Tanács és az ENSZ nemzetközi életben is tisztelt szakértőinek részvételével rendezett nemzetközi konferencián ellenvélemény nélküli volt a büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyeletének szükségességét, fontosságát, szerepét hangsúlyozó álláspont.

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések, vagy bánásmód elleni nemzetközi egyezmény betartásán örökődő Kínzás Elleni Bizottság (CPT) 1994. évben Magyarországon tett látogatása alapján készített jelentésében hangsúlyozta az ügyészség büntetés-végrehajtás törvényessége feletti tevékenységének a jelentőségét a jogvédelemben, a fogva tartottakkal való törvényes bánásmód biztosításában.

Az Európai Tanács szakértői 1996-ban az „Európai Börtönök Törvényességi Felügyeletéről” című tanácskozáson ajánlásként fogalmazták meg a magyar megoldást, jelesül az ügyészség kontrollszerpét a büntetés-végrehajtás vonatkozásában.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 2000. október 6. napján REC (2000) 19. szám alatt elfogadott – az ügyészségnek a büntető igazságszolgáltatás rendszerében betöltött szerepéről szóló – ajánlás 4. pontja hangsúlyozza, hogy egyes büntető igazságszolgáltatási rendszerekben az ügyész felügyeli a bírósági határozatok végrehajtását.

Általánosságban az mondható, hogy ahány ország, szinte majdnem annyi formában létezik a végrehajtás törvényessége feletti ügyészi felügyelet a nemzeti sajátosságokhoz igazodva. A tudományos kutatások, nemzeti referátumok a világon megerősítették, hogy valamilyen formában és mértékben az ügyészséget célszerű bekapcsolni a büntetés-végrehajtásba.

A törvényességi felügyelet ellátása szempontjából Vókó György három, jól elkülöníthető csoportba sorolta az egyes országokat.

Az ügyészség kizárólagosan látja el a törvényességi felügyeletet az első csoportban. Az ügyészi szervezet általában független a végrehajtó hatalomtól.

Az államok másik részében a törvényességi felügyelet ellátása egy meghatározott körben – különösen a jogorvoslatokkal kapcsolatos kérdéseket illetően – a bíróság feladata.

A harmadik csoportot az úgynevezett vegyes törvényességi felügyelet képezi, melynek keretében egyes országokban a felügyeletet a bíróság az ügyészséggel közösen végzi. Ismertek továbbá a harmadik csoportba sorolható országok között olyanok is, amelyekben a törvényességi felügyelet vegyes összetételű bizottságok hatáskörébe tartozik. Ezen bizottságokban ügyészek, bírák, pszichológusok, pedagógusok, a helyi államhatalmi és államigazgatási szervek megbízottai, orvosok, lelkészek stb. is részt vesznek. E bizottságokat általában ott hozták létre, ahol a törvényességi felügyelet ellátása meglehetősen nagy hiányosságokat mutatott, különösen az időszerűséget illetően. Hasonló módon az országok

---

⁴⁵Lajtár István: *A bv. felügyeleti ügyészi munka helyzete és fejlődésének főbb irányai*. In: Emlékképek az ügyészség történetéből. Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 1996. 230. o.

csupán kisebb részére jellemző, amikor a parlamentnek alárendelt referens látja el közvetlenül a törvényességi felügyeletet.⁴⁶

A bírói függetlenség személyi és szervezeti garanciái nem sérülhetnek! Az Alaptörvény és a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló törvény garanciális elveit sértené, ha nem törvény szintjén rögzítené az ügyész törvényességi felügyeletével kapcsolatosan, hogy a fővárosi, illetve a megyei törvényszék bv. csoportja felett nem érvényesül. Az ügyész törvényességi felügyeletet gyakorol, jogosultságok illetik és kötelezettségek terhelik a büntetések, az intézkedések, a kényszerintézkedések és az elzárás végrehajtása felett- kivéve a bíróságok büntetés-végrehajtás körében végzett tevékenységét.

2.3. A bv. bíraskodás Európában

2.3.1. A francia bv. bíró döntése elleni ügyési panasz

Az ügyész a bv. bíró döntésével szemben, annak közlésétől számított 24 órás határidőn belül jogorvoslattal élhet⁴⁷. 1986-ig csak jogszabály megsértésére való hivatkozással volt joga az ügyésznek jogorvoslattal élni, majd 1986-tól a bv. bíró döntését már annak célszerűsége szempontjából is felül lehet vizsgálni⁴⁸. Az ügyész köteles beadványáról a fogvatartottat tájékoztatni, akinek joga van az eljárásban jogi képviselővel képviseltetni magát. Az ügy másodfokon a „Tribunal correctionnel” elé kerül, és a bv. bíró döntése az ügy lezárulásáig felfüggesztésre kerül. A bíróság döntése ellen az ügyész és a fogvatartott is a „Cour de cassation”-hoz jogorvoslattal élhet, azonban ezen eljárásnak már nincs felfüggesztő hatálya.

2.3.2. A büntetés-végrehajtás kontrollja

Plawsky összehasonlító tanulmánya⁴⁹ szerint római jogi gyökerekkel rendelkezik a büntetés-végrehajtás bírói felügyelete⁵⁰. Érdekességként megjegyezhető, hogy a mediterrán civilizáció is közrehatott az intézmény mai modern arculatának kialakulásában. Franciaországban, Olaszországban, Portugáliában s továbbélve Braziliában, a francia hatás révén Lengyelországban is bv. bíró látja el a végrehajtás összetett feladatkörű bírói kontrollját. Különös fontosságú intézmény, ugyanis a kriminológiai végrehajtás lehetséges zárt és szabad rendszerben is. A zárt rendszerben való végrehajtás különösen nehéz problémákat keletkeztet. A szabadságmegvonó végrehajtás több hónapig, vagy akár hosszú évekig is tarthat. A büntetés-végrehajtási bíró határozata megváltoztathatja a fogva tartás tartamát és körülményeit. Mindez a modern végrehajtásban nem külön kiváltságokat jelent, hanem például a feltételes szabadságra bocsátásban és a végrehajtási fokozat megváltoztatásában nyilvánul meg. A modern büntetés-végrehajtási jogban egyre fontosabbá vált, tekintve, hogy a megtorló büntetés átalakul arányos büntetéssé, és az elítélt tisztességes emberré való nevelése a cél. A szabadságmegvonó büntetések különböző rezsimekben hajthatóak végre, melynek kiválasztása nem lehet önkényes. Ha a büntetés- végrehajtása az igazságszolgáltatásra van rábízva, akkor a bv. fokozat megváltoztatásáról is bírónak kell

⁴⁶Vókó György: *A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének fontossága, módszerei és eszközei.* Ügyészségi Értesítő, 1990. évi 1. szám, 3-4. o.

⁴⁷Jouve, B.: *Trois années de contentieux de l'application des peines à la maison d'arrêt de Rennes.* Revue pénitentiaire et droit pénal 1993. 194. o..

⁴⁸Jouve, B.: *Trois années de contentieux de l'application des peines à la maison d'arrêt de Rennes.* Revue pénitentiaire et droit pénal 1993. 194. o..

⁴⁹Plawski, Stanislaw.: *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé,* 1973. 375-386.o.

⁵⁰Thordis Koepfel, *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht,* kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 1-6.o.

döntenie, ő a személyi szabadság biztosításának garanciája. A szabadságmegvonó büntetések módozatai, úgy, mint a félszabad állapot és a feltételes szabadságra bocsátás megváltoztatják az ítéletben kiszabott büntetés karakterét, jellegét, ezért bírósági szintű döntést igényelnek. A bíróság meghatározhatja a bv. intézményt(fajtáját,) a büntetés végrehajtási rezsimet, elrendelheti a büntetés fokozatának (fajtájának) és mértékének a módosítását. A bírói beavatkozás lehetősége a büntetés-végrehajtás fázisában megváltoztatta a büntetés-végrehajtás jogi karakterét. A büntetés-végrehajtásnak mindig is adminisztratív jellege volt, melyet elveszíteni látszik, ugyanis a büntetőeljárás folytatásává válik. A büntetés-végrehajtásban a bírói hatáskör három fázisban jelenik meg:

1. a bv. rezsím kijelölése és módosítása során;
2. a végrehajtás fokozat megváltoztatása, intézményi felügyelettel szabadlábra helyezés és biztonsági eszközök alkalmazása során;
3. a zárt, félszabad vagy szabad büntetés-végrehajtás ellenőrzése és ezen időtartam alatt alkalmazott biztonsági intézkedések során.

Jogállami követelmény, hogy a szabadságelvonás felett bírói kontrol legyen, természetesen markáns és kölcsönös fékek és ellensúlyok rendszere mellett. Így kijelenthető, hogy ezen intézmény egyetemes, de országoként rendelkezik különbözőségekkel.⁵¹

A bv. bíraskodás kialakulására először Olaszországban került sor 1913-ban. A kezdetekkor a „guidice di sorveglianza” (a felügyelő bíró) még csupán a börtönön kívüli munkáltatás engedélyezése kérdésében rendelkezett döntési jogosultsággal. Később, a '30-as évek elején kiterjesztették hatáskörét, részint kezdeményezési jogot kapott a feltételes szabadságra bocsátást illetően, továbbá – egy valódi büntetés-végrehajtás felügyeleti jogosítványként – ellenőrizte a biztonsági intézkedések végrehajtását. A második világháborút követően Portugáliában és Franciaországban került sor bevezetésére. A „szocialista tábor” országai közül 1969-ben Lengyelország, ezt követte rá tíz évre hazánk „átvéve” a jogintézményt, melynek virágkora egybeesik a treatment ideológia és a reszocializációs törekvések térhódításával. A büntetés-végrehajtás feletti bírói kontroll az 1970-es évek legelején érte el csúcspontját Franciaországban, ahol a bíró a börtönkezelési program jogi irányítójává vált, reszocializációt irányító biztonsági bíróként. Ez azon mögöttes büntetéstani tartalom alapult, mely szerint, ha az állam a szabadságvesztés-büntetést reszocializációs „alkalomnak” tekinti a személyiség átférfalásra, akkor bírói kézbe kell adni a folyamat irányítását. Ezt az utómunkát az ítélőbíró nem végezhet célszerűen, sokkal alkalmasabb erre a feladatra egy kellő szakmai – büntetéstani börtönügyi – jártassággal rendelkező szakbíró.

Kabódi Csaba kandidátusi értekezésében rámutat, hogy a '80-as évekre a reszocializációs teória „csődje” következtében a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása „megtisztult” a kényszernevelő, kezelő-gondoskodó tartalomtól, s emiatt a „börtön-programot” vezérlőbüntetés-végrehajtási bírói funkció is okafogyottá vált. Nem maradt viszont munka nélkül, egyrészt a fogva tartott „jogi ügyeiben” megőrizte kompetenciáját, másrészt új feladatként az úgynevezett közösségi – tehát legfeljebb szabadságkorlátozással járó – szankciók (például a közérdekűmunka) végrehajtásában kapott főszerepet. E felfogást követte Franciaország, Olaszország és Portugália is.

2.3.2.1. Franciaország

Lajtár István⁵² tanulmányában e három ország bv. bírói hatáskörét is elemezve úgy értékelte, hogy „**Franciaországban** a bv. bíró dönt a feltételes szabadság kérdésében, a büntetés

⁵¹ A nyomozás során vizsgálóbíró vagy a rendes bírói fórum –rendszer függvényében bv. bíró vagy bv. bíróságról beszélhetünk a két jól elkülöníthető modell esetében;

⁵² Lajtár István: *A bv. bírói eljárás időszerű kérdései*, Ügyészségi Értesítő, 1994. 2. szám, 22-25 .o.

elengedéséről, a büntetés-végrehajtás felfüggesztése, felfeszakítása tárgyában, a végrehajtási fokozat módosításáról, a félélszabadság, kijárás, eltávozás engedélyezéséről az úgynevezett biztonsági periódusból történő elbocsátás tárgyában, közreműködik a szabadság elvonást helyettesítő szankciók végrehajtásában.

2.3.2.2. Olaszország

A bv. bíró elbírálja a fogva tartottak munka és fegyelmi ügyeiben benyújtott panaszokat, dönt a szabadság és az eltávozás engedélyezéséről, határoz a külső kórházba, gyógyintézetbe történő beutalásról, jóváhagyja és felülvizsgálja az elítéltek kezelési tervét. A bv. bíróság határoz a büntetés elengedéséről és annak megszüntetéséről, a biztonsági intézkedések korábbi megszüntetéséről, a próbára bocsátás engedélyezéséről és megszüntetéséről, dönt a félfogságra bocsátás kérdésében.

2.3.2.3. Portugália

A bv. bíróság főfeladata a kiszabott büntetéseknek vagy biztonsági intézkedéseknek a büntetés-végrehajtás során szükségessé váló átváltoztatása, helyettesítése, különösen a feltételes szabadság, valamint a biztonsági intézkedések módosítása.”

2.3.2.4. Német-osztrák modell

Eltérő bv. bírói koncepciót tükröz a német-osztrák megoldás, melynek elvi kiindulópontja eredendően más volt, nem érdemi-beavatkozó, hanem formális-jogvédelmi jellegű. A bv. bíró e körben nem felügyeli a „börtönügy” működését, hanem a büntetés-végrehajtás és a – fogva tartott – állampolgár közötti jogvitában dönt. Az elítélt érdekében „bv. pert” indíthat, ha úgy véli, hogy a bv. személyzet által alkalmazott vagy elmulasztott módszerek sértették a törvényben rögzített jogait. A „németajkú” bv. bíróságok hivatalból is ellenőrzik a szabadságvesztésből való feltételes elbocsátás „személyre szabott feltételeinek” meglétét.

A Kabódi Csaba által felvázolt harmadik modellben a bv. bíró tulajdonképpen nem szabadon, önállóan döntő „börtönügyi igazságszolgáltató hatóság”, hanem olyan „bv. jogalkalmazó”, akinek feladata az ítélbíróság határozatában foglalt szankció végrehajtása jogi kereteinek meghatározása, illetve „időközi” módosítása és felülvizsgálata. E megoldást követte a magyar és a lengyel jogalkotó is.⁵³

Összehasonlításra kerül **Németország, Anglia, Franciaország, Hollandia és Lengyelország** bv. rendszere, ahol az utóbbi években jelentős reformok figyelhetők meg, például a „prison ombudsman” börtön-ombudsman bevezetése **Angliában** 1996-ban, vagy az 1990-es lengyel jogszabály-módosítás, ami a **német** bírói jogvédelemhez hasonlító intézkedést vezet be, valamint a **lengyel** bv. novella 1998-ból. A büntetés-végrehajtás jogállami kontrolljának szükségessége nem kérdéses, hiszen (szabadságvesztésre ítélt) állampolgárok alapjogai érintettek, illetve azokat korlátozzák. Ugyancsak alátámasztják a szükségességét az Európaszerte tett intézkedések a kínzás és az embertelen bánásmód megelőzésére, amelyek az 1989-es kínzás elleni egyezmény, valamint az Európa Tanács kínzásellenes bizottsága munkájával jelentős hangsúlyt kaptak, és rámutattak a büntetés-végrehajtásban a mindennapos emberi jogi jogsértésekre és a büntetés-végrehajtás megelőző és utólagos kontrolljának szükségességére. Az egyéni jogorvoslati jogok, illetve a bírói kontroll összehasonlító elemzése rávilágít az egyes országok rendelkezéseinek különbözőségeire és hasonlóságaira. A koncepciókat

⁵³ Csernyánszky-Horváth-Heylman-Kabódi-Lőrincz-Nagy-Pallo: *Bv. jog*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2007, 321-322 .o.

tekintve különböző alapfeltevések tehetők, amelyek a megelőző és represszív kontroll fogalompárhoz rendelhetőek. A megelőző, vagyis fogvatartott egyéni panaszától, jogorvoslati kérelmétől független bíró kontroll alapesetének a bv. bíró modellje tekinthető, aki fontos végrehajtási döntésekbe idejében bevonásra kerül. Ennek a modellnek az előnye, hogy a bíró a fogvatartottat jobban ismeri, ezáltal az elbocsátásról (feltételes elbocsátásról) a döntést biztos alapokra hagyatkozva tudja meghozni. Azonban **Franciaországból és Lengyelországból** arról tudósítanak, hogy a fogvatartott részéről bizalmi viszony a bíró irányába nem alakul ki, mert a fogvatartottak a bírót és az intézményvezetőt, mint egységként látják. A legtágabb felülvizsgálati és módosítási lehetőségeket a holland modell rejt magában, a felügyeleti és panaszbizottságok a nem hasznosnak ítélt végrehajtási intézkedéseket felfüggeszthetik és megváltoztathatják. A legkevésbé elismert az **angol** bírói jogvédelem, ahol még mindig a „különleges hatalmi viszony” mentalitás uralkodik. Annak ellenére, hogy a végrehajtási intézkedésekkel szembeni egyéni panasz-, illetve jogorvoslati eszközök nemzetközileg tekintve csekély jelentőségűnek tűnhetnek, a szociálpszichológiai funkciója, és egyes esetekben a jogfejlesztési funkciója a fogvatartottak életkörülményeinek javítása szempontjából nem elhanyagolható.⁵⁴

2.4. Egyéni jogvédelem és általános felügyelet

Jogállamban az állami hatalom köteles a jogszabályok betartására, ennek biztosítása keretében a büntetés-végrehajtás felügyelet is szükséges. A büntetés-végrehajtás kontrolljának az is a feladata, hogy megakadályozza, hogy a fogvatartottakat embertelen bánásmódban részesítsék, illetve annak megállapítása, hogy a bv. jogszabályok célkitűzései megvalósulnak-e. A bv. jogszabályokban a fogvatartottaknak nem csak kötelezettségei, hanem jogai is le vannak fektetve, azok írásba foglalása azonban nem használ a fogvatartottaknak, amennyiben azok nem biztosítottak számukra. Erre tekintettel a felügyeleti hatóságok és jogorvoslati jogok még nagyobb szerepet játszanak a fogvatartottak esetében, mint a szabad állampolgárok esetében. A büntetés-végrehajtás kontrolljának különböző formái vannak: belső – külső kontroll, megelőző – utólagos, nemzeti – nemzetközi, szakmai és laikusok általi kontroll. Az egyes országokban ezek különböző típusai figyelhetők meg, de még ugyanazon fajta kontroll önmagán belül is különböző módon érvényesül az egyes országokban.

2.4.1. Belső panaszlehetőségek

Minden vizsgált országban biztosított a fogvatartottak számára, hogy panasszal, kérelemmel forduljanak az intézményvezetőhöz.⁵⁵ Ezen lehetőséget használják ki a leginkább a fogvatartottak, a másik oldalról viszont arra törekednek, hogy a problémákat már ezen az első szinten megoldják. A holland CRS például azt tapasztalta, hogy a panaszok felmerülése nagyban függ a mindenkori intézményvezetőtől: néhány intézményvezető alkalmasabb a problémák békés megoldására azok felnagyítása helyett. A német fellebbezési eljáráshoz hasonlóan Angliában a fogvatartottnak először a belső panasztételi lehetőségeket kell kimerítenie, és csak az után fordulhat az ombudsmanhoz panasszal. Mindkét helyen azonban megfigyelhető, hogy a felülvizsgálati szervhez benyújtott jogorvoslati kérelem ritkán jár eredménnyel, az intézményvezető döntése gyakran kritika nélkül átvételre kerül. Ezzel azonban ezen jogorvoslati lehetőség haszna kérdőjeleződik meg. Hasonló kételyek merülnek fel Franciaországban a fegyelmi büntetéssel szembeni panaszok esetében a kötelező előzetes

⁵⁴ Thordis Koeppel, *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 1-6 .o.

⁵⁵ Thordis Koeppel, *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 88. - 101 .o.

eljárással kapcsolatosan. Mivel ezen eljárásra az előírt határidő a fegyelmi büntetés kiszabását követő 2 hét, sok esetben azzal számolnak, hogy a fogvatartott elmulasztja a határidőt és ezzel a bírói jogvédelemre való lehetőséget⁵⁶.

2.4.1.1. A fogvatartottak jogorvoslati jogai Franciaországban

Panasz az intézményvezetőhöz („Le recours gracieux”):

A fogvatartottaknak joguk van az intézményvezetőhöz panasszal fordulni, aki egy személyes konzultációt beszél meg a fogvatartottal, amennyiben annak feltételei fennállnak.

Panasz a felügyeleti szervhez („Le recours hiérarchique”):

Végrehajtási döntésekkel szemben lehetőség van panasszal fordulni a következő fokon lévő hatósághoz. Az intézményvezető döntéseit ez esetben az igazságügyi minisztérium bv. részlege vizsgálja felül, amely vizsgálatnak azonban nincs felfüggesztő hatálya.

Az 1990 és 1993 között átlagosan 7300 fogvatartotti megkeresés érkezett évente a központi igazgatáshoz (**Ministère de la Justice 1993a, 111. o.**) Ez megfelel ezen évek kb 1,5%-os börtönpopulációjának. 1994-ben 5.823 megkeresést regisztráltak. Ebből 65% érkezett a fogvatartottaktól, 17% a családtagjaiktól, 13% harmadik féltől, 3% az ügyvédektől, és 2% politikusoktól.⁵⁷

2.4.1.2. A panaszjog Németországban

A német⁵⁸: büntetés végrehajtási törvény (StVollzG.) a fogvatartottnak van panaszjoga. Joga van az intézményvezetőhöz fordulni panasszal, de kéréssel is olyan ügyekben, amelyek őt közvetlenül érintik. Szóban és írásban is előterjesztheti a panaszt, azonban nincs kifejezett joga személyes meghallgatásra, sőt a személyesen előterjesztett panaszt is írásbeli útra terelheti a végrehajtási hatóság. Azonban az a jog fennáll, hogy az intézményvezetőt a fogadóórájában személyesen felkeressék. Amennyiben az intézményvezetőhöz intézett panasz eredménytelen marad, akkor a fogvatartott a felügyeleti szervhez is fordulhat, alapvetően írásban. Szóban akkor van erre lehetőség, amennyiben a felügyeleti szerv személyes látogatást tesz az intézményben.

Egyéni panasz a szövetségi alkotmánybírósághoz:

A fogvatartottaknak is meg van a joguk minden más állampolgárhoz hasonlóan, hogy panaszt nyújtsanak be a szövetségi alkotmánybírósághoz, amennyiben feltételezik, hogy alapjogukat sértették meg (gyakorlatilag itt alkotmányjogi panaszról van szó). Alkotmányjogi panasszal viszonylag gyakran élnek a fogvatartottak, 1992-ben 87 egyéni panaszt nyújtottak be, mely szám 1993-1995 között 230 körül mozgott, 1996-ra csökkent ugyan, de még mindig elérte a 173-at. Ennek köszönhetően a szövetségi alkotmánybíróság az 1990-es években számos, a

---

⁵⁶Herzog-Evans, M. (1997a): *La réforme du régime disciplinaire dans les établissements pénitentiaires. Un plagiat incomplet du droit pénal.* Revue pénitentiaire de droit pénal 121, 46.o.

⁵⁷Thordis Koeppl *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, , kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 55-67., o.*

⁵⁸Thordis Koeppl *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, , kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 6-44., o.*

büntetés-végrehajtás területét érintő döntést hozott. Ezen döntések elsősorban a fogvatartottak jogvédelmét, vélemény-nyilvánítás szabadságát, jogorvoslati lehetőség igénybe vételét érintették.

Petíció, kérvény:

Fogvatartottaknak is joguk van petíció, kérvény benyújtására, melyet írásban a népképviselő, gyakorlatilag a tartományi parlament részére kell benyújtani, és nem tartozik az intézményvezetőnek sem a felügyelete alá, sem hatáskörébe. Petícióval a fogvatartottak gyakran élnek, **Diepenbruck** felmérése szerint valamennyi fogvatartott 7%-a legalább egyszer nyújt be petíciót⁵⁹. A magas arány oka egyrészt a költségmentesség, másrészt a relatív magas eredményesség (**Diepenbruck** felmérése szerint 23%). Az eredményesség oka a bírói végzésekkel szemben, hogy közvetlenül a képviselő kezébe kerül a petíció, és bejáratosak a médiába, könnyen tudnak médiafigyelmet kelteni egy bizonyos problémának. Gyakran ezen megoldás egy egyéni panaszról kiindulva általános problémára irányítja rá a jogalkotó figyelmét is.

2.4.1.3. Panaszlehetőség Hollandiában a Büntetőjogi Ügyek Központi Tanácsánál („Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing”, a továbbiakban CRS)

A CRS-t 1953-ban a büntetőjogi törvény hatályba lépésével állították fel, összesen maximum 42 tagja lehet, akiket királyi határozat alapján 6 évre neveznek ki⁶⁰. Olyan személyekről van szó, akik függetlenek az igazságügyi minisztériumtól és a büntetőjog területén dolgoznak, pl. bírák, ügyvédek, pszichiáterek, főiskolai tanárok stb. A CRS három részlegre tagozódik, az egyik részleg a büntetés-végrehajtással, a másik, az elbocsátottakról való gondoskodással, a harmadik pedig biztonsági okokból való őrzéssel, elzárással foglalkozik. A CRS egyrészt dönt áthelyezéssel kapcsolatos panaszok ügyében, másrészt pedig jogorvoslati fórum a panaszbizottság döntéseivel szemben.

A fogvatartottnak a panasz eljárásban joga van jogsegélyre, ami nem feltétlenül jelent ügyvédet, más személy is lehet, elvileg még akár egy fogvatartott társa is lehet. Ezen túlmenően országszerte vannak jogsegély irodák, amelyeket közpénzből finanszíroznak. Ezen szolgálatok a fogvatartottakat jogi problémák esetében is segítik, különösen bv. jogaik megsértése esetén. Ugyanezen célra panasznap is van a bv. intézményekben. A Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten kimutatása szerint a fogvatartottak panaszuk esetén főként jogsegélyszolgálatok és ügyvédek által képviseltetik magukat. Fegyelmi büntetés kiszabása esetén a fogvatartott 24 órán belül írásbeli tájékoztatást kap arról, hogy milyen büntetést kapott, indokolással ellátva, valamint kioktatást az intézkedéssel szembeni jogorvoslati lehetőségről. A fogvatartott már a bv. intézetbe való érkezésekor írásos tájékoztatást kap a büntetés-végrehajtásban lévő jogairól és kötelességeiről.

CRS igazságügyi szolgáltatási funkciója mellett általános felülvizsgálati- és tanácsadó funkcióval is rendelkezik. Évente egyszer ülésezik, ahol az egész előző éves tapasztalatait összefoglalja, és pódiumvitéra bocsátja azok megtárgyalását. Ezen túlmenően negyedévente tanácskozik. Az igazságügyi miniszternek tanácsot adnak bv. kérdésekben, illetve saját kezdeményezésre is

---

⁵⁹Diepenbruck, K-H, 1981: *Rechtsmittel im Strafvollzug*, Göttingen, 210 .o.

⁶⁰Thordis Koepfel *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, , kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 68-80. o.

megkereshetik. A fogvatartottak is megkereshetik a központi tanácsot annak érdekében, javaslatukat az igazságügyi miniszterhez továbbítsa.

2.4.1.4. A panaszjog Angliában

Intézményvezetőhöz intézett panasz

A fogvatartott panaszát először az intézetvezetőhöz intézheti⁶¹, ami a leggyakoribb jogorvoslati lehetőséget jelenti⁶². Az írásbeli panaszhoz lepecsételt borítékot használnak, az eljárás „confidential access” elnevezéssel ismert Angliában. Az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottsága méltatja ezen jogintézményt, néhány módosítási javaslattal, pl. a boríték és a formanyomtatványt ne az intézményvezetőtől vagy intézményi dolgozótól kelljen kérnie a fogvatartottnak, hanem az egy minden fogvatartott által elérhető legyen részükre hozzáférhető, ahogyan az is elkerülendő, hogy a lezárt borítékot intézményi dolgozó részére kelljen átadni.

Panasz a területi biztoshoz

Amennyiben a fogvatartott nem ért egyet az intézményvezető válaszával, panaszával a területi biztoshoz fordulhat, aki köteles azt lehetőség szerint 6 héten belül megválaszolni. A biztosnak meg kell vizsgálnia, hogy az intézményvezetői döntés minden releváns adatot és a jogszabályi háttérrel is figyelembe vette, hogy a döntés meghozatala során megfelelően mérlegeltek, és hogy a fogvatartott megfelelő indokolást kapott a döntéshez, illetve, hogy a körülmények esetlegesen egy kivételes esetet alátámasztanak-e.

Az 1970-es évek közepétől ezek hanyatlásával a bv. bíró is háttérbe szorult, napjainkban szerepe ismét erősödni látszik.

A bírói hatalmi ág és a végrehajtó hatalom részeként funkcionáló büntetés-végrehajtás különböző viszonyban állhatnak egymással, a végrehajtási szervezet teljes függetlenségétől a bíró által „irányított” végrehajtásig széles a paletta. Az alkalmazott megoldások mögött különböző elméleti felfogások húzódnak meg, amelyek eltérő válaszokat adnak a hatalmi ágak elválasztásának mibenlétével, a büntetés céljával, illetőleg az emberi jogok védelmére hivatott eszközrendszer elemeivel kapcsolatos kérdésekre.⁶³

A szakirodalom a bv. bírói funkció jól elkülöníthető modelljeit különbözteti meg. A Kabódi Csaba nevéhez fűződő csoportosítás szerint – kandidátusi dolgozatában – a jeles jogi rendezőelvhez való viszonyuk szerint a bv. bírói modell két fő- és két alcsoportra különül el.⁶⁴ Az egyikben az ítélkező bíróság és a büntetés-végrehajtás „klasszikus” függetlensége áll, míg a másik szélén a bíróság felügyelete, irányítása alá vonja a büntetés-végrehajtás működését. (...)

Osztályozás szempontjai

- az államhatalmi ágak szétválasztásának, ezen belül a bírói funkció meghatározása;
- az általános büntetőpolitikai – s benne a büntetés jellegéről vallott felfogás;

---

⁶¹Thordis Koepfel *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Diinkel által, XIII-XVII., 45-55.o.

⁶²Fowles A.J.: *Prisoner's Right sin England and the United States* 1989.19.o.

⁶³Szűcs András: *A bv. bíró jogintézményéről de lege ferenda* Magyar Jog, 2009/6. 327.o.

⁶⁴Kabódi Csaba: *Emberi jogok a börtönben- Kandidátusi értekezés-* Budapest- 1994

– az emberi jogok terjedelméről és védelmi eszközeiről uralkodó nézetek;

Szűcs András a Kabódi munkásság értékelése mentén, – másfél évtizeddel a Kabódi kandidátusi értekezést követően megjelent tankönyv nyomán –, már három, egymástól határozottan elkülönülő modellről beszél. Véleménye szerint ezek közül az egyik a büntetés-végrehajtás folyamatába markánsan beavatkozó, reszocializációs folyamatot irányító bíró. Ennek a bírói szerepkörnek a büntetéstani alapját az a reszocializációs szemléletű büntetőpolitika jelenti, mely szerint a szabadságvesztés-büntetés célja az elítélt személyiségének átformálása. E felfogás szerint a bíróság által kiszabott büntetésnek a végrehajtás folyamatában történő speciál-preventív szempontú változtatása csak bírói irányítással mehet végbe. A vázolt megoldás hívei célszerűnek találták, hogy ezt a tevékenységet ne az ítélő bíró, hanem egy megfelelő szakmai – büntetéstani, börtönügyi – jártassággal rendelkező szakbíró végezze.

A reszocializációs teória kudarca után a „börtönprogramot vezérlő” bíró rendeltetése is megváltozott: egyrészt megőrizte szerepét a fogvatartott „jogi ügyeiben”, másrészt új feladatként az úgynevezett közösségi szankciók (például a közérdekű munka) végrehajtásában kapott fontos szerepet. Ezt az irányvonalat követte például Franciaország és Portugália.

Az előző modell koncepciójától eltérő elvi kiinduláson épül a német-osztrák megoldás, melyben a bv. bírói tevékenység alapvetően nem érdemi-beavatkozó, hanem formális-jogvédelmi jellegű. A bv. bíró nem felügyeli a büntetés-végrehajtás működését, hanem a büntetés-végrehajtás és a fogva tartott állampolgár közötti jogvitában dönt.

A harmadik alaptípusban a bv. bíró tulajdonképpen olyan „bv. jogalkalmazó”, akinek feladata az ítélőbíróság határozatában foglalt szankció végrehajtása jogi kereteinek meghatározása, illetve időközi módosítása és felülvizsgálata. E koncepciót követte a honi mellett a lengyel jogalkotó is. (Meg kell azonban jegyezni, hogy a hazai megoldás, akárcsak pl. a német változat, korántsem „vegytiszta”, hiszen a bv. bíró nálunk – bár szűk körben – jogorvoslati fórum is a magánelzárás fenyítés elleni fellebbezés elbírálásánál, Németországban pedig dönt a feltételes szabadságra bocsátás tárgyában és egyéb, az ítéleti rendelkezéseket érintő fontos kérdésekben.)⁶⁵

A jogállamiság a XIX. század első felében született német fogalom. Párhuzamba állítható a rule of law angol és az alkotmányosság francia intézményeivel. Általános jogelveket foglal magába, mely az egész jogrendszert átszöve védi a társadalmat és a polgárokat az állami önkénnyel szembe. A német jogirodalomban, Detlef Krauss 1985. évben publikált munkájában a következő jogelveket sorolja a jogállamiság fogalmi elemei közé: az államhatalom jogi legitimációja, az egyén alapjogai, az egyéni elbírálás elve, a hatalmi ágak elválasztása, a hatalom törvényeknek megfelelő gyakorlása, kvalifikált jogvédelem.⁶⁶

Tremmel Flórián szerint a jogállamot főként a következő jellemzőkkel azonosítják: 1. a törvényhozói, végrehajtási és igazságszolgáltatási hatalom szét van választva; 2. a törvényhez és a joghoz van kötve az államhatalom; 3. a polgárok alapjogai az államhatalmat korlátozzák; 4. független bíróságokhoz lehet fordulni jogsérelem esetén.⁶⁷

---

⁶⁵Csernyánszky-Horváth-Heylman-Kabódi-Lőrincz-Nagy-Pallo Bv. jog, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2007, 322.o. nyomán Szűcs András: *A bv. bíró jogintézményéről de lege ferenda*. Magyar Jog, 2009/6. 328.o.

⁶⁶Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 57.o.

⁶⁷Tremmel Flórián: *Magyar büntetőeljárás*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2001, 70 .o. nyomán Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 57.o.

A jogállam és az emberi jogok, – alapjogok – egymást kölcsönösen feltételező kategóriák; egyrészt csak ott beszélhetünk fejlett jogállamról, ahol az emberi jogok igen széles körűen és következetesen érvényesülnek, másrészt csak ott találkozhatunk az emberi jogok hatékony védelmével, ahol jogállam van.⁶⁸

Ezen jogok védelmére, s nemcsak deklarálására van szükség, ezért a jogállami intézményrendszeren belül a bírói jogvédelem fontos garancia. A törvényhozó és végrehajtó hatalomtól független pártatlan bíróság nyújthatja az egyén alapjogainak legfelsőbb szintű védelmét. Fokozott követelménnyé válik az elítéltek jogainak és kötelezettségeinek a végrehajtó hatalomtól független bírói védelme, ugyanis az elítéltek jogai részben szünetelnek, részben korlátozottak a büntetés-végrehajtás folyamata alatt.⁶⁹

A bv. bíróval szembeni további követelmény, hogy magas szintű jogi ismeretekkel rendelkezzen, és speciális bírói hatáskört lásson el.

2.4.2. Külföldi intézmény-variációk

A külföldi tudományos szakirodalom a bv. bíró szükségességét a következőképpen indokolja: az igazságszolgáltatásnak ki kell terjednie a bv. folyamatra is, hogy megvédje az emberi jogokat, és hogy lehetővé tegye minden emberi konfliktus megoldását a büntetések végrehajtásának stádiumában.⁷⁰

Lajtár István doktori értekezésében kiemelt néhány európai országot és a bíróságok büntetés-végrehajtással összefüggésben játszott gyakorlatának vizsgálata során igen változatos képet talált.

„Bírói kontroll” alatt a kontroll nagyon különböző formái értendők. A döntő koncepcionális különbség abban rejlik a bírói kontroll egyes formái között, hogy a bíróság, vagy hasonló hatáskörrel bíró hatóság csak kereseti kérelem/panasz alapján lesz aktív, vagy kezdettől fogva bizonyos döntésekbe bekapcsolódik. Ezen különbség a prevenció – represszió fogalom pár útján fogalmazható meg. Az egyes országokban ezen formák egyike uralkodik, néhány országban mindkét forma érvényesül egymás mellett.

Franciaországban a bírói kontroll nagyrészt preventív. A JAP a végrehajtási könnyítések során pl. folyamatosan bevonásra kerül, míg egy döntés utólagos kontrolljára csak akkor kerül sor, ha a döntés ellen panaszt nyújtottak be. Arra való tekintettel, hogy csak kevés fogvatartott él panasztételi jogával, nagy a veszély arra, hogy számos fogvatartott jogai nem kerülnek figyelembe vételre. Az előzetes kontroll átfogóbb, hiszen nem függ attól, hogy egy fogvatartott vagy más, a végrehajtási intézkedéssel érintett személy a döntés kontrollját kezdeményezze, hanem olyan fogvatartottakat is érint, akik bármilyen okból kifolyólag nem érvényesítik jogukat. Az előzetes kontroll hatása, hogy a francia JAP és a lengyel bv. bíró a végrehajtás hétköznapijaiba sokkal erősebben integrálódik. Ez az integráció, azon pozitív hatása mellett, hogy a bíró a végrehajtás mindennapjairól több információval rendelkezik, negatív hatással is bír, amire **Lengyelország** a példa. Annak következtében, hogy a bíró a végrehajtási intézkedésekben részt kap, ennek következtében az intézményvezetővel szorosabb kapcsolatban áll, ami a fogvatartott számára akként jelenik meg, hogy a bíró és az intézményvezető egy egységet képez. Még abban az esetben is, ha a bírónak sikerül a függetlenségét ténylegesen megtartania, a fogvatartott részéről bizalomvesztéssel jár. A bíró

---

⁶⁸Tremmel Flórián: Jogállam és büntetőeljárás. Jogtudományi Közlöny, 1989/12., 619 o nyomán Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 57.o.

⁶⁹Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 57.o.

⁷⁰Plawski, Stanislaw.: *Les tribunaux pénitentiaires en Europe*. Revue pénitentiaire en de Droit Pénol, no 2., 1985, pp. 127-139.

olyan integrációjának, ahogy az **Franciaországban** valósul meg, meg van az az előnye, hogy a bíró az egyes fogvatartottal szembeni végrehajtás módját korán megismerheti, ennek köszönhetően az elbocsátásról való döntések nem csak a végrehajtási igazgatás adatain alapulnak. Attól eltekintve, hogy a francia bíró a döntésénél nem az igazgatás adatait veszi-e át, a további fok beépítésének is lehet negatív hatása, a flexibilitás és a gyors reakció kárára mehet.

Németországban kritika olvasható arra, a bv. igazgatás és a bv. bíró között a kompetencia-felosztás problémás. Amíg az előbbi készíti elő az előzetes elbocsátást, addig az utóbbi hozza meg róla a döntést. A bv. bíró a döntése során azt is figyelembe veszi, hogy a fogvatartott a végrehajtási enyhítések során hogyan viselkedett, ennél fogva kiemelkedő szerepe van ezen enyhítéseknek, melyek elrendelése az igazgatás hatáskörébe tartozik, aminek kiszabása így közvetetten befolyásolja az előzetes elbocsátást, és a bíró döntését. Azonban az is elképzelhető, hogy az intézet igazgatása előkészíti az előzetes elbocsátást, ezzel reményt kelt a fogvatartottban, a bíró azonban az előzetes elbocsátást elutasítja. Az ilyen esetek elkerülése érdekében biztosítani kell, hogy a bíró az előzetes elbocsátásról való döntése során az intézmény adataira hagyatkozzon, ennek érdekében viszont **Németországban** is támogatják, hogy a bv. bíró a végrehajtásba beleszólhasson. Freiburgban ezt a kérdést úgy oldották meg, hogy az intézet a bírót – anélkül, hogy erre jogszabály kötelezné – problémás kérdésekben megkérdezi, amely esetekben a bíró mintegy szakvéleményként állás foglal a végrehajtás enyhítésének kérdésében. A bíró azonban ez alapján is csak azon ügyekbe kapcsolódik be, amely ügyekben az intézet azt szeretné. Arra tekintettel, hogy a büntetési enyhítésnek milyen fontos szerepe van, különösen fontos, hogy a fogvatartottaknak lehetőségük legyen az enyhítés elutasításával szemben jogorvoslattal élni. Gyakran élnek is ezen lehetőségükkel a fogvatartottak.

A **francia** JAP a végrehajtási enyhítés felülvizsgálata terén erősebb kontrollt gyakorol, azonban a fegyelmi intézkedések kontrolljára nincs hatásköre. Mivel a JAP nem fellebbviteli fórum, ezért a fogvatartottak nem kérhetik tőle a fegyelmi büntetés felülvizsgálatát. A **lengyel** bv. bíró abban a tekintetben erősebb, hogy más döntések mellett a fegyelmi intézkedéseket is felfüggesztheti. Ezen a példa jól tükrözi a **francia** és a **lengyel** bv. bíró közötti koncepcionális különbséget. A **francia** modellben a bv. bírónak sok kérdés fenn van tartva, míg a **lengyel** modellben a bv. igazgatásnak csupán néhány döntéséhez szükséges a bv. bíró előzetes hozzájárulása. A bv. bíró hivatalból vagy panasz alapján jogosult a bv. igazgatás döntésének felfüggesztésére. A **francia** modellel szemben, ahol nem egyértelmű, hogy a bv. bíró döntésével szemben milyen jogorvoslat vehető igénybe, addig a **lengyel** modell szerint a bv. bíró döntései csak bírói úton vizsgálhatóak felül.

A bv. intézkedések legszélesebb körű felülvizsgálata **Hollandiában** valósul meg. A panaszbizottság az intézet döntéseit meg is változtathatja, ha azt célszerűtlennek ítéli meg⁷¹. Ezzel a kontroll továbbmegy, mint az a közigazgatás területén szokásos⁷². Ezzel **Hollandiában** a bírói kontroll a bv. intézetek mérlegelési és megítélési mozgásterébe is beavatkozik. **Hollandia** és **Németország** között az egyik legjelentősebb különbség, hogy **Hollandiában** másodfokon nem csak a jogszabályba ütközést vizsgálják, ami megmagyarázza, hogy **Hollandiában** sokkal gyakrabban élnek jogorvoslati lehetőséggel az elsőfokú döntésekkel szemben. A fegyelmi intézkedések körében **Angliában** a prevenciósz kontroll szerepét a boards of visitors részvétele jelenti, azokban az esetekben, amikor hosszabb idejű elzáráshoz hozzájárulása szükséges.

---

⁷¹ *Deutekom v. F. 1992: Der Vollzugsrichter in den Niederlanden und Deutschland in rechtsvergleichender Sicht, 221 .o.*

⁷² *C. Kelk: The Netherlands. In: van Zyl Smit, D. Dünkel, F.(Hrsg.): Imprisonment Today and Tomorrow. Dewenter, Boston 1991., 407 .o.*

Mialatt minden vizsgált országban a fegyelmi büntetések tekintetében a kontroll bíróságok útján megvalósul, addig különböznek az országok abban, hogy a bírói kontroll az intézményi élet további területére is kiterjed-e. Itt az a kérdés, hogy az egyes országokban a fogvatartottaknak vannak-e olyan jogai, amelyek bírói úton is érvényesíthetőek. Két szintet kell megkülönböztetni, egyrészt, hogy a bírói igényérvényesítés egyáltalán megengedett-e, másrészt a bíróságoknak milyen széles a döntési kompetenciájuk. A **francia**, a **német** és a **lengyel** modellt összehasonlítva elmondható, hogy a **lengyel** modell a **francia** és a **német** modellt vegyíti. Hollandiában is van utólagos kontroll, azonban Németországgal szemben itt nem bíróság jár el, hanem egy hatóság, ami bírói hatáskörrel rendelkezik. Ezen koncepció előnye, hogy a panaszbizottság tagjai a börtönökben végzett munkáik révén a leginkább tudják megvalósítani a végrehajtáshoz közeli ítélkező testület ideálját. Sőt ezen elv még a másodfokon is érvényesül, mivel a CRS szabály szerint az intézményekbe utazik, és ott kerül sor a meghallgatásokra. Ezzel felmerül a végrehajtáshoz közeli ítélkező testület kérdése is, amit mindenhol megcélóznak. Ez a közelség **Franciaországban** és **Lengyelországban** a bírák bizonyos végrehajtási döntésekben való részvételével valósul meg. **Németországban**, **Hollandiában** és **Lengyelországban** a bv. intézkedések felülvizsgálatára speciális bíróság illetékes. A bv. intézkedések bírói felülvizsgálata **Angliában** és **Franciaországban** a rendes illetve közigazgatási bíróságok útján történik. A bíróságok végrehajtáshoz közelsége akként is garantált, hogy a bíróság illetékességét az intézet helye határozza meg, valamint, hogy a bírósági meghallgatásokra az intézményekben kerül sor. Ezen szempontból **Hollandia** kiemelkedő példát mutat, hiszen a panaszbizottságok az intézményekhez tartoznak és a meghallgatásokat az intézményekben fogatosítják. Ezzel szemben **Németországban** a meghallgatás nem kötelező, ha sor kerül rá, akkor pedig az esetek nagy részében a fogvatartottat állítják bíróság elé, melynek oka nagy valószínűséggel az, hogy a bíró helyszínre utazása túl sok időt venne igénybe a bíróság leterheltségéhez képest. A végrehajtáshoz közelség alatt értendő továbbá a bírakkal szembeni elvárás, hogy a kriminológia területének speciális ismeretanyagával rendelkezzenek.

A tény, hogy **Franciaországban** bizonyos intézkedések az igazgatás belső ügyének tekintendők, és ezzel nem esnek bírói kontroll alá, a **németországi** különleges hatalmi viszonyok modelljével lehet összehasonlítani. Mindkét esetben azt feltételezik, hogy bizonyos intézkedések csak az igazgatás belső hatáskörébe tartoznak. Abban az esetben, ha bírósági kontrollra kerül sor, sajnos gyakran túl hosszú eljárással kell számolni. **Hollandiában** akként próbálnak ellene tenni, hogy legalább első fokon 3 hetes határidőt szabtak a döntéshozatalra. Ugyan a határidő be nem tartásának semmilyen jogi konzekvenciája nincsen, ennek ellenére többnyire betartják. **Angliában** az ombudsman számára 12 hetes határidőt szabtak a fogvatartotti panaszra való válaszolásra. **Anglia** feltűnően kiesik a jelen összehasonlításból, ugyanis **Angliában** nincs bv. bíró, sem a francia, sem a német modell értelmében, és kvázi bírói hatóság sincs, mint **Hollandiában**, ehelyett a végrehajtás bírói kontrollja az általános bíróságok útján valósul meg, de csak részlegesen.

2.4.2.1. Franciaország

A fogvatartotti populáció emelkedése két egymással összefüggő tényezőre vezethető vissza⁷³. A büntetés időtartama folyamatosan emelkedett (az átlagos időtartam 1975 és 2008 között 4 hónapról 8 hónapra emelkedett), ami viszont arra utal, hogy súlyos bűncselekményekért több szabadságvesztés büntetést magasabb törvényi minimumtétellel szabtak ki.

---

⁷³Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: *Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Pascal Décarpes 396-428., o.

Büntetés-végrehajtás a nyilvánosság előtt: 2003 – 2004-ben a televízióban, plakátokon lehetett a következő mottót olvasni: „La prison change, changez la avec nous”, a börtön változik, változtass rajta velünk. Ezzel a mottóval az igazságügyi miniszter 2 év alatt 2000 új alkalmazottat kívánt a büntetés-végrehajtásba felvenni, ami a kampánynak köszönhetően sikerült is. Az igazságügyi minisztérium három célt tűzött ki, elsőként munkahelyek betöltését, amelyek a nyugdíjazás okán üresedtek meg, másodsorban a munkateher enyhítését a bv. intézetekben, harmadrészt pedig a büntetés-végrehajtásról a közvéleményben kedvezőbb kép kialakítását. A büntetés-végrehajtásban pár ezer új alkalmazott felvétele előre vetítette, hogy a fogvatartotti populáció növekedésével számoltak.

A 2005. december 12-i és 2007. augusztus 10-i törvények a büntetési tételeket súlyosították. Az automatikus, illetve kötelező alsó határ a büntetési tételek esetében bevezetésre kerültek, melyektől a bírók kizárólag megfelelő indokolással térhetnek el. A bírók csak akkor térhetnek el, ha az elkövetés körülményeit, az elkövető személyiségét, és az ő társadalomba való visszatagozódásra való hajlandóságát figyelembe veszik. Az utolsó tényezőnek különösen erősnek kell lennie, amennyiben visszaeső elkövetőről van szó.

Jogszabályok súlyosítása: Az állami hatalom tekintélyének gyengülésével bevezetésre került egy rendelkezés, mely tiltja a hivatalnokok sértegetését. A rendelkezéssel főként azonban a rendőrök éltek vissza, ugyanis minden a rendőrökkel szembeni fellépés, mint hivatalnokok sértegetése értelmezhető és bíróság elé vihető. Ebből adódóan felmerül a kérdés, hogy a jogszabály már egy korábban is meglévő problémát dolgoz fel, vagy ezen rendelkezés eszköz volt a rendőrség kezében ahhoz, hogy eddig nem kriminalizált cselekményeket büntetőjogilag üldözzön. További egyértelmű súlyosítás a házasságon belüli erőszak kriminalizálása, mely egy meglévő problémát hozott felszínre és büntetőjogi eszközökkel szankcionálta. A fogvatartotti populációra hatással volt az 1998-as büntető jogszabály-módosítás, ami kriminalizálta a sebességhatár túllépését és egyéb közlekedési bűncselekményeket vezetett be, valamint az 1994-es jogszabály-módosítás, ami számos új szexuális bűncselekményt vezetett be, illetve a súlyosította azok büntetési tételét. Ezen utóbbinak köszönhetően a fogvatartotti populáción belül megnőtt a szexuális bűncselekményt elkövetők aránya, akik hosszabb időtartamú szabadságvesztés büntetésüket töltik.

Véleményem szerint a különféle bv. rendszerek tevékenységének egyik legfontosabb fokmérője, hogy az adott ország börtöneiben hány öngyilkosság történik. Nem véletlen, hogy az Európa Tanács statisztikai kiadványai is tartalmazzanak adatokat erről a kérdésről.⁷⁴

A nyugat-európai országokban viszonylag alacsony szinten mozog az öngyilkosságot elkövetett fogvatartottak száma, Franciaországban viszont más a helyzet. A francia börtönökben, 2007-ben 96 fogvatartott lett öngyilkos, 2008-ban 20%-kal többen, 115-en vettek véget életüknek. A 2009. év első hét hónapjában 81-en követtek el öngyilkosságot.

(...) Minden bv. intézetben ki kell dolgozni a szuicid hajlamú fogvatartottak védelmi tervét – konkrét tennivalókkal, rendszeres, időközönkénti felülvizsgálattal.⁷⁵

Csökkenteni kell a fogva tartott személy magányosságát a börtönökben: elő kell segíteni külső kapcsolatainak fenntartását. A fogvatartás első nyolc napjában engedélyezni kell egy látogatást vagy pedig egy telefonbeszélgetést. A büntető körleteken a fogvatartottakat tájékoztatni kell jogaikról, kísérleti alapon engedélyezni kell számukra a rádiókészülék használatát, és fontolóra kell venni a telefonálás engedélyezését – mint a magány megszüntetésének

---

⁷⁴ Jójárt Borbála Gyöngyi: *Stratégiai megoldások a francia börtönökben elkövetett öngyilkosságok megakadályozására*- Börtönügyi Szemle 2010. 3. sz. 73-78.o.

⁷⁵ Rendszeresíteni kell – az ügyészség bevonásával – a beavatkozásra vonatkozó protokollokat, és biztosítani kell a segítségnyújtásra alkalmas eszközöket: a bv. belső szabályzatában a különböző szituációkra (öngyilkossági kísérlet, öngyilkosság) eljárási útmutatót szükséges kidolgozni, ezt ellenőrizni kell, és ezzel kapcsolatban felkészítő oktatást kell végezni.

eszközét, illetve – lehetőség szerint – le kell rövidíteni a büntető zárkába helyezés időtartamát. Minden bv. intézetben meg kell többszörözni a sürgősségi telefonhívások lehetőségét a rendelkezésre álló időintervallumok figyelembe vételével. A bv. intézetekben a nap 24 órájára, több szinten ki kell terjeszteni a különleges őrzési intézkedéseket: nagyobb hangsúlyt kell fektetni az intézet körbejárására, a szuicid krízisben lévő fogvatartottakat nem szabad egyedül hagyni, különösen a többi fogvatartott sétájakor. A többi fogvatartott figyelmét is fel kell hívni az öngyilkosságok megelőzésének fontosságára egyre több elsősegély-nyújtó tanfolyam szervezésével és a lelki megterhelésnek kitett személyek támogatását célzó oktatás bevezetésének kipróbálásával. Az ebben vállalt szerepük elismerését is meg kell valósítani (pl. a büntetésük további csökkentésének engedélyezésével).

Biztonságos környezetet kell kialakítani a börtönökben, ezért minden zárkában meg kell oldani a belső telefon vagy segélyhívó útján történő kommunikációt, minden intézetben kísérletként belső telefontal rendelkező biztonságos zárkákat kell felállítani, amelyek nem rendelkezhetnek az akasztás megkísérelhetőségére alkalmas kellékekkel. A legkirívóbb esetek kezelésére kísérleti alapon meg kell valósítani a videó-megfigyelési rendszer bevezetését. Az Egészségügyi Minisztérium munkatársaival együtt a magas öngyilkossági kockázatot jelentő személyek esetében olyan anyagok és ruhadarabok, illetve takarók bevezetésével kell kísérletezni, melyeket nem lehet kötélle alakítani, de mégis megfelelnek az egészségügyi protokolloknak. Az intézeteket defibrillátorral kell ellátni. Felül kell vizsgálni a gyógyszerek tárolásának és elosztásának módszereit és eljárásait.

A pszichés gondokkal küzdő személyek pszichiátriai gondozását javítani kell, különös tekintettel a Különleges Kialakítású Kórházi Egységek programjának fejlesztésével.

Miután a bv. intézetek zsúfoltsága kihat a börtönbeli öngyilkosságok számának alakulására, folytatni kell a börtönök túlszűfolttsága elleni küzdelmet.

A „támogató fogvatartottak” intézményének bevezetése azt jelenti, hogy önkéntes alapon toborzott, a feladat ellátására alkalmas, kiegyensúlyozott személyiségű fogvatartottak lesznek társaik segítségére, ha azok lelki válságba kerülnek. Kiválasztásukat, képzésüket és továbbképzésüket az intézet orvosai, illetve az öngyilkosságok megelőzésével és lelki segítségnyújtással foglalkozó egyesületek fogják elvégezni.⁷⁶

A média pozitív hatását tovább kell fejleszteni: fel kell hívni a média figyelmét, hogy üzeneteik milyen hatással lehetnek az öngyilkosság jelenségére, továbbá újjá kell szervezni a bv. szervezetnek az öngyilkosságokkal és a megvalósult megelőzési stratégiával kapcsolatos kommunikációs politikáját.

Nicolas Sarkozy már 2007-ben, az elnökválasztási kampány során elkötelezte magát a börtönök mélyreható reformja mellett, hogy azok hatékonyabban szolgálják az elítéltek társadalomba való újbóli beilleszkedését. Ezt az elkötelezettségét 2009. június 22-én a Kongresszus, a francia parlament alsó- és felsőházának együttes ülése előtt mondott beszédében is megerősítette: „a szabadságvesztés-büntetés nehéz megpróbáltatás, de nem lehet lealacsonyító jellegű”, illetve a következőket jelentette be:

- 2009-ben több mint 5 000 új férőhellyel bővül a francia büntetés-végrehajtás, és hét új intézetet nyitnak meg. A 2002-es igazságszolgáltatási törvénynek köszönhetően 2012-re összesen 63 000 férőhely fog rendelkezésre állni a francia börtönökben.
- 2010-től 2012-ig további 5 000 új férőhely fog létesülni, 11 000 férőhelyet pedig fel fognak újítani.

---

⁷⁶A „támogató fogvatartottak” intézményének bevezetése gyakorlati jellegű reakció, mely külföldön, ezen belül Angliában, Ausztriában és Spanyolországban már bevált módszertanra alapoz (ezen országokban a legalacsonyabb a bv. intézetekben elkövetett öngyilkosságok aránya az Európai Unióban). Egyáltalán nem arról van szó, hogy a büntetés-végrehajtás felelősségét rónák a fogvatartottakra, hanem arról, hogy a legkiszolgáltatottabb fogvatartottak számára minél könnyebben elérhető és minél hatékonyabb támogatást nyújtsanak. A támogatás a gyakorlatban – az igényektől függően – lehet egyszeri vagy folyamatos.

- Bár a gazdaság stagnál, a bv. szervezet 2009-es költségvetése 3%-kal nőtt, azaz eléri a 2 milliárd eurós összeget. A 2009-es költségvetés terhére 1 087 új bv. alkalmazotti státust hoztak létre.

A bv. törvény tervezetének elfogadás után a bv. szervezetnek további eszközök fognak a rendelkezésére állni új intézetek megnyitására, a bv. intézetek emberközelibbé tételére.

Büntetés végrehajtási bíró intézménye (JAP):

Franciaországban az 1959-ben hatályba lépett büntetőeljárás törvény (CPP) teremtette meg a bv. bíró (judge de l'application de peines) jogintézményét, amely egyrészt igazságszolgáltatási, bírói feladatokat lát el, másrészt a végrehajtási intézeteket érintő adminisztratív teendőket is végez.

Történeti kialakulására visszatekintve megállapítható, hogy a francia bv. bírói intézményhez lehet viszonyítani különböző országokban való kialakulását és fejlődését. Az 1945-ös bv. reformtól kezdődik és a büntetőeljárás törvény (CPP) hatályba lépéséig időszakot kezdeteknek nevezhetjük. Ekkor a bírakat megbízták, hogy felügyeljék a hosszú szabadságmegvonással járó büntetések végrehajtását a megreformált büntetés-végrehajtás intézetekben. A büntetés-végrehajtás bírói intézmény létrejött a progresszív/fokozatos büntetési rendszerhez kötődik. Ezt követő szakasz 1958-tól a '70-es évek közepéig tart – a büntetés-végrehajtás bírói intézmény tényleges kialakulásának szakasza. Az intézményt a CPP vezette be és az 1970-es és 1972-es törvény szélesítette ki. A **francia** büntetés-végrehajtás bíró hatásköre kiterjed egyaránt a büntetés zárt és nyitott közegben való végrehajtására. Ez a fő megkülönböztető jegye ennek a francia intézménynek más hasonló külföldi országbeli intézményekhez viszonyítva. Más országokban a büntetés-végrehajtás bírók a büntető bírák, az ő kompetenciájuk főként az intézményes börtön-környezetre irányul. Ellenben Franciaországban a büntetés-végrehajtás bírónak sokkal nagyobb hatásköre van, kiterjed a nyitott környezetben való végrehajtásra is. A büntetés-végrehajtás bíró dönt a feltételes szabadságra bocsátásról, ha az elítéltnak egy vagy több 3 évnél nem hosszabb, szabadságmegvonással járó büntetést kellene letöltenie. Máshol az Igazságügy miniszter adja meg az engedélyt, a büntetés-végrehajtás bíró csak véleményez. A feltételes szabadságra bocsátás felügyeletét a büntetés-végrehajtás bíró végzi. A CPP 722 cikke határozza meg a büntetés-végrehajtás bíró zárt környezetben lévő végrehajtás során végzett ellenőrzési feladatát. A büntetés-végrehajtás bíró határozza meg minden elítélt számára büntetés végrehajtásának fő módozatait, a külső környezetbe való áthelyezést, a fél-szabad állapotot és az eltávozási engedélyt. Mindezt a CPP 1972-es tv által módosított 721. cikke: igen jelentős jogkörrel bővíti, határozhat a büntetés időtartamának csökkentéséről, az eltávozás lehetőségéről, a szabadság megvonással járó büntetések felváltásáról külső munkavégzésre.⁷⁷

A CPP értelmében a fogvatartott a bv. bíróhoz fordulhat és kérheti a végrehajtás intézet vezetője által hozott fegyelmi intézkedés(ek) felülvizsgálatát. A CPP 722. cikke szerint minden végrehajtás intézetnek bv. bíróhoz kell tartoznia, aki egyúttal a mellé rendelt bv. bizottság (Commission de l'application des peines) elnöke is. A bv. bíró, illetve a bizottság irányítja az elítéltek ítéleteinek végrehajtását. A végrehajtás bíró a fogva tartás rendjében valójában nem avatkozhat be, jogosultsága lényegében az ítélet-végrehajtással kapcsolatos

---

⁷⁷Plawski, Stanislaw.: *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*. 1973. 375-386.o.

ügyekre (szabadságvesztés félbeszakítása, időtartamának csökkentése, feltételes szabadságra bocsátás stb.) vonatkozik.⁷⁸

A bv. bíró dönt a feltételes szabadság kérdésében, a büntetés elengedéséről, a büntetés-végrehajtás felfüggesztése, félbeszakítása tárgyában, a végrehajtási fokozat módosításáról, a felszabadság, kijárás, eltávozás engedélyezéséről az úgynevezett biztonsági periódusból történő elbocsátás tárgyában, közreműködik a szabadság elvonást helyettesítő szankciók végrehajtásában.⁷⁹

Minden, a Tribunal de grande instance-nál (ami a német tartományi bíróságnak felel meg funkcióját tekintve) egy vagy több büntetés végrehajtási bírót neveznek ki, mandátumuk elsőként 3 évre szól. A kinevezés, és a visszahívás a Conseil supérieur de la magistrature állásfoglalása alapján igazságügyi miniszteri rendelkezéssel történik. A bv. bírói feladatok ellátása mellett ezek a bírók általános bíróként is tevékenykednek ugyanezen bíróságon belül. A bv. bíró intézményének létrehozásakor az volt az alapötlet, hogy a bíró hatásköre a bűncselekmények szankcionálásakor ne csak az ítélethozatalra koncentrálódjon, hanem részt vegyen a büntetés végrehajtásának alakításában is. Minden intézménynél minden fogvatartott számára a bv. bíró állapítja meg a büntetés végrehajtásának módját. A törvényi előírások feltételei szerint és határain belül biztosítja a nyitott vagy félig nyitott végrehajtást, a fogva tartás idejének lecsökkentését, az áthelyezéseket, a büntetés végrehajtásának felfüggesztését, a kísérettel való eltávozást, önálló eltávozást, és a feltételes szabadlábra bocsátást. A bv. bíró a rá vonatkozó jogszabályokban foglaltak szerint köteles legalább havonta egyszer azon bv. intézményeket felkeresni, amelyek az illetékességi területére esnek. A Kínzás Elleni Bizottság kritizálta, hogy a francia bv. bíró a felügyeleti feladatait nem a rendszeres látogatások által teljesíti (Európa Tanács 1993a, 56. oldal, 154-es sz.)

A legtöbb esetben a bv. bírónak egyedüli döntési kompetenciája van, azonban a törvény értelmében döntéseinek meghozatala előtt rendszeresen meg kell hallgatnia a Commission de l'application des peines-t (bizottságot), kizárólag sürgős döntést igénylő esetekben tekinthet el a bizottság előzetes meghallgatásától. A bizottság állásfoglalását a bv. bíró vélelmezi, amennyiben a felhívásától számítva egy hónapon belül a bizottság nem foglal állást. A bizottság elnöke a bv. bíró, további tagjai az ügyész, a bv. intézet vezetője, és más intézeti alkalmazottak. Fegyelmi büntetések kiszabása esetén a bv. bíró nem vehet részt a döntéshozatalban, azonban a fegyelmi büntetés kiszabásáról tájékoztatni kell. Ezen kívül büntetésként elrendelheti egy kért intézkedés elutasítását, vagy akár egy már biztosított intézkedés visszavonását. A bv. intézetekben kötelező nyilvántartást vezetni a kiszabott fegyelmi büntetésekről, amelyet a bv. bíró a látogatásaikor megtekint.

A Freiburg-i Egyetem jogi karának professzora szerint a bv. bíró nem döntheti el, melyik bv. intézetbe kerüljön az elítélt⁸⁰, de állást foglal abban a kérdésben, hogy melyik intézményhez utalják be azt a fogvatartottat, aki hosszú időtartamú szabadságvesztés büntetést tölt le, illetve, hogy hogyan szállítsák át a fogvatartottat egy másik intézménybe. A bv. bíró hatáskörét a periode de surete bevezetésével korlátozták. Ezt követően azon kedvezményeket, melyeket a bíró jóváhagyott, csak bizonyos idő elteltével (a büntetés felének letöltését követően) lehet biztosítani.

A commission de l'application de peines 1972-es bevezetése szintén a bv. bíró hatáskörének korlátozásához vezetett. A törvény sok esetben a bizottság többségi döntését vezette be, és a bizottságon belül a köztisztviselők a szavazatok többségét magukénak tudhatták, a döntési jogkör a korábbi bírói jellegétől eltekintve adminisztratív irányba tolódott el. Kritikaként fogalmazták meg, hogy a bv. bíró már csak egy háromfős bizottság elnöke, amely három

⁷⁸Lőrincz József – Nagy Ferenc: *Börtönügy Magyarországon*. Bv. Országos Parancsnokság, Sajtóiroda, Budapest, 1997. 17. o.

⁷⁹Lajtár István: *A bv. bírói eljárás időszerű kérdései*. Ügyészségi Értesítő 1994. évi 2. sz. 22-25. o.

⁸⁰B. Bouloc 1991: *Pénologie*. Paris, 86. o.

tagból azonban kettő a bv. hierarchiájába betagozódott személy. Így például törvény írta elő, hogy olyan fogvatartott eltávozásának engedélyezése esetében, akit több mint három évre ítéltek el, a commission de l'application des peines dönt. Ezt azt előírás azonban, amely 1978-ban került be a francia büntető eljárásjogi törvénybe, 1983-ban ismét eltörölték.

A bv. bíró döntési kompetenciája csökkentésének hasonló tendenciája figyelhető meg a kiszabott büntetések feltételes felfüggesztése körében. Az öt évet meghaladó szabadságvesztés büntetések esetében feltételes szabadságra bocsátásáról az igazságügyi miniszter dönt. Az A.N.J.A.P. – a Bv. bírók Nemzeti Egyesülete – azt követelte, hogy ezt a feladatot az igazságügyi miniszter a bv. bíróra ruházza át, ami megfelelne az Európai Emberjogi Bíróság és a Courts d'Etat joggyakorlatának is, miként az 1995. június 14. napján közzétett FORDERUNGSKATALOG-ban megjelent-59. oldal.

A francia bv. bíró pozíciója nem méltatott⁸¹, sőt, gyakran viccelődnek velük⁸², javadalmazásukat tekintve is alacsonyabb bért kapnak, mint más bírók. Ennek köszönhetően szinte kizárólag fiatal bírák a bv. bírák. Fontos lenne azonban, hogy a bv. bírák a büntetés-végrehajtás területén kellő tapasztalattal rendelkezzenek.

2.4.2.2. Olaszország

Salvatore Ottolenghi, az **olasz** pozitívizmus egyik alapítója, úgy vélte, hogy törvényben kellene büntetés-végrehajtási bírói kontrollt előírni, és létrehozni egy intézményt, amely garantálja a büntetés-végrehajtási legalitást.⁸³ Olaszország már 1913-ban létrehozta a felügyelőbíró intézményét⁸⁴, majd az 1930-1931. évi törvényhozás óta rendelkezik a bv. bíró jogintézményével. Az 1975. évi új bv. törvény különbséget tett az elsőfokú bíróságokon működő egyes bv. bíró és a fellebbezési törvényszékek mellett tevékenykedő bv. szenátus között.

Az 1986. évi reform egyrészt bővítette az egyesbíró hatáskörét, másrészt megváltoztatta az általa hozható intézkedések jellegét és módját. A bíró jogosult például az elítélt jogainak védelmét szolgáló intézkedések hozatalára (így a fegyelmi és a munkáltatási ügyekben benyújtott fogvatartotti panaszok elbírálására), továbbá minden személyi, biztonsági intézkedés végrehajtására, valamint az intézetben kívüli munkavégzés és a szabadság engedélyezésére. A reform során kibővült bv. bírósági hatáskör kiterjed a feltételes elbocsátásra, az úgynevezett házi őrizetre (detenzione domiciliare) és a büntetés végrehajtásának elhalasztására. Figyelemre méltó, hogy a bíróság idővel egyre inkább az egyesbíró döntése elleni fellebbezés fórumává vált.⁸⁵

Ezt követte Olaszországban a büntetés-végrehajtás jogszerűségének ellenőrzésével megbízott független szerv a Felügyelő Bírói Testület. Az 1975. évi reformot, majd az 1986. évi módosítást követően a Felügyelő Bíró és a Bíróság – funkcióik strukturált rendjének köszönhetően – beavatkozhat a szabadságvesztés végrehajtásának az egyént érintő fontos kérdéseinél, s így ellenőrzést gyakorolhat a börtönadminisztráció tevékenysége felett. Intézményi helyzetüknél fogva – Olasz Alkotmány 101. cikkének 2. bekezdése – nagyon

⁸¹Plawski, Stanislaw.: *Le controle judiciaire de l'exécution des sanctions en droit comparé*. Revue pénitentiaire et droit pénal 1985. 106, 382 .o.

⁸²Staechele F.: *Le juge de l'application des peines. Magistrat di siège ou administrateur judiciaire*. Revue des sciences criminelles et de droit pénal comparé, 1991. 385.o.

⁸³Plawski, Stanislaw.: *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*, 1973. 375-386.o.

⁸⁴Nagy Ferenc: *A büntetés-végrehajtás törvényességének külső kontrollja* = Német –magyar büntetőjogi kollokvium 2. 1994. 246.o.

⁸⁵Lőrincz József – Nagy Ferenc: *Börtönügy Magyarországon*. Bv. Országos Parancsnokság, Sajtóiroda, Budapest, 1997. 18 .o.

magas fokú önállósággal rendelkeznek annak érdekében, hogy az általuk végzett ellenőrzés minden befolyástól mentes legyen. Azon funkciók közül, amelyeket a törvény a Felügyelő Bíró tisztségéhez kapcsol, s amelyek tényleges garanciát adnak a kezébe, indokolt külön is kiemelni az elítéltek kezelési programjának jóváhagyását, a munkáltatással és fegyelmezéssel kapcsolatos panaszok elbírálását, valamint a fogva tartottak által előterjesztett egyéb panaszok meghallgatását, illetve azok átvételét.⁸⁶

Az **olasz** doktrína szerint tehát a büntetés-végrehatási bírónak 3 funkciója van: határozathozatal, felügyelet, konzultáció. A büntetés-végrehatási bírónak a szabadságmegvonással járó büntetések és a biztonsági intézkedések végrehajtásában van szerepe. A zárt környezetben való végrehajtás tekintetében a büntetés-végrehatási bíró attribútumai a következők:

1) Külső környezetben való munkavégzés engedélyezéséről szóló határozat meghozatala, ez a francia jogban a fél-szabad állapot (olasz jogban all'aperto). A határozat végleges és jogi jellegű, mert megváltoztatja az ítéletben kihirdetett büntetés jellegét.

2) Döntés az elítélt büntetés-végrehatási intézménybe vagy pszichiátriai intézménybe szállításáról (szintén határozathozatali funkció).

3) Döntés az elítélt panasz ügyében, melyet az elítélt a saját munkájának fizetése tekintetében tett (határozathozatali funkció).

4) A büntetés-végrehatási bíró minden 2. hónapban meglátogatja a büntetés-végrehatási intézeteket, és jelentést tesz az Igazságügy miniszternek. Ez felügyeleti jogkör.

5) A büntetés-végrehatási bíró véleményezi a feltételes szabadlábra bocsátást, és ő is kezdeményezheti annak javasolását, melyet Franciaországban az igazságügy miniszter hagy jóvá(konzultatív funkció).⁸⁷

Ezek a kompetenciák a zárt környezetben való végrehajtáshoz kapcsolódnak. Alapvető kompetencia a külső munkavégzés engedélyezése. Az olasz jog szerint azok az elkövetők, akik elmebetegek vagy pszichikai zavarban szenvednek, és így követik el a bűncselekményt, nem büntethetőek, azonban a bíróság biztonsági intézkedést alkalmazhat velük szemben. Ez egy speciális intézményben való elhelyezést jelent, tekintve, hogy a társadalomra veszélyt jelentenek. Azok, akik pszichikai zavar hatása alatt követnek el szabálysértést, de nem elmebetegek, büntetőjogilag felelősek. Azonban, miután letöltötték büntetésüket, speciális intézménybe zárhatók, ahol pszichiátriai kezelésben részesülnek, tekintve, hogy veszélyt jelentenek a társadalomra. Az **olasz** büntetés-végrehatási bíró büntetőbíró abban az értelemben, hogy zárt környezetben való végrehajtáshoz, illetve zárt pszichiátriai intézményhez kötődik a kompetenciája. Egyetlen kompetenciája sem kötődik a nyitott környezetben való végrehajtáshoz.⁸⁸

---

⁸⁶ *Giovanni Tamburino: A biztonsági elítéltek kezelés független szabályzói. Börtönügyi Szemle, 2004. évi 1. szám, 56. o.*

⁸⁷ *Plawski, Stanislaw: Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé, 1973. 375-386.o.*

⁸⁸ *Plawski, Stanislaw: Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé, 1973. 375-386.o.*

2.4.2.3. Portugália

Az 1944-es törvény vezette be **Portugáliában** a büntetés-végrehatási bíró intézményét, a fegyintézeti bíróságot⁸⁹. Itt külön büntetés-végrehatási bíróság van, amely kétfokú. Az első fok csak egy büntetés-végrehatási bíróból áll, míg a másodfok háromból. A büntetés-végrehatási bíróság dönt a feltételes szabadlábra bocsátásról, ha azt a törvény engedélyezi. A biztonsági intézkedések tekintetében a büntetés-végrehatási bíróság kimondhatja az elítélt társadalomra veszélyességét, ha a bíróság, amely az ítéletet hozta, ezt nem mondta ki információk hiányában. A büntetés-végrehatási bíróság dönt arról, hogy a társadalomra veszélyesség fennáll-e még, vagy ha az már megszűnt, ennek felülvizsgálatáról, és a végrehajtás módjának megváltoztatásáról. Dönt továbbá a biztonsági intézkedések módosításáról ide értve a bezárást és a szabadlábra bocsátást. A büntetés-végrehatási bíróság minden döntése ellen az elítélt és az ügyészség fellebbezhet. A másodfokú büntetés-végrehajtási bíróság hozza meg a végső, jogerős döntést. A portugál büntetés-végrehatási bírói intézmény inkább bírósági jellegű, a bíró annak ellenére, hogy egyesbíró, a bíróságon belül fejt ki tevékenységét. Döntést hoz a szabadságmegvonással járó büntetések ügyében, tekintve a feltételes szabadlábra bocsátást vagy a biztonsági intézkedést. Ezek a döntések arra szolgálnak, hogy kiegészítsék az alapítéletet. Evidens, hogy egy ilyen bírói intézmény keretei között nincs helye a büntetés-végrehatási -intézetek büntetés-végrehatási bíró általi kontrolljának. **Portugáliában** a büntetés-végrehatási bíró nem vizsgálja a külső környezetben való végrehajtást.⁹⁰ A bíróság több vonatkozásban jogvédelmi feladatot is ellát.⁹¹ A bv. bíróság fő feladata a kiszabott büntetéseknek vagy biztonsági intézkedéseknek a büntetés-végrehajtás során szükségessé váló átváltoztatása, helyettesítése, különösen a feltételes szabadság, valamint a biztonsági intézkedések módosítása.⁹² Napjaink szabályozása elérhető, az 1999. január 13. napján hatályosult 3. számú törvény felváltotta az 1987. december 23. napján született 38. számú törvényt.⁹³

Megszervezték az ún. szabad kijárású fogva tartottak munkahelyi foglalkoztatását. A munkabérek legalább az országos minimálbérek megfelelően határozták meg, védik a fogva tartottak (egészség) biztosítási és társadalombiztosítási szerződéseit is. Arra törekedve, hogy hasznos tevékenységekkel való foglalkoztatási lehetőséget teremtsenek a fogva tartottaknak, a Gazdasági Minisztériummal való együttműködésben büntetés-végrehajtási gazdasági övezetek létrehozását tervezik, olyan feltételeknek a büntetés-végrehajtási intézetekben való létrehozásával, amelyek külső magánvállalkozások számára gyártó-termelő berendezések elhelyezését teszik lehetővé. A Lisszaboni Büntetés-végrehajtási Intézetben új terápiás egység kezdte meg működését és két másik „kábitószer-elvonó egység” lépett működésbe a Portói Büntetés-végrehajtási Intézetben és a Santa Cruz do Bispói Intézetben. 2009-ben a portugál börtönökben közel 12 ezer főt tartottak fogva, 20 %-uk Braziliából vagy Angolából érkezett.⁹⁴

⁸⁹Nagy Ferenc: *A büntetés-végrehajtás törvényességének külső kontrollja* = Német –magyar büntetőjogi kollokvium 2. 1994. 246.o.

⁹⁰Plawski, Stanislaw: *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*, 1973. 375-386.o.

⁹¹Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008., 34.o.

⁹²Lajtár István: *A bv. bírói eljárás időszerűkérdései*. Ügyészégi Értesítő1994. évi 2. sz. 22-25. o.

⁹³<http://www.csm.org.pt/csm/organizjudiciaria>; <http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica>; <http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica/livro-iv-leis-criminais/legislacao-prisonal/organica-dos-tribunais>

⁹⁴Vókó György: *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*. MTA Értekezés 2010. 362.o.

2.4.2.4. Lengyelország

Lengyelországban a szabadságelvonással járó büntetések feletti felügyeletet a bv. bíró gyakorolja. Hatáskörébe tartozik többek között a büntetés tartamának számítása ellen benyújtott panasz elbírálása, az elítélt által saját maga okozta sérülés miatti kezelés beszámítása a szabadságvesztés időtartamába, a pénzbüntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatása, a szabadságelvonással járó büntetés végrehajtása az elítélt pszichiátriai kezelését követően, továbbá a szabadságvesztést kiszabó ítélet végrehajtásának felfüggesztésére tett ügyészi indítvány elbírálása.⁹⁵

A bv. bíró rendeli el a pártfogó felügyeletet, határoz a büntetés megszakításáról, visszavonásáról, valamint dönt a feltételes szabadságra bocsátásról és annak megszüntetéséről.⁹⁶

A **lengyel** szabályozásba azzal, hogy minden kerületi bíróságon egy kijelölt bíró a büntetés-végrehajtási intézetek ellenőrzését végezte, bekerült a jogrendszerbe a büntetés-végrehajtási bíró intézménye az 1957. év június hó 3-i törvény által, mely hosszú átalakuláson ment azóta keresztül. Az 1957. május 29.-i törvény a feltételes szabadságra bocsátást a kerületi (wojewodzki) bíróságok illetékességére utalta. Ez egy másodfokú bíróság, mely első fokon a kifejezetten súlyos bűncselekményekben ítélezik. Az 1957. június 3-i Igazságügyi Miniszteri rendelet előírta, hogy minden kerületi bírósági vezető kijelöl egy vagy több bírót, aki(k) a kerületi bíróság illetékességi területén elhelyezkedő bv. intézeteket ellenőrzik és döntenek a fogvatartottak feltételes szabadságra bocsátásáról. Ellenben egyik jogszabályban, sem a törvényben, sem a rendeletben nem volt megnevezve a bv. bíró. Először az 1961. július 9. napján Igazságügyi Miniszteri rendelet említi. Az 1969. évi Bv. Kódex 2 §-a két intézményt vezet be: nevezetesen a bv. bíróságot és a bv. bírót. A hatáskörök leírásában vannak átfedések. A büntetés-végrehajtás ellenőrzését bv. bíró is végzi, a köztársasági ügyészhez hasonlóan, aki a szabadságkorlátozó határozatok törvényességi felügyeletét, az előzetes letartóztatás végrehajtását, a letöltendő szabadságvesztés büntetések végrehajtását, a társadalomba való beilleszkedést segítő központokba elhelyezett visszaeső bűnözők tekintetében látja el. A bv. bíró feladata a jogerős ítéletek jogszerű végrehajtásának, és az intézkedések jogszerű alkalmazásának az ellenőrzése. A bv. bírónak nem volt hatásköre a büntetés-végrehajtás adminisztratív jellegű intézkedéseinek a felügyelete, a bv. intézet működését, az elhelyezés biztonságát **Lengyelországban** is a többi szocialista ország mintájára az ügyészség felügyelte. A bv. bíró bejárhatta a végrehajtási intézet minden helyiségét, semmilyen megszorítás nem korlátozta, teljes körű iratbetekintési joggal rendelkezett és bármikor, bármelyik előzetes letartóztatásban lévő vagy szabadságvesztés büntetését töltő fogvatartottal érintkezhetett. Amennyiben azt tapasztalta, hogy valamely intézkedés adminisztratív jellegű és így nem tartozik hatáskörébe, értesítette az érintett hatáskörrel rendelkező szervet, és az ügyet áttette. Egyetlen esetben sem volt utasítási joga a bv. intézet szervezetére vonatkozóan. A bv. bíró ellenőrzi a büntetések végrehajtását. A bv. bizottságot az intézet igazgatója vezeti, mely ülésein a bv. bírónak és az ügyésznek részvételi joga van, de az üléseket nem vezethetik, mert nem állandó tagjai a bizottságnak. A bv. bíró az intézet igazgatója által kiszabott fegyelmi határozatokat ellenőrzi. Az intézet igazgatója véleményeztetheti határozatát a bizottsággal, sőt fegyelmezési jogkörét rájuk delegálhatja. A bv. bírónak, az ügyészhez hasonlóan a bv. kórházban vagy speciális körleten lévő terheltek elhelyezését korlátlanul ellenőrizhetik. A bv. bíróság hatásköre: 1.) büntetés-végrehajtás félbeszakítása elmebetegség vagy súlyos betegség esetén. A félbeszakítás maximum 1 év

⁹⁵Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 37.o.

⁹⁶Lajtár István: *A bv. bírói eljárással kapcsolatos időszériükérdések*. Ügyészségi Értesítő, 1994. évi 2. sz., 22.o.

időtartamig terjedhet szociális okok vagy súlyos egészségügyi vagy családi indokok miatt, 2.) feltételes szabadságra bocsátás és feltételes szabadság megszüntetése, 3.) a szabadságvesztés fokozatának kijelölése vagy megváltoztatása a Btk. 82. §-nak megfelelően; 4.) a társadalomba való beilleszkedést segítő központokba való elhelyezéséről dönt a visszaesők és a pártfogó felügyelet alá rendelték esetében; megfelel a francia büntető gyámság intézményének. Az ítélő bíróság a visszaeső elítéltet, szabadulását követően egytől öt évig terjedő időre pártfogó felügyelet alá helyezheti. A többszörösen visszaesők esetében ez kötelező. Tehát a bv. bíró és bv. bíróság hatáskörei különbözőek⁹⁷.

A bv. bíróság első fokon egyesbíróként jár el, kivéve a társadalomba való beilleszkedést segítő központokban való elhelyezettek esetében, amikor tanácsban ítélik egy hivatásos bíró és két ülnök személyében. Ugyanaz a bíróság jár el másodfokon, három hivatásos bíró személyében. Máskülönbén egyesbíróként jár el, általában egy bíró. Két alapvető különbség van a bv. bíróság és a bv. bíró eljárását illetően. A bv. bíróság eljárása kontradiktórius eljárás, jelen van a bíróság tagjain kívül az ügyész és a védő is, aki előadhatja védekezését, kifejtheti álláspontját, és a bíróság dönt a vádlott jelenlétének szükségessége felől. Ha feltételes szabadságra bocsátás tárgyában folyik az eljárás, akkor az elítélt jelenléte kötelező. A feleknek fellebbezési joga van a végzés ellen. A másodfokú tanács egy hivatásos bíróból és két laikus népi ülnökből áll, kivéve, ha a bíróság elnöke nem rendeli el, hogy három hivatásos bíróból álló tanács határozzon. Tehát **Lengyelországban** kezdetektől fogva nagyon fejlett a bv. bíró és bíróság intézménye, a szabadságmegvonó büntetések végrehajtásának bírói kontrollja van.⁹⁸

1998. szeptember 1.-vel lépett hatályba az új bv. törvénykönyv. Az új bv. törvénykönyv hatályba lépésével változott a bv. bíró szerepe, 1990-től a szerepe, mint felügyeleti szerv jelentősen javult. Az új törvénykönyv a fogvatartott számára individuális jogvédelmet biztosít a bv. intézkedésekkel szemben. Lengyelországban ugyan 1980-tól volt közigazgatási bíráskodás, azonban a végrehajtási intézkedések felülvizsgálata nem tartozott a hatáskörébe⁹⁹. A fogvatartottnak joga van az intézményvezető döntésének, valamint a bv. igazgatás, vagy bv. bizottság döntéseinek bírói felülvizsgálatát kérni jogszabályba ütközésre hivatkozással. A bv. bíró döntéseinek bírói felülvizsgálata is kérhető. A döntést közléstől számított 7 napon belül kell megkifogásolni. A bíróság, mely egy bíróból áll, jogosult a megtámadott döntés végrehajtását felfüggeszteni. A bíró a végrehajtási intézkedés jogszerűségét vizsgálja, és döntése szerint az intézkedést fenntarthatja, megváltoztathatja és felfüggesztheti.

A fogvatartottak kérelemmel, kéréssel és panaszokkal fordulhatnak a bv. bíróhoz, akinek joga van a fogvatartottal négy szemközt beszélni, valamint joga van az aktákba betekinteni, és az intézményvezetőtől tájékoztatást, magyarázatot kérni. A bv. bíró a bv. igazgatás döntéseit vagy felfüggesztheti, vagy jogosnak ismeri el, azonban a korábbiakkal ellentétben a döntést nem változtathatja meg. A bv. bíró döntésével szemben a bv. bírósághoz lehet fordulni.

A bv. bíró s jobbára már nem felülvizsgálati bíróság, egyre erősödik azon szerepe, miszerint hivatalból vizsgálja felül a jogtalanságokat. Ezen célból az új törvény új jogokkal ruházta fel, mint például a bv. intézetbe, valamint annak olyan helyiségeibe is, ahol fogvatartottak tartózkodnak, bármikor bemehet, az intézetben belül szabadon mozoghat. Ezen túlmenően joga van az iratokba betekinteni, ahhoz az intézményvezetőtől tájékoztatást, magyarázatot kérhet.

⁹⁷ Plawski, Stanislaw: *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*, 1973. 375-386.o.

⁹⁸ *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, Thordis Koepfel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 1-6.o.

⁹⁹ Frankowski, S., Wasek, A. *Evolution of the Polish Criminal Justice System After World War Two – An Overview*. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 1993., 162.o.

A fogvatartottakkal négy szemközt beszélhet, panaszukat, kérelmüket megvizsgálhatja. Az intézményvezető és a bv. igazgatóság jogellenes döntéseit felfüggeszti. Az új törvény hatályba lépése előtt a szabadságvesztés büntetés jogszerű végrehajtását a bv. bíró mellett az ügyész felügyelte, az új törvénnyel azonban ezen jog csak a bv. bíró részére van fenntartva. A korábbi törvény szerint minden esetben a bv. bíró előzetes engedélye kellett azon fegyelmi büntetéshez, amely szerint a fogvatartottat egyéni (izolációs) cellába helyezték át. Ez akként módosult, hogy a bv. bíró hozzájárulása akkor szükséges, ha az elzárás 14 napot meghaladja. A bv. bíró az elzárást felfüggesztheti addig, amíg az annak alapjául szolgáló körülményeket tisztázzák. Továbbá joga van a fegyelmi büntetést megszüntetni, vagy másik fegyelmi büntetés kiszabására felszólítani az intézményvezetőt.

Az új törvény hatályba lépése előtt a bv. bíró volt illetékes az intézmény különleges okból való elhagyásának engedélyezésére. Az új törvény szerint olyan fogvatartottak esetében, akik 25 vagy annál hosszabb idejű szabadságvesztés büntetésüket töltik, maximum 30 óráig terjedő felügyelet nélküli kimenő, valamint 14 napig terjedő szabadság a bv. bíró hozzájárulásához kötött. Különleges engedély fontos okból való eltávozáshoz ugyancsak a bv. bíró hatáskörébe tartozik, sürgős esetekben dönthet az intézményvezető.

A fogvatartottak azonban kevés bizalommal fordulnak a bv. bíróhoz, aminek egyik oka, a bv. bíró intézményét még a szocializmus idején vezették be, másrészt az, hogy a bv. bírót az adminisztratív intézkedésekbe is bevonják, ami okán azonban nem egy külső független szereplőként jelenik meg.

A lengyel rendszerrel szemben kritikaként fogalmazódik meg, hogy nem különül el élesen a bv. bíró valamint a bv. bíróság, aminek következtében a fogvatartottak gyakran nem tudják, hogy hova forduljanak. Abból a szempontból azonban különös jelentősége van annak, hogy a fogvatartott hova fordul, a bv. bírósághoz, vagy a bv. bíróhoz, hogy amíg az előbbi jogosult a megtámadott döntést megváltoztatni, az utóbbinak erre nincs joga. Azonban ezen probléma relativizálódik akkor, amikor a fogvatartott a bv. bíró döntésével szemben a bv. bírósághoz fordul jogorvoslatért.

2.4.2.5. Csehország

Csehországban az ítéletek végrehajtásáról a bíróság gondoskodik. A végrehajtási eljárás szabályait a kerületi és a regionális bíróságok eljárási szabályai határozzák meg. E szabályok szerint az elsőfokon eljáró egyesbíró (tanács elnöke) köteles gondoskodni arról, hogy a jogerőssé vált bírói döntést a jogszabályoknak megfelelően, késedelem nélkül hajtsák végre. A szabadságvesztés-büntetést kiszabó ítélet végrehajtásának módját a szabadságvesztés végrehajtásáról szóló törvény és annak végrehajtási rendelete – a „Szabadságvesztés végrehajtásának szabályai” – rendezi. A bíróság hatáskörébe tartozik az elítélt feltételes szabadságra bocsátása és feltételes elítélése is. A bíróság a feltételes szabadságra bocsátásról nyilvános tárgyaláson végzéssel határoz, ami fellebbezéssel megtámadható. Amennyiben a bíróság az elítéltet feltételes szabadságra bocsátja, elrendeli a felügyeletét, és további kontroll végett átadja a pártfogó felügyelőnek és a közvetítőnek. Feltételes elítélés esetén az elsőfokon eljáró bíróság köteles a próbára bocsátott személy magatartását rendszeresen ellenőrizni. A próbaidő letelte után a bíróság dönt arról, hogy a feltételesen elítélt személy „jó útra tért-e” vagy a feltételesen felfüggesztett ítélet alapján büntetést szab-e ki.¹⁰⁰

---

¹⁰⁰Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 34. o.

2.4.2.6. Lettország

Lettországban a főszebály szerint az ítéletet hozó bíróság felügyeli az ítélet végrehajtását. Hatásköre kiterjed az ítélettel kiszabott büntetés átváltoztatása, a feltételes szabadságra bocsátásra vagy annak megszüntetésére, valamint az amnesztia iránti kérelemre.¹⁰¹

2.4.2.7. Spanyolország

Rendőrségi statisztikák alapján Spanyolországban az 1980-as években a bűnelkövetés jelentősen megemelkedett, míg 1980-ban kb. 400.000 bűncselekményt regisztráltak, addig a szám 1989-ben már kb. 1.000.000 tett ki¹⁰². A maximum 5 évi szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetében kiszabott szabadságvesztés büntetés esetén a büntetési végrehajtási hatóságnak joga van nyitott vagy zárt végrehajtás között választani („open prison” vagy „closed prison”), azonban a nyitott végrehajtás nem gyakori. Amennyiben a büntetés több mint 5 év szabadságvesztés, a nyitott végrehajtásra csak a minimális letöltendő időt követően, amely a kiszabott büntetés legalább fele, van lehetőség. A feltételes szabadságra bocsátásról bírő dönthet a kiszabott büntetés 3/4-nek, kivételes esetekben 2/3-nak vagy felének letöltését követően. A visszaeső elkövetőkre a büntetési rendszer különböző fokozatain speciális szabályok vonatkoznak, gyakrabban kerülnek zárt végrehajtás alá és ritkán bocsáthatóak feltételes szabadlábra. Az elítélt bűnelkövetők aránya 1980 és 1995 között 130%-kal emelkedett (50.000-ról 115.000-re), majd 1995 és 2002 között stabilitás figyelhető meg, amelyet 2003 és 2005 között ismét jelentős növekedés követett.

Az elmúlt 25 év büntetőjogi fejlődése:

Spanyolország büntetőjogi fejlődését több szakaszra lehet osztani, 1975 és 1995 közötti időszak az első szakasz, az új büntető törvénykönyv kidolgozása, valamint ezt követően 2003-mal bezárólag végrehajtott reformok. Az első szakaszra jellemző, hogy a szabadságvesztés büntetések kiszabását csekély mértéken kívánták tartani azzal az indokolással, hogy a büntetés célja az elkövető reszocializációja. Az első szakasz 1995-ös büntető törvénykönyve elfogadásával fejeződik be, mellyel a szabadságvesztéshez alternatív büntetéseket vezettek be, (szabadságelvonó büntetesként a börtönbüntetés, a hétvégi elzárás és a pénzbüntetés meg nem fizetése miatti szabadságelvonás szerepel) ezen túlmenően azonban általános szigorítással jellemzik. Fontos elemeként tartják számon az ún. „good time credits” rendszer megszüntetését, melyet azzal indokoltak, hogy ezen rendszer gyengítette az ítélező bíró ítéletét, ugyanis bizonyos idő letöltésével gyakorlatilag automatikusan szabadult az elítélt, és ezáltal kevesebb időt töltött büntetés végrehajtási intézményben, mint amennyit az ítélező bíró kiszabott.

Megszűnt a büntetésnek munkával való csökkentése. (2 nap munkával 1 nap büntetés elengedheti volt jó magatartás esetén). További újítás a pénzbüntetésnél a napi tételes rendszer bevezetése és a részletfizetés lehetősége.¹⁰³

Vókó György doktori értekezésében részletes képet mutat. Kifejti, hogy az 1979. évi büntetés-végrehajtási törvény alapján speciális apartmanokat létesítettek, ahol a szabadsággal

¹⁰¹ Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 37. o.

¹⁰² Frieder Düinkel, Christine Morgenstern: *Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, J. Cid, E. Larrauri: 806-838. o.

¹⁰³ Nagy Ferenc: *A büntetőjog legújabb nemzetközi és hazai változásairól*. Magyar Jog. Negyvenötödik évfolyam, 1998. évi 2. szám

rendelkező elítéltek házas társukkal, élettársukkal, illetve gyerekükkel zavartalanul együtt lehetnek havonta egy alkalommal. Ezen kívül megjegyzi, hogy a családtagok intim látogatására alkalmas helyiséget alakítottak ki Dánia, Svédország, Finnország, Hollandia egyes végrehajtási intézményeiben is, melyeket személyesen látott Frankfurt am Main-ban.

A spanyolországi Naclares börtön elítélteit, akik a szabadlábra kerülésük előtt Alavában járnak dolgozni, és ott vesznek részt a reintegrációs programokban, a jövőben kedvezőbb közlekedésre számíthatnak. Eddig sajnálatos módon a menetrendek nem igazodtak az elítéltek munkavégzésének kezdetéhez és végéhez. A területen vasút nem jár, a taxival való közlekedés pedig aránytalanul magas költséget rótt volna a fogvatartottakra, a buszjáratok sűrítése jelentette tehát az egyetlen megoldást a kialakult problémára. A menetrendek átalakításához a helyi közlekedési vállalat pénzügyi támogatást kapott. 2008 augusztusától az elítéltek számára többé nem jelenthet gondot, hogy pontosan érkezzenek a munkahelyükre, és hogy időben térjenek vissza a büntetés-végrehajtási intézetbe.¹⁰⁴ Katalániában a felfüggesztett szabadságvesztés vagy a szabadságvesztést helyettesítő intézkedés meghatározott kötelezettséggel, meghatározott képzéseken, programokon való részvétellel jár együtt. A kötelezettség magában foglalhat bizonyos kezeléseket, az egészségügyi ellátórendszer keretében igénybe vehető ellátást vagy beutalást valamilyen függőséget kezelő klinikára, pszichiátriai központba, illetve speciális képzést.

A 2003-mal záródó reformidőszakra a büntetési tételek általános megemlése jellemző, egybekötve fiatalok védelmének hangsúlyozásával, ezzel egyidejűleg olyan új bűncselekmények bevezetésével, mint fiatalokkal való fajtalankodás, erőszak.

A hétfélig elzárást – ahol nincs ilyen intézet – az adott település egyik meghatározott helyiségében kell letölteni. Az elkövető egyetértésével pénzbüntetéssel vagy közérdekő munkával is lehet helyettesíteni.

Drogpolitikában való változás:

A drogpolitika fogvatartotti arányra való hatása annak ellenére jelentős, hogy a drogkereskedelem miatti ítéletek ugyan csak az ítéletek 6%-t teszik ki, azonban a hosszú szabadságvesztés büntetések kiszabása okán a teljes fogvatartotti populáció 28%-át teszik ki a drogkereskedelem miatt elítéltek.

A spanyol büntetés-végrehajtás szervezeti rendszere¹⁰⁵: Spanyolországban 17 autonóm terület létezik, de az egyes régiók különböző státusszal rendelkeznek. A történelmi régióknak meg volt az a lehetőségük (1978. évi alkotmány elfogadása után), hogy a büntetés-végrehajtás intézését maguk oldják meg. Ezzel a lehetőséggel csak Katalónia élt, aminek következtében Spanyolországban két központi végrehajtási hatóság működik, az egyik, mely Katalónián kívül egész Spanyolországra vonatkozóan illetékességgel rendelkezik (Madridban), míg a másik a katalán területre illetékes (Barcelonában). A büntetés-végrehajtás főigazgatója – aki közvetlenül az igazságügyminiszter alá tartozik – lényegében egész Spanyolországra kiterjedően a bv. hatóság vezetője. Spanyolországban kétfokú rendszer működik, méghozzá a legfőbb igazságügyi hatóság (főigazgató) és az intézet.

Spanyolországban a büntetések végrehajtása az igazságügyi hatóságok hatáskörébe tartozik. A bírósági hierarchiában a specializált bv. bíróság irányítja a büntetések végrehajtását. Ennek során ellenőrzi a szabadságvesztés büntetés idejét, dönt a feltételes szabadságra bocsátás és

---

¹⁰⁴ *Rodriguez, Fernando: Los presos de Naclares contarán con un mejor transporte para acudir a sus trabajos, , Diario de Noticias de Alava, 2008. 07. 23.*

¹⁰⁵ Büntetés-végrehajtási Szakkönyvtár: Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország bv. rendszerének áttekintése, Igazságügyi Minisztérium Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Nevelési Osztály, 260.o.,

más kedvezmények tárgyában, határoz a büntetés végrehajtásával összefüggő egyéb kérdésekben stb. Spanyolországban a fogvatartottak jogvédelme szempontjából is meghatározó szerep jut a bv. bírónak. Ezt a jogintézményt (juez de vigilancia penitenciaria) 1979-ben vezették be a spanyol bv. törvény (LGP) hatálybalépésével.¹⁰⁶

Végrehajtási hatóságként is funkcionál, a büntetés-végrehajtást érintő minden lényeges döntés a hatáskörébe tartozik (pl. büntetésnek munkával történő csökkentése, feltételes elbocsátás, bizonyos esetekben a szabadság engedélyezése stb.). A bv. bíró kompetenciájába tartozik az elítéltek kérelmeiről, panaszairól való döntés, amennyiben az alkotmányi alapjogok vagy az elítélti jogok megővéséről van szó. Vagyis a spanyol bv. bírónak jelentős szerep jut, gyakorlatilag a végrehajtási igazgatási hatóság minden korlátozó, jogelvonó döntését bírói úton felülvizsgálhatja, illetve bizonyos esetekben a bíró dönt.¹⁰⁷

2.4.2.8. Németország

A nyugat-németországi fogvatartotti ráta alakulását az 1970-es, 1980-as, majd az újraegyesítést követően az 1990-es és a 2000-es években az előzetes fogvatartás gyakorlata befolyásolta¹⁰⁸. A teljes fogvatartotti rátával szemben, mely 2003-ban érte el tetőfokát, az előzetes fogvatartásban lévők száma 1995-től folyamatosan csökkent. Ez jellemző a régi, de még inkább az új tartományokra. Ennek okának tekintik a külföldi gyanúsítottakkal szembeni elrendelés gyakorlatát. A külföldi elítéltek száma 1995-ben volt a legmagasabb, összesen 205.000 (valamennyi elítélt 27%-a), amely szám 2008-ra 160.000-re esett vissza (majdnem 22%). Mindemellert azonban meg kell jegyezni, hogy az előzetes fogvatartottak körében az arányuk ennél jelentősen nagyobb. A német büntetés-végrehajtásban a külföldiek aránya részben megegyezik az általános demográfiai fejlődéssel, részben attól függetlenül az utóbbi évtizedben jelentősen megváltozott. Emellett azonban fel kell hívni azon statisztikai tényezőre a figyelmet, hogy az előzetes fogvatartottak állampolgárságát, mint adatot nem tartják nyilván. Különös a fiatalok külföldieként, emigránsokat tekintik a bűnelkövetések, letartóztatások szempontjából rizikós csoportnak, gyakrabban ítélik el őket fiatalokként és kapnak szabadságvesztés büntetést.

A fogvatartotti arány Németországban az 1980-as évektől kezdve nyugat-európai viszonylatban a középmezőnyben foglal helyet. Az 1969-es büntetőjogi reformot követően (Nyugat-)Németországban a fogvatartotti arány jelentősen csökkent annak köszönhetően, hogy a rövid idejű szabadságvesztés büntetések a pénzbüntetés javára jelentősen visszaestek. 1983-ig, azzal bezárólag a fogvatartotti arány ismét és jelentősen emelkedett, 100.000 lakosra elérte a 104 főt, majd az 1980-as évek végére 80 fő / 100.000 lakosra esett vissza. Az újraegyesítés a fogvatartotti arány ismételt emelkedését eredményezte, és 100/100.000 főre nőtt. Az 1990-es évek végére a fogvatartotti arány stabilizálódott, 2005-től újra visszaesés figyelhető meg. 2009-ben a fogvatartotti arány egész Németországra vetítve 90/100.000 fő. Azonban a régi és új tartományok között különbség figyelhető meg, Kelet-Németországban az újraegyesítést követő amnesztia révén az 1990-es évek elején az intézmények szinte üresek voltak, majd 2003/2004-ig bezárólag Nyugat-Németországgal azonos szintre emelkedett az intézmények telítettsége. 2009-re az új tartományok fogvatartotti aránya (84,7/100.000 fő) ismét jelentősen a régi tagállamok aránya (90,7/100.000 fő) alatt van. A fogvatartotti arány

¹⁰⁶Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008., 35.o

¹⁰⁷Büntetésvégrehajtási Szakkönyvtár: Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország bv. rendszerének áttekintése, Igazságügyi Minisztérium Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnokság, Nevelési Osztály, 267.o.,

¹⁰⁸F. Dünkel, T. Lappi-Seppälä, C. Morgenstern, D.van Zyl Smit, 44-49., 1093-1097 old., Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: *Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Pilgrim: 97-167. old, 209-211.old.

változásának dinamikáját Nyugat-Németországban főként az előzetes fogvatartás gyakorlata befolyásolta. Az előzetes fogvatartásban lévők aránya 1995-től folyamatosan csökken. (Régi tartományokra, de különösen az új tartományokra jellemző ezen visszaesés.) Ezen arányt befolyásolja a külföldi elkövetőkkel szembeni előzetes fogvatartás elrendelésének gyakorlata. A szankciórendszer problémái okán, mint például az 1990-es években a fogvatartottak számának jelentős növekedése, ezzel összefüggésben a költségnyomás, a túlterheltség, amelyben szerepet játszott a más büntetés helyett szabadságvesztés büntetésüket töltők, valamint a rövidebb időtartamú szabadságvesztésre ítélt magas száma miatt a reformok bevezetése előtérbe került. Mindemellett azonban igazi rendszerreformok nem kerültek bevezetésre, az egyes területek módosítására került csupán sor. A kormányzati politika az utóbbi években egyrészt a spórolásra helyezte a hangsúlyt, másrészt azonban továbbra is erős kezűt akart mutatni a lakosság irányába. Ilyen módosítások például a közhasznú munka alkalmazási körének szélesítése, az elektronikusan felügyelt házi őrizet bevezetése, a feltételes szabadlábra bocsátás lehetőségének szélesítése.

A 90-es évek perspektívája:

A 90-es évek perspektívája elsősorban az újraegyesítést követően az új tartományok büntetőjogi fejlődésének megfigyelésében rejlett. A bv. gyakorlat bizonyos szintű egységesítése ellenére is vannak különbségek a szervezeti rendszerben.

Az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában és Ausztráliában folytatott vita a bv. intézmények privatizálásáról Németországot is érinti az állami finanszírozás problémája okán. Ez azonban felveti a kérdést, hogy milyen mértékben ruházható át a büntetés-végrehajtás állami feladata privát személyekre, továbbá, hogy a privát üzemeltetők olcsóbban tudják biztosítani a büntetés-végrehajtást jobb feltételekkel? Néhány országban csak bizonyos tevékenységek, területek kerülnek privatizálásra, mint például – ahogy azt **Rotthausnál 1993-**ban olvashatjuk – Franciaországban az étkeztetés, mosás, egészségügyi ellátás, oktatás, továbbképzés, fogvatartottak szállítása.

A privatizálási kérdéssel összefüggésben felmerült a hatékonyság növelésének kérdése is – **Gratz 1995** – modern menedzsment koncepciók felvetésével, az üzleti szféra eszköztrendszerét alapul véve.

Aktuális büntetőjogi keretfeltételek:

A német büntető törvénykönyv (StGB.) általánosságban széles büntetési keretet tartalmaz az egyes bűncselekmények tekintetében, például egy egyszerű lopás esetében a pénzbüntetéstől egészen 5 évig terjedő szabadságvesztés büntetésig, súlyosító körülményekkel egy lopás büntetési tétele 3 hónaptól 10 évig terjedő szabadságvesztés büntetés lehet. A büntetés-kiszabási gyakorlat hagyományosan az alsó határhoz orientálódik, ennek következtében a 2 évnél hosszabb szabadságvesztés büntetések, amelyek feltételesen nem függeszthetők fel, kivételes esetek. A szabadságvesztés büntetés alsó mértéke 1 hónap, felső mértéke 15 év lehet, ami európai viszonylatban enyhének számít. Rablás bűncselekmények esetében 1975 és 2004 között az abszolút elítéltek száma megkétszereződött, azonban 2005, 2006-ban visszaesés tapasztalható. A túl magas büntetési keretekkel (korábban átlagosan súlyos rablások esetében 5 év szabadságvesztés büntetés) kapcsolatos kritika következtében az 5 és 10 év szabadságvesztés büntetések az elmúlt 10 évben visszaestek, míg az 1 – 2 év közötti szabadságvesztés büntetések száma emelkedett, az ítélkezési gyakorlat enyhülése tapasztalható. Más a helyzet a súlyos testi sértések esetében, fegyverhasználattal, az elítéltek száma 1975 és 2006 között megduplázódott. Ez a bűncselekmény a jogalkotó szemszögéből túl enyhe büntetéssel volt sújtva, főként pénzbüntetést szabtak ki, ezen bűncselekmény

esetében közel csak 29%-ban szabtak ki szabadságvesztés-büntetést, és ebből 63%-ban felfüggesztették. Az 1998-as büntető törvénykönyv módosítás a büntetési tételt megemelte, aminek következtében a kiszabott szabadságvesztés büntetések aránya 1995-ös 37%-ról 2006-ra 74%-ra, 2008-ra közel 76%-ra emelkedett. Annak ellenére, hogy a kiszabott szabadságvesztés büntetések 80%-át felfüggesztik, a letöltendő szabadságvesztés büntetések száma még így is jelentős, ami befolyásolja a fogvatartotti populációt. A hosszabb szabadságvesztés büntetések esetében (2 évnél hosszabb szabadságvesztések) nagy változás nem tapasztalható. A felnőtt elkövetők tekintetében a pénzbüntetés van túlsúlyban. Általános közhasznú munka büntetésről nem beszélhetünk, nem fizetőképes elítéltek esetében pénzbüntetés helyett alkalmazzák.

Németországban a végrehajtás-kontrollnak és a bírósági jogvédelemnek egy igen differenciált és bonyolult felépítésű rendszere alakult ki, melynek célja a törvényesség biztosítása úgy az elítéltek vonatkozásában, mind pedig a végrehajtási intézmények működését érintően. Egyrészt létezik egy belső, a végrehajtáson belüli kontroll – szemben a végrehajtásra kívülről ható ellenőrzéssel –, másrészt a bírósági kontroll is megkülönböztethető a végrehajtási cselekmények felügyeletének, illetve felülvizsgálatának egyéb formáitól. A belsőellenőrzés a felügyeleti hatóságok, nevezetesen a tartományi igazságszolgáltatási és végrehajtó hivatalok jogi- és szakmai kontrollját jelenti. Ezen feladatok ellenőrzéséhez járulhatnak hozzá a fogvatartottak alakszerűségeikhez nem kötött jogsegély iránti beadványai (indítványai és panaszai).¹⁰⁹

Németországban minden szabadságvesztéssel összefüggő jelentős döntés specializált bíró, a bv. bíró hatáskörébe tartozik. A bv. bíró hatásköre kiterjed többek között a szabadságvesztés feltételeinek meghatározására, a feltételes szabadságra bocsátás engedélyezésére és annak ellenőrzésére, hogy az elítélt teljesíti-e az előírt követelményeket, ha a kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtását felfüggesztették vagy feltételes szabadságra bocsátották. A bíróság dönt a pénzbüntetés végrehajtásának felfüggesztéséről, ha az elkövető szabadságvesztés büntetését tölti, továbbá a pénzbüntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatása esetén a végrehajtás felfüggesztésének engedélyezéséről.¹¹⁰

Németországban az elítélt alkalmat kap arra, hogy javaslatával és panaszával a végrehajtási intézet vezetőjéhez forduljon. A végrehajtási intézkedés(ek) ellen bírói döntés kérhető, ha a kérelmező bizonyítani tudja, hogy az intézkedés vagy annak elmulasztása őt jogaiban sértette. Az indítványról a bv. kamara (Strafvollstreckungskammer) dönt, amelynek területén az érintett végrehajtási intézet van. Az ítélezőbíróság és a bv. kamara bírói funkciói megoszlanak. Amíg az ítélező bíróság mindazon igazságügyi döntésre illetékes, amit a szabadságelvonással nem járó szankciók végrehajtásának kezdete előtt hozna, addig a bv. kamara hatáskörébe azok az igazságügyi döntések tartoznak, amelyek a szabadságelvonás kezdetével válnak szükségessé. A kamara bizonyos fókig a végrehajtási hatóságok igazságügyi ellenpárja. A tartományi székhelyen működő törvényszék (Landgericht) keretében speciális ítélező testületként létrehozott bv. kamarák speciális ismeretekkel rendelkeznek a büntetés- és intézkedés végrehajtása területén megkövetelt feladatok teljesítéséhez. A bv. kamara határozata ellen fellebbezés nyújtható be, amelyről a tartományi felsőbíróság (Oberlandesgericht) dönt. Amennyiben ezzel a bv. törvény szerinti jogi út kimerül, a fogva tartottak alapjogainak súlyos sérelme esetén az alaptörvény szerint

¹⁰⁹Barabás Andrea Tünde: *A bv. bíró kontrollja Németországban*. Magyar Jog, 1994. évi 4. szám, 248 .o.

¹¹⁰Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 36.o.

alkotmányjogi panasz előterjesztésére is lehetőség van. Ezen túlmenően, az utolsó belsőállami döntést követően panasz nyújtható be az Emberi Jogok Európai Bíróságához.¹¹¹

Bírói kontroll:

A büntetés-végrehajtás területén egyes szabályozással szemben bírói döntés kérhető¹¹². A feltétele a bírói útnak, hogy szabályozásról legyen szó, ami az életkörülményekre vonatkozik, valamint a szabályozásnak egyedi esetre kell vonatkoznia. Kérelmet az terjeszhet elő, aki a szabályozással érintett, vagyis a fogvatartottakon túl a rokonok, jogi képviselők vagy akár az intézményi tanács tagjai. Néhány tartományban a bírósági eljárás előtt hatósági eljárást is le kell folytatni, így ebben az esetben nincs lehetőség bírói döntésre, amennyiben a hatósági döntés elleni fellebbezésre nem kerül sor. A fogvatartott a kérelmében kérheti a rendelkezés feloldását, de kérheti elutasított intézkedésnek való helyt adást is. A kérelem benyújtására a fogvatartottnak 2 hét áll rendelkezésére az átadástól vagy írásbeli közzétételtől számítva. Amennyiben a fogvatartott önhibáján kívül mulasztotta el a határidőt, az eredeti állapotba kell visszahelyezni. Önhibáján kívülinek tekinthető, amennyiben fennáll annak a megalapozott lehetősége, hogy a fogvatartott az intézményben nem kapott megfelelő tájékoztatást a jogairól. A bíróság személyes meghallgatás nélkül dönt. A bíróságok végrehajtási tanácsa a megtámadott döntést felfüggesztheti, végrehajtásának visszavonását (eredeti állapot helyreállítását) rendelheti el. Amennyiben az intézkedést már visszavonhatatlanul végrehajtották, jogos igény esetén az érintett kérheti megállapításra vonatkozó határozat hozatalát, illetve egy elutasított kérelem végrehajtását rendelheti el a bíróság. A végrehajtási tanácsok a bíróság speciális tanácsai, amelyek illetékessége azon bv. intézetek helyéhez igazodik, amelyek az eljárásban érintettek.

Előzetes jogvédelem:

A bírói eljárásban a tárgybani határozat eljárás közbeni felfüggesztésére nincs lehetőség, mint ahogy egyes tartományokban, ahol a bírói eljárást hatósági eljárás előzi meg, a döntés elleni fellebbezéssel a végrehajtás felfüggesztése nem kérhető. Azonban van arra lehetőség, hogy az intézkedés végrehajtását felfüggesztek, amennyiben ellenkező esetben a kérelmező jogérvényesítése megghiúsulna, vagy jelentősen megnehezülne és magasabb érdek nem áll ezzel ellentétben. (Ilyen eset például orvosi gyógykezelés.) A bíróság ideiglenes intézkedést is hozhat, ennek azonban csak akkor van helye, ha a főeljárásban is illetékes.

Jogorvoslat:

A végrehajtási tanács döntésével szemben mind a fogvatartott, mind az intézet által jogorvoslat nyújtható be az illetékes legfelsőbb tartományi bírósághoz, azonban a jogorvoslatnak nincs felfüggesztő hatálya. A jogorvoslat („Rechtsbeschwerde”) gyakorlatilag felülvizsgálat funkcióját tölti be, elnevezése és szó szerint fordítása szerint „panasz”, mely elnevezést azért használják a német jogi nyelvezetben, mert nem ítélet, hanem végzés elleni jogorvoslatról van szó. Funkcióját tekintve azonban felülvizsgálat, aminek benyújtására akkor van lehetőség, ha súlyos jogsértés történt, vagy egységes jogi álláspont kialakítására irányul, eljárási cselekményeken és bizonyítékokon alapuló ténymegállapítások nem támadhatóak

---

¹¹¹Heinz Müller-Dietz: *A büntetés-végrehajtás (Stafvollstreckung és Strafvollzug) jogi és bírósági kontrollja Németországban.* In: *II. Német-magyar Büntetőjogi és Kriminológiai Kollokvium, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó – Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet, Budapest, 1984., 257.-259.o.*

¹¹²*Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, Thordis Koeppel, kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 6-44., o.*

meg felülvizsgálati (panasz) kérelemmel. A felülvizsgálatot (panaszt) a bírói végzés kézbesítésétől számított egy hónapon belül kell benyújtani, és egyben megindokolni is, mely indokolásból ki kell derülnie, hogy milyen jogszabálysértésre hivatkozik az előterjesztő fél.

Jogdogmatikai kritika:

Bírósági döntésre vonatkozó kérelem: Végrehajtási intézkedések felülvizsgálata esetén személyes meghallgatást nem ír elő a bv. törvény, azonban azt nem is tiltja meg. Az eljárásban a hivatalból való vizsgálat elve érvényesül, vagyis a bv. bíró hivatalból deríti fel a tényállást, és kérdéses esetekben hivatalból rendel el bizonyítást, ezen szempontból különösen jelentős eszköz a személyes meghallgatás, másrészt azon szempontból is, hogy a fogvatartottak többsége írásban nehezen, nehézkesen fejezik ki magukat. A másik kritika arra irányul, hogy a legtöbb bv. előírás mérlegelést tartalmaz. Amennyiben ezen mérlegelés a vitatott, a bv. tanács a mérlegelés felülvizsgálatakor csak annak helyes kivitelezését vizsgálhatja felül, és az intézményt csak arra kötelezheti, hogy új intézkedést hozzon, de tartalmában az intézkedést nem változtathatja meg akként, hogy máshogyan mérlegel.

Felmerül a kérdés, hogy hogyan reagálnak a bv. intézetek azon bv. bírói döntésnek, amely a fogvatartott kérelmének helyt ad. Több tanulmány is megállapította, hogy a végzések egy része nem kerül végrehajtásra, ennek egyrészt oka, hogy megfelelő eszközök (személyzet vagy pénzügyi eszközök) hiányában gyakorlatilag nem kivitelezhető, azonban tanulmányok rámutatnak olyan esetekre is, amikor az eszközök a végrehajtáshoz rendelkezésre álltak, mégsem hajtották végre a végzésben foglaltakat, azonban ez csak kivételes esetekben tapasztalható. A bv. törvény ugyanis nem tartalmaz rendelkezést a bírói végzés kötelező végrehajtásáról.

Az intézetvezetőhöz intézett panasszal szemben bírói döntésre vonatkozó kérelem lehetőségével **Diepenbrucks** 1981-es felmérése szerint csak a fogvatartottak 12%-a élt, eredményessége pedig mindössze 3%¹¹³. Vitatott a célszerűsége azon megelőző eljárásnak, mely néhány tartományban kötelezően elő van írva a bírói út igénybevétele előtt. Támogatói szerint legfőbb előnye ezen előzetes eljárásnak, hogy a hatóság a célszerűséget is vizsgálhatja a bírósággal ellentétben.

A fogvatartottak gyakran olyan sérelemre hivatkoznak, amelyek nem jogi jellegűek, sokkal inkább szociális sérelmek, mely esetben a kérelmet a bíróság vizsgálat nélkül elutasítja, aminek azonban a következménye, hogy a mögötte rejlő probléma megoldatlan marad. Ezen esetekben különösen fontos lenne, a – törvényben kötelezően elő nem írt – személyes meghallgatás, ahol a bíró szóban el tudná magyarázni a fogvatartottnak, hogy miért nem született a kérésének helyt adó végzés. Kérdéses, hogy ezen meghallgatásokra hol kerülhetne sor. Magában a bv. intézetben való végrehajtás mellett szól, hogy a bíró egyben a büntetés-végrehajtás körülményeiben is betekintést nyerhetne, és a fogvatartott valamint az intézményvezető számára is kedvező, amennyiben ott helyben kerülne sor a meghallgatásra. A másik oldalról nézve viszont pont a bírói függetlenséget támasztja alá az, ha a meghallgatás intézményen kívüli, bíróság épületében történik.

A bírói eljárás egyik nagy problémájának annak hosszú idejét tekintik. A probléma gyakran már a bv. intézetben kezdődik, ahol az erre nyitva álló határidőt kivárva, annak végével dolgozzák csak fel a fogvatartotti kérelmet¹¹⁴. Maga bírói eljárás is gyakran olyan hosszú ideig elhúzódik, hogy a fogvatartottat esetleg már szabadlábon bocsátották, vagy egyéb más okból a bíróság döntését már túl későn kapja kézbe. Különösen problémás ezen tényező azokban az esetekben, amikor a döntés a fogvatartott fogva tartási körülményeinek enyhítését

¹¹³Diepenbruck, K-H, 1981: *Rechtsmittel im Strafvollzug*, Göttingen, 206., 210. o.

¹¹⁴Feest J., Lesting W., Selling P. 1997: *Totale Institution und Rechtsschutz. Eine Untersuchung zum Rechtsschutz im Strafvollzug*. Opladen, 70.o.

érinti. A késedelem oka gyakran abban rejlik, hogy a bv. intézet túl későn adja ki a fogvatartott személyes aktáját a bíróságnak, vagy a bíróság egyéb megkeresésére túl későn válaszol¹¹⁵

2.4.2.9. Ausztria

Ausztriában a fogvatartotti arányt, és a fogvatartotti populációt befolyásoló tényező¹¹⁶, hogy az osztrák büntetőjog ismer olyan elhelyezési intézkedéseket is, melyeket gyakran alkalmaznak, és amelyek a büntetési időn túl is alkalmazhatóak, ilyen az elmeógyógyintézetekben való elhelyezés, valamint – számában csekélyebb – drogelvonó intézetben való elhelyezés. A 3 évig terjedő, valamint rövid idejű szabadságvesztés büntetések esetében 6 hónapig terjedő szabadságvesztés pénzbüntetéssel helyettesíthető, amennyiben egyedi vagy általános prevenciós célokból nem indokolt az elzárás-büntetés. Két évig bezárólag kiszabott szabadságvesztés büntetések esetében lehetséges a feltételes szabadlábra bocsátás, amely által első elkövetők, vagy csekély büntetőjogi előélettel rendelkezők esetében a rövid idejű ténylegesen letöltendő szabadságvesztés büntetések jelentősen visszaestek. 1987-ben bevezetésre került a részben felfüggesztett pénz- és szabadságvesztés büntetés. Ettől kezdve elméletileg lehetséges, hogy jó magaviselet valószínűsítése esetén 6 hónapon túli szabadságvesztés büntetések 3 évre részben felfüggeszthetők azzal, hogy a letöltendő idő legalább egy hónap, és maximum a büntetés egyharmadát teheti ki. A büntetési tétel kiszabása az elkövető bűnössége a felróhatóság szempontjából az objektív és szubjektív körülmények figyelembe vételével. Ehhez kapcsolódik a továbbiakban egy lista a súlyosító és könnyítő feltételekről. Az általános prevenció elvileg nem kell, hogy szerepet játsszon a büntetési tétel kiszabásánál, maguk a jogszabályi büntetési tételek azonban már magukban foglalják, ami egy fék, a túl csekély mértékű büntetések elkerülése érdekében. Ezen fék a gyakorlatban megfelelően működik, ezért 1987-es reform óta az általános prevenció, mint elv, a nyomozati szakban nem jelenik meg.

Az utóbbi 25 év büntetőjogi reformjai:

1987 büntetőjogi módosítás („StRäG”) vezette be a részben felfüggesztett büntetést, valamint a feltételes szabadságra bocsátást jelentősen megreformálta. A kiszabott büntetés egyharmadának letelével gyakorlatilag szabállyá vált, kivéve, amennyiben általános prevenciós cél, vagy visszaesés megalapozott gyanúja okán megtagadható.

Ausztriában az elítéltek jogvédelme magában foglalja a kérelem, panasz, a végrehajtási felügyeleti hatóságokhoz fordulás intézményét. A végrehajtás menetével kapcsolatos lényeges döntéseket a végrehajtási bíróságok hozzák, ezek a fogva tartottak alapvető jogait, valamint a közösség biztonsági érdekeit érintik.¹¹⁷ A bv. bíróság hatáskörét a bv. törvény (Strafvollzugsgesetz StVG) 16. §-a szabályozza. Bv. bíróság valamennyi tartományi

---

¹¹⁵ Kamann U. 1991: *Gerichtlicher Rechtsschutz im Strafvollzug. Grenzen und Möglichkeiten der Kontrollen vollzuglicher Massnahmen am Beispiel der Strafvollstreckungskammer beim LG Amsberg*, Pfaffenweiler, 216 és azt követő old., 1993a, 206 old.; Plumbohn R.C. 1993: *Erfahrungen eines Gefangenen mit dem gerichtlichen Rechtsschutz nach dem St. VollzG*. KrimJ 25, 28. o.

¹¹⁶ Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: *Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Pilgrim: 698-714. o.

¹¹⁷ Vókó György: *A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének fontossága, módszerei és eszközei*. Ügyészségi Értesítő, 1990. évi 1. szám, 9. o.

bíróságon működik, egyesbíróként, illetve három hivatásos bíróból álló tanácsban eljárva. A bv. bíróság dönt például az elítéltek a büntetés-végrehajtás költségeihez történő hozzájárulásáról, a büntetés-megszakításról, bizonyos biztonsági intézkedésekről, a könnyített végrehajtás engedélyezéséről, valamint a feltételes szabadon bocsátásról.¹¹⁸

2.4.2.10. Belgium

Belgium történetének vizsgálata kapcsán, a 165 évet lefedő statisztikai vizsgálat valóban megmutatta, hogy a gazdasági biztonság csökkenése a börtönök népességének növekedéséhez vezet, illetve ezzel ellentétesen: a gazdasági biztonság növekedése ugyanezen népesség csökkenését idézi elő. Ezen kívül a kutatás fontos eredménye az is, hogy az évszázados tendenciák szintjén a börtönnépesség legjobban a legsúlyosabb ítéletek által adott "erős jel" ingadozásaival mérhető. Ebből a két kapcsolódó megfigyelésből ered a büntetőrendszer szimbolikus funkciójának központi szerepe a gazdaság és a büntetés-végrehajtás között észlelhető összefüggésben: amikor a gazdasági biztonság lecsökken, és semmilyen szociális kiegyensúlyozó intézkedés nem történik, a büntetőrendszernek kell segítenie a bajon, ideológiai funkciójának kifejtését fokozva.

Vóko György és Jójárt Borbála Gyöngyi szerzőpáros: A belga börtönök népességének alakulása és ennek társadalmi- gazdasági okai 1830-tól napjainkig című tanulmányának összegzése is erre a következtetésre jutott egy hosszú, átfogó elemzés során.¹¹⁹

Ez nem egy determinisztikus végkövetkeztetés, hanem inkább arra ösztönöz, hogy a börtönnépesség növekedésének kérdését a büntetőpolitika túl szűk kereteinek szétrobbantásával gondoljuk végig.

Rendszerjellemzők

A rendőrség minden egyes bűncselekményt köteles az ügyészségnek jelenteni, amely ezt követően eldönti, hogy milyen nyomozati cselekményekre kerüljön sor¹²⁰. Az ügyészek három fórum előtt lépnek fel, egyrészt a rendőrbíró előtt, amely bíróság a kihágásokért felelős, másrészt a büntető bíróság előtt, ami a vétségekre és bűncselekményekre illetékes, valamint az esküdtszék előtt, ami a legsúlyosabb bűncselekményekre illetékes. A rendőrség korábban három részre volt felosztva, egy nemzeti rendőrségre, bűnüldöző részlegre és helyi rendőrségre. A nemzeti és helyi rendőrségnek éppúgy voltak rendészeti, igazgatási, mint büntetőjogi feladatai, míg a bűnüldöző részlegnek kizárólag büntetőjogi feladatai voltak. Míg a nemzeti rendőrség az Igazságügyi és Belügyminisztérium, a helyi rendőrség pedig a polgármester alá volt rendelve, addig a bűnüldöző részleg, valamint a nemzeti és helyi rendőrség büntetőjogi feladatai ellátása során az ügyészség felügyelete alatt állt. 1996-ban azonban a híres **Dutroux eset** (az elkövető több kislányt elrabolt, megerőszakolt és megölt,

¹¹⁸ Gartner István – Oltyán István: *Szomszédolás. Gondolatok az osztrák bv. jogról és büntetés-végrehajtásról.* Börtönügyi Szemle, 1998. évi 1. szám, 61. o.

¹¹⁹ Jójárt Borbála Gyöngyi, Prof. Dr. Vóko György: *A belga börtönök népességének alakulása és ennek társadalmi-gazdasági okai 1830-tól napjainkig* - Ez a munka közvetlenül egy doktori értekezés munkahipotéziseire és eredményeire épül. További információk: Charlotte VANNESTE, *Les chiffres de prison de 1830 à 1995 – Des mécanismes économiques à leur traduction pénale (Börtönszámok 1830-tól 1995-ig – A gazdasági mechanizmusoktól a büntetőjogi folyamánáikig)*, Université Catholique de Louvain (Louvaini Katolikus Egyetem), 1997, megjelenik a „Déviance et Société (Deviancia és társadalom)” c. gyűjteményben, Harmattan.

¹²⁰ Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: *Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich: 53-95. old, Sonja Snacken, 2007, Penal Policy and Practice in Belgium, - Tonry, M.: Crime, Punishment, and Politics in a Comparative Perspective. Chicago, London: The University of Chicago Press, 127 – 215. o., német fordítása Kirstin Drenkhahn*

miközben feltételes szabadlábon volt) ahhoz vezetett, hogy a rendőrségi rendszert felülvizsgálták, mely vizsgálat eredménye szerint a rendőrség ezen hármas felosztásban nem működött hatékonyan, ezért a rendszert akként alakították át, hogy a rendőrséget két részre, állami és helyi rendőrségre tagolták a továbbiakban. A nyilvánosság bizalmát visszaszerezni szándékozva 1999-ben felállították a Legfelsőbb Igazságszolgáltatási Tanácsot, melynek feladata volt a bírói és ügyészségi posztokra a jelöltállítás, valamint az igazságszolgáltatással szembeni panaszokat bírálta el. A feltételes szabadláb alatti segítségnyújtás, valamint a büntetés-végrehajtás az Igazságügyi Minisztérium kizárólagos illetékességébe tartozik. Közösségeknek saját szolgáltatásaik vannak, amik a fogvatartottak szociális segítségét illeti, tekintettel a társadalomba való visszailleszkedésük elősegítésére, ilyenek például a szociális- és képzési programok, amelyeken a fogvatartottak szabadon vehetnek részt. A belga fogvatartotti és bűnüldözési statisztikák problémája, hogy a rendőrségi adatok, a rendőrség korábbi hármas tagolása okán nem határolhatók el pontosan egymástól, sok esetben fedik egymást, ami a rendőrség korábbi három részlegének adatait illeti.

A nyomozási bíró hatásköre

A nyomozási bíró feladata azon intézkedések nyomozati eljárásban való elrendelése, melyek az alapjogok korlátozásához vezetnek. Amennyiben az ügyész egy ilyen intézkedést tart szükségesnek, az ügyet át kell adni a nyomozási bírónak. A legfontosabb ilyen intézkedés az előzetes fogvatartás elrendelése. Annak ellenére, hogy a jogszabály lehetővé teszi, az óvadék elrendelése a gyakorlatban mellőzésre kerül, mert a szegény elkövetőket hátrányosan érinti. Az 1990-es törvénnyel került bevezetésre a feltételes szabadlábon hagyás, és a feltételes szabadon bocsátás alternatívaként az előzetes fogvatartáshoz. Előzetes fogvatartás akkor rendelhető el, amennyiben az általános biztonság érdekében szükséges, valamint olyan bűncselekmények esetében, amelyek büntetési tétele legalább 1 év szabadságvesztés büntetés. Az 1990-es törvény kifejezetten előírja, hogy az előzetes fogvatartás intézménye nem használható büntetesként, vagy a gyanúsított megfélemlítéseként. 1990-es években a fogvatartottak csaknem egyharmada előzetes letartóztatásban volt, 2003-ra arányuk 40%-ra emelkedett. A legnagyobb aránynövekedést azonban a hosszú időtartamú szabadságvesztésre ítélték számában lehet látni, míg 1980-ban arányuk csupán 8% volt, az 1990-es években ugrásszerű emelkedés tapasztalható, 1996-ban az arányuk már 20%, míg 2003-ban 27%. Ezen arányon belül is az életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték száma megnégyszereződött, ami jelentősen hozzájárult a bv. intézmények túlterheltségéhez. A fogvatartotti populáció összetétele ugyanezen időtartamon belül jelentősen változott, a nem belga állampolgárok aránya folyamatosan emelkedett, 1980-as 21%-ról arányuk 2003-ra 42%-ra emelkedett. Figyelemmel arra, hogy a teljes lakosságon belül a nem belga állampolgárok aránya összesen 9-10%, a büntetés-végrehajtásban jelentősen felülreprezentáltak. Ugyancsak jelentősen nagy arányt tesznek ki a nem belga állampolgárok az előzetes fogvatartottak körében is. A nem belga állampolgárok csoportján belül is jelentős arányt képviselnek marokkói állampolgárok, ugyanakkor a volt keleti blokk irányába való határmegnyitással, 1990-t követően ezen területről érkezők is egyre jelentősebb arányt képviseltek a fogvatartottak között, míg Nyugat-Európából érkezők aránya a fogvatartottak körében stabilizálódott. A fogvatartottak körében egy további csoport, akik aránya az 1990-es évek alatt ugrásszerűen emelkedett, a szexuális bűncselekmények elkövetői. A fentebb említett Dutroux eset 1996-ból a szexuális bűncselekmények elkövetőivel szembeni szigorúbb fellépést, és szigorúbb büntetések kiszabását indította el.

Ítélezési statisztika

Elítélés esetén a bíróság számára az alábbi lehetőségek állnak rendelkezésre:

- feltételes, vagy feltétel nélküli pénzbüntetés, melynek nemfizetése esetén letöltendő szabadságvesztés büntetéssé alakul át,
- felróhatóság megállapítása formális elítélés nélkül,
- feltételes szabadságvesztés-büntetés, próbaidő kikötésével, vagy a nélkül,
- közhasznú munka,
- szabadságvesztés büntetés 1 naptól életfogytiglanig terjedő időtartamban,
- beszámíthatatlan elkövetők intézeti elhelyezése,
- visszaeső- és szexuális bűnelkövetők megelőző fogvatartása.

Az esetek többségét a rendőrbíró dolgozza fel, aki nemcsak a kihágásokra illetékes, hanem 1994 óta bizonyos vétségekre is, mint például gondatlanságból elkövetett halált okozó, vagy testi sértést okozó közlekedési bűncselekmények. Ez ahhoz vezetett, hogy a rendőrbírók 1994-ben az összes bűncselekmény 66%-ában jártak el, mely arány 2003-ra 79%-ra emelkedett. A büntető bíróságok, amelyek minden más vétségre, valamint az enyhébb súlyú büntetésekre illetékesek, a második helyen helyezkednek el, 1994-es 30,5% -ról 2003-ra 18,5%-ra esett vissza. Az esküdtzéki bíróságok kizárólag a súlyos büntetéseket tárgyalják, amik 2003-ban az eseteknek csak 0,05%-át tették ki.

Szabadságvesztés büntetés kiszabása

Általánosságban megállapítható, hogy a rövid időtartamú szabadságvesztés büntetések száma visszaesett, míg a hosszabb időtartamú szabadságvesztés büntetések száma emelkedett. 1998-ban bevezetésre került az ún. „igazságszolgáltatás háza”, amelyek a koordinációért felelősek az igazságszolgáltatás és a szociális szolgáltatások (áldozatok támogatása, mediáció) között, valamint minden egyes állampolgár számára jogsegélyt nyújtanak. 2005-ben bevezetésre került azon szabályozás, hogy mediációra a büntető eljárás minden stádiumában, az ügyész intézkedésétől kezdve a végrehajtásig lehetőség van.

Annak ellenére, hogy sok bíró a szabadságvesztés kiszabására az „ultima ratio elvet” elismeri, a kiszabott szabadságvesztés büntetések csekély hullámmutatókat mutatnak. A bírók által alternatív büntetésekhez támasztott feltételek súlyosabbak, mint amit a jogszabályok előírnak, különösen, ami a visszaesőket illeti. A szabadságvesztéssel szembeni alternatív büntetésekre Belgiumban, mint „kegyre” gondolnak, mely kizárólag azzal szemben gyakorolható, aki azt megelőzően nem folytatott bűnelkövetői életmódot. Visszaesők és súlyos bűncselekményt elkövetők esetében gyakorlatilag (társadalmi) elvárás a bíróval szemben, hogy szabadságvesztés büntetést szabjon ki, amivel a bűncselekménnyel és bűnelkövetővel szembeni morális rosszállás is kifejezésre jut. Közhasznú munka esetében a törvény sem időtartamot nem ír elő, sem pedig korlátot visszaesőkkel szemben. Az egyre nagyobb túlterheltség okán 1994-ben az igazságügyi miniszter rövid időtartamú szabadságvesztés büntetések esetében az idő előtti (feltételes) szabadlábra bocsátás intézményének alkalmazását javasolta egy miniszteri köriratban. Ezen intézmény a „túlterheltség miatti idő előtti szabadlábra bocsátás” elnevezést kapta, és azóta Belgiumban a leggyakoribb szabadlábra helyezési forma a gyakorlatban. Ez a stratégia időlegesen megoldotta a túlterheltség problémáját, hosszú távon azonban nem javít a helyzeten. Ennek egyik oka, hogy a növekvő bűnözés okán egyre nagyobb számban kerülnek előzetes fogvatartásba, és egyre gyakoribbak a hosszú időtartamú szabadságvesztés büntetések, amely esetekben ezen intézmény nem

alkalmazható. Másrészt pedig gyakorlatilag automatizmussá vált, ami kellemetlen érzést váltott ki a bírókban, akik ezt hosszabb időtartamú szabadságvesztés büntetések kiszabásával próbálták kompenzálni. Ennek következtében az előzetes elbocsátás a gyakorlatban a kiszabott büntetések súlyosodásához vezetett.

A belga kriminálpolitikát **Bottoms (1977-ben)** „dupla stratégiaként” („bifurcation”) jellemezte. A szankcióskála egyik végén a szabadságvesztés büntetések alkalmazásának korlátozása, míg másik végén a hosszú időtartamú szabadságvesztés büntetések találhatók.

A demográfia szempontjából elsősorban az életkori tényezők, valamint a migráció, amelyek a büntető igazságszolgáltatásra hatással vannak. Tengeren túli és európai kutatások azt mutatják, hogy az életkor és a kriminalitás között összefüggés van, például nagyon elleni bűncselekmények elkövetői nagyrészt 15 és 25 év közötti elkövetők, az erőszakos bűncselekmények elkövetőinek életkora 18 és 35 év közé tehető. A 20 és 35 év közötti korosztály az elkövetők között felülreprezentált. Belgiumban 1950 és 1974 között ún. babyboom figyelhető meg, melynek következtében az 1970-es és 1980-as években a rizikócsoport létszáma jelentősen megnőtt. Rendőrségi statisztikák és kutatások valóban kimutatták, hogy az 1970-es és 1980-as években a bűnelkövetési arány jelentősen megemelkedett, mely a büntetés-végrehajtásban kb. 1984-től gyűrűződött tovább. 1975-öt követően a születési arány visszaesett, melynek következménye, hogy az 1980-as évek végétől a rizikócsoport létszáma csökkent, mely hatás az 1990-es évekre gyűrűződött tovább a büntetés-végrehajtás területére. Ezzel ellentétes hatást váltott azonban ki a hosszabb időtartamú szabadságvesztés-büntetések növekvő száma. A migráció a demográfiai fejlődést két módon tudja befolyásolni: méghozzá közvetlenül, a regisztrált bevándorlók és kivándorlók által, valamint közvetetten, a bevándorlók közötti eltérő születési aránnyal, és ezáltal az életkori összetétel változásával. **Vanneste (2001)** Belgium 1831 és 1995 közötti gazdasági helyzetét és a bűnelkövetési arányt vizsgálva kimutatta, hogy a vizsgált időszakban a gazdasági tényezők jelentősebb befolyást gyakoroltak a fogvatartotti arányra, mint a kriminalitás, azzal, hogy a legerősebb befolyás a súlyos büntetések esetében figyelhető meg. A gazdasági tényezők a büntetőjogi szereplők döntését befolyásolják, különösen megfigyelhető gazdasági tényezők (pl. munkanélküliség) és demográfiai tényezők (pl. bevándorlás) együttes hatása a döntésekre, melyek együtt nagyobb hatást fejtenek ki, mint külön-külön.

1983 és 1996 közötti időszakban végzett felmérés szerint a kiszabott életfogytiglani szabadságvesztés-büntetések, valamint a halálbüntetések száma annak ellenére nőtt, sőt megháromszorozódott, hogy a regisztrált emberölések és halált okozó testi sértések száma csökkent, és a súlyosabb büntetések száma objektív körülményekkel, mint pl. visszaeső elkövetők számának növekedése, vagy bűncselekmények súlyosodása, nem magyarázható. Fontos tényező volt azonban a büntetőeljárás ideje és helye, azon időszakokban, amikor a médiában sokat beszéltek az erőszakosságról, valamint azokon a helyeken, ahol általában nagyobb volt a bűnözési arány, gyakrabban hoztak ítéletet halálbüntetéssel.

A büntető igazságszolgáltatási rendszeren belül az egyes szinteken eljárók cselekvései összefüggnek egymással. Az alsóbb szinteken való döntések befolyásolják a felsőbb szinteken való döntéseket, és fordítva. Így például az ügyészség csak akkor tud fellépni, ha megfelelő információkat kap a rendőrségtől, a rendőrség pedig nem fog azon ügyekkel foglalkozni, melyek további tárgyalását az ügyészség szisztematikusan elutasítja. Az ügyészség eljárásának növekedése ahhoz vezet, hogy a bíróságok elé csak a viszonylag súlyos esetek kerülnek, ami magyarázatot szolgál arra, hogy miért gondolják úgy a bírák, hogy a bűnözés növekszik és súlyosodik. A bírák pedig kötelezettséget éreznek arra, hogy a növekvő és súlyosodó bűnelkövetést súlyosabb büntetésekkel próbálják visszafogni, ami a növekvő hosszú idejű szabadságvesztés büntetéseket indokolja. Az előzetes fogvatartásról való döntés

során szervezeti kérdések is felmerülnek, és fontos szerepet töltenek be. Ezt a döntést az elfogástól számított 24 órán belül kell meghoznia a nyomozási bírónak, amely idő nagy részét a rendőrség és az ügyészség veszi igénybe, melynek következtében a nyomozási bírónak gyakran csak néhány perce van a döntéshozatalra.

1980-at követően Belgiumban egyre több figyelmet fordítottak az áldozatokra. Az elítélteknek, családjuknak valamint az áldozatoknak nyújtott segítség a bíróságok szociális feladatai közé tagozódott be. Heves vita volt a körben, hogy ugyanazon intézmények feladata legyen a fogvatartotti, mind az áldozati segítségnyújtás. Ez a probléma a flamand és a francia országrészen különböző módon lett megoldva, Flandriában 1985-ben saját segítségnyújtó szervezetet hoztak létre az áldozatok részére, míg francia országrészben 1989-ben akként döntöttek, hogy ugyanazon intézmény lássa el valamennyi bűncselekménnyel érintett személy részére való segítségnyújtást, azzal, hogy az egyes szereplőkre tagozódva különböző részlegeket hoztak létre. 1994-ben Flandriában is összevonásra kerültek a segélyszervezetek, ami által a mediáció szerepe felerősödött, aminek középpontjában a jóvátétel állt.

2.4.2.11. Hollandia

Hosszú időn keresztül Hollandia az alacsony fogvatartotti arányával, és az elkövetőkkel szembeni alternatív kezelési módokkal kimagasló példa volt Nyugat-Európa számára, azonban 1985 óta a fogvatartotti arány megnégyszereződött¹²¹. A fogvatartottak kategória hat csoportra osztható, ezek:

- előzetes fogva tartásban lévők: előzetes fogva tartásban lévők, akik egy bv. intézetben várnak a bírósági eljárásukra,
- elítélt fogvatartottak: elítéltek, akikkel szemben büntető bíróság letöltendő szabadságvesztés büntetést szabott ki,
- külföldi elítélt fogvatartottak: fogvatartott elítéltek, akik egy másik országba való kiadatásra várnak,
- törvényszéki pszichiátriai kezelésre várók: pszichésen beteg elítéltek, akiket pszichiátriai kezelésre ítélték, és egy bv. intézetben várnak arra, hogy helyet kapjanak egy törvényszéki pszichiátriai intézményben,
- fiatalkorúak: polgári vagy büntetőbíróság által bv. intézménybe utalt fiatalkorú fogvatartottak,
- „TBS”-páciens: pszichésen beteg elítéltek, akiket TBS-klinikán való kezelésre ítélték.

Valamennyi kategóriában nőtt a fogvatartottak száma, különösen jelentős emelkedés tapasztalható 1996-tól az elítélt fogvatartottak csoportjában. A folyamatos börtöncella igény három fő oka: hosszabb büntetések, emelkedő bűncselekményi ráta, valamint harmadrészt, hogy a közhangulatban felzúdulást vált ki, elítéltek szabadon bocsátása kapacitáshiány miatt. A fiatalkorúak tekintetében is a börtöncellák számának emelkedése a súlyosodó, hosszabb időtartamú szabadságvesztés büntetésekre és az új fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályokra vezethető vissza.

Előzetes fogva tartás:

Hollandiában óvadék intézménye nem került bevezetésre. A holland büntető törvénykönyv tartalmazza azokat a kritériumokat, amelyek esetén előzetes fogva tartás rendelhető el, azon

---

¹²¹Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: *Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*,: 647-671.o. Miranda Boone, Martin Moerings

bűncselekmények jöhetnek szóba, melyek büntetési felső tétele minimum 4 év, és amikor a körülmények indokolják, például nincs állandó lakhelye a gyanúsítottnak, a bírósági eljárás kezdetéig alapos gyanú áll fenn a bűnismétlésre, vagy a gyanúsított szökésére van esély, hogy elkerülje a peres eljárást. 1990 és 2005 között az előzetes fogva tartásban lévők száma 130%-kal emelkedett.

Szabadságvesztésre ítélték, szabadságvesztés büntetés:

A szabadságvesztésre ítélték száma 1996-ig erősen emelkedett, 1997 és 2002 között enyhén csökkent, majd 2002 és 2005 között ismét jelentősen emelkedett. A szabadságvesztés büntetések számának emelkedésével együtt a kiszabott szabadságvesztés időtartama is emelkedett, sőt, ez előző 20 évben megduplázódott. Kiemelendő emellett, hogy a rövid időtartamú szabadságvesztés büntetések száma jelentősen megemelkedett. A letöltendő, 2 hétnél rövidebb szabadságvesztés büntetések száma 1996-tól megduplázódott, a 2 hét és 1 hónap közötti, valamint az 1 hónap és 3 hónap közötti szabadságvesztés büntetések száma 47%, illetve 63%-kal emelkedett.

2.4.2.12. Svédország

A svéd börtönrendszer nagy krízisben van, fogvatartottak számának emelkedése, túlterheltség, szökések a bv. intézetekből, új építési projektek, 2014 nettó 2000 új férőhelyet teremtenek. A svéd börtönpolitikában alapvető változás következett be, amíg az 1990-es évek végéig a kormány és a parlament mindig kész volt, a fogvatartotti ráta jelentősebb emelkedéseit jogszabály-módosítással megoldani, ez az utóbbi években nem történt meg. Például annak, hogy testi sértés bűncselekmény miatt elítélt fiatalok száma az elmúlt 25 évben megháromszorozódott, nem a fiatalok magatartásváltozásával függ össze, hanem annak kifejezése, hogy a társadalom hogyan viszonyul az erőszakhoz a férfiak részéről. Ugyanilyen értékelődés figyelhető meg az erőszak spektrum másik végén, az emberölésért kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés büntetések esetében. Az emberölések és a halált okozó testi sértések számának stabilitása mellett a svéd bv. intézetekben az életfogytiglani ítélték száma jelentősen megemelkedett. Ennek két oka van, egyrészt a bíróságok pszichiátriai intézetbe utalás helyett egyre több esetben szabtak ki életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést, másrészt megváltozott a kegyelmezési rendszer, korábban nem kapcsolódott hozzá a bírói felülvizsgálat, kizárólag a kormány szabad döntése volt.¹²²

A változások oka Svédországban nagyban arra vezethető vissza, hogy megváltozott a büntetésről való gondolkodás, általános vélekedés. Az a gondolat, hogy a büntetés és a büntetőjog ultima ratio, vagyis akkor alkalmazandó, ha minden más, egyéb eszköz már kimerítésre került, folyamatosan veszít politikai jelentőségéből. A büntetés egyre inkább prima ratio karaktert kap, legalább is ideológiai szinten. Amíg az 1970-es években dekriminalizáció és büntetés-enyhítés volt a jellemző, addig az 1980-as évek közepétől büntetési tételek súlyosítása figyelhető meg.

Nemzetközi viszonylatban nézve a fogvatartotti ráta Svédországban (2007 második negyedében 78 per 100.000 fő) még mindig alacsonynak számít.

2.4.2.13. Anglia, Wales

Fogvatartotti adatok:

---

¹²²Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, : 761-779., old, Hanns von Hofer

Angliában a fogvatartotti arány alakulására történetileg és statisztikailag is a legnagyobb befolyással a bíróságok ítélkezési gyakorlata volt, habár fontos tényező ugyancsak a rendőrségi beavatkozások, kiindulva a politikusoktól, akik ugyancsak érzékenyek a büntetőjogi közeg változásaira.¹²³ Az elmúlt évekbeli fogvatartotti arány emelkedése tehát elsősorban a bírósági gyakorlatnak köszönhető, amely döntésekre hatással voltak az intenzív kriminálpolitikai viták, a jogi reformok és politikusi nyilatkozatok, állásfoglalások. Az egymást követő kormányok kezdeti reakciója a börtönök telítettségének látszólag feltartóztathatatlan emelkedésére az 1960-as évektől az 1970-es évek végéig elsősorban pragmatikus volt, és leginkább a „támogatás stratégiájaként” jellemezhető. A parlament szélesebb körű alternatív büntetésekről gondoskodott a szabadságmegvonással szemben, mint például a közhasznú munka, vagy feltételes szabadlábra helyezés, a kormány pedig inkább a „figyelmeztetésekre” helyezte a hangsúlyt a jogi kontroll helyett, a bíróságokat arra bátorítván, hogy a fogva tartással szembeni alternatív büntetéseket alkalmazzák. Ebben az időszakban a fogvatartottakat gyakrabban helyezték feltételesen szabadlábra. Ez annak az elfogadott stratégiának a keretében történt, hogy a bv. intézetek telítettségét, ha nem is csökkenteni, de szinten kell tartani. Az 1980-as évek közepén a rekordszámok hozzájárultak ahhoz, hogy az akkori konzervatív kormányt meggyőzzék, a támogatáson túl többre van szükség. 1991-ben jogszabályváltozással igyekeztek a bv. intézmények telítettségét csökkenteni, azonban bizonyos intézkedéseket 1993-ban már vissza is vontak. Elvetésre került például az 1991-es változások azon fő vezérelve, hogy a szabadságvesztés büntetés ultima ratio, valamint az ambuláns intézkedések elsőbbsége különösen fiatal elkövetőkkel szemben. Ezen ellenreform eredménye a szabadságvesztés büntetések arányának, valamint az kiszabott büntetések átlagos hosszának jelentős emelkedése volt. Azonban az 1991-es törvény célja, a szabadságvesztés büntetések szigorítása ellenére, annak fogalmazási pontatlanságai jelentős játékteret engedtek a bíróknak. A szabadságvesztésre ítélték száma az 1992-es 58.000-ról 1994-re 69.200-ra emelkedett. A bv. intézetek telítettsége 1995 és 1998 között minden egyes évben megdöntötte az előző évi rekordot.

Drasztikus intézményként került bevezetésre a határozatlan idejű szabadságvesztés büntetés a köz védelme érdekében („imprisonment for public protection”), ami gyakorlatilag épp úgy, mint az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés ahhoz vezethet, hogy az elítélt élete végéig el van zárva. A bíróságok kötelesek voltak ezt alkalmazni minden olyan 18 életévét betöltött elkövető esetében, aki bizonyos súlyos bűncselekményt követett el, és annak konkrét lehetősége fennáll, hogy az elkövető újabb bűncselekményt követ el. A hatályba lépést követő első 15 hónapban a bíróságok 1.120 határozatlan idejű szabadságvesztés büntetést szabtak ki, és ezzel megalapozott volt a veszély, hogy a fogvatartottak száma ezzel tovább emelkedik. További kényszerintézkedés, ami a lőfegyverekkel való visszaélés növekvő számára válaszként került bevezetésre legalább 5 év szabadságvesztés büntetés lőfegyverrel való visszaéléssel kapcsolatos bűncselekmények esetén, amennyiben az elkövető elmúlt 16 éves. Ugyan a törvény különleges körülmények esetére enyhébb büntetés kiszabását lehetővé teszi, felmérések azonban azt mutatják, hogy a bíróságok nem mutatnak nagy hajlandóságot a jogszabályi általános büntetési tételtől való eltekintésre. Bevezetésre került a „custody plus” fogvatartás plusz intézménye, ami maximum 12 hónapig terjedő szabadságvesztés büntetések esetében alkalmazható, aminek értelmében maximum 3 hónap szabadságvesztés után 6 hónap kötelező felügyelet alá kerül az elítélt. Ezen intézményt 2006-ban hatályon kívül helyezték.

Fogvatartottak jogorvoslati jogai, bírói kontroll:

---

¹²³Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich,; 263-287. old., James Dignan, Michael Cavadino

A jogszabályi alapokat az ún. Prisons Act („Börtöntörvény”) képezi 1952-ből, valamint az ún. Prison Rules („Börtön szabályok”) 1964-ből képezi¹²⁴.

2.4.2.14. Görögország

A büntetés-végrehajtás jogi alapját mind a felnőttek, mind a fiatalkorúak tekintetében az 1999. 12. 24.-én hatályba lépett törvény képezi (2778/ 1999-es sz. törvény), melyet megelőzően az 1990. 01. 01.-én hatályba lépett törvény szabályozta a fogvatartottakkal való bánásmódot. Azt, hogy milyen rendezetlenség uralkodott az 1990-es években a görög büntetés-végrehajtásban, jól mutatja, hogy 10 év alatt 2 új bv. törvényt fogadtak el és számos törvénymódosítás lépett hatályba. A bv. intézmények telítettsége 1990-ben 160%, 2000-ben 166%, 2004-ben pedig 100 fő helyén 163-an osztozkodtak, míg 2005-ben a telítettség 172%-ra emelkedett. Egyes intézmények túlterheltsége ezt jóval meghaladja, például 2008-ban az egyetlen önálló görög női bv. intézet Korydallosban telítettsége 208%-t tett ki. A görög büntetés-végrehajtás ma 33 önálló intézettel rendelkezik, a telítettségi arány 2004-ben valamennyi intézmény átlagában 156%, míg 2009. szeptemberére 122%-ra csökkent. Ezzel a túlterheltség problémája némileg oldódott.¹²⁵

Feltételes szabadlábra bocsátás és egyéb szabadlábra bocsátási módok:

Annak ellenére, hogy a feltételes szabadlábra bocsátás intézménye a görög büntetőjogban hosszú idő óta folyamatosan rendelkezésre áll, azonban 1993-ig jelentősége csekély, a fogvatartottak arányában ritkán érte el a 10%-ot. A gyakorlatban elsőként 1994-ben kapott jelentőséget, ennek háttérében az 1994-es (2207/1994-es számú törvény) és 1996-os (2408/1996-os számú törvény) jogszabályváltozás áll, melyek a feltételes szabadlábra bocsátás feltételeit megkönnyítették. Ennek köszönhetően 1996-ban a fogvatartottak egyharmada feltételes szabadlábra bocsátásra került azt követően, hogy büntetésük egy részét leülték. Az erőszakos bűncselekmények száma (előre eltervezett emberölés, testi sértés, megerőszakolás, rablás) 1990 és 2000 között csekély mértékben emelkedett. Mennyiségileg a testi sértések vannak jelentős túlsúlyban, különösen, ami a rablást illeti, de nem elhanyagolható az előre eltervezett emberölések száma sem. A regisztrált erőszakos bűncselekmények továbbra is a felnőtt férfi lakosságra jellemzőek, azonban az 1990-es években a fiatalkorúak körében is megemelkedett a számuk. A büntető hatalom visszaélésszerű kiterjesztésének fő példája az ún. mögöttes/mellékes büntetőjog. Csaknem minden olyan törvény, ami a társadalmi élet egyes részeit szabályozza, tartalmaz büntető rendelkezéseket is. Ezért a rendőrség által a mögöttes büntetőjog keretében regisztrált bűncselekmények (büntettek és vétségek) beleértve a közlekedési szabálysértéseket is, gyakorlatilag az összes bűncselekmények 2/3-át teszik ki. A jogerősen elítéltek körében megállapítható, hogy a mögöttes büntetőjogi szabályok miatt elítéltek (például: munkavédelmi vagy élelmiszer védelmi jogszabály megsértése, fegyvertörvény rendelkezésének megsértése, közlekedési szabálysértések, bűncselekmények, kábítószerrel való visszaélés, birtoklás, kereskedelem) az összes elítéltek jó 73%-át tették ki 1996-ban. (1980-ban ez az arány 69% volt.) A büntetés-végrehajtáson belül az új végrehajtásokon belül a mögöttes jogszabályba ütköző cselekmény (különösen a kábítószerrel való visszaélés) miatt elítéltek 51%-ot képviseltek 1996-ban.

A büntetőjogi eszközök, büntetések jelentős szigorítása figyelhető meg különösen a korrupció és a szervezett bűnözés terén. A századváltást követően egyértelműen megfigyelhető egy új

¹²⁴Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, Thordis Koeppel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 45-55., oldal

¹²⁵ Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, : 435-493., old, Angelika Pitsela

tendencia kialakulása, a büntetőjogi szankcionálás súlyosítása különösen két területen, a szervezett bűnözés, valamint a terrorizmus területén. Az Európai Unió intézményi ráhatása is megfigyelhető a görög büntetőjogi rendszeren.

2.4.3. Külső kontroll

Nagy Ferenc a büntetés-végrehajtás felügyeletét és törvényességének külső kontrolljának szükségességét a törvénysértések megszüntetése, illetve megelőzése, részben a fogva tartottak jogi helyzetének védelme, valamint a társadalom részvétele, a nyilvánosság biztosítását foglalja magában. Legalább öt, a büntetés végrehajtási bíró, a büntetés végrehajtási ügyész, az ombudsman, a társadalmi felügyelet és a nemzetközi ellenőrzés megközelítéséből tartja vizsgálhatónak.¹²⁶ A jogirodalomban megjelent munkák egy része a bv. bíró és ügyész kontroll vonatkozását a belső kontroll részének tekinti.

2.4.3.1. Ombudsman

Először Svédországban IV. Gusztáv uralkodása alatt teremtették meg a parlamentnek felelős ombudsman intézményét demokratikus alkotmány létrehozásakor 1810-ben. A parlamenti megbízott, az állampolgároknak a közigazgatási túlkapásaival szembeni védelmét és egyúttal a parlament szerepének az erősítését biztosító szerepe volt.¹²⁷

A skandináv országok közül Finnország 1919-ben, Dánia 1953-ban, míg Norvégia 1963-ban hozta létre saját ombudsmanját. Az 1960-as évektől kezdődően aztán szinte robbanásszerűen elterjedt a világon az ombudsman intézménye. Az Európai Unió tagországainak többségében (Dánia, Spanyolország, Franciaország, Írország, Hollandia, Ausztria, Portugália, Finnország, Svédország, Nagy-Britannia) ismert az általános hatáskörű nemzeti ombudsman intézménye. Két további országban (Olaszország és Belgium) regionális szinten működik általános hatáskörű ombudsman, Luxemburgban és Németországban parlamenti petíciós bizottság működik. Németországban szövetségi szinten csak szakombudsmanokat – adatvédelmi és a fegyveres testületek tagjainak jogait védő biztost – neveznek ki. Görögországban pedig csak a petíciós jog ismert.

A szakirodalom első, második és harmadik generációs ombudsmanhivatalokat különböztet meg, mely különbségtétel elsősorban időrendi, de egyben lényegi-tartalmi sajátosságot is jelez. Az elsőbe a skandináv intézményeket, a másodikba a brit-francia változatot, a harmadikba a relatíve új európai (például spanyol és osztrák), valamint a tengerentúli intézményeket sorolhatjuk. A volt szocialista országok közül először Lengyelországban jött létre az ombudsmani hivatal 1988. január 1-jével.

Az Európai Tanács Miniszteri Bizottsága 1985-ben R (85) 13. szám alatt Ajánlást fogadott el, amelyben üdvözölte az intézmény terjedését és hangsúlyozta a tagállamok, az ombudsmanok, valamint az Európa Tanács közötti együttműködés fontosságát.

Az Ajánlás felhívja a tagállamok figyelmét arra, hogy

- a) vizsgálják meg az ombudsman kinevezésének lehetőségét nemzeti, regionális, helyi szinten vagy speciális igazgatási területeken;
- b) ahol ez még nem történt meg, hatalmazzák fel az ombudsmant az emberi jogok kiemelt figyelemmel kísérésére, illetve ezzel kapcsolatos vizsgálatok folytatására;

---

¹²⁶Nagy Ferenc: *A büntetés-végrehajtás törvényességének külső kontrollja* = Német –magyar büntetőjogi kollokvium 2. 1994. 246 .o.

¹²⁷Majtényi László: *Ombudsman-állampolgári jogok biztosa. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992. 18. oldal. nyomán Lajtár István: Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai, Doktori értekezés 2008. 40.o.*

c) fontolják meg az ombudsman hatáskörének és eszközeinek megerősítését és kiterjesztését az emberi jogok és alapvető szabadságoknak a közigazgatás működésével szembeni védelme hatékonyságának növelésére.¹²⁸

Az Ajánlás figyelemmel van arra, hogy az Európa Tanács egyes tagországaiban nem azonos az ombudsman hatásköre. Működési területe, hatásköre szerint ugyanis többféle ombudsman létezik a nemzetközi gyakorlatban. Ismeretes általános hatáskörű és úgynevezett szakombudsman. Számos országban működnek meghatározott alkotmányos jog vagy társadalmi csoport védelmére specializált ombudsmanok (például adatvédelmi kisebbségvédelmi, környezetvédelmi, börtönombudsman). Néhol csak regionális vagy helyi szinten, másutt országos (nemzeti) ombudsmanokat választanak.

Különbőféle alkotmányos jogok védelmére, illetőleg a közigazgatás egyes területeinek felügyeletére szakosított ombudsmanokat lehet választani. A nemzetközi gyakorlat általában akkor bízta ombudsmanra egy alkotmányos jog védelmét, ha annak sérelme a polgárok szabadságára különösen nagy veszélyt jelent vagy amennyiben – a környezetvédelem ügyének válságos volta miatt – helyeselhető egy környezetvédelmi parlamenti biztos gondolata.

Az előbb említettek szerint a parlamenti biztos lehet szakombudsman is, ekkor meghatározott állampolgári jog (például információs önrendelkezési jog) védelmében jár el vagy a közigazgatás körülhatárolt részét (például börtönügy, egészségügy) ellenőrzi. Kormányzati meghatalmazás alapján is működnek ombudsmanok, különösen Skandináviában. Ők minden esetben szakombudsmanok. Némelyikük – például a fogyasztóvédelmi biztos – tevékenysége kiterjed a magánszférára is. A helyi közigazgatást – a választott helyi képviselőtestület megbízásából – városi ombudsman ellenőrizheti. Az ombudsmannak mind az eredeti svéd modellben, mind pedig jó néhány szilárdan működő demokráciában az alapvető funkciója a közigazgatás zökkenőmentes működésének biztosítása, ezen kívül fontos szerepe van az alapvető emberi jogok megsértése elleni küzdelemben is.¹²⁹

Az Európa Tanács Jogi Igazgatósága által 1996-ban közzétett Közigazgatási Kézikönyv¹³⁰ pontosabb, ugyanis megkülönbözteti a közigazgatás kontrolljának három formáját: a belső, a bírósági és az ombudsmani utat, amelyek alkalmas jogorvoslati eszközök lehetnek a közigazgatás anyagi jogi és eljárási követelményeinek érvényesítése érdekében. A legfontosabb a bírói út, amely az emberi jogok védelmének lényegi eleme, a belső út, a nemzeti törvényhozások által biztosított a fellebbezés lehetősége a közigazgatási hatóság döntése ellen, az ombudsman pedig a bírósági kontrollt kiegészítő, de ahhoz hasonlóan – az ellenőrzött közigazgatási intézményrendszerhez képest – külső intézmény. A Kézikönyv 78. pontja az ombudsman azon legfontosabb ismérveit is meghatározza, melyeket az Európa Tanács megkövetel a közigazgatás ombudsman típusú ellenőrzésétől.¹³¹

Az ombudsmanok:

- függetlenek;
- a parlament által választottak - lehetőleg;

---

¹²⁸Varga Zs. András: *Ombudsmanok Magyarországon*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004. 31. o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 41. o.

¹²⁹Rákosi Tibor: *Ombudsmanok Európában, az európai ombudsman tevékenysége*. Ügyészek Lapja, 2003. évi 4. szám, 50. o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 42. o.

¹³⁰*Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons*, A Handbook nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 42. o.

¹³¹Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 43. o.

- magánszemélyek szabadságjogai (rights and freedoms) védelme és a közigazgatási döntések jogszerűségének és tisztességének (lawfulness and fairness) érdekében járnak el;
- jogosultak betekinteni a közigazgatási hatóságok irataiba;
- kötetlen eljárás alapján döntenek (informal procedures);
- felhatalmazással rendelkeznek vizsgálatok indítására, nézeteik kifejtésére, illetve a jogalkotást és jogalkalmazást érintőajánlásokat tesznek.

A Kézikönyv által meghatározott „ombudsman minimum kritériumok” egyaránt vonatkoznak az általános hatáskörű ombudsmanra és az ágazati hatáskörrel felruházott szakombudsmanokra is, akik vizsgálódása nem minden jogra és szabadságra terjed ki, hanem csak azok valamely körülhatárolt részére, például a büntetés-végrehajtás területére.

Számos tanulmány hangsúlyozza, hogy a büntetés-végrehajtás gyakorta képezi fontos területét az ombudsmanok vizsgálatainak. Egyes országokban specializált börtönombudsmanok is létrejöttek.

Vókó György több helyütt rámutat arra, hogy az ombudsman bv. jogi szempontból az emberi jogok biztosítása terén egy egyedi ügyekben eljáró panaszforum. Amennyiben az eljárás folyamatban van, meg kell várni, míg a jogorvoslati lehetőséget kimerítik. Csak szükség esetén tart ellenőrzést, tehát nem rendszeresen, ami pedig már nem felügyelet s megelőző hatás is kevesebb fűződik hozzá, csak az egyéni sérelmet tudja elsősorban kivizsgálni.

Több országban tapasztalat, hogy a panaszokat, kérelmeket is általában megküldik kivizsgálásra vagy a bv. szervhez, illetve feletteséhez vagy az ügyészségnek, hiszen nem kevés esetben speciális ismeretekre van szükség a kivizsgáláshoz. Az ombudsman nem végezhet – nem is tud speciális szakismeret, módszerek, eszközök hiányában – általános megelőző, feltáró vizsgálatokat, nincs rendszeresen és gyakran jelen a vizsgált szervnél, nem látja át működésének egészét, nincs benne a büntető felelősségre vonás folyamatában. A sérelmek többsége pedig a büntetőeljárás folyamatából származtatható. Tehát az ombudsman szerepe nem törvényességi felügyelet, hanem emberi jogi fórum.¹³²

A büntetés-végrehajtás humanizálására irányuló általános törekvés napjainkban egyre erőteljesebben érzékelhető az európai országok gyakorlatában. A humánus büntetés-végrehajtás, az elítéltekkel való emberséges bánásmód az emberi jogok tiszteletben tartását feltételezi. A modern büntetés-végrehajtással szemben alapvetően megfogalmazott követelmények érvényesítésében kiemelt szerepet kapnak a végrehajtás kontrollrendszerének elemei, így ezek között az állami ellenőrző mechanizmusokat megtestesítő szervezetek és személyek (ügyészség, ombudsman Stb.), a jogvédelemmel foglalkozó nemzetközi szervezetek, a társadalmi ellenőrzést megvalósító civil jogvédő szervezetek, valamint a nemzeti kontrollrendszer sajátos résztvevőjeként megjelenő bv. bíró. Az emberi jogok szerepének növekedése tehát maga után vonta a büntetés végrehajtást övező kontrollrendszer komponenseinek felértékelődését, illetőleg egyúttal az azok tevékenységének kibővítése iránti igényt is.¹³³

Nemzeti ombudsmanok:

Svédország

Svédországban az ombudsmanoknak igen széles hatásköre és jogosítványa van. A svéd ombudsmanok kivizsgálhatják a rendőrség elleni panaszokat, vizsgálatot folytathatnak a

¹³²Vókó György: *Garanciák. A büntetés-végrehajtást övezőbiztosítékok*. Börtönügyi Szemle, 1998. évi 3. szám, 28-29. o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 44. o.

¹³³Szűcs András: *A bv. bíró jogintézményéről de lege ferenda* Magyar Jog, 2009/6. 330. o.

külgügyminisztérium, a biztonsági szolgálatok, sőt még a bíróságok tevékenységét érintően is. Hangsúlyozni kell azonban, hogy csak bírói jogsértés gyanúja alapján végezhet vizsgálatot és az a bírói mérlegelés körét nem érintheti. Az ombudsmannak joga van ellenőrzést tartani a közigazgatási szerveknél, kórházakban, börtönökben, katonai egységeknél, oktatási intézményekben. Tevékenysége hagyományosan az igazságszolgáltatás és a büntetés-végrehajtás területén hangsúlyos.¹³⁴

Skócia

Skóciában az ombudsman a bv. intézetekkel kapcsolatos panaszokért felelős. Ennek kapcsán kivizsgálja a bv. intézményekben elhelyezett azon fogva tartottak és fiatal bűnelkövetők által előterjesztett panaszokat, akiknek a kérelmeit a fogva tartó intézményen belül nem intézték el kielégítő módon, és akik az azzal kapcsolatos eljárást kifogásolják. Intézi továbbá azok panaszait is, akik a fegyelmezés módszereit sérelmezik. A biztos csak a fogva tartottaktól származó panaszokat vizsgálhatja ki, valamint az olyan kérelmeket, melyek a Skót Bv. Szolgálat hatáskörébe tartozó döntésekkel kapcsolatosak.¹³⁵

Nagy-Britannia

Nagy-Britannia volt az első nagy lélekszámú ország, amelyben ombudsmant választottak. 1967. április 1-jén vezették be az intézményt (Parliamentary Commissioner Act, 1967.). A brit törvény egyik melléklete felsorolja, hogy mire van hatásköre a parlamenti biztosnak, majd részletezi a hivataloknak azt a körét is, ahol nincs vizsgálati jogosultsága. A brit ombudsman a helyi és a központi adminisztrációt is bírálhatja, de csak korlátozásokkal. Így például bírálhatja ugyan a miniszteri döntéseket, de a külföldre irányuló döntéseket már nem vitathatja, valamint a külföldön működő brit intézményeket sem kritizálhatja. Nagy-Britanniában az ombudsmani szervezetet több módosítás is érintette. 1973-ban egészségügyi ombudsmant választottak, 1975-ben pedig a helyi közigazgatás elleni panaszok kivizsgálására helyhatósági parlamenti biztost neveztek ki. Azóta újabb szakosított biztosok is működnek.¹³⁶ Angliában az ombudsman a büntetés-végrehajtásért és a feltételes szabadságra bocsátásért is felelős. Kivizsgálja a fogva tartottak azon panaszait, melyek a börtönbeli bánásmóddal kapcsolatosak. Jogosult az ügy érdemi részének és magának az eljárásnak a vizsgálatára is. Hatásköre a feltételes szabadságra helyezettettekkel foglalkozó szakszolgálat működésére is kiterjed.¹³⁷ Észak-Írországban a bv. ombudsman kivizsgálja a végrehajtási intézményekben elhelyezett azon fogva tartottak és bűnelkövetők által előterjesztett panaszokat, akiknek a kérelmeit az Észak-Írországi Bv. Szolgálaton belüli eljárás során nem intézték el kielégítő módon, valamint azok panaszait, akik a fegyelmezés módszereit sérelmezik. Az ombudsman jogosult az ügy érdemi részének és magának az eljárásnak a vizsgálatára is.¹³⁸ Az ombudsman felülvizsgálja a végrehajtási alkalmazottak és a felügyelőtanácsok döntéseit, miniszteri döntéseket azonban nem. Mindazonáltal csak javaslati-, de döntési kompetenciája

¹³⁴Varga Zs. András: *Ombudsmanok Magyarországon*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004. 18 .o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 42 .o.

¹³⁵Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 45 .o.

¹³⁶Rákosi Tibor: *Ombudsmanok Európában, az európai ombudsman tevékenysége*. ÜgyészekLapja, 2003. évi 4. szám, 59 .o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 45 .o.

¹³⁷Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 45 .o.

¹³⁸Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 46 .o.

nincs. Sokat mond azonban, hogy a bv. intézetek vezetése az ombudsman javaslatait megalapozottnak tartja és az esetek 90%-ban elfogadja. Az ombudsmant a belügyminiszter nevezi ki, egyebekben azonban független. Mandátuma 3 évre szól, ami 5 évre meghosszabbítható. Munkája során az ombudsmani iroda alkalmazottai segítik („**assistant ombudsmen**”). A fogvatartott panaszával szemben nincsenek formai követelmények, és mindenki a saját nyelvén nyújthatja be. A benyújtásról a fogvatartott visszaigazolást kap, majd annak megengedhetősége szempontjából az ombudsmani iroda egyik alkalmazottja vizsgálja meg. A panaszt 12 héten belül kell elbírálni, amennyiben ennyi idő alatt nem zárulna le az ügy, a fogvatartottnak joga van arra, hogy időközi jelentéseket kapjon az ügy aktuális állásáról. Mielőtt az ombudsman állásfoglalását a fogvatartottal ismertetné, azt először a fogva tartási intézmény vezetőjének kell megküldeni. Az ombudsman csak olyan ügyekben járhat el, amelyekben a belső jogorvoslati eljárásokat már kimerítették, és a fogvatartott kezdeményezésére. Az ombudsman kizárólag bv. alkalmazott illetve felügyelőtanács döntéseit vizsgálhatja felül. A vizsgálata során betekintési joga van az aktákba, valamint az intézményekbe előzetes megbeszélés alapján ellátogathat. Az ombudsman nemcsak a jogszabályszerűséget, hanem a célszerűséget is vizsgálja. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az ombudsmannak joga van az eredeti 5 napos szabadság helyett 3 napos szabadságot engedélyezni.¹³⁹

Hollandia: „De nationale Ombudsman”

A fogvatartottaknak is joguk van az ombudsmanhoz fordulni, melynek intézményét 1982-ben vezették be Hollandiában. Munkájában egy helyettes és 95 alkalmazott segíti. Megkeresésre és saját kezdeményezésre is folytathat vizsgálatot. Amennyiben megkeresésre jár el, kétféle módot választhat, vagy az ún. „intervention method”-ot, vagy a részletes vizsgálatot. Az első elsősorban arra szolgál, hogy az intézetet megállítsa, hogy legyen idő a megoldás megtárgyalására, kompromisszum kötésére. A második esetben részletes vizsgálatot kezd. Amennyiben az ombudsman lezár egy ügyet, arról beszámolót tesz közzé. Egy esetleges negatív ítéletnek ugyan alapvetően jogi következménye nincs, a morális jelentősége miatt mégis bír némi kötelező erővel.

Lengyelország

Lengyelországban 1988-tól van ombudsman. A lengyel parlament által 4 évre kerül megválasztásra, a második kamara hozzájárulásával. Mind megkeresésre, mind pedig egyéni kezdeményezésre vizsgálódhat. A polgári megbízottnak joga van a különleges perújításon kívül közigazgatási bírósági döntésekkel szemben, illetve kasszációs joga van büntetőbírósági döntésekkel szemben. Az igazságügyi miniszter részére javaslatokat tesz büntetőjogi és bv. jogszabálytervezetekre. A fogvatartottak részéről az ombudsmanhoz intézett panaszok többsége az egészségügyi ellátást és az intézeti alkalmazottak fogvatartottakhoz való viszonyát érintette. A polgári megbízottat munkájában az irodája segíti, akik a börtönlátogatásokat is foganatosítják. A börtönlátogatások alkalmával a fogvatartottaknak joguk van személyesen és négy szemközt beszélni az iroda alkalmazottjával, aki az intézet személyzetét is meghallgatja.

Az egyéni panaszok elbírálásán túl általános büntető-jogpolitikai ügyekkel is foglalkozik. Fontos munkaterülete ezen túlmenően a bv. intézetek felügyelete. Az éves beszámolókon túl az ombudsman a lengyel büntetés-végrehajtásról médiaközleményeket is közzétesz. Az

---

¹³⁹Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, Thordis Koeppel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 127-150., o.

ombudsman tevékenységét egyértelműen hatékonyak ítélik. A polgári megbízotthoz gyakran fordulnak a fogvatartottak, sokkal gyakrabban veszik igénybe ezt az utat, mint hogy a bv. bíró előtt érvényesítsék jogukat. Ennek egyik oka, hogy illeték és formai követelmény nélkül nyújthatják be panaszukat.¹⁴⁰

Németország

Németország egyes tartományaiban polgári megbízott intézményét találjuk:

1974 óta van **Rheinland-Pfalzban** polgári megbízott, akinek feladata, hogy a tartományi szintű kontroll keretében a polgárok és a hatóságok közötti kommunikációban a polgárok helyzetét erősítse. Tevékenysége a skandináv ombudsman mintáján alapszik. Azonban a polgári megbízott nem negyedik hatalmi ágat jelent, sokkal inkább a parlamenti kontrollba tagozódik be. A polgári megbízott munkáját a polgárok beadványai alapján kezdi meg. A tartományi parlamentnek címzett petíciókat és beadványokat is ő közvetíti. A polgári megbízott fogvatartottak panaszával is foglalkozik.

Polgári megbízott **Mecklenburg-Vorpommernben**: A polgári megbízottat a tartományi parlament választja 6 évre, azonban független, csak a jogszabályoknak van alávetve. A polgárok kérelmére tevékenykedik. A polgári megbízott a bv. intézetekben nem tart fogadóórát, azonban a fogvatartottak írásbeli petícióit fogadja.

Nordrhein-Westfáliában Petíciós Bizottság polgári megbízottja: a fogvatartottak petícióit a bv. intézetben intézik el. Eközben mind az intézetvezetővel, mind az intézet alkalmazottaival, mind pedig a fogvatartottal személyes meghallgatásokat folytatnak.

2.4.3.2. Civil kontroll a büntetés-végrehajtásban

Társadalmi ellenőrzési modellek

Ha történeti visszatekintést végzünk, láthatjuk, hogy a társadalom jelen tud lenni többféleképpen a büntetés-végrehajtás során. Ez egyaránt lehet civil kontroll vagy társadalmi felügyelet is.

Eltérőek az uniós börtönrendszerek működési filozófiájukban, az intézetek tipizáltságában is.¹⁴¹ Az un. "**civil kontroll**" nagy szerepet játszik a büntetés végrehajtási intézetek felügyeletében, ellenőrzésében. Ez főként a felügyelő bizottságok, bv. bizottságok,

---

¹⁴⁰ Frieder Düinkel *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*, Thordis Koepfel: *Kontrolle des Strafvollzuges* 1999: 167-171.o.

¹⁴¹ A fogvatartottak személyiségfejlesztésére, oktatására, szakképzésére, családi kapcsolataik fenntartásának elősegítésére, ellátására, egészségük megőrzésére sokkal nagyobb figyelmet – és természetesen nagyságrendekkel magasabb pénzüsségeket fordítanak – mint a magyar bv. intézetek. Az intézetek rendszerében pedig markánsan elkülönülnek a szigorúan őrzött, magas biztonsági fokozatú börtönök, a közepes biztonsági fokozatú börtönök, a félig nyitott, a nyitott intézetek, vagy egy intézeten belüli ilyen típusú részlegek. Az Európai Unió börtönrendszerek fogvatartotti kezelési metodikáinak lényege szerint a fogvatartott a szigorúbb és enyhébb rezsimekben intézetbeli magatartásra, személyiségének fejlődése, megszerzett végzettsége, képzettsége függvényében kerül elhelyezésre, és mindezek a tényezők határozzák meg az általa élvezett előnyöket, vagy az őt ért hátrányokat. A fogvatartottak választási, polgári és szociális jogairól, a felfüggesztett ítéletről, a próbációról és a börtönbüntetés egyéb alternatíváiról, az előzetes letartóztatásról, a börtönszemélyzet státusáról, felvételéről és oktatásáról, az elítéltekre és a börtönközösségekre vonatkozó személyiségközpontú kutatásokról, a feltételes szabadságvesztésre ítélt bűnelkövetők felügyeletéről és utógondozásáról, a fogvatartottak kezelésére vonatkozó standard (névadó) minimum szabályairól, a felnőtt bűnelkövetők rövid időtartamú kezeléséről, a bűnelkövetőkkel végzett csoportos és közösségi munkáról, a bv. munkáltatásról, a hosszú időtartamú büntetést töltő elítéltek kezeléséről, a veszélyes fogvatartottak kezeléséről szóló egyes ajánlásokat. A példák bizonyítják azt, hogy az Európai Unióban a bv. tevékenység minden szegmensére található pontosan megfogalmazott, jól adaptálható ajánlás vagy határozat.

intézőbizottságok, intézeti tanácsok, intézeti bizottságok működésében nyilvánul meg, amelyekben mindig képviselteti magát a települési, kistérségi vagy régiós önkormányzat is.¹⁴²

Már négy évszázada is érvényesül némely mai jogállamban a büntetések végrehajtása feletti társadalmi kontroll. Ez lényegét tekintve a végrehajtó hatalom – egy sajátos, természeténél fogva a társadalom számára elzárt – működési területének a közösség által való ellenőrzése, ami egyúttal az igazságszolgáltatás nyilvánosságának megvalósításához fűződő jogállami követelmény realizálásának is tekinthető.¹⁴³

Kabódi Csaba és Lőrincz József szerint az Európában létrejött két alapvetőmodell alapján a társadalom aktivitása a büntetések végrehajtása területén egyfelől közreműködés-segítésben, másfelől korlátozott kontrollgyakorlás formájában érvényesül. A közreműködés-segítés funkciója lényegében távoli történelmi, vallási gyökerekből táplálkozó emberbaráti-karitatív tevékenység, míg a korlátozott kontrollgyakorlás lehet a társadalom hatósági jellegű részvétele a fogva tartottak ügyeinek, jogaikat érintő kérdések eldöntésében, avagy a közvélemény „éber, figyelő, ellenőrző, tekintete” a börtönök zárt világára.¹⁴⁴

A börtön társadalmi felügyeletének gyökerei egészen a XVI-XVII. század fordulójáig, a mai értelemben vett szabadságvesztés-büntetés előzményének tekinthető fenytőházakig nyúlnak vissza. A XVIII-XIX. század fordulóján az észak-amerikai kontinensre áthelyeződött börtönügyi fejlődés egyik jellegzetes vonása volt a börtönök társadalmi kontrolljának kialakításán túl a rabok segélyezésére, támogatására siető szervezetek tevékenységének felkarolása. A börtönök felügyelőbizottságok széles körű elterjedése a XIX. század utolsó harmadában kísérőjelensége volt a polgári fejlődésnek.

A III. Nemzetközi Börtönügyi Kongresszus 1885-ben, zárónyilatkozatában kimondta, hogy a bizottságok tevékenységének célja a fogva tartás törvényességének ellenőrzése, közreműködés az elítéltek erkölcsi megjavításában és a szabadulók megfelelő támogatása.¹⁴⁵

A büntetés-végrehajtás társadalmi kontrolljának a nyugat-európai államokban általános jellemzője, hogy e kontrollról a bv. törvény ad szabályozást, továbbá, hogy e bizottságok nem panaszhatóságok, vagyis nem rendelkeznek döntési jogkörrel. Feladatkörük többnyire az, hogy az egyes ügyekben feltárt megállapításait jelezzék a felettes végrehajtási szervekhez, funkciójuk egyre inkább kiegészül az elítéltek reszocializálását támogató-segítőszerreppel. A bizottságok eredményes működésének alapfeltétele egyrészt a bizottsági tagok szakmai érdeklődése és alapos felkészültsége, másrészt a végrehajtási intézetek személyi állományával való összehangolt együttműködés. Az államok legtöbbszörében a bizottságok tagjaival szembeni követelmény a végrehajtási szervektől való függetlenség. A legtöbb bizottságban jelen van a bv. bíró, a területileg illetékes ügyésznek képviselője, továbbá a helyi képviselőcsoport tagja. A bizottság tagjait titoktartási kötelezettség terheli, és általában arra kötelezettek, hogy évenként összefoglaló jelentést készítsenek a felettes bv. hatóság számára.¹⁴⁶

---

¹⁴²Jórárt Borbála Gyöngyike: *Azonosságok és különbözőségek a magyar és az európai bv. jogban, különös tekintettel a francia ügyészi szerv tevékenységére*-Kozma Sándor tudományos pályázat, 2006. 12. o.

¹⁴³Lőrincz József: *A büntetés-végrehajtás civil kontrollja*. Belügyi Szemle, 2002. évi 2-3. szám, 167. o.

¹⁴⁴Kabódi Csaba: *A büntetés-végrehajtás társadalmi ellenőrzése*. Bv. jog. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2001. 328. o.

¹⁴⁵*Acles Du Congres Penitentiaire International De Rome, November 1885*. II. 2. pp. 477-484. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 47. o.

¹⁴⁶Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 47. o.

Egyes európai országok megoldásai

Kabódi Csaba és Lőrincz József a szakirodalmat meghatározó véleménye szerint az országok egyik részében a társadalmi felügyeleti bizottságok nem csupán ellenőrzési funkciókat töltenek be a nyilvánosság képviselőjeként, de miként Angliában, Svédországban, Hollandiában látható, szélesebb körű feladatkörrel is rendelkeznek.

Anglia

Angliában az 1952. évi bv. törvény előírásai szerint valamennyi kisebb letartóztató intézet mellett úgynevezett látogatóbizottságot (visiting committees) hoztak létre, míg a nagyobb intézetek köré úgynevezett felügyelő-tanácsot (boards of visitors) szerveztek. Ez utóbbi tagjait a belügyminiszter, az előbbieket pedig a területi bíróság nevezi ki. A látogatóbizottságoknak csak békebíró lehet a tagja, aki – lévén laikus – nem az állam, hanem a lakosság képviselőjében vesz részt a munkában.

A tanácsba csak olyan személy választható, aki független a büntetés-végrehajtástól és nincs kapcsolatban sem az intézet vezetésével, sem a személyi állomány tagjaival.¹⁴⁷

Felügyelőtanács („Boards of visitors”)

Angliában¹⁴⁸ régi hagyománya van annak, hogy a fogvatartottaknak lehetőségük legyen helyi szinten, független hatósághoz panaszt benyújtani¹⁴⁹. Ennek keretében találhatóak a felügyelőtanácsok, melyet minden intézményben ki kell nevezni, 12-16 végrehajtás tekintetében laikus személyből áll, akiket a belügyminiszter nevez ki 3 évre. Fő feladataik az alábbiak:

- Börtönököt megsemmisíteni, felügyelni, hogy a törvényi előírásokat betartják-e,
- fogvatartottak panaszait elbírálni,
- fogvatartott több mint 3 napos elzárása esetén ahhoz a felügyelő tanács egy tagjának hozzájárulása szükséges.

A felügyelőtanácsok éves beszámolókat tesznek közzé. Joguk van az intézményekbe minden időben belépni, és a fogvatartottakkal érintkezni. 1992-ig a felügyelőtanácsnak kettős szerepe volt, egyrészt a fogvatartottak panaszának intézése, másrészt súlyos ügyekben fegyelmi büntetések kiszabása. Ezen utóbbi jogkör megvonásra került, és a fentebb említett hozzájárulási jog maradt.¹⁵⁰

A tanács tagjainak jogában áll a börtön minden részét bejárni és bármikor kikérdezheti az elítélteket. Ezen testületek döntenek a börtönfegyelmet komolyabban sértő elítéltek ügyeiben is. 1981 óta léteznek a független börtön-felügyelőségek (Independent Prisons Inspectorates), amelyeknek a hatáskörébe a börtönök felügyelete és az erről történő jelentéstétel tartozik. Ebben a jelentésben be kell számolniuk az elítéltekkel szemben tanúsított bánásmódról, a börtönállapotokról és egyéb meghatározott kérdésekről. Szankcionálási lehetőséggel viszont ezen felügyelőségek nem rendelkeznek. Megemlítést érdemel, hogy Angliában a civil szervezetek közreműködnek még az előzetesen letartóztatottak problémáinak megoldásában,

¹⁴⁷Lőrincz József: *A büntetés-végrehajtás civil kontrollja*. Belügyi Szemle, 2002. évi 2-3. szám, 175 .o. nyománLajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 47.o.

¹⁴⁸Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, Thordis Koeppel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 127. - 150., oldal)

¹⁴⁹Maguire M., 1985: Prisoners' grievances: the role of the boards of visitors. In: Maguire M., Vagg J., Morgan R. (Hrsg.): *Accountability and prisons – opening a closed world – London* 141 .o.

¹⁵⁰Appelton J. 1992: Boards of Visitors post Woolf. NACRO Paper London, 10 o.

és segítenek megszervezni az óvadék ellenében történő szabadlábra helyezést is, továbbá az előzetes letartóztatásból származó egyéb problémákkal is segítenek megbirkózni az eljárás alá vontakkal. Ilyen munkát végző szervezet például az Állampolgári Tanácsadó Iroda és a NACRO Prison Links Unit.¹⁵¹

NACRO „National Association for the Care and Resettlement of Offenders” 1996-ban alapították, székhelye Londonban van. A NACRO célja, a bűncselekmények számának csökkentése azzal, hogy a fogvatartottak társadalomba való visszatagozódása érdekében tevékenykednek. Ennek érdekében foglalkoztatási tréninget tartanak, lakáslehetőséget biztosítanak az elbocsátottak részére. Fő feladatuknak a fogvatartottak elbocsátás utáni segítését tekintik, mely feladat azonban már a fogva tartás alatt kezdetét veszi. Emellett támogatják a fogvatartottak családait, valamint támogatják az intézmény dolgozóinak továbbképzését.¹⁵²

„Howard League of Penal Reform”:

A szervezet a fogvatartottak körülményeinek javításán dolgozik, pl. támogatták a bv. ombudsman intézményének bevezetését.¹⁵³

„Prison Reform Trust”:

A szervezet munkája média munka által reformok elérése, valamint nyilvános rendezvények szervezése, parlamenthez és egyes képviselőhöz való kapcsolat kiépítése. A büntetés-végrehajtás gyakorlatát a fogvatartottak panaszának vizsgálatán keresztül felügyelik.¹⁵⁴

Parlamenti megbízott az igazgatás számára („Parliamentary Commissioner for Administration PCA”)

A PCA-t 1967-ben vezették be. A PCA-nak nincs joga, saját kezdeményezésére vizsgálatokat folytatni. A PCA feladata a formális hibák felülvizsgálata, fogvatartotti kezdeményezésre. Eljárása kb. 1 évet vesz igénybe. A bv. ombudsman intézményének bevezetésével a PCA szerepe visszaesett, köszönhetően annak, hogy az ombudsman eljárása gyorsabb és szélesebb körben tud eljárni.¹⁵⁵

---

¹⁵¹ Kövér Ágnes: *A harmadik szektor. Önkéntes szervezetek Angliában.* Börtönügyi Szemle, 1993. évi 1. szám, 64 .o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai,* Doktori értekezés 2008. 48 .o.

¹⁵² Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, Thordis Koeppel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 127-150., o.

¹⁵³ Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, Thordis Koeppel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 127-150., o.

¹⁵⁴ Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, Thordis Koeppel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 127-150., o.

¹⁵⁵ Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, Thordis Koeppel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 127-150., o.

Hollandia

Hollandiában a végrehajtási intézetek feletti általános ellenőrzőszeropet a felügyelőbizottságok (commisses van tocht) látják el. Összetételüket jellemzi, hogy azokban nem a hivatalok, csupán a lakosság képviselteti magát. A bizottság tagja lehet mindenki, akinek a Holland Börtönügyi Központi Tanács meghallgatása és ajánlása alapján az igazságügy-miniszter öt évre megbízást ad. A társadalom legkülönbözőbb szellemi és szociális áramlatai képviseltetik magukat ezekben a 3-8 főből álló bizottságokban.

Ilyen bizottság minden végrehajtási intézmény mellett működik, ezekhez fordulhat az elítélt, ha korlátozták a látogató fogadásában, illetve a levelezésben, továbbá, ha az intézet igazgatója olyan intézkedést fogantatott, amely ellentétes az intézetszabályzatában rögzített jogokkal. Az elítélt panaszának elbírálására az említett felügyelőbizottság (Commissie van Toezicht) a saját keretein belül úgynevezett panaszbizottságot (beklagcommissie) hoz létre, amelynek az elnöke hivatásos bíró, két további tagja pedig speciális szakember. A panaszra vonatkozó döntés ellen a központi szervhez (Centrale Raad) lehet fellebbezni.

Svédország

Svédországban az úgynevezett intézeti bizottságokban (Anstaltsnämnd) a letartóztató intézet alkalmazottai is helyet kaptak. A 1974. évi bv. törvényelőírásai szerint a bizottság vezetőjét – a helyi bíróság tagját vagy más jogi végzettségű személyt – a király nevezi ki. A bizottság tagja lehet még az intézet vezetője és egy alkalmazottja, továbbá két fő, akikkel szemben alapkövetelmény, hogy megfelelő ismeretekkel rendelkezzenek, vagy hivatásszerűen vegyenek részt az elítéltek szociális támogatásának intézésében. Annak ellenére, hogy két intézeti alkalmazott is tevékenykedik a bizottságban, a svéd törvényhozás nagy súlyt helyez a bizottság függetlenségének a megőrzésére, ezért polgári tagjait a helyi önkormányzat választja.

Az államok másik csoportjában ezek a bizottságok kifejezetten társadalmi felügyeletet látnak el, mint például Ausztriában és Svájcban az úgynevezett végrehajtási bizottságok, avagy Németországban az intézeti tanácsok.

Ausztria

Ausztriában bv. bizottságot (Stafvollzugskommission) létesítettek minden tartományi székhelyen működő törvényszék mellett. A bizottság hét főből áll, vezetőjét a tagok évente újraválasztják. Egy-egy tagját a kereskedelmi és iparügyi, illetve a népjóléti minisztérium, a többi tagot a tartományfőnök javaslatára a szövetségi igazságügy-miniszter nevezi ki öt évre. Az utóbbiak közül kettő nem állhat hivatali közszolgálatban, és egyiküknek nőnek kell lennie.

Németország

Németországban a szövetségi bv. törvény 1980-ban történt módosításával valamennyi államban általánossá tették az intézeti tanácsok (Anstaltsberiate) tevékenységét. Ezek összetételét a törvény nem szabályozza, azt a szövetségi államokra bízza. A törvény 162. §-

ának (2) bekezdése mindössze annyi kikötést tartalmaz, hogy a tanácsokban bv. alkalmazott nem lehet tag.¹⁵⁶

Minden bv. intézetben **intézményi tanácsot** kell alapítani, tiszteletreméltó polgárokból áll, akik nem a büntetés-végrehajtás területén dolgoznak, a tanács az intézmény méretétől és tartományoktól is függ, számuk 2 és 12 között mozog. Célja, hogy laikusok bevonásával a rendszer bürokratikus rögzülését feloldják. A tanács feladata, hogy a végrehajtás alakításában és a fogvatartottak támogatásában együttműködjenek. Tagjai között gyakran találhatóak tartományi frakciók politikusai, melynek kedvező hatása, hogy ők közvetlen kapcsolattal rendelkeznek a nyilvánossághoz, illetve tapasztalatukat továbbvihetik a tartományi parlamentekbe. Azonban fennáll a veszélye annak, hogy ezen tanácsstagok elsősorban szavazategyűjtés okán vállalják ezen feladatot, illetve egyéb teendőik mellett ezen feladatra nem marad elegendő idejük¹⁵⁷.

Baden-Württembergben például 19 intézet mellett hoztak létre tanácsokat, amelyek létszámát az intézet nagyságrendjéhez igazítva 3-7 fő között határozták meg. Tagjait a helyi önkormányzati szerv (Gemeinderat), illetve a járási gyűlés (Kreistag) jelölési listája alapján a tartományi igazságügyi minisztérium nevezi ki háromévi időtartamra.

A minisztérium a kinevezéseknél arra törekszik, hogy a tanácsok lehetőleg a munkaadók és a munkavállalók, továbbá a különféle szociális, népjóléti és karitatív szervezetek tagjaiból tevődjenek össze. Gondosan ügyelnek arra, hogy a tagok között nő(k) is legyen(ek), mert a túlnyomórészt férfiakból álló intézeti alkalmazotti, valamint elítélti állományra a jelenlétük kedvező hatást gyakorol.¹⁵⁸

A bizottságok tevékenységének éppen az az előnye, hogy független testületként bürokráciamentesen, az érintettel való közvetlen kontaktus útján nyújthatnak segítséget a problémák megoldásában.¹⁵⁹

Szövetségi Munkaközösség a fogvatartottak megsegítésére (BAG-S): 1990-ben alapította számos német szövetkezet, mely célul tűzte ki, hogy felhívja a figyelmet a fogvatartottak elbocsátásuk utáni integrációjára valamint a reszocializáció fontosságára. Fogvatartottak egyéni eseteivel nem foglalkozik, a hozzá beérkező fogvatartotti panaszokat továbbítja az illetékes szervhez.¹⁶⁰

Brémai Egyetem Bv. archívuma: Büntetés-végrehajtásra vonatkozó bírósági ítéleteket, büntetés-végrehajtásra vonatkozó jogszabályokat és közigazgatási döntéseket tartalmaz. A fogvatartottak, vagy jogi képviselőik megkeresésére egyénileg válaszolnak.¹⁶¹

---

¹⁵⁶Lőrincz József: *A büntetés-végrehajtás civil kontrollja*. Belügyi Szemle, 2002. évi 2-3. szám, 175-177. o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 50. o.

¹⁵⁷*Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, Thordis Koeppel, kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 6-44. o.

¹⁵⁸Lőrincz József: *A büntetés-végrehajtás civil kontrollja*. Belügyi Szemle, 2002. évi 2-3. szám, 175-177. o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 50. o.

¹⁵⁹Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 51. o.

¹⁶⁰*Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, Thordis Koeppel, kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 6-44., o.

¹⁶¹*Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, Thordis Koeppel, kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 6-44., o.

Lengyelország

Helsinki Bizottság

A lengyel Helsinki Bizottságot 1982-ben alapították, azóta minden évben közzétesznek egy beszámolót az emberi jogok betartásáról és a bv. intézetek helyzetéről Lengyelországban. 1989-ben megalapították a Helsinki Bizottságon belül a Helsinki Foundation for Human Rights alapítványt, mely a Helsinki Bizottság feladatainak nagy részét átvette. A tagok jogosultak a bv. intézetekbe ellátogatni, a fogvatartottak életkörülményeit vizsgálni.

Védnökség

A védnökség egy független börtönszervezet, melynek feladata az elítéltek és családjuk megsegítése.

Nemzetközi ellenőrzés

A kontroll „nemzetközi foka” az Európai Kínzás Elleni Bizottság, az Emberi Jogok Európai Bírósága, az Európai Bv. Alapelvek és olyan szervezetek, mint az Amnesty International, Penal Reform International, Helsinki Rights Watch és az International Helsinki Federation of Human Rights.¹⁶²

2.5. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete, a végrehajtás belső kontrollja

2.5.1. Igazgatási felügyeleti modellek

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a tagállamok számára az új európai bv. szabályokról meghozott REC (2006) 2. számú ajánlása). Szabályának első fordulata kimondja, hogy „Minden bv. intézetben rendszeres kormányzati vizsgálatot kell tartani...”

A szabály így alapvetően rangra emeli a belsőfelügyelet és ellenőrzés szükségességét.

Ezzel összefüggésben a 71. Szabály azt hangsúlyozza, hogy „A bv. intézeteknek hatóságok felelőssége alatt kell működniük, és azokat a hadseregtől, a rendőrségtől és a bűnügyi nyomozástól el kell különíteni.”

A szabály tehát rögzíti, hogy a bv. intézeteket polgári hatalomellenőrzése alá kell helyezni, elkülönítve azokat a fegyveres szolgálatoktól és a bűnügyi nyomozástól. Demokratikus társadalmakban a büntetés-végrehajtás a tágabb értelemben vett büntető igazságszolgáltatás része, ahol a szabadságvesztést kimondó határozatokat független bíróságok hozzák meg, és ahol a börtönöket közvetlenül nem irányíthatja sem a hadsereg, sem pedig bármilyen más katonai hatalom.

Az ajánlás a bv. intézeteket a közszolgálathoz kell rendelni és a börtönöket, a közjó elősegítése érdekében civilhatalomnak kell vezetnie. A bv. hatóságok kötelesek a választott parlamentnek beszámolni, és a közvéleményt rendszeresen tájékoztatni a börtönök állapotáról és céljairól, a tisztségviselőknek pedig emlékeztetniük kell arra, hogy ez a munka fontos közszolgálat. A bv. intézet irányítása mindenek előtt emberek irányítását jelenti, legyen szó akár a személyzetről, akár pedig a fogvatartottakról.¹⁶³

---

¹⁶²Thordis Koepfel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 1-6., o.

¹⁶³Vókó György: *Európai bv. jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006. 135-136. o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 51. o.

A rendőrség európai etikai kódexe 2001/10 szerint meghatározó továbbá a rendőrségi irányítás és a bv. adminisztráció egyértelmű szervezeti különválasztása is. A legtöbb európai államban a rendőrség irányítása a belügyminisztérium alá van rendelve, míg a börtönigazgatás az igazságügyi minisztérium felügyelete alatt áll. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága kimondta, hogy „egyértelműen külön kell választani a rendőrség, a bírósági rendszer, az ügyészség és a bv. rendszer szerepét.”¹⁶⁴

Alapvetően fontos kérdés tehát, hogy a szabadságvesztés végrehajtása melyik minisztérium ágazati irányítása alatt áll. Minden állam alapvető érdeke, hogy törekedjen a végrehajtást és annak garanciarendszerét jól kiépíteni. Csak nagyon jól kidolgozott, megfelelő garanciarendszer képes még ezt az állampolgár jogi helyzetébe való törvényen alapuló beavatkozást is törvényes keretek között tartani úgy, hogy az ne jelentsen se több, se kevesebb jogkorlátozást, mint amit a társadalom elvárását tükröző törvény tartalmaz.¹⁶⁵

Kabódi Csaba a bv. intézetek állami igazgatásának jellege és módszere alapján centralizált és decentralizált modellt különböztet meg. A centralizált igazgatási rendszer középpontjában egy olyan összetett feladatot ellátó államigazgatási szerv áll, amely a legközvetlenebb módon irányítja az egyes bv. intézeteket. Munkáltatói jogosítványai vannak a bv. intézet személyzetét illetően, továbbá hatósági jogosítványokkal bír a fogva tartottak ügyeit érintően. Egyedi ügyekre kiterjedő utasításokat adhat, általános szakmai, pénzügyi felügyeletet gyakorol az intézetek működése felett, a fogva tartottak panasz ügyeiben jogorvoslati fórumként jár el. A decentralizált modellben a nagyfokú szakmai-pénzügyi önállósággal rendelkező intézetek „felett” ugyan szintén létezik egy központi igazgatási egység, de ennek kevésbé irányítási, mint inkább koordináló feladatai vannak.

Az irányítás eszköze nem a közvetlen, operatív jellegű utasítás, hanem a jogi-normatív szabályozás.

Nagy Ferenc a büntetés-végrehajtás egységes rendszerének igazgatását vertikálisan és horizontálisan tagolja. A vertikális felépítés a végrehajtási hatóságok tagozódását jelenti. A horizontális felépítésen pedig a különböző végrehajtási intézetek, illetve intézettípusok differenciálása értendő.¹⁶⁶ A vertikális felépítést vizsgálva megállapítható, hogy a különböző államokban az első fokú büntetés végrehajtási hatóság általában a végrehajtási intézet vezetője. A legfelső szintű büntetés végrehajtási hatóság pedig többnyire az igazságügyi minisztérium vagy az e minisztérium alá tartozó (vagy mellé rendelt) központi büntetés végrehajtási igazgatóság. Ezek a szervek gondoskodnak rendszerint a büntetés végrehajtási intézetek létesítéséről, fenntartásáról, felújításáról, továbbá arról is, hogy ezek az intézetek és a végrehajtási személyzet a bv. törvény (rendelet) rendelkezéseinek megfelelően működhessenek. A büntetés-végrehajtás horizontális felépítését illetően az intézettípusokat különböző szempontok szerint lehet felosztani. Általában a büntetőintézeteknek három fő típusa ismeretes. Az első a helyi végrehajtási intézet, ahol az előzetes letartóztatáson (vizsgálati fogságon) kívül az elítéltek rövid időtartamú büntetéseket is töltenek. Viszonylag kevés államban sikerül annak a követelménynek következetesen eleget

---

¹⁶⁴Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 52. o.

¹⁶⁵Vókó György: *Jogi és igazgatási tényezők hatása a büntetések végrehajtásában*. Jogtudományi Közlöny, 1994. évi 1. szám, 24. o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 52. o.

¹⁶⁶Csernyánszky Lajos – Horváth Tibor – Heylmann Katalin – Kabódi Csaba – Lőrincz József – Nagy Ferenc – Palló József: *Büntetés-végrehajtás*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2007. 44. o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 53. o.

tenni, hogy a jogerős elítélést megelőző fogva tartásokat (előzetes letartóztatás, illetve vizsgálati fogság) kizárólag az e célt szolgáló intézetekben foganatosítsák. A többi intézettípus erősebben kötődik a központi végrehajtási hatósághoz. A második típusba sorolhatók az úgynevezett országos börtönök (végrehajtási intézetek), amelyek azonban jelentős eltéréseket mutatnak. Általában az országos intézetekben hajtják végre a többnyire az egy évet meghaladó szabadságvesztéseket.

Végül mindenütt találhatók még speciális büntetőintézetek a bűnelkövetők meghatározott kategóriái számára. Ilyenek a fiatalkorúak részére létesített különintézetek, a döntően gyógyító feladatot ellátó intézetek, a veszélyes bűnözők, valamint a visszaesők nagy biztonságú intézetei. A női, illetve a katonai elítélteket szintén speciálisintézetekben vagy az általános jellegű intézetek külön részlegeiben helyezik el.

A végrehajtási intézetek differenciálására bizonyos fokig befolyást gyakorolnak igazságszolgáltatáson kívüli egyéb tényezők is, mint például az adott ország területi nagysága, lélekszáma, államberendezkedésének jellege stb.¹⁶⁷

Európában a büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete a végrehajtó hatalom feladata, a tekintetben azonban nincs általános modell, hogy a büntetés-végrehajtás hogyan illeszkedik a kormányok alárendeltségébe. A büntetés-végrehajtás szervezeti hovatartozását illetően alapvetően két megoldás körvonalazódott, nevezetesen a szervezeteknek az igazságügyi vagy a belügyi igazgatáshoz való kapcsolódása.

Egyes európai országokban a büntetés-végrehajtás a belügyminisztérium alá tartozik (például Oroszországban, Szerbiában). Belügyi igazgatás alatt áll továbbá több Európán kívüli országban is (Kínában, Kubában, Iránban stb.). Ebből a szempontból sajátos helyzetű állam Anglia és Wales, ahol nincs igazságügyi minisztérium, így a büntetés végrehajtása Home Office (belügyminisztérium) alá van rendelve, és az annak részeként működő Prison Service (őfelsége börtönszolgálat) gyakorolja Anglia és Wales végrehajtási intézményei felett a felügyelet.

A büntetés-végrehajtás belügyi igazgatás alá helyezésével több országban is szorosan összekapcsolódott a végrehajtás militarizálása, ami a végrehajtási adminisztráció erős centralizálását eredményezte. Ez volt megfigyelhető például Spanyolországban a Franco-diktatúra időszakában. Az 1979. évi bv. törvénnyel ugyan az igazságügyhöz került a végrehajtás, a változás mégis számos konfliktussal járt, mivel a személyzet nem elhanyagolható hányada a Franco hadsereg volt tagjaiból és azok hozzátartozóiból tevődött össze. Hasonló problémák voltak megfigyelhetők azon német tartományokban is, ahol az egykori Német Demokratikus Köztársaság katonai diktatúrához szokott végrehajtási alkalmazottainak okozott nehézséget az új szemlélet átvétele. A szigorú fegyelemre épülő és katonai elvek szerint kialakított végrehajtás a távol-keleti országokban (például Japán, Kína) ma is tipikusnak tekinthető.

Központi irányító végrehajtási szervezetre természetesen mindenhol szükség van, a túlzottan központosított megoldás esetében azonban a fogva tartottak ügyei elsősorban nem a bv. intézetekben dőlnek el, hanem a túlméretezett, nehezen mozgó országos szerveknél.

A végrehajtás ugyan nem ítélezés, hanem igazságügyi igazgatási tevékenység, az alapvető garanciális szempontok miatt azonban a büntetés-végrehajtás világszerte mégis tipikusan az igazságügyhöz tartozik. Így van ez a legtöbb európai államban is.

Általában a minisztériumok egyik belső egysége (igazgatósága, hivatala stb.) képezi a büntetés-végrehajtás igazságügyi irányításának legfelsőbb szintjét, ennek alárendeltségében működnek a szakapparátusok. A feladatköröket illetően is mutatkozik hasonlóság, mivel

---

¹⁶⁷Lőrincz József – Nagy Ferenc: *Börtönügy Magyarországon. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Sajtóiroda, Budapest, 1997. 13-14. o- nyomán. Lajtár István: Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai, Doktori értekezés 2008. 54 .o.*

mindenütt jelen van a klasszikus irányítási tevékenység, azaz a jogi keretek meghatározása, a bv. intézetek működtetéséhez szükséges pénzügyi igazgatás, valamint az ellenőrzési funkció. Eredendően hagyományos feladat, továbbá az elítéltek kérelmeinek, panaszainak intézése, a bv. intézet által hozott határozatok, intézkedések elleni jogorvoslatok elbírálása. Korábban a minisztérium egyben a belsőigazgatási út végső (legutolsó) állomását is jelentette.

Az elítéltek „jogállás” és az ezt garantáló jogvédelmi igények elismerésével párhuzamosan azonban ma már a fogva tartottak alapvető (jogi) sérelmeik orvoslásáért „kiléphetnek” az igazgatás rendszeréből és igénybe vehetik a bírói utat. Természetes azonban, hogy azok a kérelmek és panaszok, amelyek nem az alkotmányban, illetve a bv. kódexben biztosított alapjogokat érintik, általában továbbra is a bv. igazgatás szervezetrendszerén belül intéződnek el.¹⁶⁸

2.5.2. A büntetés-végrehajtás belsőkontrollja egyes európai országokban

Egyes országok igazgatási felügyeletének áttekintése kapcsán jól látható, hogy nincs általános modell, de az egyes megoldások számos hasonlóságot mutatnak.

Belső panaszlehetőségek

Minden vizsgált országban biztosított a fogvatartottak számára, hogy panasszal, kérelemmel forduljanak az intézményvezetőhöz.¹⁶⁹ Ezen lehetőséget használják ki a leginkább a fogvatartottak, a másik oldalról viszont arra törekednek, hogy a problémákat már ezen az első szinten megoldják. A holland CRS például azt tapasztalta, hogy a panaszok felmerülése nagyban függ a mindenkori intézményvezetőtől: néhány intézményvezető alkalmasabb a problémák békés megoldására azok felnagyítása helyett. A német fellebbezési eljáráshoz hasonlóan Angliában a fogvatartottnak először a belső panasztételi lehetőségeket kell kimerítenie, és csak az után fordulhat az ombudsmanhoz panasszal. Mindkét helyen azonban megfigyelhető, hogy a felülvizsgálati szervhez benyújtott jogorvoslati kérelem ritkán jár eredménnyel, az intézményvezető döntése gyakran kritika nélkül átvételre kerül. Ezzel azonban ezen jogorvoslati lehetőség haszna kérdőjeleződik meg. Hasonló kételyek merülnek fel Franciaországban a fegyelmi büntetéssel szembeni panaszok esetében a kötelező előzetes eljárással kapcsolatosan. Mivel ezen eljárásra az előírt határidő a fegyelmi büntetés kiszabását követő 2 hét, sok esetben azzal számolnak, hogy a fogvatartott elmulasztja a határidőt és ezzel a bírói jogvédelemre való lehetőséget.¹⁷⁰

Franciaország

Franciaországban a büntetés-végrehajtás 1911 óta az igazságügyi minisztérium hatáskörébe tartozik. Az igazgatóság vezetőjét (igazgatóját) az igazságügy-miniszter javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A Szervezet felügyelet alatt tartja azokat a személyeket, akikre különböző büntetőhatározatok vonatkoznak (elektronikusfelügyelet, törvényszéki kontroll,

---

¹⁶⁸Kabódi Csaba: *Sokféleképp. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete Európában*. Börtönügyi Szemle, 1993. évi 3. szám, 54 .o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 56 .o.

¹⁶⁹Thordis Koepfel: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 88. - 101 .o.

¹⁷⁰Herzog-Evans, M. (1997a): La réforme du régime disciplinaire dans les établissements pénitentiaires. Un plagiat incomplet du droit pénal. *Revue pénitentiaire de droit pénal* 121, 46 .o.

vizsgálat, közérdekű munka stb.). Ebből következik közbiztonsági feladata, amelynek keretében végrehajtja a törvényszéki hatóság büntetőhatározatait, előkészíti az elítéltek szabadulását, illetve biztosítja a felügyeleti szabályok és büntetések végrehajtását adott esetben a büntetőintézeteken kívül is.¹⁷¹

A bv. tevékenység (ami a franciáknál nem csak a szorosán vett „börtön”-irányítást jelenti, de ide tartozik a probációs szolgálat, valamint a mi fogalmaink szerinti utógondozás is) irányítása dekoncentrált módon történik. Szervezeti szempontból három igazgatási szint, a központi, a regionális és a helyi szint különül el.

A bv. igazgatóság egyes szervezeti egységeinek feladata a következő:

□ □ *Törvényi eljárás alá helyezett személyek aligazgatósága*

– feladata a büntetés-végrehajtás filozófiájának meghatározása és az alkalmazható elméletek gyakorlatba történő átültetése;

□ □ *Szervezési és megosztott szolgálatok aligazgatósága*

– az úgynevezett decentralizált szolgálatok tevékenységét vezeti, valamint szervezi a számukra szükséges eszközök beszerzését. Szervezi a bv. igazgatóság ellenőrzéseit;

□ □ *Humán erőforrások és társadalmi kapcsolatok aligazgatósága*

– szervezi és vezeti a bv. igazgatóság humán erőforrás tevékenységét;

□ □ *Biztonsági vezérkar aligazgatóság*

– a büntetés-végrehajtás valamennyi biztonságot érintő kérdéskörével foglalkozó szakterület;

□ □ *Bv. szolgálat felügyelete*

– a bv. igazgatóság vezetője (igazgatója) mellett szakmai tanácsadást végez. Feladata ezen kívül felügyelni a decentralizált szervezeteket, valamint a Büntetés-végrehajtás Nemzetközi Iskoláját. Tevékenységével hozzájárul a fegyelemhez, a biztonsághoz és a szabályok betartásához;

□ □ *Kommunikáció és nemzetközi kapcsolatok szolgálata*

– a bv. szervezeten belüli, a társadalmi szervezetekkel való külső, valamint a külföldi bv. szervezetekkel való nemzetközi kapcsolattartást valósítja meg;

□ □ *Büntetés-végrehajtás Nemzeti Iskolája*

– a bv. szervezet személyi állományának egységes képzéséért felelős;

□ □ *Fogva tartottak foglalkoztatásának szolgálata*

– szervezi a fogva tartottak foglalkoztatását, kereskedelmi forgalomba viszi az elítéltek által készített termékeket és az általuk nyújtott szolgáltatásokat, irányítja az elítéltek szakmai képzését a bv. intézetekben;

□ □ *Regionális igazgatóság és a tengeren túli feladatokat végző szervezet*

– vezeti, irányítja, ellenőrzi és koordinálja a bv. intézetek tevékenységét, valamint a hatásköre alá helyezett befogadási és próbára bocsátó szolgálatot.

Felügyelő hatóság („Inspection des services pénitentiaires” ISP)

A börtönök rendszeres felügyelete a feladata. Egyrészt rutinlátogatásokat, másrészt különleges esetek alkalmával külön is ellátogat az intézetekbe (pl. szökés, börtönlázadás, öngyilkosság). Emellett a büntetés-végrehajtással kapcsolatos általános problémákat is bevonják vizsgálatuk körébe.

Felügyelő bizottság („La commission de surveillance”)

---

¹⁷¹ Davola József: *A francia bv. rendszer bemutatása (1. rész)*. Börtönügyi Szemle, 2006. évi 2. szám, 93 .o.nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 56 .o.

A jogi terület különböző szereplői, helyi politika, gazdaság és a társadalom egyéb szereplői is képviseltetik magukat a bizottságban. A tagokat 2 évre választják, megbízatásuk azonban meghosszabbítható. Az intézet vezetősége illetve az intézet alkalmazottai nem lehetnek tagjai a bizottságnak. A bizottság tagjai legalább évente egyszer találkoznak, azonban joguk van az intézeteket gyakrabban felkeresni. A bizottság az intézeteket különböző területeken pl. élelmezés, fegyelmzés, munkafeltételek, vizsgálja. A bizottságok a fogvatartottak számára panaszhatóságok is egyben. A bizottság a tapasztalatait, javaslatait az igazságügyi miniszternek adja át, a javaslataik megvalósítására azonban hatáskörrel nem rendelkeznek.

Általános egészségügyi felügyelet („Inspection Générale des Affaires Sociales” IGAS)

A közétkeztetés szabályainak intézményekben való betartását felügyeli, ellenőrzi az IGAS. Ennek keretében látogatják és vizsgálják az intézményeket, azonban olyan problémákkal is foglalkoznak, mint például az AIDS-probléma. Az egészségügyi miniszter részére készítenek beszámolót.

A börtönigazgatóság legfelsőbb tanácsa („Conseil supérieur de l’administration pénitentiaire”)

A tanács feladata a bv. igazgatóságnak, illetve az igazságügyi miniszternek az illetékességi körükben való tanácsadás. Legalább évente egyszer az igazságügyi miniszter meghívására ül össze, albizottságai félévente üléseznek. Összesen kb. 40 tagból áll, akik bírósági elnökök, ügyészek, az igazságügyi minisztérium és a rendőrség részéről tisztviselők. Emellett, 3 évre egy bv. bírót is kineveznek a tanács tagjává.

Mediátor („Médiateur de la République”)

A mediátor intézményét 1973-ban vezették be Franciaországban. A mediátort a kormány nevezi ki egyszeri 6 évre, azonban mind a kormánytól, mind egyéb szervtől független, nem hívható vissza. A fogvatartottak panaszait intézi az igazgatással szemben. Arra nincs hatásköre, hogy az igazgatás döntéseit megváltoztassa vagy felfüggeszse, csak ajánlásokat adhat. Évente egyszer a legfaj súlyosabb panaszokat egy beszámolóban összeállítja. Hatásköre a más országok mediátorához képest csekély.¹⁷²

Észtország

Észtországban a büntetés-végrehajtás rendszere az utóbbi évtizedben jelentős változáson ment át. Észtország végrehajtotta az igazságszolgáltatási rendszer reformját, melynek része a börtönrendszer átalakítása. A börtönrendszer reformja 1993-ban kezdődött, amikor a büntetés-végrehajtást az igazságügyi minisztérium hatáskörébe utalták.¹⁷³

¹⁷²Guimezanes N. 1995: Introduction au droit francais. 71 .o.

¹⁷³Piret Kasemets: Az európai uniós bővítés hatása az észt büntetés-végrehajtásra. Börtönügyi Szemle, 2004. évi 1. szám, 31 .o. nyomán Lajtár István: Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai, Doktori értekezés 2008. 57 .o.

Lettország

Lettországban már 1994 végén olyan jelentős változtatásokat foglaltak a büntetés végrehajtási kódexbe, amelyek a büntetés-végrehajtás új, pontos rendszerét vezették be az angol progresszív rendszer mintáját követve. Jelenleg Lettország büntetés végrehajtási rendszere 15 bv. intézetet foglal magában, valamint a személyi állomány képzésének Oktatási Központját és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát. A lett kormány döntése értelmében 2000. január 1-jétől a börtönöket a belügyminisztérium alól áthelyezték az igazságügyi minisztérium hatáskörébe, és 2004. év november 1-jén befejeződött a börtönök szakszerű védelmi rendszerének kiépítése is.¹⁷⁴

Németország

Németországban a büntetés-végrehajtás nem szövetségi „ügy”, hanem a tartományok, illetve az úgynevezett tartományi jogú városok feladata. Mivel nincs szövetségi „börtönrendszer”, a büntetés-végrehajtás kérdéseivel a szövetségi igazságügyi minisztérium – erre hivatott osztálya – csak mint törvényhozási kérdéssel foglalkozik, a büntetés-végrehajtás az igazságügyhöz tartozik.

A bv. kódex szerint a szövetségi igazságügyi minisztérium feladata:

- a felvételi-klasszifikációs eljárás irányítása;
- beutalás a „letöltő házba” (az egy évnél hosszabb büntetési tartamú elítélteknél);
- döntés a büntetés végrehajtása alatti áthelyezésről.

Minden tartomány saját (os) bv. rendszerrel rendelkezik, a tartományokban az igazságügyi minisztériumok, a tartományi jogú városokban pedig a szenátus igazságügyi igazgatási szervei gyakorolják a bv. intézetek feletti legfőbb (jogi-irányítási) felügyeletet. A bv. intézetek feletti szakfelügyelet szervezetére vonatkozóan Németországban két megoldás létezik:

- 1) a végrehajtási intézetek közvetlenül a tartományi igazságügy-miniszternek, illetve – a tartományi jogú városokban – az illetékes szenátornak alárendelten működnek;
- 2) két tartományban és egy (tartományi jogú) városban kétfokú irányítási rendszert alakítottak ki, a legfelső igazságügyi hatóság és a bv. intézetek közé beiktattak egy közbülsőirányítási szintet, az úgynevezett igazságügyi végrehajtási hivatalt.¹⁷⁵

A Bajor börtönszolgálat központi hivatala a bajor igazságügyi minisztériumban található. Feladatköréhez tartozik a börtönszolgálat szervezése, az állományt érintő ügyek intézése, minden börtönintézet költségvetésének meghatározása és megvalósítása, az építési feladatok ellátása, együttműködés a börtönszolgálatot érintő törvényhozás területén, a fogva tartottak általános képzési és szakmunkásképzési ügyeinek intézése, az elítélt-foglalkoztatás, valamint a kérvények és a panaszok kivizsgálása.

Az igazságügyi minisztérium és a bv. intézetek közé nincs beiktatva közbülsőhatóság. A központi hivatal – amelynek a képviselői rendszeresen látogatják és ellenőrzik Bajorország börtöneit – és a börtönintézetek közötti kapcsolattartás lerövidíti a döntéshozatalt és biztosítja, hogy a minisztérium ne szakadjon el a börtönszolgálat által alkalmazott gyakorlattól.¹⁷⁶

---

¹⁷⁴Szergej Zlatouszov: *A lett büntetés-végrehajtás helyzete az európai uniós csatlakozás jegyében*. Börtönügyi Szemle, 2004. évi 1. szám, 38. o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 58. o.

¹⁷⁵Kabódi Csaba: *Sokféleképp. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete Európában*. Börtönügyi Szemle, 1993. évi 3. szám, 60. o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 59. o.

¹⁷⁶Wolfgang Deuschl: *A büntetés-végrehajtás Bajorországban*. Börtönügyi Szemle, 1993. évi 3.

Szakmai- és szolgálati felügyelet felügyelő hatóságok által

A felügyeleti szervek foganatosítják a jogi- és szakmai felügyeletet¹⁷⁷. A jogi vizsgálat keretében vizsgálják, hogy a végrehajtási intézetek személyzete a jogszabályoknak megfelelően járnak-e el. A szakmai felügyelet pedig azt biztosítja, hogy az intézetek személyzete a szakmai követelményeknek megfelelően járjon el. Ezen utóbbi körben joguk van a mérlegelést is vizsgálni. Kívánatos, hogy a felügyeleti szervek az intézményekkel intenzív kapcsolatban legyenek, azonban alapvetően a kerettervekre és a végrehajtás globális kivitelezésére kell, hogy figyeljenek, hiszen elképzelhetetlen, hogy minden egyes individuális esetet vizsgáljanak. A végrehajtási enyhítések a felügyelő hatóságok hozzájárulásához kötöttek, melyek lehetséges negatív hatása, hogy a megfelelő döntés meghozatala hosszú ideig tart. Ez különösen kihat a bírói jogvédelemre, amennyiben az intézet még a felettes felügyelő hatóság hozzájárulására vár, és ezért késlekedik az állásfoglalás bírósági benyújtásával. A hozzájárulás megtagadása csak hatóságon belüli kérdés, a bírói felülvizsgálat keretében eltávozás biztosításának megítélése független a hozzájárulás meglététől. A döntés a miatt is megy lassan, mert mindhárom érintett szervnek (intézet, felügyeleti hatóság és bv. bíró) a fogvatartotti személyes aktára szüksége van.

Parlamenti kontroll: Bv. bizottság, albizottságok, petíciós bizottság

A bv. bizottság az előzetes fogva tartás, a szabadságvesztés büntetés és a szabadságmegvonással járó intézkedések végrehajtásával, javításával, jobbra tételével foglalkozik. E körben elsősorban az alábbi kérdéskörökkel foglalkozik:

- fogvatartottak szállás-, munka- és egészségügyi ellátási körülményei, képzési lehetőségük;
- a női és a fiatalok speciális fogvatartási körülményei;
- végrehajtás során előforduló speciális esetek;
- elbocsátottak utólagos támogatása;
- intézeti dolgozók munka- és (tovább)képzési lehetőségei.

Svájc

Svájcban nincs egységes bv. jog, egy szövetségi Büntető Törvénykönyv van, amely 1993-ban lépett hatályba, továbbá huszonhat – kantonális – büntetőeljárási kódex létezik, amelyek mind tartalmazzák büntetés-végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseket.

A büntetések (és intézkedések) végrehajtásának rendjét négy szinten szabályozzák. Egyrészt szövetségileg (büntetőtörvény és egyéb szövetségi törvények formájában), másrészt a konkordátumok, továbbá a kantonok (rendeletekkel), végül minden egyes bv. intézet (szabályzatokkal). Svájcban a felügyeleti metódus teljesen igazgatási jellegű, a végrehajtó hatalomnak alárendelt úgy a szövetség, mint a kantonok, de még az egyes bv. intézetek szintjén is. A büntetés-végrehajtás irányításában közigazgatási „teljhatalom” érvényesül, a Szövetségi Tanács hivatalból felügyeli – azaz folyamatosan figyelemmel kíséri – a kantonok bv. intézkedéseit és szükség esetén be is avatkozik.

---

szám, 69.o. nyomán *Lajtár István: Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 59.o.

¹⁷⁷ *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, Thordis Koeppel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dunkel által, XIII-XVII., 102. - 127., o.

A kantonokban a valódi irányítási-felügyeleti hatalmat a katonai kormányzat, pontosabban annak az igazságügyért felelős szervezeti egysége (département, direction) gyakorolja. Nemcsak kontrollfunkciót lát el, hanem tevékenyen részt vesz a büntetés végrehajtási egyedi (jogi) viszonyok alakításában, így például az elítélti panaszok jogorvoslati fóruma, illetve a feltételes szabadon bocsátás ügydöntő hatósága.¹⁷⁸

Hollandia

Felügyelő bizottság („commissie van toezicht”)

1953-tól kezdve Hollandiában minden intézetben van felügyelő bizottság, az ún. commissie van toezicht. A tagjait az igazságügyi miniszter nevezi ki 5 évre, összesen minimum 6, vagy az igazságügyi miniszter által megjelölt más létszámból kell állnia. Az összetétele tekintetében gyakran egy bíró, egy ügyvéd, egy orvos és egy olyan személy megtalálható a bizottságban, aki fogvatartotti segélynyújtásban aktív. A kinevezés és visszahívás az igazságügyi miniszter hatáskörébe tartozik, azonban új tagokra gyakran a bizottság vezetője tesz javaslatot, vagyis az új tagok kinevezése gyakran magán a bizottságon keresztül történik.

Az informális panaszok átvételén túl a bizottság formális panaszokra is rendelkezik hatáskörrel. 1977 óta a bizottság tagjai közül választanak egy panaszbizottságot, az ún. „beklagcommissie”-t, amely 3 tagból áll, és az elnöke bíró kell, hogy legyen. A panaszbizottság elnöke egyszerű esetekben, illetve olyan esetekben, amikor a panasz egyértelműen indokolatlan vagy tartalmilag nem megengedett, egyedül is eljárhat. A gyakorlatban erre gyakran kerül sor¹⁷⁹. Csak az érintett fogvatartottnak van joga, hogy a bizottsághoz forduljon. A panaszt írásban kell benyújtani, de a feleknek joguk van a panaszhoz szóban állást foglalni.

A panaszbizottság illetékessége kiterjed:

- fegyelmi intézkedések,
- fogvatartott levélváltásának vagy nyomtatott sajtóhoz való hozzájutásának korlátozása,
- minden más intézkedés, ami az intézetvezetőtől, illetve az ő utasítására történt és a fogvatartott elismert jogaiba ütközik.

Amennyiben csupán intézeti személyzet döntéséről van szó, azzal szembeni panaszra csak akkor van lehetőség, ha az intézetvezetői döntés születik annak vizsgálatáról. Kivételt jelentenek a személyzet azon tagjainak döntései, akik felhatalmazással rendelkeznek saját felelősségi körön belül döntést hozni, ezen döntések önállóan is megtámadhatóak, azonban a panaszbizottság hatásköre alá nem tartoznak. A panaszbizottság ugyanis csak intézetvezetői döntést vizsgálhat, ekképpen nem jogosult felülvizsgálni azokat a döntéseket, melyet az igazságügyi miniszter hozott. A panaszbizottságnak alapvetően széles jogköre van,¹⁸⁰ jogosult fegyelmi büntetéseket megváltoztatni, kiegészíteni vagy felfüggeszteni, hivatalból nem dönthet a fogvatartott hátrányára,¹⁸¹ és az intézkedések felülvizsgálata során a jogszerűség vizsgálatán túl bizonyos keretek között az intézkedés célszerűségét is felülvizsgálhatja.

---

¹⁷⁸Kabódi Csaba: *Sokféleképp. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete Európában*. Börtönügyi Szemle, 1993. évi 3. szám, 65.o. nyomán Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés 2008. 60 .o.

¹⁷⁹Kelk C. 1997: *Développements concernant le droit de plaints des détenus aux Pays-Bas*. In: *Société belge de criminologie* (Hrsg.): *Position en droit et droit de plainte du détenu*. Brüssel, 54 .o.

¹⁸⁰Kelk C. 1993: *Kort begrip van het Detenierecht*. 3. kiadás, Nijmegen 128 .o.

¹⁸¹Deutekom v. F. 1992: *Der Vollzugsrichter in den Niederlanden und Deutschland in rechtsvergleichender Sicht*, 221 .o.

A panaszbizottság elnöke abban az esetben, ha a fogvatartott jogait visszavonhatatlanul megsértették, pl. már végrehajtott fegyelmi büntetés, kompenzációt rendelhet el, például plusz látogatás, telefonbeszélgetés, szabadság és egyéb hasonló kedvezmény formájában. Ezen döntést lehetőség szerint az intézetvezetővel való egyeztetés alapján kell, hogy meghozza,¹⁸² a döntéssel szemben azonban van helye jogorvoslatnak mind a fogvatartott, mind az intézményvezető részéről. A panaszbizottság ülései nem nyilvánosak.

Anglia, Wales

Börtönfelügyelő („Her Majesty’s Chief Inspector”)

A börtönfelügyelő intézményét 1981-ben vezették be¹⁸³. A börtönfelügyelőt a királyi felség nevezi ki, ennél fogva független, azonban a belügyminiszterrel szemben felel. Feladata, hogy a börtönöket megsejmelje, és a tapasztalatairól, javaslatairól beszámolót készítsen. A beszámolókat, miután azt a belügyminiszter részére állásfoglalásra átadják, nyilvánosságra hozzák, végrehajtásához azonban nincs eszköz a kezében. A börtönfelügyelőt két felügyelő csoport segíti a munkájában, mindkét csoport egyrészt büntetés-végrehajtásban szerzett tapasztalatokkal rendelkező emberekből (intézményvezető, alkalmazott), valamint a büntetés-végrehajtástól független emberekből áll. A csoportok teljes – és rövid felügyeletet végeznek („full inspections” és „short inspections”). Míg a teljes felügyelet esetében az intézményi élet minden területét megvizsgálják, addig a rövid felügyelet esetében csak annak egy speciális területét (gyakran a teljes felügyelet során tett ajánlások végrehajtásának ellenőrzését).

A börtönfelügyelő összefoglalásai területén több fajtát különböztethetünk meg. A rövid összefoglalásokban a börtönfelügyelő olyan kérdésekről számol be, mint pl. a személyzet és a fogvatartottak közötti viszony, a fogvatartottak képzési és munkalehetőségei. Az éves munkáját éves beszámolóban foglalja össze, ami az egész angol büntetés-végrehajtás állapotát mutatja be. Alkalmanként különleges eseményekről is készülnek beszámolók, mely esetekben a börtönfelügyelőt keresték fel egy-egy kérdés megvizsgálásával („thematic reviews”), például börtönben elkövetett öngyilkosság kivizsgálása. A felügyelő csoportok vizsgálatuk során egy közös mércét kell, hogy használjanak annak érdekében, hogy az egyes fogva tartási intézményekről közzétett adatok összehasonlíthatóak legyenek, mely közös mérce az Európa Tanács és az ENSZ „Standard Minimum Rules”, általános alapjogok.

2.5.3. Nemzetközi kontrollhatóságok

Európai Konvenció a Kínzás Megakadályozására, Európai Bizottság a Kínzás, Embertelen és Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megakadályozására

Az Európai Kínzás Elleni Konvenció 1989. február 1. napján lépett hatályba¹⁸⁴. A Konvenció célja, a kínzás megakadályozása, melynek érdekében minden ratifikáló országban felkereshetik azokat a helyeket, ahol a szabadságuktól megvont személyeket tartanak. Az

---

¹⁸²Deutekom v. F. 1992: Der Vollzugsrichter in den Niederlanden und Deutschland in rechtsvergleichender Sicht, 221 .o.

¹⁸³Thordis Koepfel, *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 127. - 150., o.

¹⁸⁴Thordis Koepfel, *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 184 - 214 .o.

ENSZ-hez képest a legnagyobb különbség, hogy éppen a látogatások okán, a Konvenció alapján preventív tevékenységre is van lehetőség, nem csak utólagos vizsgálatra.

Bizottság munkája

A Bizottság munkájának célja a preventív jogvédelem. Az Európai Kínzásellenes Bizottság (CPT) 1989-es alapítása óta az európai alapkövetelmények felügyeletének és kontrolljának fontos szereplője. A Bizottság a beszámolóit – az adott ország jóváhagyását követően – közzéteszi. A beszámolókból az adott intézményekben tapasztaltakon túl általános tanácsokat is megfogalmaz, a kriminálpolitika általános kérdéseivel is foglalkozik. A Bizottság javaslatot, kommentárt tesz közzé, vagy kérdéseket, megkeresést intéz a vizsgált országhoz. A Bizottság kritikája rendkívül konstruktív, konkrét javaslatokat tesz egy-egy adott kérdés megoldására, melyek a jogszabályi környezetet is érintik. A Bizottságnak azonban elsősorban a konkrét intézkedési javaslatait valósítják meg, a jogszabály-módosításokra vonatkozó javaslatok megvalósítását hátráltatja, hogy a jogalkotási folyamat a vizsgált országokban lassú. A Bizottság gyakran él a „follow-up-visits” lehetőségével, melynek során azt vizsgálja, hogy ajánlását mennyiben valósították meg. A Bizottság tanácsa követésének ellenőrzését azonban nemzeti hatóságok is átvehetik. A nemzetközi kontrollgrémium előnye, hogy jelentős nyilvánossággal bír, ezért az országoknak érdekük az együttműködés.

A CPT jelentései azonban számos európai országban vezettek a büntetés-végrehajtás reformjához. A CPT vizsgálatai során elfogadhatatlan életkörülményeket, nem kielégítő jogi garanciákat nem csak Kelet-, hanem Nyugat-Európában is felfedett. A CPT munkája a bv. intézmények nemzeti ellenőrzési rendszerének fejlődéséhez is hozzájárult, pl. Hollandiában független panaszbizottság formájában, Angliában és Lengyelországban ombudsman formájában, Németországban és Franciaországban megerősített igazságügyi kontroll, Lettországon emberi jogi iroda formájában. A bv. rendszerek problémáira vizsgálatai során mutat rá a CPT, néhány példa: Lettország 2001-es vizsgálata során felhívták a figyelmet arra, hogy szabadságvesztés végrehajtásával a tuberkulózis gyógyszeres kezelése is megvonásra került, ami elfogadhatatlan az alapelvek értelmében. Litvániában – és ez érvényes valamennyi kelet-európai országra, ahol fogvatartottak nagy közös hálólhelyiségekben kerülnek elhelyezésre – fogvatartottak – az intézet rendjébe ütköző magatartással – önként vállalták az elzárást, magáncellákat, mert a bv. intézet személyzete teljes mértékig képtelen volt a fogvatartottak közötti erőszakot megakadályozni, ami egyébként egy litván intézetben a 2000-ra eső 100 fő személyzet esetében érhető is.

Kínzás Elleni Bizottság egyes országok büntetés-végrehajtásáról készített beszámolói (a bírói útra, jogorvoslatra, bv. bíróra vonatkozó megállapítások)

Németország

Ami a bírói jogorvoslati lehetőséget illeti, kritika fogalmazódott meg azzal szemben, hogy a bírósági eljárás költségeit a fogvatartottnak számítják fel, ami sok fogvatartottat a bírói út igénybevitelétől visszatart. **Németország** ezzel szemben rámutatott arra, hogy a költség, amit a fogvatartott áll, relatíve alacsony összeg, ennél fogva nem visszatartó erő a bírói út igénybevitelével szemben.

Anglia

A Bizottság kritizálta, hogy a három napnál hosszabb idejű külön zárában való elzáráshoz a döntést a boards of visitors engedélyeztetni köteles. Ez ahhoz vezethet, hogy a boards of visitors a fogvatartottak szemszögéből esetlegesen nem rendelkezik elegendő önállósággal, és ezzel a felügyelő szerepe („watchdog-role”) csorbul.

Franciaország

A Bizottság megállapította, hogy van egy ún. „különösnek minősített fogvatartott” fogvatartotti csoport. Erre vonatkozóan tájékoztatást kértek arról, hogy milyen jogi alapon, milyen kritériumokkal kerül egy fogvatartott ezen csoportba, milyen következménye van ezen csoportba kerülésnek, illetve, hogy a fogvatartottat tájékoztatják-e ezen besorolásáról. Franciaország válasza szerint ezen csoportba a társadalomra különösen veszélyes fogvatartottak kerülnek, akiknek őrzésére különös figyelmet fordítanak. Ennek keretében, pl. az intézmények egyes területein nem dolgozhatnak, és különös intézkedéseket kell alkalmazni, például ha börtönkórházba kerülnek. Ezen besorolással szemben nincs helye panasznak.

Hollandia

A Bizottság megfelelőnek ítélte meg a fogvatartottak külvilággal való kapcsolattartásának lehetőségeit, ennek keretein belül különösen a panasz- illetve jogorvoslati jogok gyakorlásának lehetőségét.

Emberi Jogok Európai Bírósága

Valamennyi nemzeti jogorvoslati lehetőség kiaknázását követően jogosultak az Európa Tanács tagállamainak polgárai egyéni panasszal az Emberi Jogok Európai Bíróságához (továbbiakban Bíróság) fordulni.¹⁸⁵ Egyéni panasszal a fogvatartottaknak is joguk van a Bírósághoz fordulni. Az Emberi Jogi Konvenció sok szabálya érinti a büntetés-végrehajtást. **Vagg** álláspontja szerint érthető, hogy az egyéni beadványok jelentős része származik a fogvatartottaktól, hiszen büntetés-végrehajtás során az emberi jogok sokszorosán érintettek. Sok esetben vezetett sikeres panasz az érintett országban bv. szabályok, bv. gyakorlat módosításához. Panasznak helyt adó döntés gyakran az adott fogvatartottra már nincs hatással, tekintettel annak szabadulására, azonban a többi fogvatartott szempontjából az előbb említettek okán jelentőséggel bírhat.

Vókó György feldolgozása során megállapítja, hogy az Európai Emberi Jogi Bíróság fogvatartottak alapjogainak védelméről meghozott ítéleteinek növekvő tömege, valamint a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok megakadályozására létrehozott Európai Bizottság (CPT) által a fogvatartottakkal való bánásmódról kiadott normák meghatározó szerepet játszottak ebben a fejlődésben. Ennek nyomán a Büntetőjogi Problémák Európai Bizottsága (CDPC) azzal a feladattal bízta meg a Büntetőtudományi Együttműködési Tanácsot (PC-CP), hogy harmonizálja a börtön szabályokról szóló ajánlást a jelenlegi helyes gyakorlatokkal. Az európai büntetés-végrehajtási szabályok új verzióját tartalmazó Ajánlás elismeri az Emberi Jogok Európai Bíróságának és a CPT-nek a közrehatását is. Ezen kívül hangsúlyozza, hogy nem szabad szem elől téveszteni az úgynevezett ultima ratio alapelvét, amely szerint a szabadságvesztésnek a legutolsó sorban alkalmazandó intézkedésnek kell lennie. Ez az alapelv a börtönnépesség legalacsonyabb szinten tartását célozza. Az alapelvnek a fontossága a börtönök túlnépességéről és a börtönbüntetés inflálódásáról szóló (99)22 ajánlásban is elismerésre került. Ez az ajánlás annak szükségességét hangsúlyozza, hogy csak a legsúlyosabb bűncselekményekkel

---

¹⁸⁵ *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, Thordis Koeppl, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 214-219., o.

kapcsolatban folyamodjanak szabadságvesztés büntetéshez. Az ultima ratio alapelvet az elítélt vagy el nem ítélt előzetes letartóztatásban lévő fogvatartottak fogvatartásának szőkítését eredményező módon kívánatos alkalmazni.

Másfelől alaposan meg kell vizsgálni az elítélés előtt a fogvatartás alkalmazásának elkerülését megengedő, alternatív szankciók lehetőségét. A tagállamoknak bizonyos bűncselekmények depönalizálásának, vagy akképpen való átminősítésének lehetőségét is kívánatos lenne megvizsgálniuk, hogy azok a továbbiakban ne legyenek szabadságvesztéssel büntetendők.¹⁸⁶

Európai Bv. Alapelvek

Az Európai Bv. Alapelveket (továbbiakban Alapelvek) az Európa Tanács fogadta el 1987-ben.¹⁸⁷ Az Alapelvekről minden tagország bv. intézményének személyzetét tájékoztatják, és amennyiben nem kerül részükre átadásra, az ahhoz való hozzáférést mindenhol lehetővé teszik. Ezen túlmenően a személyzet kiképzése során a tananyag része. Franciaországban, Írországban, Svédországban és Svájcban a fogvatartottakat automatikusan nem tájékoztatják az Alapelvekről, a legtöbb országban azonban a börtön könyvtárában rendelkezésre áll.

Az Európai Büntetés-végrehajtási Szabályok 1987 óta megerősített státuszt élveznek. Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a CPT rendszeresen hivatkozik rájuk. A szabályok újabb változata valószínűleg még hasznosabb lesz majd ezen szervezetek számára, amennyiben azok figyelembe veszik a büntetés-végrehajtás területén érvényesülő helyes gyakorlatok legutóbbi fejlődését. Ennek megtapasztalásáról értekezik Vókó György a CPT 2009. évi magyarországi látogatása alkalmával is. A nemzeti bíróságokat és a felügyeleti szerveket is határozottan arra kell biztatni, hogy támaszkodjanak a szabályokra. Így különösen a fogvatartottaknak az egyes tagállamok közötti gyakoribb átadása miatt fontos, hogy az az állam, amelyik az átadásról dönt, biztosítékot kapjon arra vonatkozóan; az adott fogvatartottal jól bännak majd a fogadó országokban. A felülvizsgált szabályok egyes olyan kérdéseket is érintenek, amelyek nem kerültek figyelembe vételre az 1987. évi szabályokban. A szabályok teljességre törekszenek, anélkül azonban, hogy a valóságtól elrugaskodott követelmények elé állítanák a tagállamokat. Iránymutatást adnak azon tagállamok számára, amelyek korszerűsíteni kívánják büntetés-végrehajtási jogszabályaikat, és segítséget nyújtanak a büntetés-végrehajtási adminisztrációk számára annak meghatározásában, hogyan gyakorolják jogosítványukat, továbbá abban a helyzetben, amikor a szabályokat még nem teljesen integrálták a belső jogba. Olyan intézkedéseket céloznak meg, amelyeket inkább a végrehajtó szervek „belső szabályozásba, mint a nemzeti törvényekbe” kívánatos beépíteni, amennyiben elismerik, hogy az utóbbiak az Európa Tanács különböző tagállamaiban eltérő formákat ölthetnek. A „belső jog” meghatározás azért jött létre, hogy ne csak a nemzeti parlament által elfogadott elsődleges törvényeket foglalja magába, hanem minden más, törvényen alapuló szabályozást vagy rendeletet, vagy akár a bíróság iránymutatást jelentő gyakorlatát is, amennyiben ezeket a jogrendszerek elismerik.

Az állampolgári jogokat is csak annyiban szabad korlátozni büntetés vagy más szankció végrehajtása céljából is, amilyen mértékben ezt a törvény rendelkezése megengedi, és amilyen mértékben ez elkerülhetetlen. A büntetés-végrehajtásban megnyilvánuló állami büntető akarat nem korlátlan, a bönösnek talált és büntetésre ítélt egyén nem teljesen kiszolgáltatott. Az elítélt nem tárgya a büntetésvégrehajtásnak, hanem alanya. A büntetés-végrehajtás jogi

---

¹⁸⁶ Vókó György: *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*. MTA Értekezés 2010. 382.o

¹⁸⁷ *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, Thordis Koeppl, kiadva Prof. Dr. Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 219-223., o.

kereteit a kínzás, a kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód és büntetések tilalma, valamint az emberi méltósághoz, biztonsághoz való jog adja.

A felelősségre vonás hatálya alatt állók jogainak biztosításával - ami nem jelent liberalizálást, engedékenységet, hanem éppen a társadalomba visszavezetés céljának elérését segíti elő - a hatékonysághoz szükséges mértékű differenciált köteleességek teljesítésének következetes megkövetelésével lehet tökéletes összhang a büntetés-végrehajtási rendszer tartalmi jellegzetességeit tükröző, a felelősségre vonás hatálya alatt állók jogi helyzetére vonatkozó rendelkezések, valamint az elérni kívánt büntetési célok között.¹⁸⁸

Az ENSZ szervezetei

Emberi Jogok Bizottsága („Human Rights Committee” HRC), Kínzás Elleni Bizottság („Committee against Torture” CAT), Kínzásról való külön tudósítás, melyek a fogvatartottakkal való megfelelő bánásmódot célozzák, a kínzás és embertelen bánásmód fogvatartottakkal szembeni kerülését.¹⁸⁹

Penal Reform International

A PRI-t¹⁹⁰, mely nem állami szervezet, 1989-ben alapították. A PRI célja, a bv. intézetekben az életkörülményeket javítani. Ennek érdekében a számos országból származó tagjai üléseiken megosztják egymással a saját országukra vonatkozó kriminálpolitikai és bv. intézetekre vonatkozó tapasztalataikat. Éves beszámolót adnak ki tevékenységükről, melyet nyilvánosan közzétesznek.

Helsinki Rights Watch

Nem állami szervezet¹⁹¹, melyet 1978-ban alapítottak, célja az emberi jogok nemzeti és nemzetközi betartásának felügyelete. 1988-ban létrehozták a „prison projekt” elnevezésű projektet, melynek célja nem csak a politikai fogvatartottak emberi jogainak felügyelete, hanem minden fogvatartott általános igényeire is kiterjed.

International Helsinki Federation for Human Rights (IHF)

Nem állami szervezet,¹⁹² célja a tagországokban az emberi jogok betartásának felügyelete, és támogatása.

---

¹⁸⁸ Vókó György: *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*. MTA Értekezés 2010. 384.o.

¹⁸⁹ Thordis Koeppl, *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 223-225., o.

¹⁹⁰ Thordis Koeppl: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 225-228., o.

¹⁹¹ Thordis Koeppl *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 228-229., o.

¹⁹² Thordis Koeppl *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 229-230., o.

A Magyar Helsinki Bizottság kutatási tapasztalatai igazolták, hogy Közép-Kelet-Európa és a volt Szovjet utódállamok büntetés-végrehajtási panaszmechanizmusai továbbra sem felelnek meg a nemzetközi elvárásoknak és nem jelentenek valódi, hatékony jogorvoslati lehetőséget, elsősorban a megfelelő eljárási garanciák és eljárási jogosítványok valamint a teljes mértékben független, kötelező erejű döntéseket hozó panasztestületek hiánya miatt. A kutatásban vizsgált Albánia, Azerbajdzsán, Bulgária, Csehország, Grúzia, Kazahsztán, Kirgizisztán, Koszovó, Lengyelország, Litánia, Macedónia, Magyarország, Moldova, Örményország, Oroszország, Románia, Szerbia, Tádzsikisztán és Ukrajna vonatkozásában elmondható, hogy többnyire – gyakorlati és jogszabályi szinten is- komoly változásokra van szükség a fogvatartottak jogérvényesítésének elősegítése érdekében, de vannak jó gyakorlati példák is, melyek követésre ajánlottak. A nyugati tapasztalatokat is hozzáemelve egy modellszabályozás kidolgozását ajánlják, mely a régió büntetés-végrehajtási panaszmechanizmusainak megreformálásának alapjául szolgálhat.¹⁹³

2.6. Összegzés

2.6.1. Felügyeleti hatóságok vegyesen

A bv. intézeteket minden vizsgált országban különböző felügyeleti szervek látogatják, vizsgálják.¹⁹⁴ **Németországban** a bv. hatóságtól független felügyeleti, vizsgálati szerv nincs, és hasonló a helyzet **Franciaországban** is, ahol az egészségügyi hatóság vizsgálatát tartják rendkívül hatékonynak. A felügyeleti hatóságok preventív kontrollt gyakorolnak azáltal, hogy a végrehajtás bizonyos eseményeit igazgatási előírásokban rendezik. **Németországban** például ezen előírásokban szerepel, hogy bizonyos intézkedéshez (pl. fogva tartási körülmények enyhítése életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak esetében) a felügyeleti hatóság hozzájárulása szükséges. **Hollandiában** ezzel szemben egyes intézkedésekről, különösen a végrehajtás enyhítéséről, áthelyezésről a központi végrehajtási szerv (igazságügyi minisztérium) dönt. **Lengyelországban** és **Franciaországban** ezen kérdésekben a **bv. bíró** dönt. **Angliában, Hollandiában** és **Lengyelországban** a felügyeleti hatóságok vizsgálatán túl független szervek is vizsgálódnak (pl. lengyel ombudsman). **Franciaországban, Hollandiában** és **Lengyelországban** vannak ún. bv. tanácsok, amelyek az igazságügyi miniszter részére adnak tanácsot a bv. jogi kérdésekben.

2.6.2. Ombudsmanok

Minden vizsgált országban – **Németországban** ugyan csak nagyon behatárolt mértékben – működik az ombudsman intézménye. A panasz- és kontrollhatáskör tekintetében jelentősen különböznek az egyes országokban. **Franciaországban** és **Hollandiában**, ahol a fogvatartotti panaszok feldolgozása csak egy a számos feladtból, a büntetés-végrehajtás területén nem bírnak kiemelkedő jelentőséggel. **Lengyelországban** ugyan nincs külön a fogvatartottak számára ombudsman, azonban az ombudsmani irodákban nagyobb részleg foglalkozik kizárólag a büntetés-végrehajtással, vagyis nagy hangsúlyt helyeznek a fogvatartotti beadványokra.

---

¹⁹³ Kádár András Kristóf- Moldova Zsófia- Novoszádek Nóra: *Büntetés-végrehajtási panaszmechanizmusok Közép-Kelet-Európában és a volt szovjet utódállamokban- Beszámoló a Magyar Helsinki Bizottság kutatásáról.* Börtönügyi Szemle. 2011. 3.sz.33-48.o

¹⁹⁴ Thordis Koepfel, *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 171-184., o.*

Általánosságban elmondható a polgári megbízottakról, hogy döntési jogkörük nincs, hanem tanácsokat fogalmaznak meg, azonban a hatáskörükben vannak eltérések. A fő különbség hogy saját kezdeményezésre is eljárhat-e, vagyis, hogy a végrehajtási igazgatást a nélkül is vizsgálhatja-e, hogy konkrét panasz érkezne, vagy csak panasz alapján kezdheti meg tevékenységét. Az utóbbi esetben csak panaszhatóság, míg az első esetben, legalább is elvileg teljes körű felügyeleti hatóságként működik. **Lengyelországban** az ombudsman rendszeresen látogatja a bv. intézeteket, lehetőséget kínálva a fogvatartottak részére, hogy panaszt adjanak át neki. **Lengyelországban** az ombudsmannak kiemelkedő szerepe van, ami annak is betudható, hogy bírói kontroll hosszú időn keresztül nem volt. **Angliában** a börtön ombudsman („Prison Ombudsman”) intézményét azért vezették be, mert egy független panaszhatóságot akartak létrehozni, és itt a bírói kontroll ugyancsak behatárolt keretek között működik. **Németországban** az ombudsman intézménye csupán néhány tartományban van jelen.

Az ombudsmanok vizsgálati hatásköre általánosságban szélesebb, mint a bíróságoké, mert az igazgatás döntéseit célszerűségi szempontból is felülvizsgálhatják, és arra vonatkozóan is tehetnek javaslatot. Továbbá, amennyiben az ombudsman mindkét féllel egy asztalnál ül, hogy a konfliktusra megoldást találjanak, egyfajta mediátorként is működik.

2.6.3. Bv. intézetek felügyelő bizottságai

Laikusok büntetés-végrehajtás kontrolljában való részvétele minden vizsgált országban működik, illetve **Lengyelországban** működött, de az új bv. törvény már nem tesz róla említést. Az egyes országokban azonban jelentősen eltérő hatáskörrel bírnak. A legcsekélyebb különbség az összetételükben tapasztalható, ahol egyértelműen arra törekednek, hogy a társadalmi tagozódást visszatükrözze. Amennyiben a grémium egyben panaszhatóság is, a bizottság egyben a két oldal közötti közvetítőként is funkcionál, köszönhetően annak, hogy független bizottságokról van szó, ezért a bizalom mindkét részről meg van a bizottsággal szemben. A fogvatartottak részéről a bizalom gyakorta összefügg a bizottsági tagok kiválasztásának módjával, ami gyakran a korábbi tagok javaslatára történik. Az angol boards of visitors, akárcsak a holland commissie van toezicht és a német intézeti tanács tagjait azonban a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter nevezi ki.

2.6.4. Egyéb szervezetek („Non governmental Organizations”)

Minden vizsgált országban működnek független szervezetek, melyek a büntetés-végrehajtással, a fogvatartottak támogatásával és a kriminálpolitikával foglalkoznak. Egyrészt megkeresést kapnak a fogvatartottaktól, valamint családtagjaiktól, amely megkeresésekkel egyedileg foglalkoznak, másrészt részt vesznek a szakmai vitákban. Feltűnő, hogy különösen **Angliában** van sok ilyen szervezet. Ezen szervezetek különösen jelentős szerepet töltenek be az információ-, tapasztalatcsere területén, ami hatékonyan járul hozzá általános problémák felszínre hozásához, ezzel szemben a **bv. bíró**, aki egy konkrét problémával szembesül, nem látja, hogy esetlegesen a probléma általános jellegű, strukturális kérdés.

2.6.5. Az egyes országok kontrollformáinak összefoglalása

Németország

A büntetés-végrehajtás kontrollja¹⁹⁵ Németországban elsősorban a bíróságok bv. kamaráján keresztül valósul meg.¹⁹⁶ A döntést határozat formájában hozzák, melyet nem előz meg szóbeli tárgyalás. Azonban azt szorgalmazzák, hogy az érintettek szóbeli meghallgatása általános legyen. A német rendszerrel szemben kritikaként fogalmazódik meg, hogy a végrehajtási hatóságok büntetés kiszabásának és ítélkezési mértéknek igazgatásjogi konstrukciója a büntetés végrehajtás hatékony kontrollját akadályozza. Az előzetes eljárást, amely egyes tartományokban a bírósági eljárást kötelezően megelőzi, a kritikusok kevésbé tartják célszerűnek, mivel a felügyelő-hatóságok többnyire alaposabb vizsgálat nélkül egyszerűen átveszik az intézményvezetés indokolását. Az intézményi tanácsok feladata, hogy a büntetés-végrehajtást kritikusan szemléljék. Nem kifejezetten panaszbizottságokról van szó, a fogvatartottakkal való beszélgetések célja sokkal inkább az intézményről való információgyűjtés. Gyakorlatban ezen elválasztás nehéz, a tanácsoknak ugyanis ajánlattételi joguk is van. A büntetés végrehajtási intézmények felügyeletét rendszeres időközönként a felügyelő hatóságok tisztségviselői végzik, akik egyben a fogvatartottak panaszait is fogadják. A büntetés végrehajtási intézmények rendszeres felügyeletét végző nemzeti, független grémium nem létezik Németországban. A felügyeleti látogatásokat parlamenti vizsgálati bizottságok végzik időközönként.

A fogvatartottak jogait érvényesítő ombudsman nincs Németországban. Azonban két tartományban van olyan polgári megbízott, akihez a fogvatartottak is fordulhatnak. Ezen kívül minden tartományban fennáll a lehetőség, hogy a fogvatartottak beadványokat nyújtsanak be a parlamenti petíciós bizottsághoz.

Az Alkotmánybíróság a büntetés végrehajtás ellenőrzése során szintén jelentős szerepet játszik. A 90-es években a fogvatartottak által az Alkotmánybírósághoz benyújtott panaszok száma jelentősen emelkedett.

Anglia, Wales

A fogvatartottak számára a legfontosabb panaszjogi intézmény: a börtön ombudsman.¹⁹⁷ Ahogy az ombudsmanoknál megszokott, az intézményi döntéseket célszerűségi szempontból is felülvizsgálhatják, azonban ítéletei csak ajánlások. Minden intézményben van felügyelő bizottsága, az ún. boards of visitors, amelynek az a feladata, hogy rendszeresen látogassa az intézményt és mind a fogvatartottak, mind a büntetés végrehajtásban dolgozók fordulhatnak hozzá. Ezen feladat mellett a boards of visitorsnak néhány éve még aktív szerepe volt a fegyelmi intézkedések elrendelésében is. Egy fontos külső felügyeleti szerv a Her Majesty's Inspector, melynek csapatai évente kb. 25 büntetés végrehajtási intézményt látogatnak meg, és tudósításokat jelentetnek meg erről. A bírósági kontrollt nem speciális büntetés végrehajtási bíróságok útján történik. A bíróságok általában vonakodnak a büntetés

---

¹⁹⁵Thordis Koeppl *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 230.261, o.*

¹⁹⁶Thordis Koeppl *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 230.261, o.*

¹⁹⁷Thordis Koeppl *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 230.261, o.*

végrehajtás ellenőrzésétől. A fegyelmi jog területén azonban rendszeresen felülvizsgálják a büntetés végrehajtási intézkedéseket.

Franciaország

Jogszabályi előírás szerint Franciaországban¹⁹⁸ minden egyes bv. intézménynél kell felügyeleti bizottságnak működnie. Ezek a bizottságok az intézményeket csak időközönként látogatják meg. A francia ombudsman, az ún. médiateur csak ritkán foglalkozik a fogvatartottak panaszjaival.

A büntetés végrehajtási bíró néhány olyan döntésért felelős csupán, ami például Németországban az intézményi vezetés hatáskörébe tartozik. Mivel itt egy megelőző kontrollról van szó, így az előbb említett intézmény (médiateur) egyben egy kontrollintézmény is, azonban a fogvatartottak bv. intézkedéssel szembeni panaszainak elbírálására hatáskörrel nem rendelkezik. Ilyen panaszokkal a fogvatartottak a közigazgatási bíróságokhoz, illetve a rendes bíróságokhoz fordulhatnak. Eltekintve attól, hogy a közigazgatási bíróságok részben elismerik a fogvatartott és az intézményvezetés közötti különös hatalmi viszonyt és ezáltal a felülvizsgálatra hatáskörrel nem rendelkezőnek minősítik magukat, sokszor tisztázatlan, hogy melyik bírósághoz is utalják az ügyet. A felügyeletet nem független grémiumok látják el, hanem csupán felügyelő hatóságok. A büntetés végrehajtási intézeteket nemcsak a büntetés végrehajtást felügyelő tisztségviselők látogatják, hanem más minisztériumok, mint például az egészségügyi minisztérium képviselői is.

Hollandia

Hollandiában a büntetés végrehajtás ellenőrzését elsősorban a „commissies van toezicht” végzi, amelynek minden intézet ellenőrzésére van hatásköre, valamint a „Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing”.¹⁹⁹ Mindkét hatóság panasz- és egyúttal felügyelőhatóság is. A közigazgatási joggal ellentétben felülvizsgálhatják a bv. intézkedés célszerűségét is.

Azon felismerés alapján, hogy a konfrontáció egy jogi eljárásban gyakran nem vezet a konfliktusok feloldásához, megpróbálják ezt a mediáció intézményével feloldani.

Az ombudsmannak, azon túl, hogy saját kezdeményezésre is tevékenykedhet, csak kiegészítő szerepe van.

Lengyelország

Van egy – francia minta alapján – bv. bíró és egy bv. bíróság is, amely a fogvatartotti panaszokra hatáskörrel rendelkezik²⁰⁰. A jogvédelem a büntetés végrehajtási bíróságnál a

---

¹⁹⁸Thordis Koepfel *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, , kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 230.261, o.

¹⁹⁹Thordis Koepfel *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, , kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 230.261, o.

²⁰⁰, Thordis Koepfel *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, kiadva Frieder Düinkel által, XIII-XVII., 230.261, o.

német bv. törvény mintáját követi, a bíróság felülvizsgálja a végrehajtó hatóságok döntéseit és a bv. bíró döntését is.

1988 óta van egy ombudsman, akihez minden polgár fordulhat közigazgatási döntéssel, intézkedéssel szembeni panaszával. A fogvatartottak panaszainak orvoslására egy külön osztályt hoztak létre, amely csoport nemcsak a fogvatartottak panaszait dolgozza fel, hanem rendszeresen felülvizsgálják a bv. intézeteket.

2.6.6. Különböző kontrollformák összehasonlítása

Bírósági kontroll és ombudsman

A bírói kontroll fő jellemzője, hogy formális eljárás útján történik, amelyhez a fogvatartottnak is tartania kell magát (pl. határidők, formai követelmények), kérelmének indokolást is tartalmaznia kell. Sok fogvatartottnak már az nehézséget okoz, hogy írásban fejezzék ki magukat, különösen, ha jogi fogalmakról van szó. Ebből kifolyólag gyakran vesznek igénybe ügyvédi segítséget, mellyel felmerül a jogi képviselő fizetésének problémája. Ezzel szemben az ombudsmanhoz benyújtott kérelemnek nincs díja. További előny, hogy az elbírálási határidő rövidebb, valamint az ombudsman vizsgálati köre szélesebb, nem feltétlenül kell, hogy szubjektív jogot érintsen a kérelem, valamint az ombudsman a döntéseket, intézkedéseket azok célszerűsége szempontjából is felülvizsgálhatja. Azonban az ombudsman döntését a bv. intézetnek nem kell feltétlenül végrehajtania, éppen ezért mindenképpen szükség van a kötelező erővel bírói bírósági döntésekre.

Egyedi jogvédelem és általános felügyelet

Az egyéni jogvédelem és az általános felügyelet kiegészítik egymást. Az egyéni jogvédelem esetében az egyénnek joga van panaszán keresztül végrehajtási intézkedést kérni, vagy visszafordítani, azonban kizárólag egyedi esetek elbírálásáról van szó. A probléma az egyéni jogvédelemmel pontosan az, hogy nem orvosolja azon eseteket, amikor jogsértés történik, azonban a fogvatartott nem él jogorvoslati jogával. Az intézmények felülvizsgálata tudja biztosítani azt, hogy jogsértések akkor is felszínre kerüljenek és orvosolják őket, ha azokkal szemben egyéni panasz nem kerül benyújtásra.²⁰¹

Belső és külső hatóságok

Különbőség tehető külső és belső felügyelő hatóságok között. Belső hatóságoknak azok a felügyelőhatóságok, illetve olyan ellenőrző hatóságok számítanak, amelyek bizonyos intézeteket ellenőriznek, független felügyelőbizottságokról van szó, amelyeknek egy bizonyos intézmény felülvizsgálata a feladata.

A külső hatóság azonban éppen a fogvatartottak részéről élvez bizalmat. Külső tipikusan az ombudsman intézménye, akinek hatáskörébe nem egy konkrét intézmény felülvizsgálata tartozik, hanem adott ország minden intézetét meglátogatja.²⁰²

---

²⁰¹ *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, Thordis Koepfel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dunkel által, XIII-XVII., 230.261, o.*

²⁰² *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, Thordis Koepfel, kiadva Prof. Dr. Frieder Dunkel által, XIII-XVII., 230.261, o.*

Állami és nem állami szervezetek

A törvényileg meghatározott ellenőrző hatóságokon kívül minden vizsgált országban vannak szervezetek, amelyek a büntetés-végrehajtást ellenőrzik, és kritikusan kísérik figyelemmel. Emellett nemzetközi szinten működő államközi felügyelőhatóságok mellett független szervezetek is vannak. Vannak átfedések az állam és nem állami szervezetek között, sok esetben a fogvatartottak a panaszaiikkal nem állami szervezetekhez is fordulhatnak, melyek kevés esetben tudnak érdemben segíteni, de legalább továbbítani tudják a fogvatartottak panaszait.²⁰³

2.6.7. Összefoglaló jog-összehasonlítás és jogpolitikai végkövetkeztetések

Az összehasonlított országok mindegyikében létezik a fogvatartottak számára fenntartott panaszhoz való jog, és más eszközök a büntetés-végrehajtás ellenőrzésére, melyek a fogvatartottak jogszerű és emberhez méltó bánásmódjának biztosítására szolgálnak. A nyilvánosság a börtönökben a hatalommal való visszaélés elleni legjobb prevenciós eszköz. Nem véletlenül alapították meg a fogvatartottak számára Angliában az ombudsman intézményét a Wolf-Riport alapján, a riport az 1990-es évekbeli angliai börtönlázadásokat elemezte és megoldási javaslatokat tett. A riport alapján az 1990-es években az angol bv. intézetekben a fogvatartottak olyan mértékben érezték magukat tehetetlennek az intézményigazgatással szemben, hogy csak a börtönlázadást találták megoldásnak. A panaszjognak emellett a fogvatartottak reszocializációja szempontjából is jelentősége van, hiszen ennek útján megtanulják a fogvatartottak a problémákat erőszakmentesen megoldani. Éppen ezért fontos, hogy a fogvatartott problémájára tényleges megoldás szülessen. Ebből a szempontból problémás pl. **Németországban** a bv. intézkedések behatárolt felülvizsgálati lehetősége az igazgatás számára biztosított mérlegelési és megítélési játéktér okán. A bv. bíró rendelkezésre álló adatok hiányában visszaadja az ügyet új döntéshozatalra az intézetvezetőhöz. Az új döntés azonban nem biztosítja a fogvatartott kérelmében foglaltak teljesítését (pl. szabadság biztosítását), gyakran csak más indokolást fűz az intézetvezető ugyanaz tartalmú döntéséhez. Ennél fogva gyakran annak ellenére, hogy formálisan helyt adnak a fogvatartott kérelmének, mégsem vezet a fogvatartott szempontjából eredményhez. Éppen ezért fontos a fogvatartottakat a lehetőségekről pontosan felvilágosítani.

Angliában a jogorvoslati lehetőségeket tartalmazó ún. Prisoner's Information Pack a Prison Reform Trust és a központi börtönigazgatóság által készült.

A fegyelmi intézkedések minden vizsgált országban eljárásjogilag szabályozva vannak. Ez által biztosítják a fogvatartottak ilyen intézkedésekkel szembeni jogorvoslati jogait, valamint, hogy ezen intézkedések felülvizsgálhatóak legyenek. Ugyancsak minden országnak taxatív katalógusa van a kiszabható fegyelmi büntetésekről. Problémás, hogy lehetőség van a fogvatartottakkal szemben fegyelmi intézkedéshez hasonló intézkedést, azonban nem fegyelmi intézkedés körében kiszabni. Tekintettel arra, hogy az elzárás különösen megterhelő a fogvatartottak számára, minden vizsgált országban (hosszabb idejű) elzárás bizonyos kontrollmechanizmushoz kötött.

Együttesen vizsgálva megállapítható, hogy a vizsgált országokban sok strukturális hasonlóság figyelhető meg. Mindegyik országban biztosított a fogvatartottak számára a jog, hogy független hatóságoknál panasszal éljenek, vannak laikus grémiumok, amelyek a büntetés-végrehajtást kritikus szemmel figyelemmel kísérik, és ezen túlmenően a fogvatartottaknak

---

²⁰³ Thordis Koeppel, *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht, kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 230.261, o.*

joguk van – Németországban ugyan csak bizonyos, jogszabály által meghatározott esetekben – ombudsmanhoz, illetve polgári megbízotthoz fordulni. Ezen alapvető hasonlóságok mellett egy sor ország-specifikum is található. A legszembevetőbb, hogy a legtöbb országban ugyan különböző kontrollformák egymás mellett működnek, azonban rendkívül eltérő súllyal. Mialatt Lengyelországban és Angliában az ombudsman a legfontosabb panaszhatóság a fogvatartottak számára, és a bírói kontroll másodlagos szerepet tölt be, addig Hollandiában és különösen Franciaországban az ombudsmannak csak korlátozott jelentősége van a fogvatartottak szempontjából. Ezen utóbbi országokban, akárcsak Németországban, még akkor is, ha más formában, a bírói jogvédelem sokkal jelentősebb relevanciával bír.

A vizsgált országok kapcsán megállapítható, hogy a felügyeleti mechanizmus legkimunkáltabb rendszere Franciaországban, illetve Németországban alakult ki.

E két országban viszonylag jól elhatárolódnak a különböző jellegű (állami-társadalmi) felügyeleti funkciók és a szervezetek közötti munkamegosztás (és együttműködés) formái, amiként az igazságügyi apparátuson belül is világos a hatásköri szabályok elosztása. Az elítélti-jogvédelmi mechanizmusban való részvétel szempontjából a svájci rendszer tűnik a legfejlettebbnek, a német modellben pedig a hangsúly a belső törvényességi kontrollra helyeződik.²⁰⁴

---

²⁰⁴ Thordis Koeppl: *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht* kiadva Frieder Dünkel által, XIII-XVII., 230.-261, o.

3. Történeti áttekintés

Kis történeti visszaemlékezés

Az 1979. évi jogszabályváltozás során került ki a bv. bírói eljárás szabályozása a Büntetőeljárás törvény keretei közül. Az 1993. évi novelláris változtatás – az 1993. évi XXXII. törvény²⁰⁵ - jelentősen megnövelte a bv. bíró hatáskörét, az eljárási szabályokon változtatott, bizonyítás felvétele esetén kötelezővé vált tárgyalást tartani, és ekkor vált általánossá a határozata elleni fellebbezés lehetősége, igaz e tekintetben már volt megelőzően egy Alkotmánybírósági döntés.

A büntetés-végrehajtást szerteágazó garanciarendszer övezi.²⁰⁶ A bv. bírói eljárás formalizáltságához vezet, hogy feladata teljesítése gyors döntést igényel. Az 1979. évi jogszabály-változtatást megelőzően is rendelkezett számos igazgatási,²⁰⁷ adminisztratív, végrehajtó, azaz nem bírói jellegű feladattal.

Scheiderné Makk Judit több mint tíz éves bv. bírói tapasztalatairól így ír:²⁰⁸

„10 éve dolgozom büntetés-végrehajtási bíróként, hetente 2-3 napot börtönben töltök, így természetes, hogy más szemmel (is) nézek egy ítéletet, mint az ítéletet hozó bíró. Az ítélező bíró tevékenysége az ítélet jogerőre emelkedésével befejeződik, azonban öncélú lenne egy ítélet, ha végrehajtása elmaradna, vagy nem lenne megfelelő. A bv. bíró feladatai az ítélet jogerőre emelkedését követően kezdődnek, és tartanak a végrehajtás folyamatán át-szabadulásig, büntetés letöltéséig, esetenként azon túl is. Innen adódik tehát az, hogy a bv. bíró nem csak bírói szemmel nézi az ítéletet, hanem a végrehajtás szempontjából, annak eredményessége, a büntetési célok elérhetősége, megvalósulása szempontjából is.” Véleménye szerint a megfelelő és hatékony végrehajtást sajnos sok körülmény akadályozza, ugyanis az ideális helyzet az lenne, ha bűncselekmény elkövetése után gyors nyomozati, ügyészi, bírói szak következne, hiszen a büntető eljárás pszichikus hatása jobban érvényesülne, közelebb kerülne időben is a bűncselekmény elkövetése és a büntetés. Példaként szemlélteti a gyors eljárásra a gyermeki csínytevést követő szidást, esetleg pofont ha időben és térben messzire kerülnek a csínytevéstől, teljesen értelmét veszti. Egy hét múlva a gyermeknek már fogalma sincs arról, hogy miért kapja azt a szidást, hiszen már tettére sem úgy emlékszik vissza, mint ahogy 1 héttel korábban elkövette. A fiatalkorú elkövetőknél a gyors eljárás hiánya a sikeres beilleszkedés lehetőségét vonja meg a büntetés végrehajtásával. A bűncselekmény elkövetését követően, ha a fiatalkorú helyes úton indult el, tanul, munkaviszonyba áll, és a korábbi cselekményért utóbb kiszabott szabadságvesztés végrehajtására kell bevonulnia, így munkahelyét is el kell hagynia, ahol a büntetés letöltése után már nem valószínű, hogy ismét visszafogadják.

„A büntetés-végrehajtási intézetbe bekerülve - fegyház, börtön, fogház viszonyok között - jelentős differencia van nem csak a fokozatok, hanem az intézetek között is, sőt intézeteken belül körletek között, de még nevelési csoportokként is. Azt várnánk el, hogy az elítélt pozitív ráhatásban részesüljön a büntetés-végrehajtás alatt, minden olyan segítséget megkapjon, ami

²⁰⁵ Hatályba lépett 1993. április hó 15. napján;

²⁰⁶ Például a bv. felügyeleti ügyészi tevékenység;

²⁰⁷ Szervezi, irányítja, ellenőrzi a bv. csoport (bv. előadók, hivatásos pártfogók) munkáját; jegyzőkönyvezi a Magyarországról átszállításukat kérő nem magyar állampolgárok hozzájáruló nyilatkozatát, majd megküldi a jegyzőkönyvet az első fokon eljáró bíróságnak; Szabadságvesztés foganatba vétele is ide tartozik;

²⁰⁸ *Scheiderné dr. Makk Judit: Büntetés-végrehajtás bv. bírói szemmel- különös figyelemmel az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazására.* Kriminológiai közlmény. Különkiadás. 1998. 211-212.o.

majd a társadalomba beilleszkedéséhez szükséges lesz-sajnos azonban ezzel ellentétes tapasztalataim is vannak. Egyáltalán nem mindegy az, hogy az elítélttel egy felkészült, rátermett, pozitív emberi tulajdonságokkal rendelkező kultúrált nevelő foglalkozik, vagy más - esetleg nevelőnek nem alkalmas - személy. Nem mindegy, hogy az intézetben hogy szólnak az elítélthez, milyen bánásmódot tapasztal, mert sajnos van arra is példa, hogy maga az elítélte nyilatkozik úgy, hogy „nem szoltam volna vissza a felügyelőnek, ha ő nem szól be nekem durván”

Magam is tapasztaltam olyat, hogy az elítélte előállító ór lekezelő hangnemben („jöiön már varjú” - és ez nem a vezetőkéneve) vagy esetenként tegeződve (“ne dumálj annyit a bíró előtt”) szolt az elítélthez. Tisztában vagyok azzal, hogy a személyzet megválogatása, alkalmas nevelők felvétele többnyire pénzkérdés. Amíg a bv. intézetek dolgozóinak magasabb fizetést biztosítani nem tudnak, addig nem is fognak magasabban kvalifikált dolgozók jelentkezni. Mivel kevés pénzért kevesen maradnak, így természetes, hogy egy nevelőre több elítélte jut, a nevelő munkaidejének zömét az adminisztráció veszi el, így nevelésre, vagy legalább az elítélte megismerésére alig marad ideje.”-véli Scheiderné.²⁰⁹

Általánosságban elmondhatom, hogy ez napjainknak is megoldatlan problémája. Immár egy évtizede járom a börtönöket, ebbe a joghallgatói látogatások tapasztalatai is benne vannak. Az ország bv.intézeteinek zömét ezen időtartam alatt különböző időpontokban végiglátogatva, sajnos helyenként hasonlókat tapasztaltam- szomorúan.

3.1. Jogállami alapelvek

Vókó György a 2010. évben írt MTA doktori értekezésében²¹⁰ leszögezi, hogy az ember szabadságjogait az állam csak annyiban korlátozhatja és szabályozhatja, de annyiban köteles is korlátozni és szabályozni, amennyiben azt a közjó, vagyis a társadalom egysége, békessége és fejlődésének érdeke megköveteli.

A büntető felelősségre vonás folyamata során az emberi jogoknak, alapelveknek, a nemzetközi elvárásoknak, követelményeknek érvényesülniük kell, ami a jogállamiság egyik alapvető fokmérője Európában. Az európai jog befolyásoló hatását érzékelhetjük a bűnügyekkel foglalkozás minden területén, amit szem előtt kell tartani a jogalkotásban, a jogalkalmazásban, a jogtudomány művelésében és az egyetemi oktatásban is. A jogterület nagyon fontos szerepet tölt be az emberi jogok védelmét kiemelt helyen kezelő európai közösségben, amit igazol, hogy ilyen jelentős joganyag és jogeset győlt össze az európai integráció fejlődése, erősödése közben. Olyan eredményekről van szó, amely befolyásolja a tagországok, az egész kontinens, annak minden polgára élet-, és társadalmi viszonyait, s nem hanyagolható el a kihatás más kontinensekre sem- írja MTA doktori értekezésében Vókó György. Ezt alátámasztandó, gondoljunk csak braziliára, ahol a portugál jog hatásai révén a bv. bíró jogintézménye is tovább él, de az Európai jogrendszerre gyakorolt francia hatás is meghatározó és kézzelfogható példa lehet.

Szűcs András a bv. bíró eljárását vizsgálva, egyértelműnek találja, hogy egyes büntetőeljárás alapelvek nem vagy csak részben érvényesülnek eljárásában. „Olyan alapelvekről van szó, amelyek a büntetőeljárás jogállami paramétereit összesíti, azaz a jogállami büntetőeljárás elve. Ha górcső alá vesszük, és párhuzamba állítjuk a német jogállam garanciális paramétereit a honi szabályozással, különös tekintettel a bv. bíró eljárásában fellelhetőekre kihegyezve

²⁰⁹ Scheiderné dr. Makk Judit: *Büntetés-végrehajtás bv. bírói szemmel- különös figyelemmel az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazására*. Kriminológiai közlmény. Különkiadás. 1998. 213.o.

²¹⁰ Vókó György: *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*. MTA Értekezés 2010

vizsgálódásunkat, akkor némely elv tekintetében hiányosságot tapasztalunk, mely hiányosságokat maradéktalanul mielőbb fel kell számolnunk. Az igazságszolgáltatás és a büntetés állami monopóliuma az első alapelv, amelynek a bv. bírói eljárásban való érvényesülését vizsgálva arra a következtetésre jutunk, hogy bv. bíró esetében ezt a jogállami alapelvet e szakbíró sajátos szerepének megfelelően kell értelmezni, hiszen eljárásában a büntetőjogi felelősség megállapítása és büntetés kiszabása fel sem merülhet.²¹¹

Az igazságszolgáltatás a bíróságok kizárólagos joga Alaptörvényen és a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997 évi LXVI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 1. §-a megfogalmazottakon alapul. A büntetés-végrehajtás kontrolljában közreműködő személyek és szervezetek közül hazánkban egyedül a bv. bíró végez igazságszolgáltatást, ezért vonatkozásában kétséget kizáróan megállapíthatjuk az említett alapelv érvényesülését.

Rövid eljárási határidőket állapít meg a vonatkozó hatályos joganyag, az „ésszerű idő” követelménye az egyezmény 5. cikkének 3. bekezdésében megfelelően akár 5 nap vagy soron kívüli eljárásra is kötelezi.

Szűcs András elemzésében a bv. bírói tevékenység végzéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételeket is adottaknak találja a jogszabályi környezet mellett, vagyis az állam ez irányú kötelezettségét alapvetően teljesíti. „Az alkotmányos bíró követelménye elsősorban azt jelenti, hogy a bíróság hatáskörét és illetékességét törvény garantálja, de idesorolható még a különbíróságok tilalma, a független és pártatlan bíróság iránti igény, valamint az elfogult bíró kizárásának biztosítása is.”²¹²

Szűcs András összegzőképpen kihangsúlyozza, hogy a bv. bírónak azonban mindig szem előtt kell tartania az emberi jogok és a törvényesség védelmét, ezzel garantálva, hogy a bv. szervek szervezeti érdekeik érvényesítésében nehegy átlépjék a jogállamban kívánatosnak tartott mértéket.

A német büntetőeljárás-jogi irodalomban a német jogtudósok szerint a jogállami büntetőeljárás áll:

- az igazságszolgáltatás és a büntetés állami monopóliumából;
- az alkotmány szabályainak megfelelő bírói garانتálásából;
- a bírói meghallgatáshoz való jog;
- az arányosság elve;
- a bizonyítási tilalmak léte;
- az ártatlanság vélelme;
- a személyi szabadság bírói korlátozása;
- a nyilvános tárgyalás elve;
- az ingyenes jogsegélyhez való jog;
- a bírósági döntés indokolásának kötelezettsége;
- a jogorvoslati jogosultság elve;
- *ane bis in ídem* elve;
- a perújrafelvételhez való jog; valamint
- a büntető igazságszolgáltatási szervek működőképességének fenntartásához fűződő igény.²¹³

A szakirodalom a büntetőeljárás alkotmányos elveiként is említi.²¹⁴

²¹¹ Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bírói eljárásban* Rendészeti Szemle, 2010/1, 64.o

²¹² Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bírói eljárásban* Rendészeti Szemle, 2010/1, 64.o

²¹³ Tremmei Flórián *Magyar Büntetőeljárás-* Dialog Campus Budapest-Pécs, 2001 71 o.

²¹⁴ Farkas Ákos - Pap Gábor. *Alkotmányosság és büntetőeljárás.* In: Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv 30 IKVA, Budapest 1993, 65-91 .o.

A bv. bíró a jogállami berendezkedésben kizárólag a büntetés végrehajtás területére korlátozódva teljesíti a jogállami bírák alapvető feladatát, nevezetesen az emberi jogok védelmét. A honi büntetőeljárásból nemcsak normatív rendelkezések, hanem alapelvek is értelemszerűen alkalmazandók a bv. bíró eljárásában.

Szűcs András tanulmányában elvégezte hazánk jogállami tesztjét és megállapította, hogy nem lehetünk teljes mértékben elégedettek. A hatályos szabályozás az alkotmányos bíró követelményét nem elégíti ki teljes mértékben, mert jelenleg a bv. bíró hatáskörét és illetékességét nem törvény határozza meg.

A meghallgatáshoz való jog — az ellentmondásos jogszabályi háttér következtében is — nem hatályosul teljes körűen a bv. bírói gyakorlatban, és a perújrafelvételhez fűződő jog sem érvényesül ebben az eljárásban. Ezen túlmenően a tárgyalás nyilvánosságával, a védői közreműködéssel, valamint a védő jogorvoslati jogával kapcsolatos szabályozás és gyakorlat is erős aggályokat vet fel. A megoldás kulcsa alapvetően a jogalkotó kezében van, reményei szerint a készülő új bv. kódex ezekre a problémákra is gyógyírt jelent majd.

3.1.1. Anyanyelv használatának elve

A jogegyenlőség érdekében az esélyegyenlőtlenség kiküszöbölését segíti elő az anyanyelv használatával kapcsolatos alapelv a büntetés-végrehajtás során [Bv. tvr. 2. § (2) bek. a)–b) pont], aminek a bv. bíró eljárásában is érvényesülnie kell. E vonatkozásban irányadóak továbbá a Be. 9. §-ban, valamint a 114. §-ában rögzített követelmények.

Az anyanyelv használata olyan alkotmányos, jogállami alapelv, amely a büntetés végrehajtása során, és így a bv. bíró eljárásában is érvényesül. A magyar nyelv nem tudása miatt senkit nem érhet hátrány, az eljárásban biztosítani kell, hogy mindenki szóban és írásban egyaránt használhassa anyanyelvét. Irányadó továbbá a Be.-ben a tolmács igénybevételére vonatkozóan meghatározott előírás is [Be. 9. §, 114. § (1) bek.]. Az anyanyelv használatával kapcsolatos alapvető rendelkezés megsértése vagy figyelmen kívül hagyása eljárási szabálysértés. Ha a bv. bíró a tárgyalást olyan személy távollétében tartotta meg, akinek a részvétele a törvény értelmében kötelező – ilyen adott esetben a tolmács is – a Be. 373. § (1) bek. II/d. pontja szerinti „feltétlen” eljárási szabálysértés valósul meg.²¹⁵

3.1.2. Tisztességes eljárás elve

A jogállami büntetőeljárás (elvé) jelentős hasonlóságot mutat a tisztességes (fair) eljárás elvével, amelyet az Európai emberi jogi egyezmény (a továbbiakban: egyezmény) alapul vételével az Emberi jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: bíróság) tölt meg tartalommal. Mindkét „vezérelvvel” kapcsolatban megállapítható, hogy valójában nem egyszerűen csak alapelvek, hanem azok olyan katalógusai, amelyek magukban foglalják az európai igazságszolgáltatás minimális kelléktárát. A két gyűjtőfogalom közötti eltérések pontos feltárása külön tanulmányt igényelne. A kettő között a lényegi különbség abban rejlik, hogy míg a tisztességes eljárásnál elsősorban az egyén és a polgár jogainak, jogos érdekeinek garantálásáról van szó, addig a jogállami büntetőeljárásban a közhatalom korlátai és ellensúlyai kerülnek előtérbe.²¹⁶

A fair eljárás és a jogállami büntetőeljárás elve közül ez utóbbi a jogtudomány által definiált, egzakt kategória, míg a tisztességes eljárás pontos definícióját hiába keressük az

²¹⁵ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

²¹⁶ Tremmei Flórián: *Magyar Büntetőeljárás- Dialog Campus Budapest-Pécs, 2001. 71 o.nyomán Szűcs András: Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában Rendészeti Szemle, 2010/1, 57 o.*

egyezményben vagy a bíróság ítéleteiben. A fair eljárás időben relatív változó fogalom, összetevőinek túlnyomó részét az egyezmény 6. cikke tartalmazza. Konkrét meghatározásának hiányában a bíróságnak a definiálás terén igen nagy mozgástere van, módja van arra is, hogy az európai jogrendszerekben hagyományosan bevett jogi fogalmakból és kritériumokból mérítsen.²¹⁷

3.1.3. Igazságszolgáltatás és a büntetés állami monopóliuma

Szűcs András a jogállami eljárás elveként az igazságszolgáltatás és a büntetés állami monopóliumának érvényesülését a bv. bíró esetében a szakbíró sajátos szerepének véli. Az igazságszolgáltatás bírói monopóliuma az államra elsősorban azt a feladatot rója, hogy „mind személyi, mind szakmai tekintetben kialakítsa az igazságszolgáltatás szervezetét, garantálja anyagi ellátottságát”, ezzel szavatolva a különböző típusú ügyek ésszerű időn belül történő befejeződését. Ezzel összefüggésben azt kell mindenképpen kiemelni, hogy amíg a büntetőeljárások hazánkban jelenleg sok esetben elhúzódnak, a bv. bíró eljárására a gyorsaság, a „naprakészség” a jellemző. Ezt egyébiránt egyrészt a hatáskörébe tartozó ügyek jellege, másrészt az ennek megfelelő jogi szabályozás is elősegíti.²¹⁸

3.1.4. Arányosság elve

A bv. bírói eljárásra másképp érvényesül, hogy az eljáró hatóságok magatartásának, megvalósított eljárás cselekményeinek arányba kell állniuk s meg kell felelniük a terhelt terhére rótt cselekmény súlyával. Nem a büntetőjogi felelősség megállapításáról van szó, hanem a jogerős ítéletben kiszabott büntetések terheltjeinek büntetés végrehajtásáról szól. Természetesen a bv. bíró eljárása is célszerűnek, alkalmasnak és szükségesnek kell lennie.

3.1.5. Ártatlanság védelme

Az alkotmányos alapelv elsősorban a büntetőjogi felelősség tisztázásához kapcsolódik, az ártatlanság védelme hatáskörének meghatározására több megközelítés is ismeretes, de a leginkább indokolható és a strasbourgi szervek által is elfogadott felfogás szerint „az ártatlanság védelme általános büntetőjogi elv olyan értelemben, hogy a büntetőeljárás keretein kívül is lehet rá hivatkozni, de csak a büntetőjogi kérdésekben, a büntetőjog keretein belül értelmezhető”²¹⁹

3.1.6. Független és pártatlan bíróság

A bírói függetlenség az igazságszolgáltatás lényegi eleme, több és átfogóbb, mint maga az igazságszolgáltatás lényegi eleme. „A bírák függetlenek, a jogszabályok alapján meggyőződésüknek megfelelően döntenek, az ítélezési tevékenységükkel összefüggésben nem befolyásolhatók és nem utasíthatók”²²⁰

„A pártatlanság követelménye mindenekelőtt a bíró szubjektív hozzáállására vonatkozik: a bírónak a felek felett kell állnia, tekintet nélkül a személyükre, kizárólag az ügyre tartozó körülményekre lehet figyelemmel, döntését csak ezekre alapozhatja.”²²¹

²¹⁷Király Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 138 .o. nyomán Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 57 .o.

²¹⁸Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 64.o

²¹⁹Blutman László: *az ártatlanság védelme- a büntetőjogon kívül is?* Bírak Lapja 1996/1-2, 72.o. nyomán Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 67.o.

²²⁰Bszi. 3. §

²²¹Bszi. 9. §

Ehhez kapcsolódik az elfogult bíró kizárásának a követelménye is.

3.1.7. Személyi szabadság bíró általi korlátozása és a tárgyalás nyilvánossága

Garanciát jelent a terhelt eljárás során történő szabadságkorlátozásának törvényességére. A bv. bíró által elrendelhető kvázi kényszerintézkedések a szabadságvesztés és a javítóintézeti nevelés ideiglenes fogvatartás vétele, amelyekre a Be.-nek az előzetes letartóztatás *tartamára* vonatkozó rendelkezéseit is alkalmazni kell. A bv. bíró általi elrendelés kizárólagosságának felvetése kapcsán nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tényt, hogy e „kényszerintézkedések” már jogerős bírósági ítéletben kiszabott, szabadságelvonással járó szankciók végrehajtásához kapcsolódnak, így az ügyész által elrendelt szabadság korlátozás megítélése a bv. bíró eljárásában nem lehet azonos az előzetes letartóztatás egykori, ügyész általi elrendelésével.

Az alaptörvény általánosságban beszél a bírósági tárgyalás nyilvánosságáról, ennek az elvnek minden bírósági eljárásban érvényesülnie kell, de a bv. bírói eljárásban jelentős korlátozást szenved azokban az ügyekben, amelyekben az elítélt fogva van, ilyenkor ugyanis a tárgyalás színhelye a fogva tartó bv. intézet. A Bv. tvr. e szabályozásának az az indoka, hogy a fogva lévő elítéltnak (előzetesen letartóztatottnak) a bv. bíró meghallgatása, illetőleg tárgyalása céljából a megyei (fővárosi) bíróság épületébe történő előállítás indokolatlan munkaterhet jelentene a fogva tartó bv. intézet számára. A jelenlegi szabályozásnak azonban az a következménye, hogy a nyilvánosság ezekben az eljárásokban csak rendkívül szűk keretek között valósulhat meg. Ha például a látogatási idő alatt kerül sor a tárgyalás megtartására, a terhelt hozzátartozója elvileg kérheti a tárgyaláson való részvétel lehetőségének biztosítását.²²²

3.1.8. Elítélt meghallgatáshoz való joga

A magyar bv. bíró eljárásában az elítélt meghallgatáshoz való joga a bíró kötelezettségeként jelenik meg, de Szűcs András tapasztalata, hogy ennek ellenére a jelenlegi gyakorlat mégsem teljesen egységes. Szűcs András a bírói meghallgatáshoz való jogot több értelemben is használatosnak találja. Szűkebb felfogásban a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekhez kapcsolódik, a legtágabb értelemben a bíróság tényállás-felderítő munkáját jelenti, amelyben a terheltnek joga van közreműködni.²²³

A bv. bírói meghallgatás szükségességét tükrözik a Bírósági Határozatokban megjelent határozatok, a Legfelsőbb Bíróság 4/2000. BJE. számú Jogegységi Határozata, valamint az Európa Tanács Ellenőrző Bizottsága Magyarországon tett látogatása alkalmával kifejtett álláspontja is. Amennyiben a meghallgatás tartását a jogalkotó a bv. bíró mérlegelésétől tette volna függővé, úgy azt a Bv. tvr. szövegében is egyértelműen kifejezésre juttatta volna. A Bv. tvr. a feltételes szabadságra bocsátás [Bv. tvr. 8. § (1) bek.], valamint a szabadságvesztés fokozatának utólagos meghatározása [Bv. tvr. 14. § (1) bek.] kapcsán külön is kiemeli a meghallgatás szükségességét. Az a körülmény, hogy a jogalkotó e két esetben garanciális okból nevesítve is nyomatékosította az elítélt meghallgatását, nem érinti a 6. § (3) bekezdésének b) pontjában előírt meghallgatási kötelezettség általános érvényét.²²⁴

---

²²²Belovics Ervin-Lajtár István-Pacsek József-Vókó György: *A bv. jog magyarázata* HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2001.63-64.o. nyomán Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 69.o.

²²³Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 64.o.

²²⁴Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirata*

A Legfelsőbb Bíróság 4/2000. BJE. Jogegységi Határozatának indokolásában rámutatott arra, hogy a bv. bíró „elsőfokú” eljárásában hozott döntése az elítélt alapvető jogait és kötelezettségeit érinti, ezért nem zárható el attól, hogy a bv. bíró döntése előtt őt személyesen meghallgassa. Ez alól miniszteri rendelet sem tehet kivételt, mert a jogállamiság követelményéből adódóan nem állhat ellentétben törvénnyel, magasabb szintű jogszabállyal. Ilyen esetleges előfordulása esetén mindig a magasabb szintű jogszabályt kell alkalmazni.²²⁵

Bizonyítás felvétele esetén a bv. bíró **tárgyalást** tart. Bizonyítás felvétele esetén a bv. bírói eljárásban is alapvető követelmény a tényállás felderítése, a bizonyítékok szabad mérlegelése, a bizonyítás törvényessége [Be. 4. §, 75. § (1) bek., 77–78. §]. A bv. bírói eljárásban folytatott bizonyítás célja is a megalapozott bírói döntés, a ténykérdések tisztázása érdekében a **tényállás felderítése, valósághű megállapítása, személyi és tárgyi jellegű bizonyítási eszközök útján**. Az, hogy mikor minősül valamely eljárás cselekmény foganatosítása bizonyításnak, mi az elhatárolási szempont, amely a meghallgatás vagy a tárgyalás irányába billenti a mérleg nyelvét, mindig csak esetenként és a konkrét ügyre vonatkozóan dönthető el. Például, ha az elítéltnak a bv. bíró kérdéseket tesz fel, vagy a nevelőt arra vonatkozóan hallgatja meg, amit a nevelői vélemény tartalmaz, mintegy annak alátámasztásaként, annak kiegészítése céljából; a meghallgatás tárgykörébe tartozik. Abban az esetben azonban, ha ugyanazt a nevelőt valamely tényre, az elítélt valamely cselekvőségére nézve hallgatja meg, már **tanúkenti** meghallgatásra kerül sor, amely bizonyítás felvételét jelenti, s mint ilyen, már a tárgyalás körébe tartozik. A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában eljáró bv. bíró például a tárgyalás kitűzése és tartása nélkül is kérheti a parancsnoki vélemény pontosítását a jelenlévőktől és az azokban hivatkozott iratok bemutatását; ami már nem minősül bizonyítás felvételének (BH1994. 72.).

A bizonyítást a bv. bírónak kell felvennie, illetve az ügyészt kell megkeresnie bizonyítási eszközök felkutatása végett, arra a bv. intézet parancsnokát nem kötelezheti, illetve a hivatásos pártfogót sem bízhatja meg ilyen feladattal (BH1997. 64.).²²⁶

A közérdekű munkahely végrehajtására szolgáló első munkahely kijelölése tárgyában a bv. bírók gyakran hoznak meghallgatás mellőzésével határozatot. (...) A Bv. tvr. és a miniszteri rendelet vonatkozó szabályozása között nyilvánvaló kollízió mutatkozik, az ellentmondást azonban a jogalkotói korrekció megtörténteig a magasabb szintű jogszabály javára kellene feloldani. A meghallgatás megtartása mellett ezen kívül egy igen nyomós praktikus érv is felhozható, ezzel ugyanis elkerülhetők lennének például az olyan esetek, hogy mozgásukban szemmel láthatóan korlátozott elítéltek részére jelöljön ki a bv. bíró jelentős mozgást igénylő munkahelyet.

A meghallgatáshoz való jogon nemcsak a jelenléti jogot kell érteni, de idetartozik a terhelt információhoz való joga, valamint véleménynyilvánítási, nyilatkozattételi, iratbetekintési, illetőleg bizonyítás indítványozásához fűződő joga. (...)

A bv. bírói eljárásban „a vádra” vonatkozó tájékoztatási kötelezettség nem kaphat szerepet, hiszen abban nemcsak vádemelésre nem kerül sor, de a terheltet bűncselekmény elkövetésével sem gyanúsítják. A terhelt azonban a bv. bírói eljárásban sem fosztható meg attól, hogy az eljáró hatóságoktól felvilágosítást kapjon az eljárási jogairól és kötelességeiről. A sokszor hatósági kezdeményezésre induló bv. bírói eljárásban ugyanis a terhelt helyzetére kiható lényeges döntések születnek, ezért az eljárással kapcsolatban, a jogi kérdésekben járatlan elítélt vagy előzetesen letartóztatott megfelelő informálása feltétlenül indokolt (különösen akkor, ha védő segítségét nem veszi igénybe). A Be. rendelkezései ezt garantálják, és egyúttal azt is, hogy a terhelt a bv. bírói eljárásban észrevételeket és indítványokat tegyenek,

²²⁵Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

²²⁶Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

illetőleg az őket érintő iratokba az eljárás során betekinthessenek. A büntetőeljárásban a terhelt és a hatóság viszonyára ez utóbbi hatalmi és szakmai fölénye jellemző. Ennek az egyensúlytalanságnak a lehetőségek szerinti korrigálása érdekében a terhelt részére lehetővé kell tenni, hogy igénybe vehesse egy jogban járatos személy segítségét. Ami a terhelt oldaláról jogosultságként jelenik meg, az egyúttal a hatóságok részére kötelezettség. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy az eljáró hatóságoknak bizonyos feltételek esetén gondoskodniuk kell védő bevonásáról az eljárásba. E jog a magyar bv. bíró eljárásában a Be. 5. § (3) bekezdése által érvényesül. A bv. bírói eljárásban résztvevő védő közreműködésére vonatkozó szabályozás jelentősen különbözik attól függően, hogy a bv. bíró az ügyben meghallgatást vagy tárgyalást tart.(...) Megjegyzem, a már a bv. bírói eljárás és a büntetőeljárás viszonyát bemutató részben említett eseti döntés szerint a védőnek a meghallgatásról történő értesítése sem kötelező, és az azon meg nem jelenő védő részére perorvoslati jogot sem kell biztosítani.”²²⁷

Szűcs András szerint a nyilvánosság kérdése megoldható lenne, ha a bv. bíró a tárgyalást a fogva lévő terhelt esetében is a bíróság épületében tartaná, és e tárgyaláson maradéktalanul érvényesülhetnének a Be. nyilvánosságra vonatkozó rendelkezései. Álláspontja szerint, a jelenleg hatályos szabályozás alapján a bv. bíró belátásának megfelelően a terhelt érdekében bármikor védőt rendelhet ki, ha pedig a terhelt azért kéri védő kirendelését, mert jövedelmi viszonyai miatt nem tudja meghatalmazott védő segítségét igénybe venni, kötelező (lenne) a védőkirendelés. A jelenlegi bírói gyakorlat töretlennek látszik annak megítélésében, hogy ha a bv. bíró a kötelező védelem eseteiben (például a terhelt fogva van, kóros elmeállapotú stb.) védő távollétében tartja meg a tárgyalást, abszolút eljárási szabálysértés valósul meg.²²⁸

3.1.9. Indokolási kötelezettség

„A bíróságnak határozatában számot kell adnia a döntéshozatal során figyelembe vett bizonyítékról, másképpen szólva, indokolnia kell a döntését. Ilyen értelemben az indokolási kötelezettség nem más, mint a bizonyítékok szabad értékelésének egyfajta korlátja. A határozatok indokolásának célja egyúttal az ellenérdekű felek (büntetőeljárásban a vád és védelem) tájékoztatása, és ezen alapulhat a fellebbezés, valamint a másodfokú bíróság döntése is. Az alkotmány a bíróság indokolási kötelezettségét csak az előzetes letartóztatás (illetőleg szabadlábra helyezés) tárgyában hozott döntéssel összefüggésben említi. Alapvetően szinten sem a Bv. tvr.-ben, sem a Be.-ben nem rögzítették, ám ez utóbbi egyes konkrét rendelkezéseiben egyértelműen testet ölt, a Be.-nek a bírósági határozatok indokolására vonatkozó rendelkezéseit pedig megfelelően alkalmazni kell a bv. bíró eljárására is. Ebből következően a bv. bíró határozataival kapcsolatban is fő szabálynak a Be. azon előírását kell tekinteni, amely szerint a bíróságnak általában indokolnia kell a határozatait.”²²⁹

3.1.10. Ne bis in idem elve

A *ne bis in idem* elve (ugyanazon jogellenes cselekmény miatti kétszeres eljárás tilalma) a Be.-ben a büntetőeljárás akadályai között található, és azt az egyezmény 7 kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke is tartalmazza. A bv. bíró előtt jogellenes cselekmény miatt eljárás megindítására, illetőleg emiatt szankció kiszabására nem kerülhet sor, ezért ez az elv itt nem bír számottevő relevanciával. Elméletileg előfordulhat ugyan, hogy a már egyszer jogerősen elbírált cselekmény miatt a fogva tartottal szemben újabb fegyelmi eljárás indul (amelyben

²²⁷ Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 64.o

²²⁸ Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 69.o

²²⁹ Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 70.o

magánelzárás fenyítés kiszabására kerül sor), és a fellebbezés folytán a bv. bíró elé kerül (akinek az újabb fegyelmi eljárást meg kell szüntetnie), ennek azonban igen csekély a gyakorlati valószínűsége.

A jogerős bv. bírói határozat ellen perújításnak sincs helye, mert arra csak „a bíróság jogerős ítéletével elbírált cselekmény” esetén van mód.²³⁰ Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy a bv. bírói eljárásban jelenleg a perújrafelvételhez fűződő jog nem érvényesül. A jogerős bv. bírói határozat felülvizsgálatával összefüggésben egyébiránt további problémaként vetődik fel, hogy ebben a processzusban felülvizsgálati eljárásnak sincs helye, ha pedig ellene a törvényesség érdekében nyújtanak be jogorvoslatot, csak a törvénysértés megállapítására van mód, a megtámadott határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése nem lehetséges.²³¹

3.1.11. A védelem jogának elve

A büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga. A **védelem alkotmányos alapelve** a bv. bíró eljárásában is irányadó. A védő részvétele azonban eltérően alakul attól függően, hogy a bv. bíró meghallgatást vagy tárgyalást tart. A Bv. tvr. 6. § (3) bek. b) pontja – az ügyész mellett – a védőt illetően is csupán lehetőségként fogalmazza meg az eljárásban való részvételt. Ebből következően a részt vevő védő gyakorolhatja az őt megillető jogokat, távolmaradásának azonban nincs eljárásjogi következménye. A bv. bíró által tartott meghallgatásra nem a Be. különleges eljárásra vonatkozó szabályai, hanem – a már hivatkozottak szerint – a Bv. tvr. rendelkezései az irányadók.

A **védelem alapjogi alapelve** a bv. bíró eljárásában is irányadó. A védő részvétele azonban eltérően alakul attól függően, hogy a bv. bíró meghallgatást vagy tárgyalást tart. A Bv. tvr. 6. § (3) bek. b) pontja – az ügyész mellett – a védőt illetően is csupán lehetőségként fogalmazza meg az eljárásban való részvételt. Ebből következően a részt vevő védő gyakorolhatja az őt megillető jogokat, távolmaradásának azonban nincs eljárásjogi következménye. A bv. bíró által tartott meghallgatásra nem a Be. különleges eljárásra vonatkozó szabályai, hanem – a már hivatkozottak szerint – a Bv. tvr. rendelkezései az irányadók.

Ezért a *meghallgatáson* a védő részvételi jogának a biztosítása – így a védő kirendelése és a meghallgatásról történő értesítése, valamint részére perorvoslati jog biztosítása – nem kötelező.²³²

3.1.12. Jogorvoslati jogosultság

Bírói funkciója jogosítja, hogy az egyéni prevenció és a törvény keretein belül, alakítsa a végrehajtás menetét. „A bv. bíró mindenkire kötelező, valódi bírói döntést hoz a lényeges jogkorlátozások mértékéről, időtartamáról, változtat az ítélő bíróság határozatán enyhítéssel vagy szigorítással, s van olyan bv. intézkedés, amiben jogorvoslati fórum (magánelzárás fegyelmi fenyítés).²³³

---

²³⁰ Be. 408.§ (1) bekezdés

²³¹ Be. 437.§

²³² Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

²³³ Vókó György: *Magyar Bv. jog*, Dialog Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2001, 410 .o.

Szintén igazságszolgáltatási feladat a jogorvoslati fórum funkció is. Hasonlóan minden állampolgárhoz, az elítéltet is megilleti a bírósághoz fordulás joga. A bv. bíróhoz fordulhat a bv. jogviszonyából származó kérdésekben.

Láthattuk, hogy Nagy Ferenc szerint a büntetés-végrehajtás külső kontrollja több szintű, legalább öt különböző megközelítés szerint vizsgálható annak függvényében, hogy ki végzi ezt a tevékenységet:

- a büntetés-végrehajtási bíró
- a büntetés-végrehajtási ügyész
- az ombudsman
- a társadalmi felügyelet
- a nemzetközi ellenőrzés.

Ez egyaránt szükséges a törvénysértések megszüntetéséhez és megelőzéséhez, valamint a fogvatartottak jogi helyzetének védelméhez, továbbá hozzájárul a társadalom részvételéhez, a nyilvánosság biztosításához az ellenőrzés során.

3.13. A büntetés-végrehajtási bíró feladatai a törvényességi felügyelet terén

Magyarországon a bv. bíró jogintézményét 1979-ben vezették be. A büntetés-végrehajtási bírói funkció - vagyis a szabadság elvonása feletti kontroll – miként láttuk, egyetemes jogállami követelmény. Szűcs András²³⁴ kiegészítő véleménye szerint a bv. bíró az igazságszolgáltatás szervezetéhez és a bírói hatalmi ághoz tartozik, jogvédelmi szerepét mégsem csupán az igazságszolgáltatás gyakorlása révén tölti be. Egyrészt — a nemzetközi példákból megállapíthatóan - a bv. bíró kontrollfunkcióját nemcsak igazságszolgáltatás, hanem felügyelet formájában is megvalósíthatja. A jogerős ítéletben kiszabott szankció tartalmának a végrehajtás menetében történő módosítása pedig legfeljebb csak járulékos igazságszolgáltatási tevékenységnek nevezhető, hiszen arra a büntetőeljárás jogerős lezárulta után (bár ahhoz kapcsolódóan) kerül sor. Ezenkívül a bv. bíró feladatai közé tartozónak tartja a büntetés-végrehajtást övező kontrollrendszer más elemeihez hasonlóan a törvényesség szavatolását is.

A bírói döntés sikerességének záloga az ítélet végrehajtása. A kifejezetten bv. jogviszonyokból fakadó kérdésekben – a törvényben meghatározott esetekben (hatáskör) – a bv. bíró dönt az illetékességi szabályok figyelembe vételével. A büntetés-végrehajtási bíró mindenkire kötelező, valódi bírói döntést hoz a lényeges jogkorlátozások mértékéről, időtartamáról, változtat az ítéldbíró határozatán enyhítéssel vagy szigorítással, s van olyan bv. intézkedés, amellyel kapcsolatban jogorvoslati fórum (magánelzárás fegyelmi fenyítés).

Eljárását a Bv. tvr. 1979-ben emelte ki a Be.-ből, a Bv. tvr-t módosító 1993. évi XXXII. törvény jelentős mértékben bővítette hatáskörét, változott eljárásának szabálya, általánossá vált – már az Alkotmánybíróság megelőző évi döntése folytán is – a határozatok ellen fellebbezés lehetősége, a felelősségre vonás alatt álló személyt meghallgatja, bizonyítás felvétele esetén köteles tárgyalást tartani.²³⁵

Az igazságszolgáltatás végrehajtási szakaszában végez tevékenységet a bv. bíró, de eljárása nem azonos a büntetőeljárással.

A Bv. tvr. a Be.-vel szubszidiáris, mert a büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezéseit csupán akkor kell alkalmazni, ha valamely kérdéstről törvényerejű rendelet vagy más jogszabály

---

²³⁴ Szűcs András: *A büntetés-végrehajtási bíró helye és szerepe a Büntetés-végrehajtást övező jogállami biztosítékok között.* Bűnügyi Szemle, 2008/1.38 .o.

²³⁵ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

nem rendelkezik. A többször módosított Bv. tvr. 6. § (7) bekezdésének megfelelően, ha törvényerejű rendelet vagy más jogszabály másként nem rendelkezik, a bv. bíró eljárására a büntetőeljárás szabályait kell alkalmazni, a Be. különleges szabályaihoz közelít.

A jogalkalmazói gyakorlat a jogi szabályozás által létrehozott viszonyrendszert még annyiban cizellálta, hogy a Be. különleges eljárásokra vonatkozó rendelkezéseit alkalmazhatóság szempontjából a Be. általános szabályai elé helyezte.²³⁶

Olyan sajátos, az igazságszolgáltatás körébe tartozó feladatokat lát el, amelyek szorosan kapcsolódnak az ítélkező tevékenységhez. Az igazságszolgáltatásnak ki kell terjednie a bv. folyamatra is, hogy megvédje az emberi jogokat, és lehetőséget biztosítson konfliktusok megoldására a büntetések végrehajtásának szakaszában.²³⁷

Hazánkban a bv. bíró *igazgatási feladatként*, tehát nem bírőként szervezi, irányítja, ellenőrzi a bírósági bv. csoportot, a bv. előadók munkáját. A szabadságvesztés büntetés folyamatba vétele érdekében tett intézkedései is ide sorolhatók.

A bv. bíró hatáskörét a Bv. Kódex I. részének II. fejezete tartalmazza, amelynek címe „*A bíróság bv. feladatai*”.

A Bv. Kódex többi 9 fejezete, melyek a II. és III. részben nyertek elhelyezést, az egyes büntetések és intézkedések végrehajtását szabályozzák. Tehát maga a törvényi szabályozás is egyértelműen elkülöníti, mi az, ami bírói tevékenység, s mi az, ami büntetés-végrehajtási.²³⁸

Bírói funkciójában jogosult az ítélkező bíróság által hozott büntetést, intézkedést a végrehajtás menetében – a büntetés céljának, különösen az egyéni prevenció igényeinek megfelelően – a törvény keretei között még alakítani. Ez a feladatköre, valamint a jogorvoslati fórum funkciója már igazságszolgáltatás. A bv. bíró a megyei (fővárosi) bíróságon működik [Bv. tvr. 6. § (1) bek.]. A katonai büntetőeljárásban elítélt katona [Btk. 122. § (1) bek] ügyében a bv. bírói feladatokat a megyei (fővárosi) bíróság elnöke által kijelölt katonai bíró látja el [Bv. tvr. 6. § (2) bek.]. A Be. 590. § (1) bekezdésének első tétele szerint a büntetések és az intézkedések végrehajtása, valamint a rendbíróság, a rendbíróság helyébe lépő elzárás és az államot illető bűnügyi költség behajtása végett az a bíróság intézkedik, amelynek az eljárásában az végrehajthatóvá válik. Az intézetről kiállított értesítőlapok gyűjtőjegyzékkel kerülnek a bírósági bv. csoporthoz, amelyet a bv. előadó ellenőriz. A bv. bíró az észlelt hiányok pótlására felhívja az értesítést kiállító bíróságot.²³⁹

A bv. bíró megvizsgálja az értesítőlap és a rendelkezésre álló egyéb iratok alapján, hogy nem áll-e fenn a szabadságvesztés végrehajtását kizáró ok (Btk. 66. §), az előzetes fogvatartásban, illetőleg házi őrizetben töltött idővel nem töltötte-e ki az elítélt a szabadságvesztés büntetést, az így kitöltött időre figyelemmel sor kerülhet-e a feltételes szabadságra bocsátásra, fiatalokú elítélt betöltötte-e a 21. életévét [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 1–39. §-ai].²⁴⁰

Ha a bv. bíró azt állapítja meg, hogy nincs akadálya a szabadságvesztés végrehajtásának, felhívja az elítéltet annak megkezdésére. A felhívásnak tartalmaznia kell, hogy melyik bv. intézetben, milyen időpontban jelenjen meg. Ezt a határnapot előzetesen a bv. intézettel egyeztetni. A felhívásnak továbbá tartalmaznia kell a tájékoztatást arról, hogy nem bocsátható feltételes szabadságra, aki a szabadságvesztés letöltését önhibájából nem kezdte meg. Ha az

²³⁶Vókó György: *Magyar bv. jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2000, 427 o.

²³⁷Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

²³⁸Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

²³⁹Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

²⁴⁰Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

elítelt szabályszerűen kézbesített felhívás ellenére nem jelent meg a bv. intézetben, a bv. bíró haladéktalanul intézkedik az elővezetés iránt.²⁴¹

Ha az elítelt a felhívást a kézbesítés kétszeri megkísérlése után sem vette át, illetőleg a megjelölt címen ismeretlen, vagy onnan ismeretlen helyre távozott, a Be. 590. § (3) bekezdése és a Bv. tvr. 6/A. § (1) bekezdés *d*) pontja alapján a bv. bíró intézkedik az elítelt tartózkodási helyének felkutatása iránt, ennek megállapítása érdekében lakcímfelügyelést rendelhet el. Amennyiben az állapítható meg, hogy az elítelt a szabadságvesztés végrehajtásának megghiúsítása céljából megszökött, elrejtőzött, a bv. bíró az elítelt körözését elfogatóparancs kibocsátásával rendeli el.

Nem csak a szabadságvesztés megkezdése során van ilyen hatásköre a bv. bírónak.²⁴²

E rendelkezéseket a közérdekű munka és a pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés, valamint a bíróság által elrendelt pártfogó felügyelet végrehajtása során is alkalmazni kell [2007. évi CLXII. tv. 24. §, 2009. évi CXLIX. tv. 120. § (5) bek. a) pont.]²⁴³

Elhangzott gyakorló legfőbb ügyészségi ügyész véleményeként, hogy a gyakorlat korántsem egységes²⁴⁴. A Bírósági Határozatokban [BH] olyan eseti döntés is megjelent, amely szerint a bv. bírói meghallgatás során a Be. különleges eljárásokra vonatkozó szabályai nem alkalmazhatók, illetőleg a Be. szabályai a bv. bírói eljárásra csak tárgyalás esetében irányadók.²⁴⁵

Bizonyítékul említendő, annak nyomatékos alátámasztására szolgáló specialitás továbbá még az is, hogy amíg a Be. különleges eljárásai körében a **meghallgatás csak lehetőség**, erre utal a törvény szövegében szereplő „szükség esetén” kitétel, *addig a bv. bírói eljárásban a meghallgatás minden esetben kötelező*, attól a bíró nem tekinthet el.

Előbbi fejezetekben részletes képet árnyaltam az Európában létező, a büntetés-végrehajtás és a bírói szervezet két jellemző viszonyára:

1. a büntetés végrehajtás független a bíróságoktól
2. a büntetés-végrehajtás felett bírói felügyeletet gyakorolnak.

Temészetesen a két fő kategórián belül számtalan variációs lehetőséget alkalmaznak.

„1963-ban kikerült az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alól a büntetés-végrehajtás, és helyébe a megyei bíróság elnöke által kijelölt bíró került, akinek azonban csak egyetlen feladata volt: a feltételes szabadság ügyében való döntés.

Az 1979-es szabályozás ezt a jogkört kiterjesztette, de a szabályozás még így is erőteljesen hiányos volt, hiszen hiányoztak a büntető-eljárási garanciák, az eljárás funkciók összemosódtak, hiányzott a tárgyalás nyilvánossága és a jogorvoslati lehetőség. Ahogyan az

²⁴¹ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

²⁴² A Bv. tvr. 6/A. § (1) bekezdése szerint „Abv. bíró a büntetés, illetve a kényszergyógykezelés végrehajtása érdekében lakcímfelügyelést, illetve körözést rendelhet el, illetőleg elfogatóparancsot bocsáthat ki annak az ismeretlen helyen tartózkodó elítéltnak, illetőleg a kényszergyógykezeltnek a felkutatása érdekében, aki

- a) a bv. intézetből megszökött,
- b) a bv. intézetből, a javítóintézetből engedély nélkül távozott,
- c) a bv. intézetből, a javítóintézetből engedéllyel távozott, de jogellenesen nem tért vissza,
- d) a jogerősen kiszabott közérdekű munka, illetve szabadságvesztés büntetésének letöltését nem kezdte meg,
- e) a jogerősen elrendelt kényszergyógykezelés végrehajtását nem kezdte meg.

(2) A körözést határozattal kell elrendelni. A határozatot meg kell küldeni a személy- és tárgykörözésről szóló törvényben meghatározott rendőrkapitánysághoz.

(3) A körözést vissza kell vonni, mihelyt elrendelésének oka megszűnt. A körözést az elrendelő bv. bíró vonja vissza határozattal, amelyet meg kell küldeni a (2) bekezdés szerinti rendőrkapitánysághoz.”

²⁴³ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

²⁴⁴ Szűcs András: *Jogállami kritériumok a bv. bírói eljárásában* Rendészeti Szemle, 2010/1, 59.o

²⁴⁵ BH. 1996/631.

ismeretes, a bíróság döntési tereumát a mindenkori Büntető Törvénykönyv szankció-rendszere határozza meg elsődlegesen, s emellett a Büntető Törvénykönyv általános cél tételezése az irányadó. Ezek végrehajtása keretében a bv. bíró arról dönt, hogy az elítélt speciálprevenziós alapon szabadítható-e vagy sem.²⁴⁶

Gözödi Nagy Eszter²⁴⁷ az 1979-es szabályozásból két nagy következtetést von le: 1. a bíró feladata nem terjed ki a büntetés-végrehajtás feletti felügyeletre; 2. tevékenységi köre vegyes-igazgatási-bírói jellegű.

„A rendeltetése elsősorban az, hogy a büntetés-végrehajtási bíró az ítéelő bíróság határozatában megállapított büntetést és vagy intézkedést a végrehajtás menetében a büntetés céljának megfelelően alakítsa, s nem az, hogy a büntetés-végrehajtási folyamat felügyelője legyen.

A büntetés-végrehajtási bíró mozgástere erőteljesen tapad az alapítélethez, nincs lehetősége véglegesen csökkenteni a büntetés mértékét vagy enyhébb szankció alkalmazására - csak feltételesen teheti meg mindkettőt.

Az 1979-es szabályozás szerint a büntetés-végrehajtási bíró eljárása nem volt szerves része a büntetés-végrehajtás menetének az nem jelentett sem irányítást, sem felügyeletet vagy ellenőrzést, s nem terjedt ki a nevelési programok kialakítására és megvalósítására.

Az 1980-as évek végén az emberi jogok előtérbe kerülése és az uniós csatlakozás kívánalma teremtett alkalmat a büntetés-végrehajtás ügyeinek átgondolására, s ennek megfelelően 1990-ben az Igazságügyi Minisztérium előkódifikációs munkabizottságot állított fel.

Az 1987-es novella alapján már változott a helyzet, s a javító-nevelő munkánál a büntetés-végrehajtási bíró határozata már kiegészítette az ítélező bíróság határozatát, s a büntetés kiszabás így a bv. bíró döntésével vált befejezetté, teljessé. Az 1993. évi III. büntetés-végrehajtási novella már megengedte a fellebbezést az elítéltnak a magánelzárás elrendelése ellen vagyis elismerte a bv. bíróhoz való közvetlen fordulás jogát, s így a büntetés-végrehajtási bíró „bejutott” a büntetés-végrehajtás területére. Fontos azonban kiemelni, hogy még mindig nem kapott érdemi jogosultságokat a büntetés-végrehajtási intézetek működése feletti kontroll megvalósítására, csak a fogvatartott szabadságjoga érdekében léphetett fel, azonban ennek is van jelentősége: a kontroll lehetősége arra sarkallja a büntetés-végrehajtási alkalmazottakat, hogy a fegyelmi büntetéseket megfontoltabban alkalmazzák, szabják ki. A bv. bíró, az eddigi szabályozások alapján inkább hivatalnok, mint valódi bírói funkciót betöltő személy volt, csak formálisan kötődött a bírói karhoz.”

1999. november havában a szerző úgy véli, hogy „máig tisztázatlan kérdés: mire való valójában a bv. bíró? Mi a valódi feladata? A büntetés-végrehajtás alaki felügyelete, vagyis az ügyész ténykedése feletti revízió, vagy az ügyész feletti fórumként fogható fel szerepe? Szintén kérdésként merül fel, hogy mire terjed ki jogköre a büntetés-végrehajtási apparátus tevékenységét illetően? Ügydöntő főszemély vagy csak közreműködő szerepe van - minden kérdésben határozhat, vagy csupán egyes kérdésekbe, s ha ez utóbbi igaz, melyek ezek a kérdések? Csak külső formális ellenőrzést gyakorol a büntetés-végrehajtás felett vagy széles körűen beleavatkozhat a büntetés-végrehajtás folyamatába?”

A bv. bíró előtti eljárás nem homogén.²⁴⁸

²⁴⁶ Gözödi Nagy Eszter: *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák- A büntetés végrehajtás külső kontrollja*. Collega 11/1999. 10-13.o.

²⁴⁷ Gözödi Nagy Eszter: *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák- A büntetés végrehajtás külső kontrollja*. Collega 11/1999. 10-13.o.

²⁴⁸ A hatályos szabályozás szerint a büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe az alábbiak tartoznak:

- a szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása,
- a un. enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása,
- a magánelzárás fenyítés elleni fellebbezés elbírálása,
- a feltételes szabadságra bocsátásról, illetve annak megszüntetéséről határozat hozatala,
- a közérdekű munka végrehajtásával, szabadságvesztés-büntetésre történő átváltoztatásával kapcsolatos döntés,

A harmadik büntetés-végrehajtási novella radikális változást hozott, mindent megtett a bv. bíró egyenjogúsítása érdekében. A bv. bírót ügydöntő, törvénykező személlyé tette, s az eljárást körülbástyázta a tisztességes eljárás bizonyítékaival: a kontradikció megvalósításával és a teljes körű fellebbezés garanciájával.²⁴⁹

3.2. Ügyészi törvényességi felügyelet

„Az ügyészségeknek fennállásuk óta fontos feladatuk volt a meghatározott fogvatartások elrendelése, azok felügyelete és az utóbbival összefüggésben a fogvatartottak jogorvoslatainak elbírálása. Alkotmányunk (írja a szerző 1999.-ben) 51.§ (2) bekezdése értelmében az ügyészség felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. E felügyelet fontos sajátossága, hogy kizárólag büntetőjogi rendelkezés alapján hozott határozathoz, illetve annak végrehajtásához kapcsolódik. A felügyelet tárgya a fő- és mellékbüntetések foganatosítására a fogvatartó intézetekben az őrizet, az előzetes letartóztatás foganatosítására, valamint az ideiglenes kényszergyógykezelésre, az utógondozásra, valamint a bűnügyi nyilvántartásra vonatkozó rendelkezések végrehajtása.

Az ügyész a büntetés-végrehajtás törvényességének felügyelete során bármely időpontban ellenőrizheti a büntetés-végrehajtási intézetben és rendőrségi fogdában az őrizet, az előzetes letartóztatás és a szabadságvesztés végrehajtásának, a fogva tartás körülményeinek a törvényességét. Megtekintheti a fogvatartási iratokat, ellenőrizheti az illetékes szerveknél a büntetések és intézkedések végrehajtására vonatkozó jogszabályok megtartását, így különösen a közérdekű munka, a pénzbüntetés, a mellékbüntetések, a kényszergyógykezelés, továbbá a feltételes szabadságra bocsátás és az utógondozás, valamint a bűnügyi nyilvántartás törvényességét. Az elítélteket és a letartóztatottakat meghallgatja, illetve felülvizsgálhatja a büntető ügyben hozott határozatok végrehajtásával kapcsolatos panaszokat. A feladat céljára tekintettel a törvény biztosítja az ügyész számára a vizsgálat, a meghallgatás jogát, az intézkedési és a rendelkezési jogot. A büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyelet feltételezi a rendszeres, de soron kívüli, szükség szerint azonnali ellenőrzést, adott esetben haladéktalan jogi intézkedési, indítványozói jogosultságot. Az ügyész tehát sajátos eszközeivel, módszereivel segíti, hogy a büntetések és intézkedések, a büntető-végrehajtással foglalkozó szervek által foganatosított jogkorlátozásokat a törvények és más jogszabályok előírásainak megfelelően hajtsák végre.²⁵⁰

Székely István János feldolgozta a 2010. évi Büntetés-végrehajtási Törvényességi Felügyeleti és Jogvédelmi Önálló Osztály vizsgálati tapasztalatokat összegző jelentését, közzétéve, gyakorlati esetek révén érzékeltetve a fogvatartottak és hozzátartozóik legkülönbözőbb sérelmekre vonatkozó beadványaikat. Ellemzése kitér a bizonyítás nehézségére, a 2008. évben megugrott valós vagy vélt sérelmek előterjesztésének tényére, majd az azt követő csökkenési tendenciára.²⁵¹

-a pártfogó felügyelettel kapcsolatos eljárás,

- a fiatalok körében a javítóintézetből történő elbocsátás, illetve ezen intézkedés folytatása.

A fenti felsorolásból is látható, hogy a bíró nem a büntetés-végrehajtás felügyelője, inkább olyan személy aki jogosult az ítélkezési bíróság által elrendelt szankciót a végrehajtás menetében a törvény keretei között alakítani. A módosítás következtében a bv. bíró eljárása formalizáltabb lett, jobban közelít a kontradiktórius perhez, így például a bizonyítás felvétele esetén az ügyész és a védő is jelen lehet.

²⁴⁹ Gőzödi Nagy Eszter: *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák- A büntetés végrehajtás külső kontrollja.* Collega 11/1999. 10-13.o.

²⁵⁰ Gőzödi Nagy Eszter: *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák- A büntetés végrehajtás külső kontrollja.* Collega 11/1999. 10-13.o.

²⁵¹ Székely István János: *A fogvatartottakkal való bánásmód törvényessége- Egy ügyészi vizsgálat margójára.* Börtönügyi Szemle. 2011. 3. sz. 13.-32.o.

Vókó György – aki a hazai büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyészi tevékenység országos szakmai irányítója, egyben az ügyészség ezen szakterületi tevékenységének tudományos megalapozója és továbbfejlesztője – számos kutatásában elvi érveléssel határozta meg az ügyészi felügyelet lényegét. E szerint a büntetés végrehajtás törvényességi felügyelete két oldalról közelíthető meg. Egyrészt érvényt kell szerezni a fogva tartottak jogainak, hogy sajátos helyzetükben ne érje őket több hátrány, mint amit a törvény előír; másrészt gondoskodni kell a többi ember, a társadalom jogainak védelméről azáltal, hogy akit elítéltek, azon valóban hajtsák végre az ítéletet. Fontos követelmény az is, hogy ne maradjon el egyetlen büntetés, illetve büntetőjogi intézkedés végrehajtása sem, mert különben az egész büntetőeljárás célját és értelmét veszti. Az ügyészi törvényességi felügyelet a fogva tartottak jogi helyzetének védelméhez, a jogérvényesüléshez járul hozzá ellenőrzéseivel, tényfeltárásaival, vizsgálataival és más felügyeleti jogosítványai gyakorlásával az állam büntetőhatalmi igényének alkotmányos, törvényes keretek között tartását segítve.

Az ügyészi felügyelet célját Vókó György a büntetőhatározat törvényes végrehajtásának elősegítésében határozza meg, de további célként jelöli meg annak előmozdítását is, hogy az adott büntetés vagy intézkedés betöltse rendeltetését.²⁵²

A büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyelet feltételezi a rendszeres ellenőrzést, vizsgálatot, az azonnali jogi intézkedési jogosultságot, továbbá minden bűnüldöző, igazságszolgáltató, végrehajtó, igazságügyi igazgatási szerv irányába az indítványozási jogosultságot. Ezek együttes megléte biztosíthatja a törvényességi felügyelet elvárható funkcionálását.²⁵³

Lajtár István doktori értekezésében véleménye szerint a büntetés-végrehajtás törvényessége feletti ügyészi felügyeleti tevékenység az elmúlt másfél évtizedben megszületett új törvények és más jogszabályi rendelkezések által előírt feladatok, valamint a fokozódó nemzetközi figyelem és elvárás folytán jelentős változásokon ment keresztül. Az ügyészség ezen szakterületi munkája egyre erősödő nemzetközi szakmai és sajtónyilvánosságot kapott. Az emberi és állampolgári jogok biztosítása, valamint a szankciók tartalmát képező jogkorlátozás törvényes végrehajtása iránti fokozódó jogállami igény – hazánk európai uniós csatlakozására is figyelemmel – indokoltá tette ezen ügyészi tevékenység hatékonyságának növelését. A büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyelet mára már sokkal szélesebb területeket ölel fel, mint a büntetőjogi szankciók, a büntető eljárásjogi kényszerintézkedések végrehajtásának köre. Ezen ügyészi tevékenység nemzetközi vonatkozásai mellett egyre jobban felerősödött és hangsúlyt kapott az emberi jogvédelmi szerepkör. Ez a felismerés tükröződik immár a szakterületi ügyészek elnevezésében is.²⁵⁴

3.3. Az ombudsman

Hazánkban - az ombudsman intézményének alkotmányos szabályozása folytán - kifejezetten a büntetés-végrehajtásra szakosított állampolgári biztosa nem működik, de az emberi jogok biztosítása területén kiegészítő, helyettesítő jogvédelmet gyakorol. Az ombudsman feladatkörébe tartozik ugyanis, hogy az alkotmányos jogokkal kapcsolatban tudomására jutott visszasságokat kivizsgálja vagy kivizgáltassa, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedést kezdeményezzen. Ha szükségesnek ítéli ellenőrzést tart, vizsgálatot kezdeményez az érintett hatóságnál, de tevékenysége nem minősíthető törvényességi felügyeleti eljárásnak valójában, mivel eljárásának nincs általában jogi konzekvenciája, noha beszámolási kötele-

²⁵²Vókó György: *Magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2004.*, 412 .o.

²⁵³Vókó György: *Az ügyész szerepe a büntetőfelelősségre vonás folyamatának teljessé tételében.* Legfőbb Ügyészség Titkársága, Budapest, 1994., 4. o

²⁵⁴Lajtár István: *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai,* Doktori értekezés 2008. 98 .o.

zettségéből adódóan az ország közvéleménye értesülhet az általa észleltekről, s tevékenysége, vagy annak lehetősége visszatartó erőt képvisel a jogsértésekkel szemben.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa 1997-ben a büntetés-végrehajtási szerveknél végzett, hivatalból indított vizsgálatokról szóló jelentésében, mely elsősorban a szolgálatot teljesítő hivatásos személyek emberi jogi helyzetét vizsgálja, az alábbiakat szögezi le: a hatóságok képviselőinek emberi jogi helyzete kihat illetve visszahat ügyfeleikre. Az 1996. évi teljesítményről szóló kiadvány szerint: „Ha az eljáró hatóság tagjai a hierarchikus rendszerben kiszolgáltatottak, akkor ennek megfelelően viselkednek azokkal szemben, akiknek ügyeiben eljárnak, akikről gondoskodni kötelesek, akikről - hatalmi helyzetüknél fogva - döntéseket hoznak.” A jelentés a börtönélet nagyon fontos momentumát ragadja meg - a rabok és fogvatartók közötti hierarchikus viszonyt, s ennek kapcsán felhívja a figyelmet arra, hogy nem csak az elítéltek emberi jogai korlátozottak az eljárás során, de sok esetben - éppen a börtön totalitásából és sokszor az anyagi nehézségekből fakadóan - az őrzőiké is.

Az idézetet fontosnak tartom abból a szempontból is, hogy egy alapvető emberi tulajdonságot - ha nem is éppen pozitívat - emel ki, jelesen azt, hogy az ember hajlamos, különösen egy ilyen külvilágtól elzárt helyen mint, a büntetés-végrehajtási intézet azt a bánásmódot alkalmazni az alárendeltjeivel szemben, mint amit vele szemben gyakorolnak. Így, még ha paradoxonnak is tűnik, a rabok mindennapjain, és emberi jogainak gyakorlati érvényesülésén sokat javíthat, ha a hivatásos büntetés-végrehajtási személyzet jogai is érvényre jutnak, s azokra tekintettel vannak mind a szabályozás mind a gyakorlati megvalósítás során.

Az ombudsman számos panaszt bírál el, mely a különböző büntetés-végrehajtási intézetből érkezik. Több panasz érkezik évente a Szegedi Fegyház és Börtönből. A panaszok elbírálása során a biztos helyettese megállapította, hogy „a börtön- és fegyházfokozatba tartozó elítéltek elkülönítése nincs megoldva, a gyógyító-nevelő csoportba tartozók a fegyháziakkal együtt vannak elhelyezve, a börtönfokozatúaknál munkaszüneti napokon 14 órától zárva tartják a zárkákat, gyakran elmarad a séta, minimális a munkáltatás és a sportolási lehetőség”. Mindezen kívül az intézet házirendje is hiányosnak találtatott a vizsgálat során, hiányzott ugyanis belőle a kérelmek és panaszok előterjesztésének rendje, az elítéltek tartózkodására szolgáló helyiségek használatának rendje, s nem rendelkezik külön az egyes végrehajtást fokozatokban tartozók napirendjéről.

Gyakran fény derül a vizsgálatok során arra is, hogy az elítéltek olyan kérelmét, amelynek eldöntése a parancsnokok mérlegelési jogkörébe tartozik, indokolás nélkül utasítják el.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa ajánlásaival tehát a gyakorlatban is hozzájárul a fogvatartottak emberi jogainak érvényre juttatásához, ezt példázza a Szegedi Fegyház és Börtön vizsgálata során feltárt visszasságok kapcsán megfogalmazott felhívások, s az a tény, hogy az intézet parancsnoka minden egyes felhívásnak eleget tett, pótolta az észlelt hiányosságokat, és az anyagi eredetű problémák (elkülönítés hiánya, zsúfolt zárkák és betegszobák, gyógyszerellátás akadozása) esetén a szűkös keret ellenére a lehető legteljesebb érvényre próbálta juttatni e jogokat.²⁵⁵

3.4. A magyar büntetés-végrehajtás társadalmi ellenőrzése

„A büntetés-végrehajtás területén is egyre erőteljesebben jelentkezik a feladatok eredményes megoldása érdekében a társadalmi erő bevonásának és segítségének igénye. A hazai büntető igazságszolgáltatási rendszernek azonban még számos tennivalója van a nyilvánosság, a társadalmi szervezetek felé való nyitás terén. A közeljövő egyik fontos feladata a társadalom ellenőrző szerepének növelése, a büntetés-végrehajtás társadalmi felügyeletének hazai

---

²⁵⁵ Gőzödi Nagy Eszter: *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák- A büntetés végrehajtás külső kontrollja*. Collega 11/1999. 10-13. o.

bevezetése. A társadalmi felügyelet kétségkívül hathatós segítséget nyújthatna a végrehajtási intézetek működése törvényessége és célszerűsége javításában, de jelentős szerepet játszana a büntetés-végrehajtás mindkét oldala és a társadalom közötti kapcsolatok fejlesztésében is.

A korábbi magyar szabályozás - a Csemegi-kódex - ismerte a társadalmi felügyelet intézményét, s ez az európai szabályozásnak is sok helyen része. A felügyelő bizottságok európai szabályozására általában jellemző, hogy a büntetés-végrehajtási törvény szabályozza működésüket, s hogy a bizottságok nem panasz-bizottságok, tehát nem rendelkeznek döntési jogkörrel ilyen kérdésekben. Az ilyen bizottságok elsődleges szerepe, hogy jelezzenek a felettes szerveknek, ha törvényt sértést vagy a panaszok elszaporodását észlelik. A bizottságok fontos szerepet vállalhatnak a reszocializációban, illetve a büntetés-végrehajtás intézetek nevelő munkájában is.²⁵⁶

A hatályos jogszabályi rendelkezések körében a Bv. tv. 3. §-a kimondja, hogy a büntetések és az intézkedések foganatosításában – azok eltérő jellegéből következően – különböző szervek vesznek részt, a végrehajtás a bíróság, a büntetés végrehajtási szervezet, a rendőrség, valamint a törvényben meghatározott más szervek feladata. A büntetés-végrehajtási feladatok teljesítésében – jogszabályban meghatározottak szerint – az állami szervek közreműködnek. Egyes büntetések, illetve intézkedések sajátosságai azonban a végrehajtásban egyéb szervek közreműködését is szükségessé teszik, amelyek ezáltal elősegítik a végrehajtó szerv munkáját. A büntetés végrehajtási szervezet a büntetés-végrehajtás feladatainak segítése érdekében más, nem állami szervezetekkel és magánszemélyekkel is együttműködik.²⁵⁷

A Bv. Szervezeti törvény 13. §-ának (1) bekezdése rögzíti, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet a jogszabályok keretei között együttműködik a fogva tartás körülményeinek figyelemmel kísérésére a szabadulás után a társadalomba való beilleszkedés elősegítésére, a karitatív tevékenység végzésére, továbbá az egyéb büntetés-végrehajtási feladatok segítésére alakult börtönmissziókkal és társadalmi szervezetekkel, az ilyen tevékenységet ellátó egyházakkal, alapítványokkal és személyekkel.

Az együttműködés célja tehát a büntetés-végrehajtási szervezet feladatainak a segítése, amely a fogva tartottak anyagi segítésében, lelki gondozásában, a szabadulás után a társadalom életébe való beilleszkedés elősegítésében nyilvánulhat meg.

Hasonló rendelkezést tartalmaz az Rtv. 2. §-a (2) bekezdésének a) pontja, amikor azt hangsúlyozza, hogy a rendőrség a feladatának ellátása során együttműködik az állami és a helyi önkormányzati szervekkel, a társadalmi és a gazdálkodó szervezetekkel, az állampolgárokkal és azok közösségeivel. A jogalkotó ezzel is hangsúlyozni kívánta, hogy a rendőri működés eredményességének alapvető feltétele a társadalom tagjaival és különböző szerveivel való aktív, együttműködésre épülő kapcsolat kialakítása és fenntartása. E követelményt, mint működési alapvetet fogalmazta meg a törvény, amikor a lakossággal és annak szervezeteivel történő együttműködésről rendelkezett.

A Bv. Szabályzat – a Bv. Szervezeti törvény 13. §-ának (1) bekezdésében foglaltakra figyelemmel – előírja, hogy a büntetés-végrehajtási feladatok teljesítését segítő börtönmissziók, egyházak, társadalmi szervezetek, alapítványok, illetve személyek e tevékenységüket a vonatkozó jogszabályok és a büntetés-végrehajtási szervezettel kötött együttműködési megállapodás keretében végzik. Együttműködési megállapodás kötésére az intézet parancsnoka, igazgatója, főigazgató főorvosa, ha pedig az együttműködés több intézetre is kiterjed, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka jogosult. A parancsnok által kötött együttműködési megállapodásról az országos parancsnokot tájékoztatni kell. Az együttműködés kétoldalú kötelezettségvállalás, ezért a Bv. Szervezeti törvény kimondja, hogy

---

²⁵⁶ Gözödi Nagy Eszter: *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák- A büntetés végrehajtás külső kontrollja*. *Collega* 11/1999. 10-13.o.

²⁵⁷ Bv. tv. 20. § (2) bekezdés.

amennyiben az együttműködéssel érintett alapítvány stb. a büntetés végrehajtási szervezet rendjére és biztonságára vonatkozó szabályokat vagy az együttműködési megállapodásban foglaltakat megszegi, a büntetés-végrehajtási szervezet az együttműködést megszüntetheti.²⁵⁸ Ezzel összefüggésben a Bv. Szabályzat akként rendelkezik, hogy amennyiben a büntetés-végrehajtási feladatok teljesítését segítőszervezetek, illetve személyek tevékenysége jogszabálysértő vagy nem felel meg az együttműködési megállapodásban foglaltaknak, a megállapodást a büntetés-végrehajtási szerv részéről megkötő személy megszüntetheti, továbbá a parancsnok az érintett szervezetek képviselőinek vagy az érintett személynek az intézetbe történő belépését megtilthatja. Az együttműködés megszüntetéséről és az intézetbe történő belépés megtiltásáról az adott szervezetet vagy személyt értesíteni kell. Ha a döntést a parancsnok hozta, erről az országos parancsnokot haladéktalanul köteles tájékoztatni. Hangsúlyozandó, hogy ezek a szervezetek és személyek tevékenységüket csak a vonatkozó jogszabályok és a büntetés-végrehajtási szervezettel kötött együttműködési megállapodás keretei között végezhetik.

Lajtár István doktori értekezésében és amint arra a jogalkalmazási munkája során már több ízben is rámutatott –, az együttműködés módját és kereteit sem törvény, sem más jogszabály nem rendezi. Fontosnak tartja leszögezni, hogy szükségesnek találja jogszabályban rögzíteni például a megbízatás tartalmát, megszűnésének feltételeit, továbbá az esetleges visszaélések jogkövetkezményeit (büntető, fegyelmi, kártérítési stb.). Véleménye szerint szabályozást igényelne a látogatás gyakorisága, a fogva tartottakkal való kapcsolattartás módja, az iratbetekintés kérdése, titokvédelmi előírások, a személyiségi jogok védelme, a fogva tartás helyére belépés, ott-tartózkodás, a jogosultság igazolásának módja és formája. Kifejti, hogy mindez a gyakorlatban számos probléma forrásává vált és komoly jogértelmezési vitákat is generált.

3.5.. Nemzetközi kontroll

A szakirodalomban uralkodó nézet, hogy a jogállami integráció követelményének megfelelően a büntetés végrehajtást övező garancia- és kontrollrendszernek a belső, úgynevezett államon belüli, nemzeti ellenőrző mechanizmusok mellett fontos és szerves részét képezi az államok „feletti” nemzetközi – kötelezettségvállaláson alapuló – univerzális (az ENSZ égisze alatt működtetett), illetve regionális (európai) ellenőrzés is. A teljesség igénye nélkül szükséges hangsúlyozni az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát, valamint a „Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések és bánásmód elleni” Nemzetközi Egyezményt és ezeken alapuló szervezetek ellenőrzéseinek megállapításait.

Vókó György átfogóan szemlélteti ezt a területet. A CPT jelentéseiből és ajánlásaiból kitűnően különösen a következő fő területekre tér ki. Figyelmet fordít minden olyan állításra, amely a fogva tartottakkal való rossz bánásmóddal kapcsolatos, megfigyelik az intézményen belül uralkodó légkört („the prevailing climate within an establishment”), fontosnak tartják a személyzet és a fogvatartottak közötti konstruktív légkört, a megfelelő kommunikációt (a konfrontáció helyett). Különösen releváns a CPT mandátuma szempontjából a túlzásfoltosság kérdése. Leszögeznek, hogy már a túlzásfoltosság egy bizonyos szintje önmagában is megvalósíthatja az embertelen és megalázó bánásmódot. Döntő fontosságúak a fogva tartottak számára biztosított programok, tevékenységek (munka, tanulás, sport), fontos a zárkán kívül töltött idő, különösen az előzetesen letartóztatottakat fogvatartó intézményekben. Kiemelt jelentőségű a szabad levegőn tartózkodás, kivétel nélkül valamennyi fogva tartott tekintetében. Hasonló jelentőségű a megfelelő higiénés követelmények vizsgálata, a fürdési és

²⁵⁸269Bv. Szabályzat 5. §. és Bv. Szervezeti törvény 13. § (1) bekezdés

toalett-használati lehetőségek elérhetőségét nézik. A külvilággal való jó kapcsolattartást, a családdal, barátokkal való levelezés, telefonálás, látogatások rugalmas rendszerét követelik meg. Külön figyelmet fordítanak a sajátos csoportok problémáira, úgy mint a nők, a fiatalok és a külföldiek. Ellenőrzik a fogva tartottakkal szemben alkalmazott kényszerítő eszközök használatát, az azt követő orvosi vizsgálat elvégzését és mindezek dokumentálását. Fontos a hatékony jogorvoslat, a kérelem előterjesztésének lehetőséget biztosítani független hatósághoz. Továbbá a rendszeres látogatások, ellenőrzések független hatóság által, fontos érdek, hogy a fegyelmi eljárás megfelelően szabályozott legyen. Külön figyelmet fordítanak a veszélyes fogva tartottakra, a magánelzárás fenytés hatálya alatt állókra, a fogva tartottak közötti erőszak jelenségére, a különleges biztonságú körletekre („high security units”), az életfogytig tartó és a hosszú tartamú szabadságvesztést töltőkre, kiemelt vizsgálati terület a fiatalok bebörtönzöttek helyzetének vizsgálata, átfogóan vizsgálja a CPT az egészségügyi szolgáltatásokat, az ahhoz való hozzáférés lehetőségét, beleértve az orvoshoz jutást, a megfelelő ellátást, a prevenciót (ideértve a szűrővizsgálatok kérdését, az öngyilkosság és az erőszak megelőzését), a szakmai függetlenséget, a CPT hangsúlyozza a személyzet képzésének kiemelt fontosságát, a tréningek szervezését a kommunikációs képességek fejlesztésére, mely az emberi méltóság tiszteletén alapul.

A felsorolás a teljesség igénye nélkül készült a további megszorítással, hogy csak a büntetés-végrehajtást érintő területekre terjed ki (nem érinti a rendőrségi fogdákat, a fiatalok javítóintézetét, a polgári egészségügyi intézményeket, amelyeknél szintén figyelembe kell venni az európai büntetés-végrehajtási szabályokról szóló ajánlást). A CPT az Európai Emberi Jogi Bíróság eset értelmezéseiből, illetve a gyakorlati tapasztalataiból indul ki.²⁵⁹

Magyarországon 1994. november 1-14. között tett látogatást a Kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére létrehozott Európai Bizottság (CPT). „A bizottság látogatása során, valamint a Kormányhoz eljuttatott jelentésében is hangsúlyozta, hogy a büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyeletet ellátó ügyészek rendszeres ellenőrzése a fogvatartó szerveknél jelentősen hozzájárulhat a bántalmazás megelőzéséhez, ezért azt javasolta, hogy az ügyészség a jövőben az eddiginél még nagyobb figyelmet fordítson a kínzás, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére.”

---

²⁵⁹ Vókó György: *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*. MTA Értekezés 2010. 381.o.

4. A bv. bíró döntési jogköre

A joghátrányok érvényesítését és a reszocializációt tartotta a szabadságvesztés céljának a Bv. Kódex korábbi megfogalmazása. Az új szabályozás az elítéltek társadalomba való be- illetve visszailleszkedését tűzi célul, külön hangsúlyt fektetve a speciális egészségügyi, gyógyító és rehabilitációs programokon való részvétel elősegítése.²⁶⁰

A bv. bíró hatáskörét a Bv. Kódex I. részének II. fejezete tartalmazza, amelynek címe „*A bíróság bv. feladatai*”.

A Bv. Kódex többi 9 fejezete, melyek a II. és III. részben nyertek elhelyezést, az egyes büntetések és intézkedések végrehajtását szabályozzák. Tehát maga a törvényi szabályozás is egyértelműen elkülöníti, mi az, ami bírói tevékenység, s mi az, ami büntetés-végrehajtási.

A bv. bíró döntési jogköre

1. A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása [Btk. 46. §, Bv. Kódex 7. §, 28./A §, Bv. Szabályzat 194. §, 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet (továbbiakban: IM rendelet) 49. §],
2. enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása [Bv. Kódex 7/A. §, 28./B §, Bv. Szabályzat 167-169. §-ai; IM rendelet 51. §,
3. magánelzárás fenyítés elleni fellebbezés elbírálása [Bv. Kódex 7/B. §, 43. § (4) bek., 121. § (3) bek., 11/1996. (X. 15.) IM rendelet 23. §, 31. § (2) bek., 34. §, IM rendelet 52. §],
4. feltételes szabadságra bocsátás [Btk. 47. §, Bv. Kódex 8. §, Bv. Szabályzat 198-199. §, IM rendelet 40. §],
5. feltételes szabadságból kizárása a szabadságvesztés letöltését önhibájából meg nem kezdőnek [Btk. 47. § (4) bek. e) pont, Bv. tvr. 17. §],
6. a feltételes szabadság megszüntetése [Btk. 47. § (4) bek., Bv. Kódex 8. §, IM rendelet 40. §],
7. az elítélt sajtó útján történő nyilatkozattételét, illetve annak közzétételét [Bv. Kódex 9/A. §] megtagadó határozat elleni fellebbezés elbírálása, közérdekű munka végrehajtásának helyéül munkahely kijelölése [Bv. Kódex 60. § (1) bek.],
8. más munkahely kijelölése a közérdekű munka végrehajtására [Bv. Kódex 10. §, 60. § (2) bek., IM rendelet 69. §],
9. közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása [Bv. Kódex 65. § (2) bek., 66. § (1) bek.],
10. közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre [Btk. 50. § (1)-(2) bek., Bv. Kódex 11/A. §, IM rendelet 70-71. §],
11. halasztás a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés megkezdésére [Bv. Kódex 11/A. § (6) bek., 65. § (1) bek.],
12. a közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása [Bv. Kódex 11. §, 66. § (3) bek., IM rendelet 72. §],
13. pártfogó felügyelet elrendelése [Btk. 48. § (3) bek., 119. §, Bv. Kódex 13. §, 17/2003. (VI. 24.) IM rendelet 20. §, IM rendelet 115-125. §],
14. pártfogó felügyelet megszüntetése [Bv. Kódex 13. § (2) bek., 100. §]
15. a bíróság határozatában előírt pártfogó felügyeleti magatartási szabályok megváltoztatása
16. [Bv. Kódex 13. § (2) bek., IM rendelet 126. §],
17. a szabadságvesztés fokozatának utólagos meghatározása fiatal korúként elítélt huszonegyedik életévét betöltő személy esetében [Btk. 111. § (4) bek., Bv. Kódex 14. §, IM rendelet 50. §],

²⁶⁰ Bv. Kódex 19. § (1), (2) bekezdés. Megállapította a 2011. évi CL. tv. 25. §

18. fiatakorú elbocsátása javítóintézetből [Btk. 118. § (3)-(4) bek., Bv. Kódex 15. §, 112. §, IM rendelet 131. §],
19. a tanulmányok folytatásának elrendelése a javítóintézetben az elítelt tizenkilencedik életévének betöltése után [Btk. 118. § (4) bek., Bv. Kódex 112/A. §],
20. ideiglenes elbocsátás megszüntetése [Btk. 118. § (4) bek., Bv. Kódex 15. §, IM rendelet 132-133. §],
21. a kiutasítás végrehajtását kizáró ok fennállásának megállapítása [2001. évi XXXIX. törvény 97. §-ával megállapított Bv. Kódex 12. § (2) bek.],
22. a kiutasítás mellékbüntetés végrehajthatóságának az ügyész indítványára, de legalább kétevenkénti megvizsgálása [Bv. Kódex 12. § (4) bek., 2001. évi XXXIX. törvény 43. § (1) bek.].

Hatáskör és illetékesség

A hatáskör megvizsgálása mellett a másik fontos első szempont abban a kérdésben dönteni, hogy van-e illetékessége a bv. bírónak az adott ügyben.

A bv. bíró illetékességét a Bv. tvr. 6. §-ának (5) bekezdése akként határozza meg, hogy **eltérő rendelkezés hiányában** annak a bv. intézetnek, illetve javítóintézetnek a helye szerint illetékes bv. bíró folytatja le az eljárást, ahol az elítelt a büntetését tölti, illetőleg ahol a javítóintézeti nevelést végrehajtják.

Az **eltérő rendelkezéseket** az egyes ügyekben a Bv. tvr. tartalmazza. Ezek a következők:

– ha a magatartási szabályok megszegése miatt a feltételes szabadság megszüntetésének lehet helye, az ügyész az elítelt tartózkodási helye szerint illetékes bv. bírónak tesz indítványt [Bv. tvr. 9. § (2) bek.];

– a közérdekű munka végrehajtására irányuló eljárást más munkahely kijelölése esetén a kijelölt munkahely szerint illetékes bv. bíró folytatja le [Bv. tvr. 10. § (2) bek.];

a közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítására a közérdekű munka végrehajtására kijelölt munkahely szerinti bv. bíró az illetékes, amennyiben a kijelölésére még nem került sor, az eljárást az elítelt lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes bv. bíró folytatja le [Bv. tvr. 11. § (2) bek.];²⁶¹

A hatáskör és illetékesség törvényi meghatározása része annak a garancia rendszernek, amely biztosítja, hogy a büntetőügyben semmilyen manipuláció ne történjen. A magyar bv. bíró hatáskörét és illetékességét a Bv. tvr. határozza meg annak ellenére, hogy a jogállami követelménynek megfelelően e hatásköri és illetékességi szabályok törvényben történő rögzítése lenne indokolt. (...) A bv. bíró nem különbírósnak, hanem az egységes bírósági szervezetbe kapcsolódó úgynevezett szakbírónak minősül, amelynek létét a hatáskörébe tartozó ügyek speciális jellege (a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódó bírói feladatok ellátása), valamint a munkavégzéshez szükséges speciális szakértelem indokolja.²⁶²

– a Bv. tvr. 11. §-ának (2) bekezdése szerinti illetékességi szabály az irányadó a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatása esetén is;

– a pártfogó felügyelet megszüntetése, valamint a bíróság határozatában előírt magatartási szabályok megváltoztatása iránt a pártfogó felügyelő a működés helye szerint illetékes bv. bírónak tesz indítványt [Bv. tvr. 13. § (2) bek.];

– a javítóintézeti nevelés folytatásának és az ideiglenes foganatba vétel elrendelésére az a bíróság illetékes, amelynek az illetékessége területén az elítelt a javítóintézeti nevelés folytatásának elrendelése iránti indítvány előterjesztése idején tartózkodott,

²⁶¹ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

²⁶² Szűcs András: Jogállami kritériumok a bv. bíró eljárásában Rendészeti Szemle, 2010/1, 65 .o.

– a kiutasítás végrehajtását kizáró ok fennállásának megállapítása, illetőleg a kiutasítás mellékbüntetés végrehajthatóságának az ügyész indítványára, de legalább kétévenkénti megvizsgálására annak az idegenrendészeti hatóságnak a területén működő bv. bírónak van illetékessége, amelynek területén az elítélt tartózkodik.

Az ügyész az elítélt, illetve felelősségre vonás hatálya alatt álló személy tartózkodási helye szerint illetékes bv. bírónak tesz indítványt.²⁶³

A Bv. tvr. és a Be. viszonya

A bv. bírói eljárások *csupán viszonylagosan önállóak a büntetőeljáráshoz képest*. A Bv. tvr. 6. §-ának (7) bekezdése szerint, amennyiben a törvényerejű rendelet vagy más jogszabály eltérően nem rendelkezik, a *bv. bíró eljárására a büntetőeljárás szabályai irányadók*. Adott esetben a Bv. tvr. alapján, a Be. gondos egybevetése után, lehet állást foglalni abban, hogy a Be. valamely rendelkezése alkalmazható-e a bv. bírói eljárásban. A Bv. tvr. többször hivatkozott rendelkezése szerint, amennyiben a törvényerejű rendelet vagy más jogszabály eltérően nem rendelkezik, a bv. bíró eljárására a büntetőeljárás szabályai – és nem nevesítve a „Büntetőeljárás törvény” különleges eljárásokra vonatkozó szabályai – az irányadók.

Érvényesül tehát a „lex specialis derogat legi generali” elve, amely szerint a Bv. tvr. speciális rendelkezései a Be. általános rendelkezéseit megelőzik. Így a bv. bíró eljárásában minden esetben kötelező az elítélt meghallgatása, amelynek azonban alaki szabályairól sem a Bv. tvr.-ben, sem egyéb jogszabályban rendelkezés nincs.

A bv. bíró tevékenységének eljárési és anyagi jogi szabályairól

A bv. bíró egyesbíróként jár el, tárgyalás tartása esetén – amint arra a Bv. Kódex novellájához fűzött miniszteri indokolás rámutat – eljárására az érintett személyek részvételére, a tárgyalás nyilvánosságára, stb. a büntetőeljárás szabályai irányadók.

A bv. bírói eljárás lényegét tekintve a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódó sajátos bv. eljárás, amelyre a speciális szabályokon túl a Be. különleges eljárásainak szabályai az irányadók annak ellenére, hogy a Bv. tvr. 6. §-ának (7) bekezdése azokat éppúgy nem nevesíti, mint ahogyan a Be. sem sorolja fel az egyes bv. bírói eljárásokat a különleges eljárások között. A bv. bírói eljárás működését (*eljárási jogát*) legmagasabb szinten a Bv. tvr. II. fejezete tartalmazza, míg „*az anyagi jogi*” szabályok elsősorban a Btk.-ban, illetve a Bv. tvr.-ben találhatók. Az eljárást meghatározó jogszabályok szintjét azok a miniszteri rendeletek képezik, amelyek a Bv. tvr. felhatalmazást tartalmazó rendelkezésein [105. § (2) bek., 127. § (1) bek.] alapulnak. Így például a Bv. Szabályzat. A bv. bíró tevékenységének további részletszabályait a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról szóló 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet tartalmazza.²⁶⁴

A bv. bíró eljárásának jogalkalmazói gyakorlatáról – a különleges eljárás szabályairól

²⁶³ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

²⁶⁴ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

A különleges eljárás szabályainak alkalmazását a tudományos igényű értelmezések is pusztán a két eljárás hasonló jellegére, quasi jobb híján való alkalmazására vezetik vissza. Hasonló jelleget emel ki a Legfelsőbb Bíróság a BH 1984 évi 12. számában 486. szám alatt közétett B.törv.II.211/1984. számú határozatának indokolásában is. Eszerint „minthogy a feltételes szabadság megszüntetése iránti eljárás a Be. XXVIII. fejezetében foglalt különleges eljárásokhoz hasonló jellegű, nincs ok arra, hogy az ott kialakított ítélkezési gyakorlattól eltérő álláspontot foglaljon el a bíróság...”. E jogértelmezések által kialakított jogalkalmazói gyakorlatra utalt az Alkotmánybíróság is, amikor a határozata indokolásának 5. pontjában kimondta, hogy a Be. különleges eljárásainak közös szabályai alapján [555. § (2) bekezdés g) pont] a bíróság határozata ellen a terhelt, a védő és az ügyész fellebbezhet. [5/1992. (I. 30.) AB határozat]. Nem vitatható, hogy a Be. különleges eljárásokra vonatkozó szabályait megelőzik a Bv. tvr. speciális rendelkezései. Figyelemmel arra, hogy a bv. bírói eljárásban a nemzetközi követelményekkel összhangban a kontradiktórius tárgyalás lehetőségének kizárása indokolatlan, ezért a Bv. tvr. 6. § (3) bekezdésének b) pontja úgy rendelkezik, hogy a bv. bíró bizonyítás felvétele esetén tárgyalást tart.²⁶⁵

A meghallgatás speciális szabályai

Specialitás bizonyítékaul, annak alátámasztására szolgál továbbá még az is, hogy amíg a Be. különleges eljárásai körében a **meghallgatás csak lehetőség**, erre utal a törvény szövegében szereplő „szükség esetén” kitétel, *addig a bv. bírói eljárásban a meghallgatás minden esetben kötelező*, attól a bíró nem tekinthet el.

A bv. bírói meghallgatás szükségességét tükrözik a Bírósági Határozatokban megjelent határozatok, a Legfelsőbb Bíróság 4/2000. BJE. számú Jogegységi Határozata, valamint az Európa Tanács Ellenőrző Bizottsága Magyarországon tett látogatása alkalmával kifejtett álláspontja is. Amennyiben a meghallgatás tartását a jogalkotó a bv. bíró mérlegelésétől tette volna függővé, úgy azt a Bv. tvr. szövegében is egyértelműen kifejezésre juttatta volna. A Bv. tvr. a feltételes szabadságra bocsátás [Bv. tvr. 8. § (1) bek.], valamint a szabadságvesztés fokozatának utólagos meghatározása [Bv. tvr. 14. § (1) bek.] kapcsán külön is kiemeli a meghallgatás szükségességét. Az a körülmény, hogy a jogalkotó e két esetben garanciális okból nevesítve is nyomatékosította az elítélt meghallgatását, nem érinti a 6. § (3) bekezdésének b) pontjában előírt meghallgatási kötelezettség általános érvényét.

A Legfelsőbb Bíróság 4/2000. BJE. Jogegységi Határozatának indokolásában rámutatott arra, hogy a bv. bíró „elsőfokú” eljárásában hozott döntése az elítélt alapvető jogait és kötelezettségeit érinti, ezért nem zárható el attól, hogy a bv. bíró döntése előtt őt személyesen meghallgassa. Ez alól miniszteri rendelet sem tehet kivételt, mert a jogállamiság követelményéből adódóan nem állhat ellentétben törvénnyel, magasabb szintű jogszabállyal. Ilyen esetleges előfordulása esetén mindig a magasabb szintű jogszabályt kell alkalmazni.

A bizonyítás felvételének speciális szabályai

---

²⁶⁵ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

Bizonyítás felvétele esetén a bv. bíró **tárgyalást** tart. Bizonyítás felvétele esetén a bv. bírói eljárásban is alapvető követelmény a tényállás felderítése, a bizonyítékok szabad mérlegelése, a bizonyítás törvényessége [Be. 4. §, 75. § (1) bek., 77–78. §]. A bv. bírói eljárásban folytatott bizonyítás célja is a megalapozott bírói döntés, a ténykérdések tisztázása érdekében a **tényállás felderítése, valósághű megállapítása, személyi és tárgyi jellegű bizonyítási eszközök útján**. Az, hogy mikor minősül valamely eljárási cselekmény fogatosítása bizonyításnak, mi az elhatárolási szempont, amely a meghallgatás vagy a tárgyalás irányába billenti a mérleg nyelvét, mindig csak esetenként és a konkrét ügyre vonatkozóan dönthető el. Például, ha az elítéltnak a bv. bíró kérdéseket tesz fel, vagy a nevelőt arra vonatkozóan hallgatja meg, amit a nevelői vélemény tartalmaz, mintegy annak alátámasztásaként, annak kiegészítése céljából; a meghallgatás tárgykörébe tartozik. Abban az esetben azonban, ha ugyanazt a nevelőt valamely tényre, az elítélt valamely cselekvőségére nézve hallgatja meg, már **tanúkénti** meghallgatásra kerül sor, amely bizonyítás felvételét jelenti, s mint ilyen, már a tárgyalás körébe tartozik. A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában eljáró bv. bíró például a tárgyalás kitűzése és tartása nélkül is kérheti a parancsnoki vélemény pontosítását a jelenlévőktől és az azokban hivatkozott iratok bemutatását; ami már nem minősül bizonyítás felvételének (BH1994. 72.). A bizonyítást a bv. bírónak kell felvennie, illetve az ügyészt kell megkeresnie bizonyítási eszközök felkutatása végett, arra a bv. intézet parancsnokát nem kötelezheti, illetve a hivatásos pártfogót sem bízhatja meg ilyen feladattal (BH1997. 64.).²⁶⁶

Az ügyész részvétele az eljárásban

Az ügyész bv. bírói eljárásban való részvételével összefüggésben kiemelhető, hogy az ügyészi jelenlét a meghallgatáson fogva lévő terhelt esetén sem kötelező, tekintettel arra, hogy egyrészt ilyen esetekre nem vonatkoznak a Be. 241. §-ában a kötelező ügyészi részvételre irányadó jogszabályi rendelkezések, másrészt a Bv. tvr. maga is csupán lehetőségként említi az ügyész részvételét a meghallgatáson [Bv. tvr. 6. § (3) bek. pont].

Az ügyész döntésének függvénye tehát az, ha úgy ítéli meg, hogy konkrét esetben a jogorvoslati jogosultság megalapozottabb gyakorlása érdekében szükséges, személyesen vesz részt a meghallgatáson. Amennyiben az ügyész a meghallgatások során nem vesz részt és a kihirdetés útján közölt határozat ellen a terhelt és a védő nem jelent be fellebbezést, a meghallgatáson jelen nem lévő ügyésszel a bíró a határozatot a rendelkező rész kézbesítése útján közli. Az így közölt határozat ellen 8 napon belül van helye fellebbezésnek [Be. 325. § (2) bek.]. Az ügyész jogorvoslati jogosultságának lehetősége akár személyes jelenléte révén, akár a határozatok kézbesítése útján történő közlése esetén egyaránt érvényesül.

Nehézség abban az esetben keletkezik számára, amennyiben személyesen nem jelent meg és csak rendelkező részt kap, és annak tartalma ellentétes az indítványával. Ez esetben vagy megpróbálja rövid úton megtudni a bírótól a határozat alapjául szolgáló indokokat, vagy ezek hiányában nyújtja be a fellebbezését, amelyet már a részletes indokok ismeretében a másodfokú törvényszék területén működő ügyész a Be. 357. § (2) bekezdése alapján visszavonhat.²⁶⁷

---

²⁶⁶ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

²⁶⁷ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

A Bv. tvr. 6. (3) bekezdésének d) pontja ugyanis a **bv. bíró számára az eljárás kötelező megszüntetését írja elő arra az esetre, ha az ügyész indítványát alapos okkal visszavonta**. Az ügyész a bv. bíró hatáskörébe tartozó döntésekkel összefüggésben a következő esetekben rendelkezik indítványtételi joggal:

- feltételes szabadság megszüntetése a pártfogó felügyelet magatartási szabályainak megszegése miatt [Bv. tvr. 9. § (2) bek.];
- közérdekű munka végrehajtására más munkahely kijelölése [Bv. tvr. 10. § (1) bek.];
- közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre [Bv. tvr. 11/A. § (1) bek.];
- a kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítása [Bv. tvr. 12. § (2) bek.].

Ha az ügyész nincs jelen a meghallgatáson, nem gyakorolhatja természetesen a Bv. tvr. 6. §-ának (3) bekezdése d) pontjában szereplő jogát. Jogsérelem azonban ebben az esetben sem fenyeget, tekintettel arra, hogy amennyiben az indítvány visszavonását megalapozó körülmények fennállnak, a bv. bíró hivatalból köteles észlelni és az ügyészi indítványt elutasítani. Ennek hiányában nyitva áll az ügyész számára a fellebbezés lehetősége.²⁶⁸

A fellebbezés

A Bv. tvr. 6. § (3) bekezdésének c) pontja biztosítja — a törvény által meghatározott esetek kivételével — a bv. bíró eljárása során hozott végzések elleni **fellebbezés lehetőségét**. Az Alkotmánybíróság az 5/1992.(I. 30.) AB határozatának indokolásában hangsúlyozta, hogy a bv. bírói döntések jelentős hányadában komoly érdekek fűződnek a határozatok helyességéhez, törvényességéhez, így ahhoz, hogy a döntések vitathatók legyenek. Az ítéletben meghatározott joghátrány ugyanis főként a büntetés, illetve az intézkedés végrehajtása során érvényesül, akkor, amikor valaki ténylegesen elveszíti a szabadságát, a kijelölt helyen kell laknia vagy dolgoznia, amikor korlátozzák a mozgásszabadságát, stb. Kétségtelen, hogy az alapvető emberi jogokba való beavatkozás jogalapját a büntetőeljárásban meghozott jogerős ítélet teremti meg, azonban a tényleges korlátozás, a beavatkozás a végrehajtás során történik. A büntetések és intézkedések végrehajtásának menetében a jogorvoslati jog, mint alkotmányos alapjog érvényesülése megköveteli, hogy az érdemi, ügydöntő, az elítélt jogi helyzetét lényegesen befolyásoló határozat tekintetében a jogorvoslat biztosítsa a döntést hozó szervtől eltérő, más szerv részéről a felülvizsgálatot, az állásfoglalást a döntés helyessége, törvényessége tekintetében, esetleg a döntés megváltoztatását vagy hatályon kívül helyezését.

---

²⁶⁸ A Bv. tvr. 6. §-ának (6) bekezdése rendelkezik a bűnügyi költség viseléséről. Ennek értelmében a bűnügyi költség — eltérő rendelkezés hiányában — az elítéltet terheli.

Az állam viseli a bűnügyi költséget az alábbi esetekben:

- enyhébb fokozat kijelölése [Bv. tvr. 7. § (3) bek.];
  - enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának elrendelése, valamint alkalmazásuk megszüntetésének mellőzése [Bv. tvr. 7/A. § (3) bek.];
  - a fenytés elleni fellebbezés elbírálása [Bt. tvr. 7/B. § (3) bek.];
  - feltételes szabadságra bocsátás [Bv. tvr. 8. § (6) bek.];
  - feltételes szabadság megszüntetésének mellőzése [Bv. tvr. 9. § (4) bek.];
  - közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása [Bv. tvr. 11. § (3) bek.];
  - közérdekű munka szabadságvesztésre átváltoztatásának mellőzése [Bv. tvr. 11/A. § (5) bek.];
- kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítása [Bv. tvr. 12. § (5) bek.].

A Bv. tvr. hatályos szabályozása **mindössze két esetben zárja ki a fellebbezés lehetőségét** a bv. bíró határozatával szemben. {Mivel a közérdekű munkát a bv. bíró változtatja át szabadságvesztésre, ezért indokolt, hogy az így átváltoztatott büntetés megkezdésének elhalasztásáról is ő döntsön [Bv. tvr. 11/A. § (6) bek.].} Nem tekintette alkotmányellenesnek az Alkotmánybíróság a garanciális jellegű jogorvoslati jog hiányát a közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása tárgyában hozott bv. bírói határozat esetén sem [Bv. tvr. 65. § (2) bek.].

A bv. bíró határozata elleni fellebbezés elbírálása a megyei (fővárosi) bíróság másodfokú tanácsának hatáskörébe tartozik, amely szintén akkor tart tárgyalást, ha bizonyítást vesz fel, egyébként a fellebbezést tanácsulésen bírálja el (BH2004. 133.).

A megyei (fővárosi) bíróság katonai tanácsának bv. bírója által hozott határozata elleni fellebbezés elbírálása a katonai tanács székhelyén működő megyei (fővárosi) bíróság másodfokon eljáró tanácsának hatáskörébe tartozik (BH1995. 10.).

A bv. bírói eljárásban megszületett jogerős ügydöntő határozat érdemi felülvizsgálatára kizárólag a Be. 431–437. §-ában szabályozott törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat alapján és csak szűk körben van lehetőség. A jogerős bv. bírói határozat megváltoztatására a jogegységi eljárásban nincs mód [Be. 443. § (3) bek.].

A bv. bíró **határozata** elleni fellebbezés lehetőségét *az elítélt, az ügyész és a védő* számára a Bv. tvr. biztosítja. Természetesen elítélt helyett az ügy jellegétől függően *szerepelhet pártfogó felügyelet hatálya alatt álló, előzetesen letartóztatott is*. A bv. intézetnek nincs külön nevesített jogorvoslati joga még abban az esetben sem, amennyiben az intézet előterjesztésével ellentétes tartalmú bv. bírói döntés születik. Ebben az esetben a bv. intézet parancsnoka a meghallgatáson részt nem vevő ügyészhez fordulhat a jogorvoslat előterjesztésének megfontolása érdekében.

A bv. bíró **végzésével** szembeni jogorvoslat általánossá tételével megszűnt annak lehetősége, hogy a bv. bíró hivatalból megváltoztassa, vagy hatályon kívül helyezze a saját esetleges jogszabálysértő vagy megalapozatlan határozatát. A Be. 261. §-ának (1) bekezdésében meghatározott kijavítási lehetőség ilyen okból történő alkalmazása fel sem merülhet, hiszen az csak garanciális szempontokat nem sértő, az ügy érdemi elbírálását nem érintő hibák orvoslására vonatkozhat.²⁶⁹

4.1. A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása

A szabadságvesztés végrehajtására eggyel enyhébb fokozat²⁷⁰ akkor jelölhető ki, ha – különösen az elítélt személyiségére, előéletére, egészségi állapotára, a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés tartamára, a

²⁶⁹ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

²⁷⁰ A szabadságvesztésre ítélt bűnelkövetők kategorizálásának (az elkövetett cselekmény jellege, súlya, a büntetés mértéke, az elkövető előélete, jogi szempontból jelentőséggel bíró személyes tulajdonságai és egyéb ismérvek szerint), a kialakított kategóriáknak megfelelően differenciált végrehajtási rendszernek régi hagyománya van Magyarországon. A Bv. tvr.-nek az 1999. évi CXX. törvény 43. §(1) bekezdésével 2000. március 1-jével beiktatott 24/A. §-a szerint az ugyanazon elítélttel szemben *több, külön ítélettel kiszabott, határozott tartamú összbüntetésbe nem foglalható szabadságvesztést úgy kell végrehajtani*, hogy előbb mindig a legszigorúbb fokozatot, az azonos végrehajtási fokozatban lévő szabadságvesztések közül pedig azt kell végrehajtani, amelyikből az elítélt nem bocsátható feltételes szabadságra. Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát nyomán*

társadalomba való beilleszkedési készségére tekintettel – a büntetés célja a szabadságvesztés enyhébb fokozatban történi) végrehajtásával is elérhető.²⁷¹

A szabadságvesztés végrehajtására eggyel szigorúbb fokozat akkor jelölhető ki, ha az elítélt a büntetés-végrehajtás rendjét ismételen vagy súlyosan megzavarja. 3

Enyhébb végrehajtási fokozat nem jelölhető ki, ha

- a) az elítélt a szabadságvesztésből – az előzetes fogva tartásban a szabadságvesztés foganatba vételét közvetlenül megelőzően folyamatosan töltött időt is beszámít vagy a feltételes szabadságra bocsátásig esedékes időtartam felét nem töltötte le,
- b) az elítélt a szabadságvesztésből fegyház fokozatban legalább egy évet, börtön fokozatban legalább hat hónapot nem töltött le,
- c) az elítélt erőszakos többszörös visszaeső,
- d) az elítélt a bűncselekményt bünszervezetben követte el,
- e) az elítélt életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést tölt.²⁷²

A Btk. 46. § (1) bekezdése egyetlen feltételként az elítélt büntetés végrehajtása során tanúsított kifogástalan magatartását szabja az enyhébb végrehajtási fokozat kijelölésének feltételül. Ez a büntetés céljának kis szegmensét öleli csak fel, ugyanis az elítélttől nem kíván a társadalomba való visszailleszkedésre való aktív magatartást.

A szabadságvesztés egységes büntetés, a végrehajtás azonban különböző módon, differenciáltan történik a bíróság ítéletének megfelelően fegyház, börtön vagy fogházfokozatban. Az *ítéletben kijelölt szabadságvesztés végrehajtási fokozatot* a bírósági értesítésen feltüntetik [Btk. 45. § (1) bek., 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 9. § (2) bek. a) pont].

A fegyház a börtönnél, a börtön a fogháznál *szigorúbb* végrehajtási mód [Btk. 41. § (1) bek., Bv. tvr. 24. §].²⁷³

„A szabadságvesztés végrehajtásának célja az, hogy e törvényben meghatározott joghátrány érvényesítése során elősegítse az elítéltnak a szabadulása után a társadalomba történő beilleszkedését és azt, hogy tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől.” (Bv. tvr. 19. §)

A szabadságvesztés végrehajtásának **célja** lényegében a büntetés céljának realizálása oly módon, hogy a törvényben meghatározott joghátrány érvényesítése során kell a társadalomba való beilleszkedést és az újabb bűncselekmény elkövetésétől való tartózkodást elősegíteni.

A hátrányok érvényesítése mellett nem mellőzhetők a *reszocializációt* szolgáló jogelvek és módszerek sem. A *hátrány és a nevelés együtthatásától* várható, hogy az elítélt úgy illeszkedik majd be a társadalomba, hogy szabadulása után igyekszik tartózkodni újabb bűncselekmény elkövetésétől.

A szakirodalomban ezzel legtöbbit a *börtönártalmakról*, illetve kezelési (*treatment*) ideológia (meghatározatlan tartalmú büntetés, elítéltek osztályozása, pszichológiai alapokra támaszkodó kezelési programok) háttérbe szorulásának okairól szóló munkákban foglalkoztak.

Megjelent a „**prizonizáció**”, a börtönösödés fogalma, definiálták így azokat a *deprivációkat*, mely szerint a börtön megfosztja nemcsak a szabadságuktól, de különböző javaiktól, szolgáltatásoktól is az elítéltet.

²⁷¹ A Bv. tvr. 28/A. § és a Btk. 46. § alapján.

²⁷² Változott, a Bv. tvr. 28/B. §-ába kerültek át az enyhébb végrehajtási szabályok, megálalpította a 2011. évi CL. törvény 26. § (1) bekezdése.

²⁷³ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

Annak ellenére, hogy a büntetés-végrehajtás célja a büntetés céljának realizálása oly módon, hogy a társadalomba való beilleszkedést és az újabb bűncselekmény elkövetésétől való tartózkodást elősegítse; az elítélt társadalomba beilleszkedését csak akkor tarthatjuk aggálytalannak, ha a szabadságvesztés végrehajtása kellő eredménnyel járt, vagyis megszüntette vagy legalább csökkentette az illető személyében rejlő és a társadalmat fenyegető veszélyt tápláló komponenseket.

Az európai jogrendszerek – hangsúlyozva az egyén emberi, állampolgári jogait – természetesnek tartják, hogy ésszerű keretek között, fontos társadalmi érdek védelmében szükségessé válhat a jogok korlátozása²⁷⁴

A szabadságvesztés büntetés végrehajtási fokozatának meghatározása **már a büntetés kiszabásánál is igen fontos szempont**. Bizonyos körülmények indokoltá tehetik enyhébb vagy súlyosabb végrehajtási fokozat kijelölését már ekkor is (Btk. 83. §). Szintén a fokozat fontosságát mutatja a Be. 556. §-a, amely értelmében a bíróság utólag határoz, ha erről a jogerős ítélet nem, vagy nem a törvénynek megfelelően rendelkezett.

A büntetés végrehajtása során **a bv. szervezetnek lehetőségük nyílik** az elítélt életvitelének folyamatos figyelemmel kísérésére, magatartása alakulásának nyomon követésére.

Mindezekre figyelemmel indokolt annak lehetővé tétele, hogy az ítélkező bíróság döntése a végrehajtási fokozatról ne egyszer s mindenkorra szóló, végleges döntés legyen, hanem a büntetés végrehajtása menetében is lehetőség nyíljon a korrekcióra, az eredeti bírói döntéstől való eltérésre, az elítélt enyhébb vagy súlyosabb végrehajtási fokozatba helyezésére.²⁷⁵

A szabadságvesztés **fokozatának megváltoztatása iránt** elsősorban a *bv. intézet* tehet előterjesztést a bv. bíróhoz, de azt az *elítélt* és *védője* is kezdeményezheti. Az Alkotmánybíróság 248/B/1998. AB határozatában a fokozatváltoztatás tekintetében mondta ki, hogy általános kérelmezési jog az elítéltet és védőjét is megilleti, a hivatalból történő kezdeményezés előírása nem zárja ki, hogy ők is kérelmezzék az eljárás folytatását.

Az előterjesztés elkészítése előtt az elítéltről értékelő véleményt kell készíteni, az elítélt vagy a védő kérelmét értékelő véleménnyel és javaslattal kell a bv. bíróhoz továbbítani 15 napon belül. Ha az egy éven belül ismételt előterjesztett kérelem új körülményre nem hivatkozik az értékelő vélemény és a javaslat elkészítését a bv. intézet mellőzheti. [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 194. § (2) bek.], ez esetben a kérelmet 8 napon belül kell a bv. bíróhoz továbbítani. Az értékelő vélemény tartalmazza:

- az elítélt személyi és bv. adataira,
- a végrehajtás során a vele kapcsolatos fontosabb eseményekre,
- a viselkedésére, tanulására, munkavégzésére,
- a jutalmazási és fegyelmi adatokra,
- a szabadidő eltöltésének módjára,
- a kapcsolattartásra,
- a szabadulásra való felkészítés érdekében tett intézkedésekre vonatkozó adatokat. Az értékelő vélemény csak a törvényben meghatározott és a bv. szervezet által nyilvántartható adatokat tartalmazhatja.

---

²⁷⁴Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

²⁷⁵Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát nyomán* A szabadságvesztés végrehajtásának menetében is azonban az elítéltek magatartása, viselkedése, az elítélt személyiségének változása vagy újabb megismerése alapján nyilvánvalóvá válhat, hogy a büntetés célja és a szabadságvesztés végrehajtásának közvetlen feladata biztosítható az eredetileg kijelölnél enyhébb fokozatban is, vagy éppen csak szigorúbb végrehajtási fokozatban érhető el.

A végrehajtási rend magában foglalja a szabályozottságot és az érvényes szabályok betartását, betartatását is (Bv. tvr. 20.§). A rend kialakítása és fenntartása a **bv. szervezet feladata**. A szabadságvesztés büntetés végrehajtásának *helyei a büntetés-végrehajtás intézetek*. Annak érdekében, hogy a helyi sajátosságok ne akadályozzák, hanem segítsék a végrehajtás céljának megvalósulását, az elítéltet megillető jogok gyakorlásának és kötelességek teljesítésének rendjét „házi rend” szabályozza. Ennek tartalmát a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 34–35. §-a sorolja fel nem taxatívén. A házi rend megtartásának következményeire az elítélt figyelmét fel kell hívni. A házi rend tartalmazza többek között az elítéltnél tartható tárgyak fajtanként meghatározott mennyiségét [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 21. § (1) bek.]; a körleten betartandó balesetvédelmi és tűzvédelmi előírásokat; a dohányzással kapcsolatos rendelkezéseket, a pártfogó felügyelői szolgálat önkéntes igénybevételének lehetőségéről tájékoztatást, valamint figyelmeztetést a házi rend megtartására, továbbá megszegésének következményeire.

A szabadságvesztés büntetés végrehajtásának szinterei a bv. intézetek

A bv. intézetekben²⁷⁶ a helyes rendet egyrészt a biztonsági, a biztonságossági és fegyelmi követelmények figyelembevételével kell megtartani, a fogvatartottak számára olyan életfeltételeket biztosítva, amelyek tiszteletben tartják az emberi méltóságot és teljes tevékenységi programot biztosítanak számukra [Európa Tanács Miniszteri Bizottság Rec(2006)2. ajánlása a tagállamok számára „Az európai bv. szabályokról” 49–69. szabály].²⁷⁷ A szabadságvesztés egyes fokozataiban eltérő az elítélt különítése a külvilágtól, őrzése, felügyelete és ellenőrzése. Különbözik a bv. intézeten belüli mozgása, életrendje²⁷⁸, a személyes szükségleteire fordítható összeg nagysága²⁷⁹, jutalmazása és fenyítése²⁸⁰, és részvétele az elítéltek öntevékeny szervezeteiben²⁸¹.

---

²⁷⁶Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

Általános vagy állandó elemek, amelyek egyetlen büntetés és intézkedés végrehajtása folyamán sem hagyhatók figyelmen kívül, a különös vagy változó elemek viszont csak egyes büntetések és intézkedések végrehajtása során nélkülözhetetlenek.

Az állandó és változó elemek a következők:

- a végrehajtó szerv kötelezettségeinek és jogainak meghatározása, különös figyelemmel a nyilvántartási, jelentési, tájékoztatási, intézkedési kötelezettségeire;
- az elítélt (terhelt) jogainak és kötelezettségeinek meghatározása, érdekvédelme;
- a tilalmak érvényesítése;
- felügyelet, őrzés, ellenőrzés;
- anyagi és egészségügyi ellátás, gyógyítás;
- nevelés, oktatás, munkáltatás;
- a végrehajtás befejezésének előkészítése.

Általános értelemben tehát a büntetések és intézkedések végrehajtásának rendje a jogszabályok azon rendelkezéseinek megtartását jelenti, amelyek meghatározzák az adott büntetés és intézkedés eredményes végrehajtásának alapvető feltételeit, különös figyelemmel a végrehajtó szerv és a végrehajtás hatálya alatt álló személy kötelezettségeire és jogaira.

Magában foglalja a szabályozottságot és az érvényes szabályok betartását, betartatását is. A rend kialakítása és bemutatása a bv. szervezet feladata.

²⁷⁷Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

²⁷⁸Az elítélt a számára kötelező programok mellett rendelkezik-e szabadidővel, illetőleg jogosult-e az intézeti lehetőségek és adottságok között maga meghatározni, hogy azt mivel tölti.

²⁷⁹A szükségleti cikkek vásárlására – az elítélt munkadíjából, illetőleg letéti pénzéből fordítható összeg nagysága a tartásra fordított költségekhez való hozzájárulás összegével csökkentett munkadíjhoz és a végrehajtási fokozathoz kapcsolódik Fogházban és átmeneti csoportban ennek 90, börtönben 85, fegyházban 80%-át költheti ilyen célra az elítélt. [6/1996.(VII.12.) IM rendelet 153. §].

²⁸⁰A jutalmazás vonatkozásában a fokozatok között eltérés az intézet elhagyását jelentő jutalmaknál jut kifejezésre (rövid tartamú eltávozás, kimaradás). [Bv. tvr. 41/A. § (1)–(2) bek.]

A szakirodalomban időnként, különösen az elmúlt évek kodifikációs törekvései, kísérletei és tervezetei körüli időszakban megjelenik a rezsimszisztemek bevezetésének igénye. Az elítélt nevelését szolgáló, a büntetés végrehajtás során történő, jelenleginél nagyobb letöltést differenciáló lehetőség bevezetését egyaránt szorgalmazzák, de ellenzik is. Az elítélt életmódjának, szabadságfokának a bv. intézetben belül az elítélt magatartására, személyiségére és a felmérésre került biztonsági kockázat alapján az intézet határozná meg. A Büntető törvénykönyv alapján az ítéletet kiszabó bíróság megszabná, hogy különösen szigorú, szigorú vagy enyhébb körülmények között kerüljön sor.

A Helsinki Bizottság csak akkor találná elfogadhatónak, ha a rezsimszisztem nem lehet önkényes, a jogbiztonság alkotmányos követelményének megfelel, és a Büntető törvénykönyvön alapuló bírói ítélettel nem kerülhet ellentétbe. Felsorakoztatta ellenérveit, legfőképp azt, hogy a bíróság ítéletét egy rendvédelmi szerv vezetője módosíthassa hatékony jogorvoslat nélkül. Veszélyét különösen abban látta, hogy a zsúfoltsággal és létszámhiánnyal küzdő szervezeteknek az az érdeke, hogy az elítéltek mozgásszabadságát minél inkább korlátozzák, de a besorolást motiválhatja egy nevelő vagy felügyelő ellenszenvé is az elítélttel szemben.

A 2005. március havi törvénytervezet ezen feltételeknek részben megfelel, a rezsimek egységet alkottak, a fogvatartott fokozata és rezsimesorolásának megfelelően jogait és kötelezettségeit ismerhette, nem lehetett átfedés a rezsimek között, csak indokolt határozatban lehetett az elítélttel közölni, aki legalább évente egyszer a besorolás felülvizsgálatát kérheti. Mivel a bíróság ítéletét módosítaná, így a büntetés végrehajtási bíró a fellebbezési eljárásban felülbíráhatja a besorolást. De ezt időközben felülírta az élet.²⁸²

A rövid tartamú eltávozás tartama évente fegyházban legfeljebb öt, börtönben tíz, fogházban és átmeneti csoportban tizenöt nap lehet, amely idő a szabadságvesztésbe beszámít.

Kimaradás – aminek a tartama a 24 órát nem haladhatja meg – a fegyház büntetés felének, börtönben hat hónapnak, míg fogházban a három hónapnak a letöltése után engedélyezhető. Fiatalkorúak bv. intézetében a rövid tartamú eltávozás évente legfeljebb 15 nap. A büntetés-végrehajtás rendjét vétkesen megsértő elítélttel szemben alkalmazható *fenyítések* köre mindhárom fokozatban azonos, eltérés a kiszabható magánelzárás leghosszabb tartamában van: fegyházban 30, börtönben 20, fogházban 10 napig terjedhet [Bv. tvr. 42. §, 52. § (2) bek.]

²⁸¹Az elítéltek öntevékeny szervezeteinek programjában való részvétel lehetősége összefügg az életrend kötöttségének, meghatározottságának a fokával és az elítélt intézetben belüli mozgásának viszonylagos szabadságával, illetőleg a korlátozás mértékével. Ennek keretében sem bízható meg az elítélt olyan feladattal, amelynek végrehajtása során más elítélttel alá- és fölérendeltségi viszonyba, illetve más elítélt személyiségi jogait sértő adat birtokába kerülhet [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 33. §].

A legszigorúbb végrehajtási fokozatban, a fegyház fokozatban az elítélt életrendje részleteiben is meghatározott, állandó irányítás és ellenőrzés alatt áll. Külső (bv. intézetben kívüli) munkában kivételesen vehet részt, a külvilágtól a munkavégzés alatt is elkülöníthető. Az intézetben belül is csak engedéllyel és felügyelet mellett járhat; ez a korlátozás azonban – kivételesen – egy év szabadságvesztés eltöltése után enyhíthető és engedélyezhető, hogy az intézetben vagy annak meghatározott részén belül felügyelet nélkül, de ellenőrzés mellett járjon, és részt vehessen az intézetben kívüli munkában is az elítélt.

A börtönben az elítélt életrendje meghatározott, de már nem minden részletre kiterjedően, irányítása, ellenőrzése e fokozatban is kötelező, de már viszonylagos önállósággal rendelkezik; a bv. intézetben belül a kijelölt területen szabadon járhat.

A fogház a szabadságvesztés enyhébb végrehajtási módja, az elítélt az intézet területén szabadon járhat (kivéve az intézet azon részeit, ahová elítéltek nem léphetnek be). Az életrendje csak részben meghatározott, a szabadidejét belátása szerint használhatja fel, részt vehet intézetben kívüli munkavégzésben, és - nem kivételes jelleggel - rövid tartamú eltávozása is engedélyezhető. [Bv. tvr. 26–28. §-ai.]

A fiatalok börtönének, illetőleg a fiatalok fogházának rendje - életkori sajátosságaikból fakadó eltérésekkel - a börtön, illetőleg fogház rendjének felel meg. [Bv. tvr. 49. § (2) bek.]

A katonai fogházban a szabadságvesztés végrehajtásának rendje – a katonai sajátosságokból fakadó eltérésekkel – a fogház rendjének felel meg. [Bv. tvr. 54. § (2) bek.]

²⁸²Kádár András Kristóf-Köszeg Ferenc- M. Tóth Balázs: *Korszerűsítő szándék, kísértő múlt*. Fundamentum, 2005. 2. sz. 122-123. o.

Szűcs András is felsorakoztatja a végrehajtás során a rezsim bevezetésének kritikai álláspontját. Elismeri, hogy az elítélt személyiség-változásának „testközelből” történő megfigyelésére a büntetés-végrehajtás szervezetnek van lehetősége. Azonban azt, hogy az elítélt hosszabb időre visszanyúló személyes ismerete általában magában hordozza a vele szembeni pozitív vagy negatív elfogultság veszélyét. Ezenkívül komoly problémának találja azt is, hogy a bv. szervezetet a büntetés céljának érvényesítése mellett számos egyéb érdek is motiválja. Egy büntetés-végrehajtás intézetben igen fontos kérdés például a fogva tartás biztonságának a megőrzése, a túlszűfolttság elkerülése stb.

A bv. bíró ezzel szemben az említett befolyásoló tényezők hatásától mentesen tudja meghozni döntéseit. Emellett alkotmányossági szempontból is kifogásolható lenne, ha a bíróság által meghozott jogerős döntés tartalmát utóbb nem egy másik bíró, hanem az azt végrehajtó szervezet módosítaná.²⁸³

Az egyik megyei kollégiumvezetői vélemény a jogszabály tervezettel szembeni kritikáját fogalmazta meg. „Rendkívül bonyolultnak és körülményesnek tartjuk a büntetés-végrehajtás fokozatokon belüli új rezsimek megteremtését. Ez megoldhatatlan feladatok elé fogja állítani a napi gondokkal küzdő bv. intézeteket, olyan többlet terheket okozva, amelyek megfelelő végrehajtása képtelenség lesz. Mindez pedig a biztonságos őrzés, a tárgyalásokra való gyakori előállítás időbeni és zavarmentes lebonyolításának valamint az egyéb alapfeladatoknak a rovására fog menni. Ez viszont a jelenlegi bűnözési trend mellett megengedhetetlen.

Azt, hogy az előzőekben részletezték milyen bv. bírói következményekkel, esetleges munkateherrel járnak, már nem volt időnk kideríteni.

Az is egyértelműen kitűnik, hogy a jelenleginél jóval nagyobb munkaterhét ró a fővárosi és megyei bírósági büntetés-végrehajtás bírókra a Tervezet. Mindez viszont azt jelenti, hogy a jelenlegi bv. bírói és tisztviselői létszám legalább kétszeresével lehetne ellátni a megnövekedett feladatkört.”²⁸⁴

Bírói gyakorlat

A szabadságvesztés **enyhébb fokozatának kijelölésére előterjesztést lehet tenni, ha** az elítélt folyamatosan kifogástalanul teljesíti kötelezettségeit és a büntetés célja enyhébb fokozatban is elérhető. *Az intézet tájékoztatja a bv. bírót a végrehajtott és a végrehajtásra váró szabadságvesztés(ek)ről, valamint arról, ha az elítélt ellen új büntetőeljárás van folyamatban.*

Akkor is engedélyezni kell az enyhébb fokozatba helyezését az elítéltnak, ha ezáltal egyben feltételes szabadságra is jogosulttá válik.

Úgy az enyhítés, mint a szigorítás komoly nevelési eszköz. Összbüntetési ítélet esetén a bv. intézeteknek ismét meg kell vizsgálnia, hogy az összbüntetés tekintetében fennállnak-e a fokozatváltoztatás feltételei. (BH1983.7., 3/2002. Büntető jogegységi határozat.)

A szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatása esetén a *bv. bíró a végzését megküldi az ügyben, illetőleg az összbüntetési ügyben első fokon eljáró bíróságnak és a bv. intézetnek, valamint kézbesíti az ügyésznek, az elítéltnak és – feltéve, hogyha a bv. ügyben eljár – a védőnek.* [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 49. § (3) bek.]

²⁸³ Szűcs András: *A bv. bíró jogintézményéről de lege ferenda* Magyar Jog, 2009/6. 330. o.

²⁸⁴ Dr. Lakatos Zoltán, Borsod – Abaúj-Zemplén Megyei bírósági kollégiumvezető, címzetes táblabíró 30.173/2009/3 OIT Hiv. jogszabály-tervezet véleményezése

A büntetés végrehajtása során az enyhébb végrehajtási fokozat meghatározásánál a szabadságvesztés során töltött idő alatt tanúsított magatartásnak – nem pedig a büntetés kiszabásánál irányadó körülményeknek – van jelentősége. (BH1997. 161.).

Az eggyel enyhébb végrehajtási fokozat engedélyezésének előfeltételei kapcsán eseti döntés mutatott rá arra, hogy azok a körülmények, amelyeket a bíróságnak az ítélet meghozatala során értékelnie kell, nem szolgálhatnak alapul a bv. bíró döntéséhez. (BH1997. 161.).

A Btk. 46. § (1) bekezdése egyértelműen a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartás esetén teszi lehetővé az eggyel enyhébb fokozatban történő végrehajtást vagy a bv. intézet rendjének ismételt és súlyos megzavarása esetére az eggyel szigorúbb végrehajtási fokozat előírását. A szabadságvesztés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartás hiányában az eggyel enyhébb bv. fokozat megállapításának nincs helye. (BH1994. 642.)

Ugyanakkor „...a büntetés végrehajtása alatt tanúsított magatartáson túlmutató, olykor feltételezésen alapuló elvárások támasztása téves” (BH2005. 345.). Nem értelmezhető az átlag elítelt magatartáshoz képest a többletteljesítmény elvárása sem.

Az eggyel szigorúbb fokozatba helyezés iránti előterjesztés feltételét a Btk. 46. §-ának (1) bekezdése úgy határozza meg, hogy az elítelt a büntetés-végrehajtás rendjét ismételten és súlyosan megzavarja. Ebből következően nem kerülhet sor a végrehajtási fokozat súlyosítására egyszeri súlyos fegyelemsértés vagy többszöri csekély súlyú rendzavarás esetén. A végrehajtás során a fokozat enyhítésére vagy szigorítására **csak egy esetben kerülhet sor**. Arra tehát nincs jogszabályi lehetőség, hogy az elítelt fegyház fokozatban kezdi tölteni a büntetését, majd fogház fokozatból szabadulhat.

Lehetőség van arra is, hogy a bíróság az enyhébb, illetőleg szigorúbb fokozatba helyezésről szóló határozatot utóbb hatályon kívül helyezze. Ebben az esetben a büntetés végrehajtását az ítéletben megállapított fokozatban kell folytatni. [Btk. 46. § (2) bek.]

A Bv. tvr. 7. § (3) bekezdése alapján az enyhébb fokozat kijelölése esetén a bűnügyi költséget az állam, súlyosabb fokozatba helyezéskor az elítelt viseli.

A bv. intézet már a nem jogerős végzés esetén intézkedik az elítelt új végrehajtási fokozatának megfelelő elhelyezéséről. „Amennyiben az enyhébb végrehajtási fokozat szerint az elítelt feltételes szabadságra bocsátása esedékes, az intézet haladéktalanul előterjesztést tesz a bv. bírónak a feltételes szabadságra bocsátás iránt.” [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 194/A. § (2) bek.]²⁸⁵

Ha az elítelt jól viselkedett a bv. intézetben, eggyel enyhébb fokozatba helyezték. Továbbra is példásan viselkedik, a bv. intézet előterjesztést tesz az enyhébb végrehajtási szabályok (EVSZ) alkalmazásának elrendelésére. A bv. bíró ezt is elrendeli. Egyszer lehet fokozatot változtatni a végrehajtás ideje alatt.

A szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatása tárgyában bv. intézet előterjesztéssel, valamint az elítelt s a védője is kezdeményezheti a bv. bíró eljárását.

Gyógyító-nevelő csoportba vagy átmeneti csoportba helyezésről az intézet parancsnoka dönt.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban 30 ügyben hozott határozatot.

4.2. Enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása

---

²⁸⁵ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

Az enyhébb végrehajtási szabályok (EVSZ) alkalmazásának lehetőségét a Bv. tvr.1993. évi XXXII. törvénnyel történt módosítása nyitotta meg, a hatályos szövegét az 1999. évi CIV: törvény határozta meg az addigi tapasztalatok figyelembe vételével.²⁸⁶

A fogház, illetve a börtön végrehajtásának általános szabályainál enyhébb végrehajtási szabályok akkor alkalmazhatók, ha – különösen az elítélt személyiségére, előéletére, életvitelére, családi körülményeire, a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés tartamára tekintettel – a szabadságvesztés célja az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával is elérhető, és az enyhébb bv. szabályok alkalmazása a büntetés-végrehajtás biztonságát nem veszélyezteti.

Az EVSZ alkalmazása kizárt, ha az elítélt a szabadságvesztésből – az előzetes fogvatartásban a szabadságvesztés foganatba vételét közvetlenül megelőzően folyamatosan töltött időt is beszámítva – a feltételes szabadságra bocsátásig esedékes időtartam felét nem töltötte le,

– az elítélt a szabadságvesztésből börtön fokozatban legalább hat hónapot, fogház fokozatban legalább 3 hónapot nem töltött le,

– az elítélt a törvény értelmében ²⁸⁷ vagy a bíróság határozata folytán nem bocsátható feltételes szabadságra;

– az elítélt erőszakos többszörös visszaeső,

– az elítélt a bűncselekményt bünszervezetben követte el,

– a bíróság jogerős ítéletében fegyházbüntetésre elítélt a szabadságvesztés fokozatának enyhítésével (Btk. 46. §) tölti börtönbüntetését.

– az elítélt ellen újabb büntetőeljárás van folyamatban; Az új eljárás meghatározása vonatkozásában nincs tehetőség differenciálásra a tekintetben, hogy az eljárás mikor indult, mert ez a törvényi rendelkezés megszorító értelmezését jelentené. Magától értetődően azonban az elítéltek terhére indult eljárásokról lehet szó. Az elítélt javára indult felülvizsgálati, perújítási, kegyelmi eljárásra, valamint az összbüntetésbe foglalásra nem terjeszthető ez ki. Az új eljárás tartama alatt az elítéltek nem hagyhatják el az intézetet. Az új eljárást mindaddig folyamatban lévőnek kell tekinteni, amíg az ügyben jogerős ügydöntő határozat nem születik, az eljárás felfüggesztésétől függetlenül.

– az elítélttel szemben újabb szabadságvesztés végrehajtására érkezik értesítés, és a büntetések nincsenek összbüntetésbe foglalva;

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása esetén az elítélt

a) huszonnégy órát, kivételesen negyvennyolc órát meg nem haladó időre havonta legfeljebb négy alkalommal eltávozhat a bv. intézetből azokon a napokon, amelyeken nem végez munkát;

b) a személyes szükségletére fordítható pénzt készpénzben is megkaphatja, és azt a bv. intézeten kívül költheti el;

c) a látogatóját a bv. intézeten kívül is fogadhatja;

d) felügyelete mellőzhető, amikor a bv. intézeten kívül dolgozik.

Az eltávozás időtartama a szabadságvesztésbe beszámít. Az elítélt köteles bejelenteni, hogy az eltávozás ideje alatt hol tartózkodik.

Ha az elítélt az eltávozással vagy a bv. intézeten kívüli munkavégzéssel kapcsolatos magatartási szabályokat ismételten vagy súlyosan megszegi – így különösen, ha az eltávozásról önhibájából nem az előírt időn belül tér vissza, vagy ha más, súlyos fegyelemsértést követ el – továbbá, ha az enyhébb végrehajtási szabályok nem alkalmazhatók,

---

²⁸⁶ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

²⁸⁷ [Btk. 47. (4) bek.],

a bv. intézet parancsnoka felfüggeszti az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását, és előterjesztést tesz a bv. bírónak az enyhébb végrehajtási szabályok megszüntetése iránt.²⁸⁸

Az intézet nem kezdeményezheti az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását, ha az EVSZ nem alkalmazható.²⁸⁹

A bv. bíró határozata alapján – a Bv. tvr. 28/B. § keretei között – a végrehajtás módját a parancsnok határozza meg.²⁹⁰ A parancsnok – az elítélt kérését is figyelembe véve – meghatározza, hogy az elítélt a Bv. tvr. 28/B.§-ában biztosított eltávozási lehetőségeket hány alkalommal, mikor és milyen időtartamban veheti igénybe.

A végrehajtási szabályok enyhítése az elítélt számára előnyöket jelent. Eltávozhat 24 órát, kivételesen 48 órát meg nem haladó időre havonta legfeljebb négy alkalommal a bv. intézetből azokon a napokon, amelyeken nem végez munkát. Ez a fogház és börtön fokozatban egyaránt alkalmazható és ez az eltávozás időtartama a szabadságvesztésbe beszámít. További előny, hogy a személyes szükségletére fordítható pénzt készpénzben is megkaphatja, és azt a bv. intézeten kívül költheti el, valamint a látogatóját a bv. intézeten kívül is fogadhatja és felügyelete mellőzhető, amikor a bv. intézeten kívül dolgozik.

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának hatálya alá tartozó elítélteket külön körleten vagy zárkában (lakóhelyiségben) kell elhelyezni.

Bírói gyakorlat

A Bv. tvr. 28/B. §-a szerint a fogház, illetőleg a börtön végrehajtásának általános szabályainál enyhébb végrehajtási szabályok akkor alkalmazhatók, ha – különösen az elítélt személyiségére, előéletére, életvitelére, családi körülményeire (BH1994. 530.), bűnözői kapcsolataira, a szabadságvesztés során tanúsított magatartására az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés tartamára tekintettel – **a szabadságvesztés célja az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával is elérhető.** (BH1996. 181.).

Nincs helye annak, hogy a bv. bíró a feltételek megléte esetén határozatában későbbi időponttól engedélyezze az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását (BH1999. 5.).

Pénzbüntetés meg nem fizetése miatt szabadságvesztésre történt átváltoztatása folytán fogházban lévő elítélt javára enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása ugyanúgy nem rendelhető el, mint ha közérdekű munkát változtattak volna át szabadságvesztésre, hiszen lényegében egyik esetben sem szabadságvesztés büntetésről van szó. Van ugyan ezzel ellentétes eseti döntés is, a többségi álláspont szerint azonban nem engedélyezhető az átváltoztatás folytán fogházban lévő esetében az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása. Ha az átváltoztatás folytán végrehajtott fogházbüntetésre is lehetséges az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása, akkor a pénzbüntetés meg nem fizetése miatt alkalmazott joghátrány enyészne el. Az átváltoztatott pénzbüntetés töltése nem számít a visszaesés, különös visszaesés, valamint a többszörös visszaesés minősítése szempontjából sem. A szabadságvesztés végrehajtása alatt az enyhébb bv. szabályok nem engedélyezhetők annak az elítéltnak a javára, aki olyan magatartást tanúsít, amely – egyébként – az enyhébb fokozatban történő végrehajtás megszüntetésére nyújtana alapot (BH1996. 13.).²⁹¹

²⁸⁸ *Beiktatta: 2011. évi CL törvény 26. § (2) bekezdés*

²⁸⁹ *Bv. szab. 167. § (1)*

²⁹⁰ *Bv. szab. 168. § (1) Módosította: 41/2011. (XII. 30.) KIM rendelet 9. §*

²⁹¹ *Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*

A Bv. tvr. 7/A. §-a értelmében **az EVSZ alkalmazásáról, illetőleg a megszüntetéséről is a bv. bíró dönt.** Az alkalmazására és a megszüntetésére is *a bv. intézet tesz előterjesztést.* 2006. április 1-től a 2006. évi LI. törvénnyel beiktatott módosítás óta az EVSZ alkalmazását az *elítélt és védője is kezdeményezheti.* A kérelmet *a bv. intézet – értékelő véleményével és javaslatával – 15 napon belül továbbítja a bv. bíróhoz.* Az értékelő vélemény és a javaslat elkészítését a bv. intézet *mellőzheti,* ha az EVSZ alkalmazását a Bv. tvr. 28/A. § (2) bekezdése kizárja, ha az egy éven belül ismételt előterjesztett kérelem új körülményre hivatkozik. A bv. bíró 8 napon belül kitűzi az elítélt meghallgatását [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 51. § (1) bek.].²⁹²

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazhatóságával, illetőleg annak kizárásával kapcsolatban, a Bírósági Határozatokban közzétett számos eseti döntés foglalt állást, nemegyszer éles jogalkalmazói vitákat kiváltva. Az enyhébb végrehajtási szabályok nem alkalmazhatók annak az elítéltnak a javára, akit fegyházbüntetésre ítélték (BH1995. 442.).²⁹³

A büntetés végrehajtása során az elítélt javára az enyhébb végrehajtási szabályok akkor határozhatók meg, ha – a kiszabott szabadságvesztés tartamát is figyelembe véve – az életvitelére, az előéletére, valamint a bv. intézetben tanúsított magatartására figyelemmel levonható az a következtetés, hogy az enyhébb végrehajtási szabályok mellett is elérhető a büntetés célja (BH1996. 181.).

Elsődlegesen a büntetés céljának a biztosítása a meghatározó, emellett jelentősége van az elítélt büntetés végrehajtása alatt tanúsított magatartásának, valamint a személyi és családi körülményeinek is (BH1994. 530.).

Az esetleg évekkal korábbi fogva tartás után a szabadságvesztés újbóli foganatba vétele óta folyamatosan töltött büntetés rövid időtartama alatt szerzett ismeretanyag nem elegendő annak a megalapozott megítéléséhez, hogy az elítélt esetében a végrehajtás módjának a tartós enyhítése megfelel-e a szabadságvesztés végrehajtása általános céljának (BH1996. 293.).

A későbbi időpontban történő engedélyezésre, avagy az engedélyező határozat hatályba lépésének elhalasztására, a már engedélyezett alkalmazás későbbi időpontban történő megkezdésére nincs jogszabályi lehetőség. Az alkalmazást fellebbezésére tekintet nélkül meg kell kezdeni [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 167. § (4) bek.].

Az enyhébb végrehajtási szabályok engedélyezése szempontjából – a jogszabályban írt általános feltételeken túlmenően – az elkövetett bűncselekményt, a kiszabott szabadságvesztés tartamát, az elítélt személyiségét, családi körülményeit, előéletét, életvitelét és a büntetés töltése során tanúsított magatartását összességében figyelembe véve kell határozni (BH1995. 388.).

Ha minél hosszabb a kiszabott szabadságvesztés, annál hosszabb idő kitöltésének figyelembe vétele szükséges annak értékelésénél, hogy az elítélt személyiségében jelentős kedvező változás következett be (BH1995. 388.).

Az eltávozáson tanúsított magatartásra szűkítő értelmezés szemben áll a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának a céljával (BH1995. 11., BH1997. 2.,)

---

²⁹² Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirata*

²⁹³PI: BH1994. 530., BH1995. 265., BH1995. 338., BH1995. 442., BH1996. 138., BH1996. 181., BH1997. 4., BH1997. 64.

Amennyiben a végrehajtás során felmerülnek az engedélyezést kizáró okok, vagy ha az elítélt az eltávozással, illetőleg a bv. intézetben kívüli munkavégzéssel kapcsolatos magatartási szabályokat ismételten vagy súlyosan megszegi; így különösen, ha az eltávozásról önhibájából nem az előírt időben tér vissza vagy más súlyos fegyelemsértést követ el, a bv. intézet parancsnoka felfüggeszti az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását és előterjesztést tesz a bv. bírónak az EVSZ megszüntetése iránt. Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását akkor is felfüggesztheti a bv. intézet parancsnoka, ha az elítélt az intézetben követ el súlyos vagy ismételt fegyelemsértést. A felfüggesztés esetén a parancsnok a megszüntetés iránt haladéktalanul előterjesztést tesz a bv. bírónak, aki az előterjesztést elbírálja. A bv. bíró haladéktalanul kitűzi az elítélt meghallgatásának időpontját.

A bv. bíró a bv. intézet parancsnokát az enyhébb végrehajtási szabályok megszüntetésére irányuló előterjesztésben foglalt adatok kiegészítésére kötelezheti, de nyomozati cselekmények elvégzésére nem hívhatja fel, és a hivatásos pártfogó sem bízhatja meg azzal, hogy tanút hallgasson ki; az ilyen jellegű bizonyítást maga veszi fel, illetve az ügyészt keresi meg a szükséges bizonyítási eszközök felkutatása érdekében (BH1997. 2.,).

Novissima Kiadó gondozásában megjelent Büntetés-végrehajtási jogszabályok kiegészítve jogegységi határozatokkal és a bírói gyakorlattal c. – Kadlót-Mohácsi kötet 42. oldalán a hatályos törvényi hivatkozással -28/A § (2) bekezdésnek-ellentmondó a 45. oldalon beidézett FBK 1994/26. Mivel zavaró lehet a szakvizsgára felkészülőknek és a mai joggyakorlatnak nem megfelelő, így talán megfontolható ezen FBK mellőzése – véleményem szerint.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban 5 ügyben hozott határozatot.

4.3. Magánelzárás, fenyítés elleni fellebbezés elbírálása

Bv. tvr. 7/C. § (1) Az elítéltnak a bv. intézet különleges biztonságú zárkába helyezés elrendeléséről és meghosszabbításáról, valamint a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka különleges biztonságú zárkába helyezés meghosszabbításáról, vagy különleges biztonságú körletre helyezés elrendeléséről s meghosszabbításáról szóló határozata elleni fellebbezését a büntetés végrehajtási bíró az iratnak a hozzá érkezésétől számított öt napon belül bírálja el.

Tehát a bv. bíró végzése elleni fellebbezést az érkezéstől számított öt napon belül kell elbírálni. Ez a rendelkezés irányadó az előzetesen letartóztatottra is.

A bűnügyi költséget az állam viseli.

A bv. jogviszonyban az elítélt egyértelműen alárendelt pozícióban van a közhatalmi jogosítványokat gyakorló bv. szervezettel szemben. A szankciót elszenvedő személyek kiszolgáltatottsága ellenére a bv. szervezet határozatait a bv. bíró csak igen szűk körben vizsgálhatja felül, jelenleg hazánkban erre csupán a magánelzárás fenyítést kiszabó bv. intézeti határozat, valamint az elítéltnak a sajtótermék, illetőleg az elektronikus hírközlő hálózat útján történő nyilatkozattételét megtagadó országos parancsnoki határozat elleni fellebbezések esetében van lehetőség.

Természetesen óvatosan kell bánni a bírói felülvizsgálat kiterjesztésével, hiszen akadnak olyan (pl. a fogva tartás biztonságával összefüggő) kérdések, melyekkel kapcsolatos döntések következményeiért a fogva tartási intézetnek kell vállalnia a felelősséget. Szűcs András véleménye szerint ezeket az ügyeket célszerű a bírói kontroll alá vonni, annál nehezebb az

ellenérveket felhozni, hogy például a többi fenytési nemet kiszabó határozat ellen fellebbezni lehessen a bv. bíróhoz. A bv. bíró fegyelmi eljárással kapcsolatos szerepének kiszélesítése praktikus szempontból is indokolt lenne. A fegyelmi fenytéseknek ugyanis lényeges befolyása van több bv. bírói döntés kimenetelére. Jelenleg előfordulhat, hogy a feltételes szabadságra bocsátásnál vagy az enyhébb végrehajtási fokozat kijelölésénél azért nem beszélhetünk az elítéltnak a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartásáról, mert egy megalapozatlan fegyelmi határozattal a bv. intézet őt feddés fenytéssel sújtotta. Ha a bv. bírói eljárásban az elítélt fellebbezése folytán a megalapozatlanság kiküszöbölhető lenne, nem kerülne a bíró nehéz döntési helyzetbe a feltételes szabadság tárgyában való döntés meghozatalakor. Ennek hiányában viszont az eljáró bíró vagy megállapítja, hogy az elítélt magatartása nem kifogástalan, és ezért őt nem bocsátja feltételes szabadságra, vagy figyelmen kívül hagyja a fenytést, és ellenkező tartalmú végzést hoz.²⁹⁴

A fogva tartottakkal szemben alkalmazható biztonsági intézkedések szabályai, különös tekintettel a különleges biztonsági zárkában, illetve körleten történő elhelyezésüket illető változás vonatkozásának a háttere az Emberi Jogok Európai Bíróságának Csüllög kontra Magyarország ügyben hozott ítélete. Az újonnan beiktatott szabályok meghatározzák a biztonsági intézkedések elrendelésének eljárási rendjét, a döntés alaki követelményeit, valamint a jogorvoslat lehetőségét, külön is kiemelve a különleges biztonsági zárkába vagy körletre helyezés elleni fellebbezést.

A Csüllög v. Hungary (Appl. 30042/U8) ügy háttere röviden: a kérelmező két évet töltött különleges biztonságú körleten. A kérelmező a fogva-tartás körülményeit sérelmezte, emellett jogsértőnek tartotta, hogy a hatóságok egyszer sem közölték a szigorú fogva tartási körülmények indokait, illetve hogy nem volt elérhető számára hatékony jogorvoslat. A Bíróság megállapította az Egyezmény 13. cikkének megsértését, mivel a kérelmező számára nem áll rendelkezésre hatékony jogorvoslat.

Bv. tvr. 33. § (4) a büntetés-végrehajtás rendjének vagy biztonságának fenntartása vagy bűncselekmény megelőzése és megakadályozása érdekében az elítélt – a testüregre is kiterjedően – megmotozható, személyes használati tárgyai és ruházata átvizsgálhatók, vele szemben mozgáskorlátozó eszköz, biztonsági elkülönítés alkalmazható, különleges biztonságú zárkába vagy körletre helyezhető (a továbbiakban együtt: biztonsági intézkedések), illetve az elítélttel szemben külön törvényben meghatározott esetben és módon kényszerítő eszközök alkalmazhatók.

Az elítélt különleges biztonságú zárkába helyezését a bv. intézet legfeljebb hat hónapra rendelheti el, amelyet egy alkalommal, három hónappal meghosszabbíthat. A bv. intézet döntéséről indokolt határozatot hoz. Ezt meghaladó időre a különleges biztonságú zárkába helyezés – alkalmanként – legfeljebb hat hónappal való meghosszabbításáról, valamint az elítéltnak legfeljebb hat hónapra különleges biztonságú körletre helyezéséről, vagy annak – alkalmanként – legfeljebb hat hónappal való meghosszabbításáról a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka indokolt határozattal dönt. A bv. intézet és a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának határozata ellen az elítélt a határozat közlésétől számított három napon belül a bv. bíróhoz fellebbezéssel élhet. A fellebbezésnek a végrehajtásra nincs halasztó hatálya.

A motozást, illetve a ruházat átvizsgálását az elítélttel azonos nemű személy, – ide nem értve a motozásnál közreműködő orvost – végezheti, és az nem történhet szemérem sértő módon. A test üregeinek átvizsgálását csak orvos végezheti.

Mozgáskorlátozó eszközként – testi sérüléssel nem járó módon – rögzítő övvel vagy anélkül bilincs, vezető bilincs vagy a végtag rögzítésére alkalmas más eszköz az intézkedésre okot

²⁹⁴Szűcs András: *A bv. bíró jogintézményéről de lege ferenda* Magyar Jog, 2009/6. 330 .o.

adó körülmény megszűnésig, de folyamatosan legfeljebb tizenkét óra tartamban alkalmazható, ha az elítélt egészségi állapota ezt megengedi.²⁹⁵

A kérelmező két évet töltött különleges biztonságú körleten. A kérelmező a fogva-tartás körülményeit sérelmezte, hivatkozott többek között arra, hogy zárkájában nem volt természetes fény, semmilyen személyes tárgyat nem tarthatott magánál, illetve folyamatos videokamerás megfigyelés alatt tartották. Jogsértőnek tartotta továbbá, hogy a hatóságok egyszer sem közölték a szigorú fogva tartási körülmények indokait, illetve hogy nem volt elérhető számára hatékony jogorvoslat. A strasbourgi bíróság ítéletében megállapította, hogy Magyarország megsértette az embertelen és megalázó bánásmód tilalmát, mert a kérelmezővel szemben nem állt fenn olyan indok, amely a szigorú fogva tartási körülmények két éven keresztül történő fenntartását indokolta volna. A Bíróság megállapította az Egyezmény 13. cikkének megsértését is, mivel a kérelmező számára nem állt rendelkezésre hatékony jogorvoslat.²⁹⁶

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban 5 ügyben hozott határozatot.

4.4. Feltételes szabadságra bocsátás

A feltételes szabadság elősegíti a társadalomba való fokozatos visszavezetést (alap gondolata is a progresszív börtönrendszerhez kapcsolódóan jelent meg), érdekeltté teszi az elítéltet a büntetés célja megvalósításához való együttműködésben, az elítélt számára átmenetet és próbatételt is jelent a reszocializáláshoz. A korábbi szabadulás reménye az elítélt viselkedését, magatartását pozitívan befolyásolja.

A bv. fokozathoz igazodik a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontja [Btk. 47. § (2) bek.], a feltételes szabadság lehetősége az új fokozathoz igazodóan nyílik meg, amihez azonban a büntetés teljes tartamát kell figyelembe venni.

A feltételes szabadság jogi természetéhez meghatározásához a törvényi előfeltételeit kell megnéznünk.

A Btk. 47. § (1)-(3) bekezdés szerint „A bíróság a határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítéltet feltételes szabadságra bocsátja, ha – különösen a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartására és arra a készségére tekintettel, hogy törvénytisztelő életmódot fog folytatni – alaposan feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.

Feltételes szabadságra bocsátásnak csak akkor van helye, ha az elítélt fegyházban végrehajtandó büntetésének legalább 4/5-öd részét, börtönben végrehajtandó büntetésének legalább 3/4-ed részét, fogházban végrehajtandó büntetésének legalább 2/3-ad részét kitöltötte. Három évet meg nem haladó szabadságvesztés kiszabása esetén – különös méltánylást érdemlő esetben – a bíróság ítéletében akként rendelkezhet, hogy az elítélt a büntetése fele részének letöltése után feltételes szabadságra bocsátható. E rendelkezés nem alkalmazható, ha az elítélt többszörös visszaeső.”

Az utóbbi különös méltánylást érdemlő eset fokozattól függetlenül értendő.

²⁹⁵ Megállapította: 2011. évi CL. törvény 33. §

²⁹⁶ Bv. szab. 47. § (5)-(6) Hatályon kívül helyezte: 2011. évi CL. törvény 91. §

4.4.1.A feltételes szabadság lényege

A feltételes szabadság lényege a következőkben összegezhető:

- A feltételes szabadság a bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának sajátos szakasza; az elítélt még a büntetés hatálya alatt áll akkor is, ha a pártfogó felügyeletét nem rendelték el.
- A feltételes szabadságra bocsátott elítélt gyakorlatilag elhagyhatja a bv. intézetet, a szabad élet körülményei közé kerül. Ezért már a végrehajtás ideje alatt jelét kell adnia annak, hogy – vagy pártfogó felügyelet mellett vagy anélkül, de – képes törvénytisztelő életmódot folytatni.
- A feltételes szabadság jogi tartalmában még a büntetés célja realizálásának az időszaka.
- A pártfogó felügyelet nélkül elrendelt feltételes szabadság esetén a feltételes szabadságra bocsátottat magatartási szabály nem terheli, és semmiféle ellenőrzésnek sem lehet helye.

A feltételes szabadságra bocsátás lehetősége a büntetés-végrehajtás rendjének megtartására ösztönzi az elítéltet, és ezáltal segíti a bv. szervek munkáját.

Fiatakorúak börtönéből és fogházából történő feltételes szabadságra bocsátásnál is ezek a tartamok irányadóak (Btk. 112. §).

Ha a bv. bíró a Btk. 46. § (1) bekezdése alapján korábban az ítéleti rendelkezéshez képest a büntetés hátralévő részének eggyel enyhébb vagy eggyel szigorúbb fokozatban történő végrehajtásáról rendelkezett, *az e fokozatnak megfelelő minimális időtartam lesz az irányadó.* A feltételes szabadságra bocsátás szubjektív feltétele az elítéltnak a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan *magatartása* és a törvénytisztelő életmód folytatása iránti készsége, mint amelyekre figyelemmel feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető. A feltétel az, hogy újabb bűncselekményt az elítélt ne kövessen el, a törvény által tartalmazott, valamint a bíróság által előírt magatartási szabályokat tartsa be.

Ha a bv. bíró a Btk.-ban említett legkorábbi időpontban mellőzi a feltételes szabadságra bocsátást, annak lehetőségét később újból megvizsgálhatja, és az elítélt kedvezően megváltozott magatartása esetén megadhatja. [Bv. tvr. 8. § (3) bekezdése].²⁹⁷

4.4.2A feltételes szabadságból kizárt

Nem megalapozott a feltételezés, hogy a büntetés célja a szabadságvesztés büntetés teljes kiállása nélkül is elérhető azzal az elítélttel szemben, akit olyan szándékos bűncselekmény miatt ítéltek el szabadságvesztésre, amelyet korábbi végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltése után, a végrehajtás befejezése előtt követett el.

Ilyen eset áll fenn, ha az elítélt

- a végrehajtandó szabadságvesztés jogerős kiszabása után, de még a szabadságvesztés megkezdése előtt;
- a szabadságvesztés tényleges végrehajtása alatt vagy
- a feltételes szabadság tartama alatt követ el szándékos bűncselekményt.

²⁹⁷ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirata*

A két hónapos minimális tartam letöltésének indoka az, hogy az elítélnek egy meghatározott időtartamot el kell töltenie a bv. intézetben ahhoz, hogy megalapozottan lehessen állást foglalni a feltételes szabadság kérdésében. A két hónapi időtartamba beszámít az előzetes fogva tartásban töltött idő is.

A Btk. 47. § (4) bekezdése szerint: „*Nem bocsátható feltételes szabadságra*

- a) akit olyan szándékos bűncselekmény miatt ítétek szabadságvesztésre, amelyet korábbi végrehajtandó szabadságvesztésre ítétele után a végrehajtás befejezése előtt követett el,
- b) aki a szabadságvesztésből legalább két hónapot nem töltött ki,
- c) az erőszakos többszörös visszaeső,
- d) aki a bűncselekményt bünszervezet tagjaként követte el,
- e) aki a szabadságvesztés letöltését önhibájából nem kezdte meg.”

A Btk.-ban felsoroltakon túl **nem bocsátható feltételes szabadságra az sem**, akit nem szabadságvesztésre ítétek (közérdekű munka, pénzbüntetés), de a büntetését később szabadságvesztésre változtatták át. A törvény ugyanis a határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátásáról rendelkezik, illetve életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátásának legkorábbi időpontjáról. Ennél fogva amennyiben más büntetésre ítélessel összefüggésben szabadságvesztésre történő átváltoztatásra kerül sor, abból kizárt a feltételes szabadság.

Külön kell szólni az eltérő bírói gyakorlatot keletkeztető új rendelkezésről, a Btk. 47. § (4) bekezdés e) pontjáról, amelyben arról a feltételes szabadságból kizárási okról van szó, amikor az elítélt **önhibájából nem kezdi meg büntetése letöltését**.

A Btk. 47. § (4) bekezdés e) pontjának törvénybe iktatása több problémát is felvetett a jogalkalmazási gyakorlatban. Ezt bizonyítja az is, hogy **a 2/2010. BJE is** a Btk. ezen rendelkezésével foglalkozik. Nem vitás, hogy az új kizáró ok hatályba léptetésével *a jogalkotó szándéka* a felhívásra önhibájukból nem jelentkező elítéltek mulasztásának szankcionálása, illetőleg e körben az önkéntes jogkövetés ösztönzése volt. Azzal a *kérdéssel viszont* sem a Btk., sem az azt módosító 2009. évi LXXX. törvény indokolása *nem foglalkozik* kifejezetten, és a 2/2010. BJE számú jogegységi határozat sem, hogy mi a helyes eljárás akkor, *ha az elítélt olyan felhívásnak nem tesz eleget, amely egyszerre több szabadságvesztés letöltésére vonatkozik*. Ezért erre a kérdésre a jogalkalmazónak kell a jogértelmezés útján megadnia a választ, az értelmezés terén azonban a jogi szabályozás sajnos túl nagy mozgásteret biztosít a számára. Az „elnagyolt” jogi szabályozás két, közel egyenértékű megoldás bevezetését teszi lehetővé, a jogalkotási hiányosság ódiúmat azonban méltánytalan lenne a terhelte háritani.

A szabadságvesztés „letöltés meg nem kezdése” alatt *a felhívásra történő jelentkezés elmaradása értendő*, ezért az elítélt mulasztása valamennyi, a felhívásban megjelölt büntetés tekintetében megállapítható. (A gyakorlatban általában akkor fordul elő, ha egy végrehajtandó szabadságvesztést kiszabó ítéletben korábban kiszabott felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtását rendeli el vagy egy másik ítélet kapcsán engedélyezett feltételes szabadságot szüntet meg a bíróság, és az elítélt a felhívásnak önhibájából nem tesz eleget.)

A bv. intézet *a büntetések végrehajtása egymást követő tényleges sorrendjét* a Bv. tvr. 24/A. § (1) bekezdése és 48. § (4) bekezdése, illetőleg a 17/1997. (V. 9.) IM rendelet 8. § (2) bekezdése alapján a terhelte befogadása során határozza meg. A Bv. tvr. 6/A. § (1) bekezdése d) pontjával való összevetése a fenti rendeletnek arra enged következtetni, hogy csak a távolmaradó elítélt kézre kerülését követően lehetne egyértelműen kimondani azt, melyik büntetés letöltésének megkezdését mulasztotta el.

A bv. bíró a magát két vagy három büntetés végrehajtása alól kivonó elítélttel szemben valamennyi büntetés tekintetében elfogatóparancsot ad ki a Bv. tvr. értelmében.

Az elfogatóparancs kiadásának elmaradása az egyik álláspont szerint megakadályozná az elítélt elfogatóparanccsal nem érintett büntetése letöltése céljából történő befogadását. A másik álláspont szerint abban az esetben, ha az elítélttel szemben nem a felhívásban szereplő valamennyi büntetéssel kapcsolatban adja ki a bv. bíró az elfogatóparancsot, ez nem képezi akadályát annak, hogy a bv. intézet az elítéltet az elfogató paranccsal nem érintett büntetése céljából befogadja, hiszen a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 10. § d) pont alapján az intézet az elítéltet már pusztán a szabadságvesztés letöltésére vonatkozó bírósági felhívás alapján is köteles befogadni. A végrehajtási sorrendet nem a bv. bírónak, hanem a bv. intézetnek kell meghatároznia. A 2/2010. BJE számú jogegységi határozat kimondta, hogy a Bv. tvr. 17. §-a által szabályozott eljárásban hozott bv. bírói határozat utólagos megváltoztatása megengedett.²⁹⁸

4.4.3. Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátásának lehetősége

Életfogytig tartó szabadságvesztés esetén a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját a bíróság az ítéletében meghatározza, s ha ennek lehetőségét nem zárja ki, annak legkorábbi időpontját legalább 20 évben; ha az életfogytig tartó szabadságvesztést olyan bűncselekmény miatt szabta ki, amelynek büntethetősége nem évül el, legalább 30 évben határozza meg [Btk. 47/A. §].

Ha a bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélet kizárta a feltételes szabadságra bocsátás kedvezményéből, akkor beszélünk tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről, a szakmai zsargon szóhasználatával **TÉSZ**-ről.²⁹⁹

---

²⁹⁸ Vóko György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

²⁹⁹ Az életfogytig tartó szabadságvesztés ítélt feltételes szabadságra bocsátásának sajátos esteit a Btk. a következőképpen szabályozza:

„**47/B. § (1)** Ha az elítéltet az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt előtt elkövetett bűncselekmény miatt az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtása alatt határozott tartamú végrehajtandó vagy részben felfüggesztett szabadságvesztésre ítélik, a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját a határozott tartamú végrehajtandó szabadságvesztés vagy a szabadságvesztés végrehajtandó része időtartamáig elhalasztja.

(2) Ha az elítéltet az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt előtt elkövetett bűncselekmény miatt az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás alatt határozott tartamú végrehajtandó vagy részben felfüggesztett szabadságvesztésre ítélik, a bíróság a feltételes szabadságot megszünteti, és a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját a határozott tartamú végrehajtandó szabadságvesztés vagy a szabadságvesztés végrehajtandó része időtartamáig elhalasztja.

(3) Ha az elítéltet az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtása alatt elkövetett bűncselekmény miatt az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtása alatt határozott tartamú szabadságvesztésre ítélik, a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját a határozott ideig tartó szabadságvesztés tartamáig, de legalább öt és legfeljebb húsz év közötti időtartamra elhalasztja.

(4) Ha az elítéltet az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtása alatt elkövetett bűncselekmény miatt az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás alatt határozott tartamú szabadságvesztésre ítélik, a bíróság a feltételes szabadságot megszünteti, és a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját a határozott tartamú szabadságvesztés tartamáig, de legalább öt és legfeljebb húsz év közötti időtartamra elhalasztja.

(5) Ha az elítéltet az életfogytig tartó szabadságvesztésből történt feltételes szabadságra bocsátás alatt elkövetett bűncselekmény miatt határozott tartamú szabadságvesztésre ítélik, a bíróság a feltételes szabadságot megszünteti, és a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját a határozott tartamú szabadságvesztés tartamáig, de legalább öt és legfeljebb húsz év közötti időtartamra elhalasztja.

A feltételes szabadság tartama azonos a szabadságvesztés hátralévő részével, de legalább 1 év, életfogytig tartó szabadságvesztés esetén 15 év. Ha a szabadságvesztés hátralévő része egy évnél kevesebb, és végrehajtását nem rendelték el, a büntetést a feltételes szabadság letelte után a hátralévő rész utolsó napjával kell kitöltöttnek tekinteni.

A feltételes szabadság tartamára, de legkevesebb egy évre az elítélt **pártfogó felügyelet** alá helyezhető. Kötelező a feltételes szabadságra bocsátott elítéltet pártfogó felügyelet alá helyezni, ha visszaeső [Btk. 48. § (1)-(3) bek.].

A Btk. 48/A. § (1) bek. szerint: „*Ha az elítélttel szemben több határozott ideig tartó, összbüntetésbe nem foglalható szabadságvesztést kell végrehajtani – ideértve a pénzbüntetés vagy a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztést is –, és a szabadságvesztések folyamatos végrehajtása során a bíróság az elítéltet bármely szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátotta, a feltételes szabadság mindaddig nem kezdhető meg, amíg az elítélt más szabadságvesztést tölt.*”

Amennyiben több szabadságvesztésből történt a feltételes szabadságra bocsátás, az elítélt valamennyi feltételes szabadságot egyidejűleg párhuzamosan tölti [Btk. 48/A. § (2) bek.].

4.4.4. A feltételes szabadságra bocsátás eljárási szabályai

A feltételes szabadságra bocsátásról a **bv. intézet előterjesztése alapján a bv. bíró dönt**. A feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontja előtt az *elítélt meghallgatása után* határoz. Amennyiben a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontjáig legalább 2 hónap még rendelkezésre áll, a bv. bíró *elrendelheti a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését is*. A pártfogó felügyelet e véleményének elkészítése érdekében az elítéltet szintén a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége időpontja előtt legalább 2 hónappal a bv. intézetben meghallgathatja és vele ettől az időponttól kezdődően – a Bv. tvr. szóhasználatával – rendszeresen érintkezhet. [Bv. tvr. 8. § (1)-(2) bek.].

A bv. intézet már *három hónappal* a feltételes szabadságra bocsátás esedékessége előtt, illetve ha ennél rövidebb idő áll rendelkezésre, haladéktalanul *előterjesztést tesz* a bv. bírónak [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 198. § (1) bekezdése]. A feltételes szabadságra bocsátásról *szoron kívül határoz a bv. bíró*, ha az előzetes fogva tartásban, illetőleg a házi őrizetben töltött időre figyelemmel az elítélt az ítélet jogerőre emelkedésekor feltételes szabadságra bocsátható.

---

(6) Ha az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának elhalasztására az (1), (2), (4) és (5) bekezdés szerinti határozott tartamú szabadságvesztés miatt kerül sor, a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját a határozott tartamú szabadságvesztésbe beszámított előzetes fogva tartás, valamint házi őrizet idejének figyelembevételével kell megállapítani.

47/C. § (1) A bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltet akkor bocsáthatja feltételes szabadságra, ha a szabadságvesztésből az elítélt letöltötte a bíróság által meghatározott időtartamot, és alaposan feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.

(2) Nem bocsátható feltételes szabadságra az elítélt, ha ismételen életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik. Ha a korábbi életfogytig tartó szabadságvesztést még nem hajtották végre, az ismételen kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés nem hajtható végre.”

A bv. bíró a meghallgatás időpontjáról értesíti a bv. intézetet, ha a terhelt szabadlábban van, akkor őt is, illetőleg ha fiatalkorú, akkor a törvényes képviselőjét is; továbbá minden esetben az ügyészt. Ha a pártfogó felügyelő meghallgatása szükséges, abban az esetben a pártfogó felügyelőt is értesíti [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 40. § (1)-(2) bek.].

Ha a bv. bíró azt észleli, hogy az elítéltet a feltételes szabadság kedvezményéből a Btk. 47. § (4) bekezdés a), c) és d) pontjai valamelyikének (a végrehajtás befejezése előtt újabb bűncselekményt követett el, erőszakos többszörös visszaeső, a bűncselekményt bünszervezetben követte el), illetve a Btk. 47/C § (2) bekezdésében foglaltak miatt az ítélet meghozatalakor ki kellett volna zárni, a Be. 557. §-a szerinti eljárás (különleges eljárás) lefolytatása érdekében az alapügyben eljárt első fokú bíróságot keresi meg, és az első fokú bíróság határozatának megküldéséig az eljárást felfüggeszti [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 40 § (3) bek.]. Ugyanis ezen okok miatti feltételes szabadságból kizárás kérdésében az ítéldbírósnak kellett volna döntenie, az ő jogkörébe tartozik. Az ítélbíró utólag határoz, ha a jogerős ítélet a feltételes szabadságra bocsátással kapcsolatban nem a törvénynek megfelelően rendelkezett. Ha a bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjáról határoz utólag, tárgyalást tart (Be. 557. §).

A Be. 558. §-a szerint „A bíróság hivatalból vagy az ügyész indítványára tárgyaláson határoz az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátásának legkorábbi időpontja elhalasztásáról (Btk. 47/B. §).” Ha a bv. bíró a Btk. 47. § (4) bekezdés b) pontja szerinti kizáró ok (a szabadságvesztésből legalább 2 hónapot nem töltött ki) fennállását állapítja meg, a feltételes szabadságra bocsátást mellőzi.

Ha a feltételes szabadságra bocsátásról való bv. bírói döntéshez a szükséges adatok hiányoznak, de rövid időn belül beszerezhetők, a bv. bíró a meghallgatást elnapolja, és erre új határnapot tűz ki [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 40 § (4) bekezdés].

„Ha a bv. bíró az elítélt feltételes szabadságra bocsátását rendelte el, de a bv. intézet a feltételes szabadságra bocsátás esedékességének napjáig arról értesíti, hogy az elítélt súlyos fegyelmi vétséget követett el, a bv. bíró a feltételes szabadságra bocsátást újból megvizsgálja, és ennek alapján a végzését hatályon kívül helyezheti” [9/2002. (IV.9.) IM rendelet 40. § (5) bek.].

A súlyos fegyelmi vétség elkövetéséről a bv. intézet a törvényességi felügyeletet gyakorló ügyészt haladéktalanul köteles értesíteni [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 198. § (3) bek.].

Akkor sem bocsátható szabadon az elítélt, ha a feltételes szabadságra bocsátást engedélyező bírósági határozat kelte és a szabadon bocsátás határideje közötti időben előzetes letartóztatásba helyezik, vagy szabadságvesztés végrehajtását rendelik el. Ilyen esetről a bv. intézet haladéktalanul tájékoztatja az illetékes bíróságot [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 198. § (2) bekezdése]. Ekkor a bv. bírónak már nem szükséges még egyszer meghallgatnia az elítéltet (BH1996. 509.).

A bv. intézeti előterjesztés tartalmazza a vezetői véleményt, értékelést. A személyi és bv. adatokon kívül kiterjed az elítélttel kapcsolatos fontosabb eseményekre, a viselkedésére, tanulására, munkavégzésére, a jutalmazására és fegyelmezésére, a szabadidő eltöltésének módjára, a kapcsolattartásra, a szabadulásra való felkészítés érdekében tett intézkedésekre.

A bv. bíró az elítélt meghallgatása után dönt a feltételes szabadságra bocsátás kérdésében; az elítéltet feltételes szabadságra bocsáthatja, egyidejűleg határoz a pártfogó felügyelet alá helyezéséről is, avagy a feltételes szabadságra bocsátást mellőzi.

Ha a **bv. bíró az elítéltet nem bocsátotta feltételes szabadságra**, mellőzi ezt, ennek *lehetőségét később újból megvizsgálhatja*, amennyiben úgy látja, hogy az elítélt később feltételes szabadságra bocsátható. Ilyenkor felhívja a bv. intézetet, hogy az általa meghatározott időpontban tegyen újabb előterjesztést. Ebben az esetben a bv. bíró elrendelheti pártfogó felügyelői vélemény beszerzését. A bv. intézetnek az új, bv. bíró által megjelölt időpontra kiegészítő véleményt és javaslatot kell előterjesztenie.

Ha a bv. bíró az elítéltet nem bocsátotta feltételes szabadságra, ebben az esetben a feltételes szabadságra bocsátását *az elítélt vagy védője is kezdeményezheti*. A kérelmet a bv. intézet – véleményével és javaslatával – 30 napon belül továbbítja a bv. bíróhoz.

Ha az egy éven belül ismételten előterjesztett kérelem új körülményekre nem hivatkozik, az értékelő vélemény és a javaslat elkészítését a bv. intézet mellőzheti. Akkor viszont tehet ismételt előterjesztést, ha az elítélt magatartásában tartósan kedvező változás következett be.

Ha a feltételes szabadságra bocsátás iránti kérelmet az elítélt és védője a bv. intézetnél terjesztette elő és az értékelő vélemény mellőzhető [Bv. tvr. 8. § (4) bek.], a kérelmet 8 napon belül kell a bv. bíróhoz továbbítani. Az intézet ebben az esetben is köteles tájékoztatni a bv. bírót a végrehajtott és a végrehajtásra váró szabadságvesztésről, valamint arról, ha az elítélt ellen új büntetőeljárás van folyamatban [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 199-199/A. §, 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 40. § (6) bek.].

Ha a bv. bíró az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátását mellőzte, a bv. intézet a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét legkésőbb 2 év múlva, azt követően pedig évente megvizsgálja. Ilyen esetekben is elrendelheti a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését.

A bv. bíró határozata ellen az elítélt és védője mellett az ügyész is megilleti a fellebbezési jog a törvényesség és az állami büntető igény érvényesítése végett. A bűnügyi költséget az állam viseli.

A bv. bíró a következő körülményeket vizsgálja a feltételes szabadságra bocsátáskor többek között annak eldöntéséhez, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül elérhető-e:

- az elítélt megtartotta-e a bv. intézet rendjére vonatkozó szabályokat, teljesítette-e az őt terhelő kötelezettségeket;
- képességeire, egészségi állapotára tekintettel megfelelően, szorgalmasan dolgozott-e;
- családjával és volt vagy leendő munkahelyével milyen kapcsolatot tartott fenn;
- korábbi életviteléhez képest a magatartásában és erkölcsi szemléletében bekövetkezett-e kedvező változás;
- mutat-e készséget arra, hogy a jövőben törvénytisztelő életmódot fog folytatni;
- felkészült-e a szabadulásra, intézkedett-e szállása és munkahelye érdekében.

Ha az elítélt személyiségének, a büntetés-végrehajtás alatt tanúsított magatartásának, illetve a szabadulásra való felkészülésének vizsgálata után az a meggyőződés alakul ki a bv. bíróban, hogy további szabadságelvonás nélkül is remény van az elítélt társadalmi beilleszkedésére, az újabb bűnelkövetéstől való tartózkodására, akkor az elítéltet feltételes szabadságra kell bocsátani. Kiemelendő azonban, hogy míg az objektív feltételek fennállása esetén sincs az elítéltnak alanyi joga a feltételes szabadságra, erre csak akkor kerülhet sor, ha az megalapozottan szolgálja a büntetés célját.

A feltételes szabadságra bocsátás kérdését illetően számos eseti döntés került közzétételre.

A feltételes szabadságra bocsátás feltételeivel kapcsolatos egyik eseti döntés szerint csak az bocsátható feltételes szabadságra, akinek kifogástalan magatartása megfelel az intézeti szabályoknak (BH1996. 12.).

A bv. bíróság elítélt feltételes szabadságra bocsátását nem tagadhatja meg arra hivatkozással, hogy az elítéltnak olyan más szabadságvesztést is le kell töltenie, amely – a quasi halmazati viszony hiánya miatt – nem foglalható összbüntetésbe; ilyen esetben azonban a szabadságvesztések folyamatos végrehajtása során a feltételes szabadság addig nem kezdhető meg, amíg az elítélt a szabadságvesztés büntetését tölti (BH2001. 46.).

Az elítélt feltételes szabadságra bocsátásával kapcsolatban a bv. bíró által történő meghallgatás esetén nem a Be-nek a különleges eljárására vonatkozó rendelkezései, hanem a Bv. tvr.-nek a rendelkezései az irányadók, tehát a meghallgatás a védő értesítése nélkül is megtartható, és részére a határozatot nem kell kézbesíteni (BH1996. 631.).

A bv. bírónak a feltételes szabadságra bocsátást mellőző és a bv. intézet parancsnokát ismételt előterjesztésre kihívó döntése érdemi döntés, így ellene fellebbezéssel lehet élni (BH1996. 632.).

A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában eljáró bv. bíró a tárgyalás kitűzése és a tartása nélkül is kérheti a nevelői vagy a parancsnoki vélemény pontosítását a jelenlévőktől és az azokban hivatkozott iratok bemutatását. Mindez bizonyítás felvételének nem minősül, így a védőnek a meghallgatásról való távolmaradása sem értékelhető hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértésnek (BH1994. 72.).

A feltételes szabadságról való döntés előtti meghallgatással kapcsolatban a BH 1996.631. számú döntése több pontban utal arra, hogy a bv. bíró eljárására ebben az esetben a Bv. tvr. speciális rendelkezései az irányadók, ily módon a meghallgatás a védő értesítése nélkül is megtartható és részére a határozatot nem kell kézbesíteni. A döntés indokolása szerint a Bv. tvr. 6. §-ának (7) bekezdésében írt azon rendelkezés, mely szerint, amennyiben törvényerejű rendelet vagy más jogszabály eltérően nem rendelkezik, a bv. bíró eljárására a büntetőeljárás szabályai irányadók, nem értelmezhető akként, hogy a bv. bírói eljárásban a Be-nek a különleges eljárásra vonatkozó általános szabályait kell alkalmazni, az egyéb rendelkezéseit pedig csak annyiban, amennyiben azokból más nem következik. A Bv. tvr. vonatkozó rendelkezései ugyanis nem tartalmazzák nevesítve a különleges eljárás szabályait – mint a bv. bírói eljárásban alkalmazandó eljárást – és a büntetőeljárási törvény sem sorolja fel a bv. bírói eljárásokat az egyes különleges eljárások között. A Bv. tvr. speciális rendelkezései pedig megelőzik a Be. különleges eljárásokra vonatkozó szabályait, amely tükröződik abban, hogy a Be. különleges eljárásai körében a meghallgatás csak lehetőség, míg a bv. bírói eljárásban a meghallgatás minden esetben kötelező, attól a bv. bíró nem tekinthet el.

A bíróság mindezek alapján arra a következtetésre jutott konkrét ügyben, hogy a büntetőeljárás szabályai abban az esetben irányadók a bv. bíró eljárására, amennyiben a törvényben meghatározott feltételek megléte esetén tárgyalást tart, ez esetben kötelező számára az ügyész és a védő jelenlétének biztosítása (BH1996. 631.).

A büntetés végrehajtása alatt kifogástalan magatartást tanúsító elítélt feltételes szabadságra bocsátható akkor is, ha a büntetés végrehajtása előtt másik ügyben indult büntetőeljárás a büntetés végrehajtása alatt is folyik ellene (BH1997.106.)

Nem bocsátható feltételes szabadságra, akinek a büntetés végrehajtása alatt tanúsított magatartása nem felel meg az intézeti szabályoknak (BH1994. 44, BH1996. 12.).³⁰⁰

4.4.5. Jogorvoslat a feltételes szabadságra bocsátás esetén

A feltételes szabadságra bocsátással kapcsolatos bv. bírói eljárással összefüggésben fordulhat elő, hogy a feltételes szabadságra bocsátást engedélyező bírósági határozat kelte és a szabadon bocsátás határideje közötti időben az elítéltet előzetes letartóztatásba helyezik, vagy vele szemben szabadságvesztés végrehajtását rendelik el. Ilyen esetben a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 198. § (2) bekezdése alapján az elítélt nem bocsátható szabadon. A bv. bíró ilyenkor deklaratív határozatot hoz és megállapítja, hogy a feltételes szabadságra bocsátást kimondó határozat nem hajtható végre.³⁰¹

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban 29 ügyben hozott határozatot.

4.5. Feltételes szabadság megszüntetése

Ha a magatartási szabályok megszegése miatt a feltételes szabadság megszüntetésének lehet helye, az ügyész a elítélt tartózkodási helye szerint illetékes büntetés-végrehajtási bírónak tesz indítványt [Bv. tvr. 9. § (2) bekezdés];

A feltételes szabadság megszüntetésének következménye a hátralévő szabadságvesztés végrehajtása.

A feltételes szabadságon lévő elítélt jogi helyzetét alapvetően befolyásolja, hogy a feltételes szabadságot *pártfogó felügyelet nélkül vagy pártfogó felügyelet mellett* rendelte-e el a bv. bíró. A pártfogó felügyelet nélküli feltételes szabadságot csak újabb bűncselekmény elkövetése esetén lehet megszüntetni.³⁰²

„A bíróság a feltételes szabadságot megszünteti, ha az elítéltet az ítélet jogerőre emelkedését megelőzően vagy azt követően elkövetett bűncselekmény miatt a feltételes szabadság alatt végrehajtandó vagy részben felfüggesztett szabadságvesztésre ítélik. A bíróság a feltételes szabadságot megszünteti, ha az elítéltet a feltételes szabadság alatt elkövetett bűncselekmény miatt végrehajtandó vagy részben felfüggesztett szabadságvesztésre ítélik. Ha az elítéltet egyéb büntetésre ítélik, vagy ha a magatartási szabályokat megszegi, a bíróság a feltételes szabadságot megszüntetheti.” [Btk. 48. § (4) bek.]

³⁰⁰ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát

³⁰¹ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát

³⁰² Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát

A feltételes szabadság megszüntetése esetén a feltételes szabadságon töltött idő a szabadságvesztésbe nem számít be. [Btk. 47. § (5) bek.].

Ha az elítélttel szemben több határozott ideig tartó, összbüntetésbe nem foglalható szabadságvesztést kell végrehajtani – ideértve a pénzbüntetés vagy a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztést is –, és a szabadságvesztések folyamatos végrehajtása során a bíróság az elítéltet bármely szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátotta, a feltételes szabadság mindaddig nem kezdhető meg, amíg az elítélt más szabadságvesztést tölt.

A párhuzamosan töltött feltételes szabadságok mindegyikénél külön kell vizsgálni, hogy a feltételes szabadság feltételei fennállnak-e [Btk. 48/A. § (3) bek].

Ha a bíróság az elítéltet több szabadságvesztésből bocsátotta feltételes szabadságra, az elítélt a több feltételes szabadságot egyidejűleg párhuzamosan tölti. [Btk. 48. § (4) bek., (5) bek., 48/A. § (1)-(2) bek.]. A párhuzamosan töltött feltételes szabadságok mindegyikénél külön kell vizsgálni, hogy a feltételes szabadság megszüntetésének feltételei fennállnak-e.

A feltételes szabadság megszüntetésére sor kerülhet a Be. szerinti és a Bv. Kódex szerinti eljárásban.

A Be. szerinti büntetőeljárásban történik a feltételes szabadság megszüntetése, ha az elítélt a feltételes szabadság lejártáig újabb bűncselekményt követ el. Ebben az esetben a feltételes szabadság megszüntetése tárgyában az újabb bűncselekményt elbíráló bíróság határoz.

A feltételes szabadság megszüntetése szempontjából közömbös, hogy az újabb bűncselekményt *szándékosan vagy gondatlanul* követi-e el az elítélt. Ha nem állapítható meg bizonyosan, hogy a terhelt az újabb bűncselekményt a feltételes szabadság tartamának lejárata előtt követte el, úgy a feltételes szabadságot nem lehet megszüntetni (BH1977. 3., 85/2010. BK vélemény).

A feltételes szabadság megszüntetési oka nem azonos mindig a feltételes szabadság kedvezményéből való kizárási okkal. A feltételes szabadság kizáráására a korábbi szabadságvesztést kiszabó ítélet jogerőre emelkedésétől annak kitöltéséig bármikor – tehát nemcsak a feltételes szabadság alatt történt újabb elkövetés esetén – sor kerülhet (BH1995. 11.)

„A bíróság a feltételes szabadság megszüntetéséről utólag határoz, ha erről a feltételes szabadság tartama alatt elkövetett bűncselekményt elbíráló bíróság nem rendelkezett.” (Be. 559. §).

A feltételes szabadság megszüntetése akkor történik a Bv. tvr. szerinti eljárásban, ha a pártfogó felügyeletre kötelezett feltételes szabadságra bocsátott a magatartási szabályokat megszegi. Ebben az eljárásban a *pártfogó felügyelőnek, a rendőri szervnek, az ügyészségnek és a bv. bírónak, illetve a bíróságnak vannak feladatai.*

A pártfogó, illetve a rendőrség a feltételes szabadság megszüntetése érdekében a bv. törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyészhez (továbbiakban: az ügyészhez) fordul, előterjesztésében megjelöli a bizonyítási eszközöket. Amennyiben az ügyész a tényállást nem látja kellően tisztázottnak, megkeresi a nyomozó hatóságot, vagy a pártfogótól további bizonyítási eszközök megjelölését kéri [Bv. tvr. 9. § (1) bek.]. Ha ezt követően sem látja úgy, hogy a feltételes szabadság megszüntetésének lehet helye, az iratokat visszaküldi a pártfogó felügyelőnek, és mellőzi az indítvány megtételét.

A magatartási szabályok megszegése miatt az ügyész az elítélt tartózkodási helye szerint illetékes bv. bírónak tesz indítványt a feltételes szabadság megszüntetésére. „*Ha az elítélt – elfogása előtt – a hatóság elől elrejtőzött vagy elrejtőzésétől alaposan tartani kell, az ügyész, az indítvány benyújtása után pedig a bv. bíró elrendelheti a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét* [Bv. tvr. 9. § (2) bek.]. Erre a Be.-nek az előzetes letartóztatás tartamára vonatkozó rendelkezései az irányadóak. Az ügyész csak akkor tehet intézkedéseket a feltételes szabadság megszüntetése érdekében, ha az annak alapjául szolgáló magatartási szabályok megsértéséről még a feltételes szabadság lejárta előtt értesül. A feltételes szabadság megszüntetésének viszont nem akadályozza az, hogy a feltételes szabadság tartama a bv. bíró döntése előtt már eltelt. Tehát az ügyészségre kell a tartam alatt megérkeznie az előterjesztésnek. Az ideiglenes foganatba vételi határozat ellen fellebbezésnek nincs helye, mivel jogerősen elítéltről van szó. A bv. bírói végzés, illetőleg az ügyészi határozat rendelkező részében fel kell tüntetni, hogy az ideiglenes foganatba vétel mennyi ideig tarthat [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 42. § (1) bek.].

A bv. bíró már a meghallgatás előkészítése során beszerzi az *elítélt pártfogó felügyelete végrehajtásának iratait*, továbbá intézkedik, hogy a *szükséges bizonyítékok* rendelkezésre álljanak. Ha az elítélt ismeretlen helyen tartózkodik, a bv. bíró a feltételes szabadság megszüntetésére irányuló eljárást felfüggeszti és intézkedik az elítélt kézrekerítése érdekében a Bv. tvr. 6/A. § (1) bek. d) pontja alapján.

A szabadságvesztés *ideiglenes foganatba vételéről* *lvégzésének egy kiadmányát megkereséssel* az elítélt lakóhelye, illetőleg tartózkodási helye szerint illetékes *rendőrkapitányságnak* küldi meg az elítéltnak a megyei bv. intézetbe való előállítására végett. Ha az előállítás nem vezetett eredményre, a bv. bíró az elítélt *körözését* rendeli el elfogató parancs kibocsátásával. Erről a megyei bv. intézetet is értesíti. Értesíti továbbá a bv. intézetet végzése megküldésével arról is, amikor az ügyész által elrendelt ideiglenes foganatba vételt fenntartotta, vagy megszüntette.

A meghallgatás alapján az elítélt feltételes szabadságát megszünteti, vagy a feltételes szabadság megszüntetésére tett indítványt elutasítja. „Ha a bv. bíró az elítélt meghallgatásán nem dönt a feltételes szabadság megszüntetése kérdésében, de elrendeli a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét, a végzését – az elítélttel együtt – a megyei bv. intézetnek adja át.” [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 42. § (5) bek.]

Amennyiben az ügyész az indítványát alapos okkal visszavonta, a bv. bíró az eljárást megszünteti.

Ha a feltételes szabadságra bocsátott elítélt a pártfogó felügyelet magatartási szabályait megszegte, nemcsak a pártfogó felügyelő, hanem a rendőrség is a feltételes szabadság megszüntetése érdekében az ügyészhez fordulhat. Az ügyész minden esetben a rendelkezésére bocsátott bizonyítási eszközöket megvizsgálja, mérlegeli, szükség esetén további bizonyítási eszközök megjelölését kérheti mind a pártfogótól, mind a rendőrségtől.

A feltételes szabadság megszüntetése tehát akkor indokolt, ha az elítélt a pártfogó felügyelet magatartási szabályait oly módon szegi meg, hogy a szabályszegés súlyából, jelentőségéből, ismétlődéséből, az elítélt egész magatartásából arra tehet következtetni, hogy az elítélt nem tud, vagy nem akar beilleszkedni a társadalomba. Ha a bv. bíró a pártfogó felügyelet szabályainak súlyos megszegése miatt az elítélt feltételes szabadságát megszüntette, a büntetés hátralévő részére halasztás nem adható. Fogalmilag ez kizárt a szabadságvesztés folytatásaként még hátra levő szakaszra (BH2001. 520.).

A bv. bíró a feltételes szabadság megszüntetése tárgyában hozott határozatát megküldi az első fokon eljáró bíróságnak is. Ha a feltételes szabadságot megszüntető végzés a meghallgatáson jogerőre emelkedik, és az elítélt fogva van, a bv. bíró a határozat egy kiadmányát az elítéltet előállító őrnök adja át. Szintén neki adja át az ügyész indítványának elutasítása esetén a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételének megszüntetéséről szóló végzést. A másodfokú tanács elnöke is így jár el értelemszerűen a fogvatartásban lévő elítélt ügyében.

Ha a bv. bíró a meghallgatáson a szabadságvesztés hátralévő részének azonnali foganatba vételét rendelte el, a feltételes szabadságot megszüntető végzést – az elítélttel együtt – a megyei bv. intézetnek adja át.

Amennyiben nem rendeli el a szabadságvesztés hátralévő részének azonnali foganatba vételét, a bv. csoport a szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó szabályok értelemszerű alkalmazásával jár el [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 43-47. §-ai].

„Ha a bv. bíró, illetőleg a másodfokú törvényszék az elítélt feltételes szabadságát megszünteti, vagy a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét rendeli el, a végzését megküldi annak a pártfogó felügyelői szolgálatnak, amely az elítélt pártfogó felügyeletét végrehajtotta.” [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 48. §].

A feltételes szabadság lényege, hogy az elítélt a szabadéletben a szabadságvesztés hátralévő tartama alatt tartózkodjon újabb bűncselekmény elkövetésétől, mert ebben az esetben nemcsak az újabb bűncselekmény miatti felelősségre vonására, hanem a szabadságvesztés hátralévő tartamának letöltésére is sor kerülhet. Mind a társadalom védelme, mind pedig a feltételes szabadságra bocsátott elítéltek egy részének érdeke megkívánja, hogy a feltételes szabadság alatt közvetlenebb irányítás, ellenőrzés alatt álljanak. A törvény ezért lehetővé teszi, hogy a bíróság a feltételes szabadságra bocsátott pártfogó felügyelet alá helyezze [Btk. 48. § (3) bek., 82. § (1) bek. b) pontja]. Ilyen esetben a pártfogó felügyelet elrendeléséről a *bv. bíró a feltételes szabadságra bocsátással egyidejűleg határoz*. Elrendelésére akkor kerül sor, ha az elítélt személyiségére, személyi, családi körülményeire, vagyoni helyzetére, környezetére, életvezetésére tekintettel a feltételes szabadság sikeres elteltéhez szükséges az elítélt rendszeres figyelemmel kísérése. *Külön magatartási szabályokat is előírhat ehhez a bv. bíró.*

Ha ez elítélt a feltételes szabadság időtartama alatt a pártfogó felügyelet magatartási szabályait megszegi, a bv. bíró dönt abban a kérdésben, hogy méltó-e az elítélt továbbra is a feltételes szabadság kedvezményére, a büntetési célok elérhető-e a további hátralévő büntetési rész végrehajtása nélkül, szükséges-e a feltételes szabadság megszüntetése a büntetési célok eléréséhez.

A magatartási szabályszegés értékelését illetően meglehetősen kimunkált a bv. bírói gyakorlat.

Eszerint csak akkor kerülhet sor a feltételes szabadság megszüntetésére a pártfogó felügyelet magatartási szabályainak megszegése miatt, ha a szabályszegés súlyából arra lehet következtetni, hogy csak a szabadságvesztés hátralévő részének végrehajtásával érhető el a büntetési célok (BH1981. 130.).

A feltételes szabadság megszüntetésének van helye, ha a pártfogó felügyelet alá helyezett elítélt a magatartási szabályok megszegésével ismételten italozó életmódot folytat. A kóros elmeállapotban történő magatartási szabályszegés nem eredményezheti viszont a feltételes szabadság megszüntetését (BH1986. 171.).

A pártfogó felügyelet magatartási szabályaként előírt alkoholelvonó kezelés nem teljesítése és a pártfogó felügyelő idézéseivel szemben tanúsított sorozatos engedetlenség, a kapcsolattartás ellehetetlenítése a pártfogó felügyelet magatartási szabályainak súlyos megszegését valósítja meg (BH2000. 336.).

Nem lehet szó a pártfogó felügyelet szabályainak súlyos megsértéséről, ha az elkövető nem létesít állandó munkaviszonyt, de rendszeresen végez alkalmi munkát (BH1985. 460.).

Ha a korábban kiszabott szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátott vádlott a magatartási szabályokat megsérti, s ezért a bv. bíró a feltételes szabadságot megszünteti, e tekintetben nem kell rendelkeznie annak a bíróságnak, amely a vádlottnak feltételes szabadság tartama alatt elkövetett bűncselekményét elbírálja (BH1982. 414).

A korábbi ügyben engedélyezett feltételes szabadság megszüntetését kimondó ítéleti rendelkezés nem törvénysértő pusztán amiatt, hogy a bv. bíró a magatartási szabályok megsértése miatt megelőzően ugyanilyen tartalmú határozatot hozott (BH1990. 4.).

A külön kategóriákra nézve is születtek döntések. A fiatalkorú elítélt feltételes szabadságának megszüntetése iránti eljárásban a bv. bíró által tartott meghallgatásra a védő megidézése nem kötelező, illetőleg a meghallgatás a megidézett védő távollétében is megtartható, ha a megszüntetésre okot adó magatartási szabályszegés időpontjában a szabadlábon lévő elítélt a 18. életévét már betöltötte (BH1984. 486.).

A feltételes szabadságon lévő katonára a feltételes szabadság tartama alatt elkövetett cselekmény miatt kiszabott és – tévesen – végrehajtott fogság-fenyítés időtartama a feltételes szabadság megszüntetése esetén a még hátralévő szabadságvesztésbe nem számítható be (BH1983. 3.).

A feltételes szabadság megszüntetése tárgyában folyó eljárás során keletkezett bűnügyi költséget az állam viseli az ügyész indítványának elutasítása esetén [Bv. tvr. 9. § (4) bek.]. Ellenkező esetben ez az elítéltet terheli.³⁰³

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban 4 ügyben hozott határozatot.

4.6. Szabadságvesztés büntetés végrehajtásának félbeszakítása

Az emberséges bánásmód és a humanitárius tartalom egyik kifejeződése a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának félbeszakítási lehetősége is többek között. Ilyen továbbá szintén a súlyos beteg hozzátartozó meglátogatásának, valamint a hozzátartozó temetésén való részvételnek a lehetősége is. Ugyanígy beszámít a hozzátartozó temetésén történt részvétel időtartama is.³⁰⁴

„A szabadságvesztés végrehajtása fontos okból – közérdekből, illetőleg az elítélt személyi, családi körülményei, egészségi állapota miatt – félbeszakítható.

A szabadságvesztés félbeszakítását

- a) egy évben tíz napig terjedő időtartamra a bv. intézet parancsnoka;
- b) egy évben tíz naptól három hónapig, öt évet meghaladó szabadságvesztés esetén harminc napig terjedő időtartamra a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka;
- c) a b) pontban szabályozottnál hosszabb időre az igazságügyért felelős miniszter engedélyezheti. Ide sorolható a terhesség esetén történő félbeszakítás is.

A félbeszakítás tartama, valamint az engedély nélkül a bv. intézeten kívül töltött idő a szabadságvesztés időtartamába nem számít be.

Az elítélt felügyelettel vagy anélkül meglátogathatja a súlyos beteg hozzátartozóját, részt vehet a hozzátartozója temetésén. A bv. intézet parancsnoka elrendelheti bilincs használatát,

³⁰³ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

³⁰⁴ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

kivételes esetben megtagadhatja a látogatást, illetőleg a temetésen való részvétel engedélyezését.” (Bv. tvr. 22. §)

Az az idő, amelyet az elítélt a súlyos beteg hozzátartozója temetésén való részvétel céljából a bv. intézetben kívül töltött, **beszámít a szabadságvesztés büntetésének időtartamába**. Ugyanúgy beszámít a hozzátartozó temetésén történt részvétel időtartama is.

A félébeszakítás tartamába viszont **nem számít be az a nap**, amelyen az elítéltet szabadon bocsátották. A büntetés-félébeszakításon töltött időt úgy kell számítani, hogy az utolsó napját követő naptól ki kell vonni a büntetés-félébeszakítás kezdő napját.

A büntető-eljárásjogi félébeszakítás

Ha a jogerősen kiszabott szabadságvesztés büntetését töltő elítéltet újból végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik, ez utóbbi büntetés tekintetében halasztásra nincs törvényi lehetőség, ebben az esetben legfeljebb a büntetés végrehajtásának félébeszakítása kerülhet szóba (BH2000. 146).

Létezik a büntető-eljárásjogi félébeszakítás:

- a) az elsőfokú bíróság döntése alapján perújítási [Be. 413. § (1) bek.];
- b) a Legfelsőbb Bíróság döntése esetén felülvizsgálati indítvány [Be. 423. § (6) bek.] elbírálásáig kerülhet sor;
- c) büntetőeljárásról szóló törvényen alapuló harmadik félébeszakítási lehetőség pedig az, hogy az igazságügyért felelős miniszter a kegyelem iránti előterjesztés esetén a köztársasági elnök döntéséig a büntetés félébeszakítását elrendelheti [Be. 598. § (2) bek.]. Félébeszakításra kerülhet sor összbüntetés esetén is törvényben meghatározott esetekben. Ha az elítélt a jelentkezésre előírt napon nem tér vissza az intézetbe, akkor a következő naptól jogellenesen távollévőnek kell tekinteni. A jogellenesen távol töltött idővel természetesen a szabadságvesztés tartama meghosszabbodik.

4.6.1.A bv. jogi eljárási félébeszakítás³⁰⁵

- a) Ha perújítás vagy felülvizsgálat folytán indult eljárásban a bíróság az alapügyben hozott bármely rendelkezés végrehajtását félébeszakítja, erről – határozatának megküldésével – haladéktalanul értesíti az illetékes bírósági bv. csoportot, a fogvatartást foganatosító bv. intézetet [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 4. § (9) bek.]. A bírósági bv. csoporttól a bv. előadó is haladéktalanul, írásban közli a félébeszakítást a szabadságvesztést végrehajtó bv. intézettel [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 38. § (3) bek.]. Ez a hivatalból történő félébeszakítás a perújítási eljárás befejezéséig, a felülvizsgálati indítvány elbírálásáig, kegyelmi kérelem esetén az igazságügyért felelős miniszter által megjelölt időpontig, illetve a köztársasági elnök döntéséig tart [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 182. §].
- b) Az összbüntetés esetén történő félébeszakítás szintén a hivatalból történő félébeszakításokhoz sorolandó. Ebben az esetben a félébeszakító hatóság az összbüntetési ítéletet hozó bíróság a Be. 574. § (3) bekezdésének rendelkezése szerint megkeresi az elítéltet fogva tartó bv. intézetet annak közlése végett, hogy az elítélt összbüntetési ítélet alapjául szolgáló szabadságvesztés büntetésekből mennyi idő töltött ki, és ha a kapott tájékoztatás szerint indokolt, az alapítéletek szerinti szabadságvesztések végrehajtását félébeszakítja. A bv. intézet soron kívül, rövid úton teljesíti az adatszolgáltatást. A

³⁰⁵ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát

bírónak az e tárgyban hozott – az összbüntetésbe foglalt szabadságvesztések végrehajtásának félbeszakításáról szóló rendelkezése – fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható. A bv. intézet az ilyen félbeszakítás esetén haladéktalanul intézkedik az elítélt szabadítása iránt.

- ba) Ha a jogerős összbüntetés szerinti szabadságvesztés tartama az összbüntetés alapjául szolgáló szabadságvesztések indokolt tartamát nem haladja meg, úgy kell eljárni, mintha az elítélt a szabadságvesztés kitöltésével szabadult volna. Az igazolást az elítéltnak postán ajánlva kell megküldeni [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 183. § (3) bek.].
- bb) Ha a jogerősen kiszabott összbüntetés meghaladja az alapul szolgáló szabadságvesztések indokolt tartamát, és
- az elítélt feltételes szabadságra bocsátása esedékes, az intézet soron kívül előterjesztést tesz a bv. bíróhoz,
  - az elítélt nem bocsátható feltételes szabadságra, vagy a feltételes szabadságra bocsátása később esedékes, továbbá ha a feltételes szabadságra bocsátást a bv. bíró nem engedélyezte, a bv. intézet az elítéltet írásban felszólítja, hogy a büntetés hátralévő részének letöltésére a megjelölt napon jelentkezzen [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 183. § (4) bek.].
- c) A kérelemre történő félbeszakítás esetén a kérelmet az elítéltet fogva tartó bv. intézet parancsnokához kell benyújtani. Ha a döntés meghaladja a hatáskörét, a kérelmet véleményével együtt az országos parancsnokhoz terjeszti fel. Amennyiben a döntés az igazságügyért felelős miniszter hatáskörébe tartozik, az iratokat az országos parancsnok a javaslatával terjeszti fel. A kérelmet indokolni kell, az ebben foglaltak ellenőrzése végett a bv. intézet megkeresheti az elítélt által megjelölt tartózkodási hely szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatot is [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 179. § (1) bek.].
- A közvetlen hozzátartozó súlyos, életveszélyes betegsége vagy temetése miatt kért félbeszakítás indokának valódiságáról a bv. intézet rövid úton is meggyőződik. *„A betegségről, illetve a temetésről szóló igazolást az elítélt a félbeszakítás ideje alatt köteles beszerezni és azt az intézetbe való visszaérkezésekor átadni”* [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 179. § (2) bek.].
- d) A terhesség esetén történő félbeszakítás előtt terhessége 4. hónapját elérő elítélt nőt nyilatkoztatni kell, hogy kéri-e a szabadságvesztés félbeszakítását. Ezt akkor kell megtenni, ha a szülés várható időpontja megelőzné a szabadulás napját. *„Kérelem esetén a parancsnok az iratokat – javaslatával együtt – az Országos Parancsnokságra terjeszti fel.”* [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 180. § (1) bek.]. A félbeszakítás engedélyezése esetén az elítéltet a szülés várható időpontja előtt legalább 4 héttel szabadítani kell. Amennyiben nem engedélyezik a félbeszakítást, a Bv. Központi Kórházába helyezik el az elítélt nőt az orvos által megjelölt időben. Veszélyeztetett terhesség esetén a Bv. Központi Kórházba szállítás azonnal megtörténik. Ebben az esetben a félbeszakításra orvosi javaslatra bármikor sor kerülhet.
- A félbeszakítás engedélyezése esetén a bv. intézet megkeresi az elítélt állandó lakó- vagy tartózkodási helye szerint illetékes önkormányzatot, és tájékozik a szülést követő körülményekről. *„Amennyiben a gyermek halva született, az újszülött meghalt, illetve a csecsemő nem az elítélt gondozásában van, az intézet a félbeszakítás megszüntetésére tesz javaslatot.”* [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet (5) bek.]. A kérelmek elbírálása során – bármikor is nyújtotta be az elítélt nő a terhesség alatt – az elbírálás során a gyermek érdekét kell figyelembe venni elsősorban [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 180/A. §].

e) Ha az elítélt nem kéri, súlyos betegsége esetén akkor is van lehetőség szabadságvesztés büntetésének félébeszakítása. Ilyenkor a félébeszakításra a bv. intézet parancsnoka, a Bv. Központi Kórház, illetve az IMEI főigazgató főorvos is javaslatot tehet [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 181. §].

f) Kérelem esetén történt félébeszakításnál közös eljárási szabály, hogy a szabadságvesztés félébeszakításáról értesíteni kell az elítélt lakóhelye, illetve tartózkodási helye szerint illetékes rendőrkapitányságot. Az értesítés tartalmazza a félébeszakítás időtartamát és az elítélt által megjelölt tartózkodási helyet. *„Ha a félébeszakítás tartama öt napot meghalad, az elítélt negyvennyolc órán belül a tartózkodási hely szerint illetékes rendőrkapitányságon köteles jelentkezni.”* [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 185. § (2) bek.].

A szabadságvesztés félébeszakítása esetén az elítéltet külön igazolással kell ellátni, amely tartalmazza a nevét, születési helyét és idejét, anyja nevét, a szabadulása utáni lakó- vagy tartózkodási helyét, a bírósági ítélet adatait (ügyszám, a kiszabott büntetés és mellékbüntetés tartama), a szabadítás jogcímét és időpontját, a jelentkezési kötelezettségeket.

g) A szabadságvesztés félébeszakítását az engedélyező megszünteti, ha

- az elítélttel szemben a félébeszakítás tartama alatt elkövetett bűncselekmény miatt büntetőeljárás indult,
- újabb szabadságvesztés végrehajtásáról érkezik értesítés,
- az elítéltet más ügyben előzetes letartóztatásba helyezték,
- a félébeszakítás indoka az engedélyezett határidő letelte előtt megszűnt.

A félébeszakítás megszüntethető akkor, ha az illetékes hatóság tájékoztatása szerint az elítélt a félébeszakítás ideje alatt a társadalmi együttélés szabályait durván sértő magatartást tanúsított, és emiatt ellene szabálysértési eljárás indult.

A félébeszakítás megszüntetéséről az elítéltet haladéktalanul tájékoztatni kell írásban, és fel kell szólítani, hogy a megadott időpontban az intézetben jelentkezzen [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 187. §]. Ha az elítélt ellen az engedélyező hivatalos tudomása szerint újabb büntetőeljárás van folyamatban, a döntés előtt be kell szerezni – az eljárás szakaszától függően – az ügyész vagy a bíróság véleményét [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 184. §].³⁰⁶

4.7. Az elítélt sajtó útján történő nyilatkozattétele, illetve közzététele;

A 1986. évi II. törvény szerinti sajtótermékekben, illetőleg az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény szerinti elektronikus hírközlő hálózat útján történő közzétételre jogosult az elítélt.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban nem hozott határozatot.

4.8. Közérdekű munka foganatba vétele (első munkahely kijelölése)

A közérdekű munka végrehajtására kijelölt munkahely, ha a kijelölésre még nem került sor, az elítélt lakóhelye, illetve tartózkodási helye szerinti büntetés-végrehajtási bíró az illetékes [Bv. tvr. 11. § (2) bekezdés];

³⁰⁶ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát

A közérdekű munka végrehajtása alatt az elítélt nem kerül munkaviszonyba a munkáltatóval, de mind az elítéltet, mind a munkáltatót megilletik azok a munkaviszonyból eredő jogok és terhelik a kötelezettségek, amelyek a büntetés céljával nem ellenétesek. Személyi szabadsága nem korlátozható [Btk. 49. § (1) bek.].

A jogirodalomban a világon a közmunka végzését olyan büntetésnek tekintik, amely szociális és reedukatív (nevelő, képző) jellegű tevékenység elvégzését jelenti fizetség nélkül, elősegítve ugyanakkor az elítélt beilleszkedését vagy újra beilleszkedését a társadalomba.

A hatályos törvényi szabályozás szerint a közérdekű munkára ítélt személy szabad belátása szerint létesíthet munkaviszonyt, illetve korábbi munkahelyét megtarthatja, munkaviszonyát fenntarthatja, szakmáját folytathatja, azt a közérdekű munka végrehajtása nem érinti.³⁰⁷

A közérdekű munka végrehajtásának helyéül az elítélt állandó lakhelye – az elítélt kérelme alapján az ideiglenes lakóhelye – szerint illetékes megyei (fővárosi) bíróságon működő bv. bíró a pártfogó felügyelő javaslatára intézményt vagy gazdálkodó szervezetet jelöl ki. Az ítélet rendelkező részében a közérdekű munka természetét olyan általánossággal kell meghatározni, amely annak tényleges végrehajthatóságát biztosítja. Ehhez képest az elkövető személyi adottságaihoz mérten kell megjelölni a betöltendő munkakört vagy elvégzendő feladatot. Olyan munka végzése nem határozható meg, amelyet az elítélt – figyelemmel egészségi állapotára és képzettségére – feltehetően és előreláthatóan képes elvégezni [Btk. 49. § (2) bek.]. Például köteles könnyű fizikai munkát végezni vagy hivatalsegédként, betegápolóként dolgozni stb.

A bv. bírónak már a konkrét munkahely kijelölésénél figyelembe kell venni az elítélt egészségi állapotát, képzettségét a munkára való alkalmasságát és az elkövetett bűncselekmény jellegét is. Közérdekű munkának közérdeket szolgáló tevékenységet, a közösség érdekében végzett munkát kell érteni. Például még a közbiztonság fenntartásához szükséges anyagok raktározása is a közérdeket szolgálja, ezért az ilyen munkahely közérdekű munka végzésére kijelölhető (BH1994. 465.).

Az elítélt a közérdekű munkát végezheti folyamatosan, évi rendes szabadságának ideje alatt is, hetenként legalább egy napon, a heti pihenőnapon vagy szabadidejében.

A közérdekű munka tartamát órákban kell meghatározni, legkisebb mértéke 42, legnagyobb mértéke 300 óra [Btk. 49. (4) bek.]

Egy napi közérdekű munkának legalább 4, legfeljebb 8 óra munkavégzés felel meg. Lényeges, hogy a kijelölt munkahelyen a közérdekű munka tartamára az elítéltnak nem létesül munkaviszonya, a munkát díjazás nélkül végzi.

4.8.1. A pártfogó felügyelő feladata³⁰⁸

A pártfogó felügyelő ellenőrzi, hogy

- az elítélt munkakötelezettségét teljesíti-e,

---

³⁰⁷ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

³⁰⁸ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

- a munkahely eleget tesz-e a büntetés végrehajtásával összefüggő kötelezettségeinek, amit a Bv. tvr. 62. §-a tartalmaz.

A terhelt tartózkodási helye szerint illetékes pártfogó felügyelő az ügyész, a bíróság, illetve a bv. bíró rendelkezésére véleményt készít. Az ügyre vonatkozó pártfogó felügyelői vélemény tartalmát a 17/2003. (VI. 24.) IM rendelet 3–6. §-ai részletesen tartalmazzák.

„Ha az ügyész a közérdekű munka büntetés alkalmazására vonatkozó indítványa, a bíróság az ilyen büntetés alkalmazása, illetve a bv. bíró a közérdekű munka helyszínének (új helyszínének) kijelölése előtt pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendeli el, a pártfogó felügyelő a szakmai ténymegállapítások körében ... mutatja be. Ennek során a pártfogó felügyelő bemutatja a terhelt munkára alkalmasságát, és olyan munkalehetőségekre tesz javaslatot, amely alkalmas arra, hogy a társadalommal szembeni jóvátételt megvalósítsa.” [17/2003. (VI. 24.) IM rendelet 7. §-a]. A munkahely kijelölése előtti pártfogó felügyelői véleményt 30 napon belül kell elkészíteni.

Azt, hogy a pártfogó felügyelő milyen adatokat, tényeket köteles rögzíteni, a 17/2003. (VI. 24.) IM rendelet 11–12. §-a tartalmazza. A közérdekű munkával kapcsolatos pártfogó felügyelői vélemény, a környezettanulmány és jelentés elkészítésében a pártfogó felügyelő irányítása mellett a pártfogó felügyelői asszisztens közreműködhet. A munkakötelezettség ellenőrzésének szempontja, hogy az elítélt valamennyi olyan napon dolgozott-e, amelyet munkában töltött időnek jelöltek meg; s közérdekű munka megkezdésének tényleges időpontját helyesen tüntetik-e fel; az elítéltet nem részesítették-e olyan munkaidő-kedvezményben, amely nem illeti meg. A munkahely vonatkozásában azt ellenőrzi a pártfogó felügyelő, hogy a munkahely eleget tesz-e a közérdekű munka végrehajtása során reá háruló feladatoknak, így többek között a nyilvántartó lap pontos vezetésének, biztosítja-e az elítéltet megillető jogokat.³⁰⁹

A bv. előadó által történt ellenőrzés után a bv. bíró megvizsgálja, hogy nincs-e a közérdekű munka végrehajtását kizáró ok [Btk. 66.§ és Bv. tvr. 66. § (3) bek b)–c) pontja], illetőleg a beszámítás folytán az elítélt az előzetes fogvatartásban, illetőleg házi őrizetben töltött idővel nem töltötte-e ki a közérdekű munka tartamát, továbbá azt, hogy az alapügyben eljáró bíróság engedélyezett-e halasztást a közérdekű munka végrehajtására.

Bv. jogi okok tehát, ha:

³⁰⁹ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat*. A közérdekű munkára ítélt és az őt foglalkoztató intézmény vagy gazdálkodó szervezet között a kártérítési felelőséggel, továbbá a munkavégzéssel összefüggésben álló jogokkal és kötelezettségekkel kapcsolatban keletkezett vitában a munkaügyi jogvitákat eldöntő bíróságok járnak el. Az elítéltnak okozott kárért, illetőleg az elítéltet ért kárért a munkahely felelősségére a Munka Törvénykönyve értelemszerűen irányadó. Az elítélt anyagi felelőssége mértékét a hasonló munkakörben foglalkoztatott munkavállalók átlagkeresetének figyelembe vételével kell megállapítani. A helyszíni ellenőrzés során a pártfogó felügyelő az elítéltet lehetőség szerint személyesen is meghallgathatja. Az ellenőrzésről készült jegyzőkönyv tartalmazza az észlelt hibák megszüntetésére megjelölt határidőt. A jegyzőkönyv egyik példányát a munkahely kapja. Amennyiben az észlelt hibákat nem szüntették meg a megjelölt időre, erről a pártfogó felügyelő az ügyészt értesíti. Eszerint a munkahely köteles:

- az elítéltet közérdekű munkával foglalkoztatni;
- az elítélt utazási költségét megtéríteni, ha a közérdekű munkát nem a lakóhelyén végzi;
- a pártfogó felügyelő által megküldött nyilvántartólapot vezetni
- és az elítélttel kapcsolatban kért felvilágosítást a pártfogó felügyelőnek megadni.

A munkahely haladéktalanul értesíti a pártfogó felügyelőt, ha az elítélt a büntetést megkezdte; a munkakötelezettségének nem tesz eleget; büntetésének végrehajtására más munkahely indokolt; a büntetést kitöltötte.

A bíróság nem állít ki értesítőlapot, ha a kiszabott közérdekű munka a Btk. 69. §-a (életfogytig tartó szabadságvesztésre is ítélt esetén), illetőleg a Be. 587. §-ának (3) bekezdése (biztosíték alkalmazása) alapján nem hajtható végre [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 60. §].

- az elítélt az ítélet jogerőre emelkedése után legalább egy évig gyermekgondozási díjban, illetőleg gyermekgondozási segélyben részesült;
- egészségi állapotában olyan tartós változás következett be, amely a közérdekű munka végrehajtását nem teszi lehetővé.

Ezt követően a bv. bíró az iratokat megküldi a bíróság székhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatnak azzal, hogy a közérdekű munka végrehajtására szolgáló munkahelyre vonatkozóan készítsen pártfogó felügyelői véleményt, amelyben csatolja az elítélt meghallgatásáról készített jegyzőkönyvet, a munkahelyre továbbbithatóságra vonatkozó elítélti hozzájárulást. A pártfogó felügyelő a meghallgatás során az elítélt tartózkodási helye, munkahelye, egészségi állapota és a szakképzettsége tekintetében tájékozódik. Amennyiben az elítélt önként nem hajlandó a büntetés letöltésére, a pártfogó felügyelő kezdeményezi a bv. ügyésznél a szabadságvesztésre történő átváltoztatást, amiről tájékoztatja a bv. bírót.

Szembetűnő, hogy a miniszteri rendeletnek ez az eljárási rendelkezése ellentétes a Bv. tvr. 6. § (3) bek b) pontjának azzal az egyértelmű rendelkezésével, miszerint a „A bv. bíró ... az elítéltet meghallgatja, ...”. Az alacsonyabb rendű jogszabály – jelen esetben a miniszteri rendelet – nem állhat ellentétben a magasabb rendű jogszabállyal, a törvénnyel. A bv. bíró meghallgatási kötelezettségét jogegységi határozat is alátámasztotta, amit korábban már kifejtettünk [4/2000. Büntető jogegységi határozat]. A jogrendnek, a törvényességnek az felel meg tehát, ha a bv. bíró az elítéltet meghallgatja.³¹⁰

A bv. bíró illetékességét a munkahely telephelye határozza meg.³¹¹ A pártfogó felügyelői véleményt ez a bv. bíró szerzi be, ehhez a pártfogó felügyelőnek csatolnia kell a munkahely nyilatkozatát, valamint az elítéltnek a személyes adatai továbbításához szükséges nyilatkozatát. Mindezek után a bv. bíró felhívja³¹² az elítéltet, hogy a közérdekű munka végrehajtásának megkezdésére, a munkahelyen mikor jelentkeznek; végzésében közli a közérdekű munkára ítéletet, a munkahelynek megküldi a munkahely kijelöléséről szóló végzést, tájékoztatja a kiszabott közérdekű munka tartamáról, továbbá arról, hogy az elítélt mikor köteles a munkahelyen megjelenni. A munkahely kijelöléséről szóló végzés jogerőre emelkedését követően az iratokat átadja a pártfogó felügyelőnek.

4.9. Közérdekű munka megkezdésére halasztás és félbeszakítás ³¹³

Az elítélt kérelmére *indokolt esetben* a közérdekű munka megkezdésére egy alkalommal, legfeljebb három hónapi halasztást engedélyezhet a büntetést kiszabó bíróság. *Kivételesen indokolt esetben* ezt meghaladó vagy ismételt halasztás is engedélyezhető.

³¹⁰ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát

³¹¹ „Ha az elítélt kéri, hogy a munkahelyet a tartózkodási helyén jelöljék ki, és ez a bv. bíró illetékességi területén kívül van, a bv bíró az ügy iratait átteszi az eljárásra illetékes bv. bíróhoz” [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 63. § (7) bek.].

³¹² „Ha a munkahely harminc napon belül nem küld értesítést a közérdekű munka végrehajtásának megkezdéséről, ennek okáról a pártfogó felügyelő tájékozódik.” [17/2003. (VI. 24.) IM rendelet 10. § (3) bek.] Ha a felhívás az elítéltnek a kézbesítés kétszeri megkísérlése után sem volt kézbesíthető, a megjelölt címen ismeretlen, vagy onnan ismeretlen helyre távozott, a Be. 590. §-ának (3) bekezdése és a Bv. tvr. 6/A. §-a (1) bekezdésének d) pontja alapján a bv. bíró intézkedik az elítélt tartózkodási helyének felkutatása iránt, ennek során lakcímfelügyelést rendelhet el. Ha az állapítható meg, hogy az elítélt a közérdekű munka végrehajtásának megkezdésére céljából megszökött, elrejtőzött, a bv. bíró az elítélt körözését elfogatóparancs kibocsátásával elrendeli. Az elrendelés okának megszűnését észlelve a pártfogó felügyelő javasolhatja az intézkedés visszavonását.

³¹³ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát

A félbeszakítás a bv. bíró hatáskörébe tartozik, évente 30 napot nem haladhat meg.

Sem a halasztás, sem a félbeszakítás tárgyában hozott végzés ellen **nincs helye fellebbezésnek.**³¹⁴

4.10. Közérdekű munka végrehajtásának helyül más munkahely kijelölése

A közérdekű munka végrehajtására irányuló eljárást más munkahely kijelölése esetén a kijelölt munkahely szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le [Bv. tvr. 10. § (2) bekezdés];

Ha a meghatározott munkahelyen a közérdekű munka nem hajtható végre, vagy ha a végrehajtás a munkafegyelem biztosítása érdekében, illetőleg az elítélt személyi körülményeiben történt változás folytán más munkahelyen célszerű, **a bv. bíró az ügyész indítványára** – a szükséges bizonyítás lefolytatása után – a végrehajtásra **más munkahelyet jelölhet ki.** Az ügyész *akkor is tehet* más munkahely kijelölésére indítványt, ha a hivatásos pártfogó álláspontjától eltérően nem tartja indokoltnak a közérdekű munka szabadságvesztésre való átváltoztatását. Az eljárást ilyen esetben a kijelölt munkahely szerint illetékes bv. bíró folytatja le, melynek során meghallgatja a pártfogó felügyelőt, szükség esetén a kijelölt és kijelölendő új munkahely képviselőjét is.

A Bv. tvr. 10. §-ának (2) bekezdése az alábbiak szerint módosult:

„Az eljárást a kijelölt munkahely szerint illetékes bv. bíró folytatja le. Ennek során elrendeli a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését, valamint meghallgatja a pártfogó felügyelőt, szükség esetén a kijelölt új munkahely képviselőjét is.”

Abban az esetben, ha a munkahely vagy az elítélt a pártfogó felügyelőhöz fordul új munkahely kijelölése céljából, a pártfogó felügyelő jelentést készít az ügyész részére az új munkahely kijelölésének indítványozása érdekében. A jelentés az új munkahely kijelöléséhez szükséges minden adatot tartalmaz, ezáltal a pártfogó felügyelői vélemény beszerzésének minden esetben történő kötelező jellegű előírása indokolatlanná válik, és feleslegesen meghosszabbítja az eljárást. A törvény ezért úgy rendelkezik, hogy a pártfogó felügyelői vélemény beszerzése akkor szükséges, ha a kijelölhető új munkahelyre vonatkozó pártfogó felügyelői jelentés nem készült el.

A bv. bíró az új munkahelyet kijelölő végzést megküldi az eredetileg kijelölt munkahelyre, valamint – ha az új munkahely ellenőrzésére más pártfogó felügyelői szolgálat illetékes – annak is megküldi, amelynek az illetékességi területén az új munkahely működik [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 69. § (3)–(4) bek.].

A munkahelyek kijelölésénél változatlanul figyelembe kell venni az elítélt egészség állapotát, szakképzettségét (szaktudását), a munkára való alkalmasságát és az elkövetett bűncselekmény jellegét. Kérdéses, hogy az első munkahely kijelölésekor a bv. bíró meghallgassa-e az elítéltet vagy sem. A jogi szabályozás ezt illetően nem egyértelmű.

A Bv. tvr. II. fejezetében az első kijelölés nem került felsorolásra, hanem csak a második vagy a többi. Felmerül, ha a törvényhozó az első kijelölést a bv. bíró adminisztratív feladatának akarta volna tekinteni, miért nem így járt el a második vagy az ezt esetleg követő

---

³¹⁴Bv. tvr. 65. §

többi kijelölés kapcsán. Vókó György álláspontja szerint e körben is irányadó a Legfelsőbb Bíróság 4/2000. BJE számú jogegységi határozata, amely a meghallgatás követelményét rögzíti. A meghallgatás mellőzése nem lenne összhangban az Európa Tanács Ellenőrző Bizottságának (CPT) 1994. évi Magyarországnak szóló ajánlásával sem.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban 8 ügyben hozott határozatot.

4.11. Közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre

A Bv. tvr. 11. §-ának (2) bekezdése szerinti illetékességi szabály az irányadó a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatása esetén is;

A közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatását³¹⁵ a Bv. tvr. 11/A. §-a a bv. bíró hatáskörébe utalta. A részletes szabályokat és eljárási módot a Bv. tvr. 64. §-a tartalmazza. Ebből következően a munkahelynek kell értesíteni a pártfogó felügyelőt arról, hogy az elítélt munkakötelezettségének nem tesz eleget. Ezt az értesítést a pártfogó felügyelő jelentésével küldi meg a megyei főügyésznek. Az ügyész, amennyiben szükségesnek látja, meghallgathatja a pártfogó felügyelőt, pártfogó felügyelői véleményt szerezhethet be, és ha indokoltnak tartja a közérdekű munka szabadságvesztésre átváltoztatását, erre indítványt tesz a bv. bírónak. Amennyiben nem tartja indokoltnak az átváltoztatást, szükség esetén más munkahely kijelölésére tesz indítványt. Lehetősége van arra is, hogy a már megtett indítványát visszavonja. Ebben az esetben a bv. bíró az eljárást megszünteti.

Abban az esetben tehát, ha az elítélt munkakötelezettségének nem tesz eleget, a közérdekű munka, illetőleg annak hátralévő része helyébe azonos tartamú szabadságvesztés lép. Közérdekű munka teljesítése tehát csak önként történhet.³¹⁶ Például igazolatlanul távol maradt a munkavégzés helyétől, vagy ott megjelenik ugyan, de nem veszi fel a munkát, vagy olyan magatartást tanúsít, hogy a munkatársai számára megnehezíti vagy lehetetlenné teszi a munkavégzést stb., vagyis az elítélt nem teljesíti kötelezettségét. Nem kerülhet sor a közérdekű munkának szabadságvesztésre átváltoztatására, ha az elítélt önhibáján kívül nem kezdte meg a büntetés letöltését, mivel a bv. bíró nem jelölt ki számra munkahelyet (BH2002.126.).

Amennyiben a bv. bíró a közérdekű munkát szabadságvesztésre változtatja át, az elítélt nem a Btk. 40. §-ában írt szabadságvesztés büntetést tölt, hanem olyan közérdekű munkát, amelyet a bíróság a munkakötelezettségének önként eleget nem tevő elítélttel szemben fogházban végrehajtandó szabadságvesztésre változtatott át. Átváltoztatás esetén tehát nem a büntetési nem változik, hanem a bíróság által eredetileg kiszabott büntetésnek a végrehajtási módja. A közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés jellegéből fakadóan alapvetően eltér az ítéletben kiszabott szabadságvesztéstől. Ebből következően végrehajtása próbaidőre nem függeszthető fel, abból az elítélt feltételes szabadságra nem bocsátható, enyhébb végrehajtási szabályok nem alkalmazhatóak. Az átváltoztatás a Btk. 102. §-a (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott mentesítési szabályt sem érinti, így a közérdekű munka büntetés vonatkozásában a büntetett előlethez fűződő joghátrányok alól az elítélt abban az esetben is az ítélet jogerőre emelkedése napján mentesül, ha a későbbiekben azt szabadságvesztésre változtatják át.

³¹⁵ „Ha az elítélt munkakötelezettségének önként nem tesz eleget, ...” [Btk. 50. § (1) bek.]

³¹⁶ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirata*

A közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés visszaesést nem alapoz meg, nem eredményezi a más ügyben engedélyezett feltételes szabadság megszüntetését, és nem kerülhet összbüntetésbe foglalásra sem [Btk. 92. § (4) bek.].

A Bv. tvr. 11/A. § (4) bekezdése kimondja, hogy az átváltoztatásról rendelkező végzés elleni fellebbezésnek halasztó hatálya van. Az átváltoztatás során figyelembe kell venni a Btk. 50.§-a (2) bekezdésének rendelkezését, mely szerint egy napi közérdekű munkának 6 óra munkavégzés felel meg. A közérdekű munka átváltoztatása folytán megállapított szabadságvesztés időtartama két hónapnál rövidebb is lehet [Btk. 50. § (3) bek]. „Az ügyész indítványának elutasítása esetén a büntügyi költséget az állam viseli” [Bv. tvr. 11/A. § (5) bek.].

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban 65 ügyben hozott határozatot.

4.12. Halasztás

4.12.1. Törvényi előfeltételei

A Be. 591-596. §-aiban biztosítja, hogy a **bíróság** egyes büntetések megkezdésére, fizetések teljesítésére **halasztást engedélyezzen**. A halasztás engedélyezése ugyan – szoros értelemben – nem büntetőeljárás, hanem igazságügyi igazgatási jellegű intézkedés, amely azonban szoros összefüggésben van a végrehajtás megkezdésével. Ehhez az elsődleges, abszolút *előfeltétel a jogerős ítélet*. A Be.-ből következik, hogy az ítélet jogerőre emelkedésével máris végrehajthatóvá válik kizáró ok hiányában a büntetés, halasztást csak a bíróság engedélyezhet törvényben meghatározott esetben. A Be. és Btk. alapállása, hogy a büntetést nyomban végre kell hajtani, bírói mérlegelés kérdése, hogy a bíró a jogszabályi feltételek esetén ez alól mely esetben, kinek ad halasztást.³¹⁷

A határozat jogerőre emelkedésének és végrehajthatóságának deklarálása önmagában azonban még nem elegendő a *végrehajtás megkezdéséhez*. Erre *csak akkor kerülhet sor*, ha a **bíróság a határozat végrehajtását külön elrendeli**. Ez történhet az értesítésre vezetett végrehajtási utasítás kiállításával és megküldésével, magának a határozatnak a megküldésével, speciális értesítés kiállításával és megküldésével, egységes értesítés megküldésével.

Ha a bíróság elrendeli a határozat végrehajtását, mert nem talált a Btk. 66. § szerinti büntetés végrehajtását kizáró okot, az elítélttel – a jogszabályban megjelölt – végrehajtó szerv **bv. jogviszony**ba kerül, s a büntetés, intézkedés végrehajtását – legálisan – már csak a jogszabály szerinti esetekben lehet megszakítani. A végrehajtás megkezdése gyakorlatilag a büntetés, intézkedés töltését, fizetés teljesítését; határidő, tilalom hatályosulásának megkezdését is jelenti. A megkezdés további konzekvenciája, hogy már érvényesülnek azok a jogok és köteleességek, amelyek az adott büntetés, intézkedés végrehajtási rendjéhez tartoznak.

A halasztás tartalmilag annak engedélyezése, hogy az ezt kérelmező elítélt esetében a büntetés végrehajtása később, a bíróság által engedélyezett időpontban kezdődjék meg.

Ebben az esetben az elítélt köteles a halasztást engedélyező határozatban megjelölt napon jelentkezni a szabadságvesztés, illetve a javítóintézeti nevelés megkezdése végett, illetőleg a megjelölt időpontig teljesíteni a fizetési, részletfizetési kötelezettségét.

---

³¹⁷ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát

4.12.2. A szabadságvesztés végrehajtásának elhalasztása

A szabadságvesztés büntetés végrehajtásánál nagy jelentősége van annak, hogy mennyi idő telik el a büntetés jogerős kiszabásától annak megkezdéséig. A szabadságvesztés büntetésre ítélt büntetése végrehajtásának megkezdésére *általában külön felhívást* kap a bíróságtól. E felhívás azonban *nem abszolút feltétele a végrehajtás megkezdésének*, elmulasztása nem zárja ki azt, sőt számos esetben nincs is szükség külön felhívásra, a jogszabály értelmében e helyett más módon intézkedik a bíróság, továbbá mindig fennáll annak lehetősége, hogy az elítélt önként kezdje meg a büntetés letöltését.

A halasztás iránti kérelmet nemcsak írásban, hanem szóban is elő lehet terjeszteni. A halasztás iránti szóbeli kérelmet az ítélet jogerőre emelkedése után azonnal, már a tárgyalóteremben elő lehet terjeszteni, s ebben az eljáró első-, illetve másodfokú tanács elnöke határoz, amit köteles indokolni.

„Ha az elítélt nem az ügydöntő határozat kihirdetése után nyomban terjesztett elő kérelmet a szabadságvesztés végrehajtásának elhalasztása engedélyezése iránt, az első fokon eljáró tanács elnöke rövid úton megkeresi az illetékes bv. csoportot avégből, hogy tudomást szerezzen arról, miszerint az elítéltet felhívták-e a szabadságvesztés megkezdésére, illetőleg az elítéltet bv. intézet befogadta-e.” [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 21. § (1) bek.]

Amennyiben ez megtörtént, halasztásra nincs lehetőség, a tanács elnöke az ez iránt benyújtott kérelmet megküldi a bv. intézetnek félbeszakítás iránti kérelemként elbírálása végett. Ha a bevonulásra kitűzött határnapra figyelemmel a kérelem elbírálására a bíróságnak még van lehetősége, továbbá a kérelem rendkívül nyomatékos körülményeket tartalmaz, a bíróság a határozat meghozataláig a szabadságvesztés végrehajtásának függőben tartása iránt intézkedik a 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 21. § (3) bekezdése értelmében.

A halasztásnak tartami és időbeli előfeltétele van.

Tartami előfeltétel, hogy a kiszabott szabadságvesztés mértéke a 2 évet ne haladja meg. A jogerősen kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának elhalasztására irányuló kérelem elbírálása szempontjából elsődlegesen a büntetés tartamának van jelentősége; ebből a szempontból az előzetes letartóztatásban töltött idő beszámításának nincs jelentősége.

Határozott különbség van a jogerős ítéletben kiszabott, illetve az ebből még hátralévő büntetés megjelölése között. Amennyiben a Be. az utóbbi kapcsán tartalmaz rendelkezést, „a büntetés hátralévő része” megfogalmazással él. E szűkítő feltétel megjelölése híján azonban minden esetben az ítéletben meghatározott szabadságvesztés teljes tartamát kell érteni, függetlenül attól, hogy a büntetés végrehajtása során különböző jogcímenek (pl: előzetes letartóztatás beszámítása, feltételes szabadság, stb.) a kiszabottnál rövidebb tartamú szabadságelvonásra kerül sor a végrehajtás folyamán (BH2001. 5.)

Időbeli előfeltétele, hogy egy alkalommal legfeljebb 3 hónapi halasztás adható.

Amit ehelyütt is szükséges kihangsúlyozni, a tartalmi előfeltételeket:

- az elítélt kérelmére,
- fontos okból,
- különösen az elítélt személyi és családi körülményeire való tekintettel.

A személyi és családi körülmények közül külön is szólni kell mindenekelőtt az egészségügyi előfeltételekről, amelyeknek hatása abban nyilvánul meg, hogy bizonyos mértékig negligálják a halasztás időbeli feltételeit. Ha a betegség közvetlenül veszélyezteti az elítélt életét, szabadságvesztés esetén a halasztás engedélyezésének nincs időbeli korlátja, illetve 2 évet meghaladó szabadságvesztésre ítélt is kaphat halasztást. Az, hogy nincs időbeli korlátja ilyen esetben a halasztásnak, abból a törvényi rendelkezésből származik, amely alapján a tanács elnöke a 3 hónapot meghaladó tartamú, határozott ideig tartó halasztást is engedélyezhet, amit meg is hosszabbíthat. Ha a bíróság a 2 évet meghaladó szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére halasztást engedélyezett, a szabadságvesztés végrehajtásának biztosítására irányuló intézkedést kell tenni [Be. 596. § (4) bek.].

Az egészségügyi feltételek fennállását a tanács elnöke igazságügyi orvos-szakértői vélemény alapján állapítja meg és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága egészségügyi szolgálata vezetőjének – az elítélt egészségi állapotának büntetés-végrehajtás keretei között való kezelhetőségére vonatkozó – nyilatkozatát figyelembe véve határoz a kérelemről.

Kérelem nélkül, hivatalból engedélyez halasztást a bíróság annak a szabadságvesztésre ítélt nőnek, aki a 4. hónapot meghaladó terhes, legfeljebb a szülés várható idejét követő 6. hónap végéig; tovább annak a nőnek, aki 6 hónaposnál fiatalabb gyermekét gondolja.

Nincs helye halasztásnak egyáltalán, ha az súlyosan veszélyeztetné a közbiztonságot vagy a közrendet, illetve ha az elítélt szökésétől vagy elrejtőzésétől kell tartani [Be. 591. § (6) bek.].

Nem lehet halasztást adni az ítélet jogerőre emelkedésekor előzetes letartóztatásban lévő terheltnek [BH1994. 7.], mert ez már a szabadságvesztés félbeszakítását jelentené a Bv. tvr. 22. § (1) bek. szerint, amire a bv. intézet parancsnokának, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának, valamint az igazságügyért felelős miniszternek van jogköre. Amikor a jogerős ítélet kihirdetése megtörtént, abban a pillanatban kezdetét veszi a szabadságvesztés büntetés végrehajtása.

Ha a jogerősen kiszabott szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítéltet újból végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik, ez utóbbi büntetés tekintetében a büntetés végrehajtása elhalasztásának engedélyezésére nincs törvényes lehetőség; ebben az esetben legfeljebb a büntetés végrehajtásának a félbeszakítása kerülhet szóba (BH 2000. 146.). Az újabb ügyben kiszabott szabadságvesztés kezdőnapja a korábbi szabadságvesztés utolsó napját követő nap [17/1997. (IV. 9.) IM rendelet 3. § c) pont]. Tehát az utolsó napot követő nap nulla órájában már köteles fogamatba venni a bv. intézet az újabb szabadságvesztés büntetést.

Nem részesülhet értelemszerűen a halasztás kedvezményében az elítélt akkor sem, ha a szabadságvesztés hátralévő részét azért kell végrehajtani, mert a bíróság a feltételes szabadságot megszüntette.

A szabadságvesztés végrehajtásának elhalasztása tárgyában hozott határozat ellen az ügyész, az elítélt és a védő fellebbezhet. Amennyiben az elítélt halasztási kérelmét az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követően nyomban a másodfokú törvényszéknél előterjesztette, a határozatot hozó bíróság indokolt döntése elleni fellebbezés elbírálására a másodfokú eljárás során hozott nem ügydöntő végzés elleni fellebbezésre vonatkozó rendelkezések alkalmazandóak megfelelően [Be. 595. § (5) bek.].

4.12.3. Halasztás javítóintézeti nevelés esetén

A fiataikorúval szemben hozott jogerős ítéletben elrendelt javítóintézeti nevelés végrehajtását a bírósági tanács elnöke a szabadságvesztés végrehajtásának elhalasztására vonatkozó alaprendelkezésben [Be. 591. § (1) bek.] meghatározott feltételek és keretek között elhalaszthatja (Be. 594. §).

A fiatakorú kérelmére fontos okból, személyi vagy családi körülményeire való tekintettel, legfeljebb három hónapra, két évnél nem hosszabb tartamban alkalmazott javítóintézeti nevelés esetén történhet.

A javítóintézeti nevelés végrehajtásának elhalasztása tárgyában hozott határozat ellen az ügyész, a felelősségre vont fiatakorú és a védő fellebbezhet. Ha a halasztást a másodfokú törvényszék engedélyezte az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követően nyomban előterjesztett kérelemre hozott döntéssel, a fellebbezés elbírálására a másodfokú eljárás során hozott nem ügydöntő végzés elleni fellebbezésre vonatkozó rendelkezések megfelelően irányadók [Be. 382-384. §, 595. § (5) bek.].

4.12.4. Halasztás a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés megkezdésére;

A Bv. tvr. 11/A. § (6) bekezdése felhatalmazza a bv. bírót arra, hogy a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés megkezdésére fontos okból halasztást engedélyezzen. Előbbi pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendelheti el. Ez a végzés igazgatási jellegű, ezért a jogalkotó kizárta ellene a fellebbezés lehetőségét. Ha a bv. bíró mellőzi a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatását, a bűnügyi költséget az állam viseli. A Bv. tvr. 65. §-a (1) bekezdése Szerint *„a büntetést kiszabó bíróság a közérdekű munka végrehajtásának megkezdésére az elítélt kérelmére – indokolt esetben – egy alkalommal, legfeljebb három hónapi halasztást engedélyezhet. Kivételesen indokolt esetben három hónapot meghaladó vagy ismételt halasztás is engedélyezhető.”*

A bv. bíró, illetőleg a másodfokú törvényszék tanácsának elnöke a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztésről a végzés jogerőre emelkedésekor kiállított értesítőlap megküldésével tájékoztatja a bv. intézetet, valamint azt a pártfogó felügyelői szolgálatot is, amely a közérdekű munka végrehajtását ellenőrizte. A munkahelyet az átváltoztatásról már a pártfogó felügyelő értesíti [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 71. § (4)–(6) bek.].

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban 29 ügyben hozott határozatot.

4.13. Közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása

„Ha az elítélt gyermekgondozási díjban, illetőleg gyermekgondozási segélyben részesül, a büntetést kiszabó bíróság a közérdekű munka végrehajtásának megkezdésére halasztást engedélyez; illetőleg a bv. bíró a közérdekű munka végrehajtását félbeszakítja; ....” [Bv. tvr. 66. § (1)–(2) bek.]. A félbeszakítás tartama a közérdekű munka tartamába nem számít be

A bv. bíró **félbeszakításról értesíti:**

- a munkahelyet,
- az elítéltet

– és azt a pártfogó felügyelői szolgálatot, amely a közérdekű munka végrehajtását ellenőrzi.

Felhívja őket arra, hogy haladéktalanul közöljék a bv. csoporttal, ha a gyermekgondozási díj, illetőleg a gyermekgondozási segély folyósítását egy év eltelte előtt beszüntetik [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 68. §]. Ugyanis a Bv. tvr. 66. § (3) bekezdése szerint közérdekű munka, illetőleg a hátralévő része nem hajtható végre, ha az ítélet jogerőre emelkedése után az elítélt

- legalább egy évig gyermekgondozási díjban, illetőleg gyermekgondozási segélyben részesült;
- egészségi állapotában olyan tartós változás következett be, amely a közérdekű munka végrehajtását nem teszi lehetővé.

A Bv. tvr. 11/A. §-ának (6) bekezdése felhatalmazza a bv. bírót, hogy a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés megkezdésére fontos okból halasztást engedélyezzen. Ez a végzés igazgatási jellegű, ezért a jogalkotó kizárta ellene a fellebbezés lehetőségét. Ha a bv. bíró mellőzi a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatását, a bűnügyi költséget az állam viseli.

A bv. bíró a közérdekű munka végrehajtását hivatalból vagy kérelemre indokolt esetben szakíthatja, maximum 30 napos időtartamra félbe. Döntése előtt a pártfogó felügyelőt meghallgatja, vagy beszerzi a pártfogó felügyelői véleményt. A félbeszakítás tartama a szabadságvesztés tartamába nem számít be. A Bv. tvr. hatályos szabályozása **mindössze két esetben zárja ki a fellebbezés lehetőségét** a bv. bíró határozatával szemben.³¹⁸ Nem tekintette alkotmányellenesnek az Alkotmánybíróság a garanciális jellegű jogorvoslati jog hiányát a közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása tárgyában hozott bv. bírói határozat esetén sem [Bv. tvr. 65. § (2) bek.].³¹⁹

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban nem hozott határozatot.

4.14. Közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása

A közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítására a az elítélt lakóhelye, illetve tartózkodási helye szerinti büntetés-végrehajtási bíró az illetékes [Bv. tvr. 11. § (2) bekezdés];

A végrehajthatóság megszűnésének megállapítását **olyan változás idézheti elő** az elítélt egészségi állapotában, illetőleg családi körülményeiben, amelyek *kizárják*, illetve méltányossági okból már *nem teszik indokolttá* a közérdekű munka büntetés végrehajtását.

A végrehajthatóság megszűnését a Bv. tvr. 66. §(3) bekezdésének b)–c) pontjaiban meghatározott esetekben lehet megállapítani. Ennek értelmében a közérdekű munka, illetőleg hátralévő része nem hajtható végre, ha az ítélet jogerőre emelkedése után az elítélt

- legalább egy évig gyermekgondozási díjban, illetőleg gyermekgondozási segélyben részesült;
- egészségi állapotában olyan tartós változás következett be, amely a közérdekű munka végrehajtását nem teszi lehetővé.

---

³¹⁸Mivel a közérdekű munkát a bv. bíró változtatja át szabadságvesztésre, ezért indokolt, hogy az így átváltoztatott büntetés megkezdésének elhalasztásáról is ő döntsön [Bv. tvr. 11/A. § (6) bek.] *Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirata*

³¹⁹ *Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirata*

A Bv. tvr. 66. (3) bekezdésének c) pontjában meghatározott ok is csak abban az esetben eredményezheti a végrehajthatóság megszűnését, ha az ítélet jogerőre emelkedése után következett be. Amennyiben az elítélt egészségi állapota már eleve az ítélet meghozatalakor sem tette lehetővé a végrehajtást, a Bv. tvr. 11. §-ának alkalmazására nem kerülhet sor, még ha a bíróság figyelmen kívül hagyta is az elítélt egészségi állapotát.

A Bv. tvr. **taxatív felsorolást tartalmaz**, melynek kiterjesztő értelmezése nem lehetséges. A b) pont esetében a bv. bírónak a deklaratív határozata meghozatalakor nincs mérlegelési lehetősége. Amennyiben az elítélt gyermekgondozási díjban, illetőleg gyermekgondozási segélyben részesül, a halasztás vagy a félbeszakítás időtartama egy év. A büntetés végrehajtását haladéktalanul meg kell kezdeni, illetőleg folytatni kell, ha a gyermekgondozási díj, a gyermekgondozási segély folyósítását egy év eltelte előtt megszüntették.

A bv. bíró a figyelembe veendő változásokról, a végrehajthatóság megszűnését megalapozó körülményekről *a pártfogó felügyelőtől értesül*, aki beszerzi a határozat meghozatalához szükséges iratokat.

Az eljárást fő szabály szerint a közérdekű munka végrehajtására kijelölt munkahely szerint illetékes bv. bíró folytatja le. Ha a kijelölésre még nem került sor, az elítélt lakóhelye, ennek hiányában a tartózkodási helye szerint illetékes bv. bíró jár el. A bűnügyi költséget az állam viseli.

„Ha a bv. bíró a Bv. tvr. 66. § (3) bekezdésében meghatározott ok fennállása esetén a közérdekű munka végrehajthatóságának megszűnését végzésben megállapítja, határozatát megküldi ... .” [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 72. § (3) bek.]³²⁰

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban 8 ügyben hozott határozatot.

4.15. Pártfogó felügyelet

A pártfogó felügyelet meghosszabbítása, megszüntetése, valamint a bíróság határozatában előírt magatartási szabályok megváltoztatása iránt a pártfogó a működési helye szerint illetékes büntetés-végrehajtási bírónak tesz indítványt [Bv. tvr. 13. § (2) bekezdés];

A pártfogó felügyelet társadalomvédelmi célokat szolgáló, a Btk. 70. § (1) bek 7. pontjában megjelölt büntetőjogi intézkedés, amelynek „célja, hogy az elkövető ellenőrzésével és irányításával elősegítse annak megakadályozását, hogy ismételten bűncselekményt kövessen el, és segítséget nyújtson a társadalomba való beilleszkedéséhez, az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtéséhez” [Bv. tvr. 92. § (1) bek.]. A pártfogó felügyelet nem azonosítható az utógondozással – hiszen az nem büntetőjogi intézkedés, hanem bv. jogi intézmény –, de a pártfogoltat megilletik azok a jogok, amelyeket a Bv. tvr. IX. fejezete az utógondozottnak biztosít.

Pártfogó felügyelet rendelhető el

- a vádemelés elhalasztásának tartamára,
- a feltételes szabadság tartamára,
- a próbára bocsátás próbaidejére,
- a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaidejére.

---

³²⁰ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát*

A feltételes szabadságra bocsátott, a próbára bocsátott és a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt, ha visszaeső, pártfogó felügyelet alatt áll. Kiutasítás mellett a pártfogó felügyelet elrendelésének nincs helye.

A bv. bíró a feltételes szabadságra bocsátás kérdésében tartott meghallgatáson vizsgálja

- a) az elítélt személyiségére,
- b) a személyi, családi körülményeire, vagyoni helyzetére,
- c) volt és leendő környezetére,
- d) korábbi életfelfogására, életvezetésére vonatkozó adatokat,

és hogy az elítélt ellen van-e újabb büntetőeljárás folyamatban.³²¹

A feltételes szabadságra vonatkozó előterjesztéssel együtt teszi meg a bv. intézet a pártfogó felügyelet elrendelésére vonatkozó előterjesztését is abban az esetben, ha elrendelésének van helye. Egyben javaslatot tehet magatartási szabályok előírására is. Javaslatukról a bv. intézet és a pártfogó felügyelő is kölcsönösen tájékoztatják egymást [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 200. §].

Pártfogó felügyelet végrehajtása rendjének elemei a megfelelő nyilvántartás, a pártfogó felügyelet végrehajtásában közreműködő szervekre háruló feladatok teljesítése, a pártfogoltat terhelő magatartási szabályok, a megfelelő szankciók alkalmazása.

A pártfogó felügyeletet a pártfogó felügyelői szolgálat hajtja végre, de a végrehajtásban közreműködik a rendőrség is, közbiztonsági szempontból ellenőrzi a pártfogolt magatartását. A rendőrség közreműködése során a pártfogó felügyelet végrehajtása körében teljesíti a pártfogó felügyelői szolgálat megkereséseit, ellenőrzi egyes magatartási szabályoknak a módosítását [Bv. tvr. 100. §], tájékoztatja a pártfogó felügyelői szolgálatot a pártfogolt ellenőrzése során szerzett tapasztalatairól, segíti a pártfogó felügyelő munkáját.

Feltételes szabadságra bocsátás esetén a pártfogó felügyelet tárgyában a bv. intézet székhelye szerint illetékes megyei (fővárosi) bíróság bv. bírója a Bv. tvr. 6. §-a, illetve 13. §-a szerinti eljárásban az elítélt meghallgatása után végzéssel határoz.

A bv. bíró határozatát jegyzőkönyvbe foglalja. Egy példányt a javaslatához csatolt mellékletekkel együtt a bv. intézetnek, illetőleg a javítóintézetnek, egy példányt pedig az elítélt lakóhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatához küld meg.

Vádemelés elhalasztása esetén az ügyész a határozat megküldésével értesíti a pártfogót a pártfogó felügyelet tényéről.

A pártfogó felügyelet végrehajtásában közreműködnek még a helyi önkormányzatok, a munkáltatók, a karitatív és öntevékeny szervezetek, akiknek munkáját az állampolgárok is segítik és támogatják.

A pártfogókra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi XIV. törvény a pártfogó felügyelet korszerűsítését indította el. A szervezeti reform egyik legfontosabb eleme az volt, hogy a pártfogói tevékenység kikerült a bírósági szervezet keretéből és végrehajtói kormányzati szerv, az igazságügyi miniszter irányítása alá került. Jelenleg is a KIM irányítása alatt áll a pártfogó felügyelői szolgálat.

A pártfogó felügyelet tartalma azonos a feltételes szabadság, a próbaidő, a vádemelés elhalasztásának tartamával, de legfeljebb 5 év.

A pártfogó felügyelő a pártfogó felügyelet fele részének, de legalább 2 év eltelte után véleményében javasolhatja a pártfogó felügyelet megszüntetését, ha annak szükségessége már nem áll fenn.

A pártfogó felügyelet az ezt elrendelő határozat jogerőre emelkedésével, illetőleg a szabadságvesztésből vagy javítóintézetből szabadulás napjával kezdődik.

---

³²¹9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 124. § (2) bek

A pártfogó felügyelet megszűnik, ha

- a) a tartama letelt,
- b) a próbára bocsátott, a felfüggesztett szabadságvesztést, illetve a feltételes szabadságot a bíróság megszünteti,
- c) a pártfogó felügyelet tartama alatt szabadságvesztés végrehajtását veszik foganatba, a Btk. 91. § (2) bekezdésében szabályozott eset kivételével,
- d) a bíróság a Btk. 82. § (3) bekezdése alapján a pártfogó felügyeletet a fele rész, de legalább két év eltelte után megszünteti,
- e) ha az ügyész vádat emel, vagy a nyomozást megszünteti a vádemelés elhalasztása esetén elrendelt pártfogó felügyeletnél.

A pártfogó felügyelet megszűnéséről a pártfogó felügyelő értesíti a pártfogoltat, a rendőrséget, valamint azt a személyt vagy szervet, akit korábban a pártfogó felügyelet elrendeléséről vagy foganatosításáról értesített.

Vókó György szerint a pártfogó felügyelői vélemény bizonyítási eszköz szerepét a törvény nem új bizonyítási eszközként szabályozza, hanem a szakértői vélemény egy sajátos eseteként, amely a szankció alkalmazásában, illetve az elterelés lehetőségében a megalapozott döntést elősegítő eszköz lehet. A terhelt személyét, életkörülményeit, a bűncselekmény elkövetéséhez vezető ok-folyamatot olyan szemszögből vizsgálja, amely egyébként az eljárás más adataiból nem, vagy nem feltétlenül ilyen részletességgel derülne ki. Feladata, hogy a terhelt azon életviszonyait, amelyek a bűncselekmény elkövetésében közrehatottak, ám a történeti tényállás megállapítása szempontjából nem minden esetben relevánsak, felderítse, és ezzel szolgálja, hogy az ügyészi, illetve a bírósági szakaszban a döntésre jogosult teljes képet alkothasson az elterelés vagy a szabadságvesztésen, illetőleg a pénzbüntetésen kívüli alternatív szankció alkalmazásának lehetőségéről, indokoltságáról, a terhelt hozzáállásáról az általa elkövetett bűncselekményhez és az ellene folytatott büntetőeljáráshoz.

Javaslatot tesz továbbá a bíróság által megállapított magatartási szabályok megváltoztatására is indokolt esetben.

A pártfogó felügyelet végrehajtása rendjének egyik legfontosabb eleme a pártfogoltat kötelező magatartási szabályok betartása és betartatása. A pártfogolt kötelességei a magatartási szabályok betartása. A magatartási szabályok három csoportját különböztetjük meg; a minden pártfogoltra kötelező általános érvényű (Bv. tvr. 96. §), a jogszabályban külön megjelölt és a bíróság, illetve az ügyész által elrendelhető [Btk. 82. § (5) bek.], és a jogszabály felhatalmazása alapján a bíróság, illetve az ügyész által elrendelhető egyéb [Btk. 82. § (6) bek.] magatartási szabályokat.

A Bv. tvr. 96. §-a szerint „A pártfogolt köteles:

- a) a pártfogó felügyeletet elrendelő határozat jogerőre emelkedése, illetve a szabadságvesztésből szabadulása után a jogszabályban meghatározott időben az állandó lakóhelye szerint illetékes rendőrkapitányságon és a pártfogó felügyelőnél jelentkezni;
- b) ha munkaképes – a jogszabályban meghatározott kivétellel, a lehetőségekhez képest – munkaviszonyban állni vagy egyéb kereső foglalkozást folytatni;
- c) munkahelyének és lakóhelyének megváltoztatására irányuló szándékát a pártfogó felügyelőnek előzetesen bejelenteni;
- d) a pártfogó felügyelőnek a magatartási szabályok megtartására és ellenőrzésére vonatkozó rendelkezéseit teljesíteni;
- e) a jogszabályban vagy a bíróság határozatában előírt egyéb kötelezettségeket megtartani;
- f) a pártfogó felügyelet tartama alatt a pártfogó felügyeletet elrendelő határozatot magánál tartani, és ha a rendőrség igazoltatja, a határozatot a személyazonosító igazolvánnyal együtt bemutatni.”

Vádemelés elhalasztása esetén a pártfogolt köteles – a Bv. tvr. 102/A. § (3) bekezdése szerint – a vádemelés elhalasztásáról szóló határozat kézbesítése után a jogszabályban meghatározott időben az állandó lakóhelye szerint illetékes rendőrkapitányságon és a pártfogó felügyelőnél jelentkezni, az ügyész határozatában előírt egyéb kötelezettséget megtartani.

A külön magatartási szabályok közül a Btk. 82. § (5) bekezdésének *a)–i)* pontja a következőket sorolja fel, mint amelyeket a bíróság és az ügyész elrendelhet a pártfogolt számára:

- a) a bűncselekmény elkövetésében részt vett, meghatározott személlyel ne tartson kapcsolatot;
- b) a bűncselekmény sértettjétől, illetőleg annak lakásától, munkahelyétől vagy attól a nevelési-oktatási intézménytől, ahová a sértett jár, tartsa távol magát
- c) meghatározott jellegű nyilvános helyeket és nyilvános rendezvényeket, továbbá meghatározott közterületeket ne látogasson;
- d) nyilvános helyen ne fogyasszon szeszes italt;
- e) meghatározott helyen és időközönként, meghatározott szervnél vagy személynél jelentkezzen;
- f) vegye fel a kapcsolatot az állami foglalkoztatási szervvel, vagy az önkormányzatnál közmunkára jelentkezzen be;
- g) meghatározott tanulmányokat folytasson;
- h) – hozzájárulása esetén – meghatározott gyógykezelésnek vagy gyógyító eljárásnak vesse alá magát;
- i) vegyen részt a pártfogó felügyelő által szervezett csoportos foglalkozáson vagy a Pártfogó Felügyelői Szolgálat közösségi foglalkoztatójának programja szerinti más foglalkozáson.

A bíróság, illetve az ügyész a felsorolt magatartási szabályokon kívül más magatartási szabályokat is előírhat. Vádemelés elhalasztása esetén a külön magatartási szabályok előírására és a magatartási szabályok módosítására az ügyész jogosult.

Téves a pártfogó felügyelet magatartási szabályainak olyan meghatározása, hogy a terhelt állami vagy szövetkezeti gazdálkodó szervnél köteles állandó munkát végezni (BH1990. 42.). A magatartási szabályok megváltoztatása iránt a pártfogó felügyelő tesz javaslatot a pártfogó működése helye szerint illetékes bv. bírónak. „*A magatartási szabályok megváltoztatása iránti javaslatnak a pártfogolt kérelme alapján is helye van*” [Bv. tvr. 13. § (2) bek.].

A bv. bíró általi meghallgatás a feltételes szabadságra bocsátás melletti pártfogó felügyelet elrendelésekor a bv. intézetben történik. A feltételes szabadságnak a magatartási szabályok megszegése miatti megszüntetése, a javítóintézeti nevelés folytatásának elrendelése, valamint a pártfogó felügyelet módosítása iránti eljárásban a bv. bíró az elítéltet, illetőleg a pártfogoltat a bíróságon hallgatja meg.

A pártfogó felügyelet hatékonyságának lényeges biztosítéka szükséges esetben a megfelelő szankciók alkalmazása.

A pártfogolttal szemben a következő szankciók alkalmazhatók: a magatartási szabályok szigorítása, a próbára bocsátás megszüntetése, a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelése, a feltételes szabadság megszüntetése, az elhalasztott vádemelés esetén annak benyújtása, az ideiglenes elbocsátás megszüntetése, a szabálysértés címén történő felelősségre vonás, a szankciók együttes alkalmazása több pártfogó felügyelet esetén.

Nem minősül a pártfogó felügyelet szabályai súlyos megszegésének az, ha a pártfogó felügyelet alatt álló elítélt a pártfogó meghallgatásain szabályszerű idézései ellenére sem

jelenik meg, de részben ő, részben élettársa a pártfogó felügyelőt időről-időre tájékoztatja az életkörülményeiben bekövetkezett változásokról (BH2007. 180.).

Nem lehet szó a pártfogó felügyelet szabályainak súlyos megszegéséről, ha az elkövető nem létesít állandó munkaviszonyt, de rendszeresen végez alkalmi munkát (BH1985. 460.).

Nem kerülhet sor a feltételes szabadság megszüntetésére, ha a pártfogó felügyelettel kapcsolatos magatartási szabályokat az elítélt kóros elmeállapotában szegte meg (BH1986. 171.).

„A katona pártfogó felügyeletét – ha az állományilletékes parancsnok másképp nem rendelkezik – a szolgálati előljáró által kijelölt hivatásos katona pártfogó, a bíróság, illetőleg az ügyészség határozata alapján hajtja végre. A pártfogó rendszeres kapcsolattartás útján figyelemmel kíséri a pártfogolt életvitelét, munkáját és magatartását; szolgálati és lakóhelyen ellenőrzi, hogy a pártfogolt betartja-e a magatartási szabályokat, szükség esetén utasítja azok betartására; állományilletékes parancsnoka útján kezdeményezi a magatartási szabályok módosítását, illetőleg a magatartási szabályok megszegése esetén a területileg illetékes ügyészség tájékoztatását. A pártfogó jogosult közvetlenül vagy az illetékes szervek útján segítséget nyújtani a pártfogoltnak a beilleszkedése során felmerült nehézségek megoldásához.” [Bv. tvr. 104. § (1)–(3) bek.].

Ha a pártfogó felügyelet alá helyezett katona szolgálati viszonya a pártfogó felügyelet tartama alatt szűnik meg, köteles jelentkezni a lakóhelye szerint illetékes pártfogó felügyelőnél. *„A szolgálati viszony megszűnéséről az állományilletékes parancsnok haladéktalanul értesíti a pártfogolt lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatot és rendőrkapitányságot; egyidejűleg közli a megállapított magatartási szabályokat. A továbbiakban a pártfogó felügyelet végrehajtására az általános szabályok irányadók.”* [Bv. tvr. 104/A. § (3)–(4) bek.].

A Fővárosi Bíróság bv. bírói tanács statisztikai ügylistája 14 ügyet hoz folyamatban lévő pártfogó felügyeleti eljárásra 2011. szeptember hó 1-16. napjáig bezárólag.

4.15.1. Pártfogó felügyelet elrendelése³²²

Ha a feltételes szabadságra bocsátott, a próbára bocsátott, a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt visszaeső, akkor ők pártfogó felügyelet alá kerülnek. A pártfogó felügyelő tájékoztatást kell adjon igény esetén az ügyész, illetve a bíróság számára arról, hogy a terhelt a kilátásba helyezett magatartási szabályok vagy kötelezettségek teljesítését vállalja-e és képes-e teljesíteni; a sértett hozzájárul-e a részére adandó jóvátételhez; valamint arról, hogy van-e a terhelt adottságainak megfelelő munkalehetőség, egészségügyi és szociális intézményi ellátási lehetőség, vagy a terhelttel szemben egyedi magatartási szabály elrendelése megfelelő és végrehajtható szankció-e.

A törvény a pártfogó felügyelő büntetőeljárásban betöltött új szerepének egyértelmű meghatározása érdekében rendelkezik arról, hogy a pártfogó felügyelő a véleménye elkészítéséhez szükséges adatokat lényegében ugyanazon szabályok szerint ismerheti meg, mint a szakértő a szakvélemény elkészítéséhez szükséges adatokat.

A törvény rendelkezik arról is, hogy a Be. szakértőre vonatkozó rendelkezései – a törvényben meghatározott kivételekkel – a pártfogó felügyelői vélemény elkészítését végző pártfogóra is irányadóak. Ez a rendelkezés nem csupán a szakértői vélemény és a pártfogó felügyelői vélemény között teremt egyfajta hasonlóságot, hanem a szakértő és a pártfogó felügyelő jogállása között is a büntetőeljárás egészében.

Kiemelendő, hogy a pártfogó felügyelői vélemény nem egyszerű környezettanulmány.

---

³²² Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirát

A pártfogó felügyelő az ügyész (vádemelés elhalasztása esetén), az ítélő bíróság (próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságvesztés esetén), a bv. bíró (feltételes szabadságra bocsátás, javítóintézetből ideiglenes elbocsátás esetén) határozata alapján hajtja végre a pártfogó felügyeletet.

A pártfogó felügyelő:

- a) a fiatalok terheltekről környezettanulmányt készít,
- b) ellátja a pártfogó felügyelet végrehajtásával járó teendőket,
- c) a pártfogó felügyelet végrehajtásáról pártfogoltanként pártfogó felügyeleti tervet, majd ennek megvalósulásáról rövid összefoglalást készít,
- d) összehangolja a pártfogó felügyelet végrehajtásában közreműködő szervek és szervezetek tevékenységét, javaslatot tesz a családvédelmi koordinációért felelős szervnek, ha a hozzátartozók közötti erőszak veszélyét észleli,
- e) a magatartási szabályok meghatározása és a bíróság döntésének megalapozása érdekében pártfogó felügyelői véleményt készít [Bv. tvr. 95. § (2) bek.].

A pártfogó felügyelő tanácsot ad a pártfogolt iskolai, munkahelyi, egészségi, szociális és egyéb problémái megoldásához, az ehhez szükséges támogatások igénybeviteléhez, szükség esetén személyesen is eljár a pártfogolt érdekében.

A pártfogó felügyeletet elrendelő határozatról – annak kézbesítése után haladéktalanul – értesíti a pártfogó felügyelő a pártfogoltat. Az értesítés tartalmazza a pártfogó felügyelet kezdő időpontját, a pártfogó felügyelő személyét és elérhetőségét, és felhívást, hogy a pártfogolt a megjelölt helyen és időben keresse fel. Ezt a találkozást legkésőbb a határozat kézbesítésétől számított 15. napra kell kitűzni.

A pártfogoltnak adott tájékoztatás a pártfogó felügyelet céljáról, a pártfogó felügyelő szerepéről, a Bv. tvr. 96. §-ának *a)*, *b)* és *d)* pontjaiban meghatározott magatartási szabályokról, az ügyész, illetve a bíróság által megállapított magatartási szabályokról, a magatartási szabályok megszegésének következményeiről, a kötelező jelentkezések időpontjáról, illetve azokról az időpontokról, amikor a pártfogolt szükség esetén felkeresheti a pártfogó felügyelőt, szól.

A pártfogó felügyelő ellenőrzései, tapasztalatai alapján a pártfogolt magatartásáról, körülményeinek alakulásáról, a pártfogó felügyelet megszűnéséről – jogszabályban meghatározott jelentési, kezdeményezési kötelezettségei teljesítésén kívül – szükség szerint tájékoztatja az ügyészt, a bíróságot, és a javítóintézetet.³²³

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban nem hozott határozatot.

4.15.2. A bíróság határozatában előírt pártfogó felügyeleti magatartási szabályok megváltoztatása³²⁴

A pártfogó felügyelet végrehajtási rendjének egyik legfontosabb eleme a pártfogoltat kötelező magatartási szabályok betartása és betartatása. A bv. bíró köteles meghallgatni a pártfogó felügyelet elrendelése, a magatartási szabályok megváltoztatása esetén az elítéltet. A magatartási szabályok tartalmát kötelezettségek és tilalmak alkotják annak érdekében, hogy a pártfogolt képessége szerint dolgozzék, és törvénytisztelő életmódot folytasson. Így különösen a munkával, az időszakos jelentkezéssel, az esetleg szükséges gyógykezeléssel, megelőző-felvilágosító egészségügyi szolgáltatáson részvétellel kapcsolatos kötelezettség,

³²³ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

³²⁴ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

illetőleg lakó- és munkahely önkényes megváltoztatásával, meghatározott helyek látogatásának, vagy egyes személyekkel való érintkezésnek a tilalma.

A magatartási szabályok kétségtelenül beavatkozást jelentenek az állampolgár jogi helyzetébe. A pártfogoltat ugyanakkor megilletik az utógondozottnak biztosított jogok, támogatás.

A pártfogó felügyelet alatt álló jogi helyzetének fő jellegzetessége, hogy – személyes szabadság megvonása nélkül – magatartási szabályokkal teremtett korlátok között kénytelen élni.

A minden felnőtt korú pártfogoltat terhelő, ún. általános magatartási szabályokat a Bv. tvr. 96. §-a határozza meg. A pártfogolt köteles ezeket a szabályokat megtartani, valamint azokat, amelyeket a bíróság, illetve az ügyész egyéni mérlegelés alapján külön előírt számára.

„A pártfogó felügyelet alatt álló személy köteles a jogszabályban és határozatban előírt magatartási szabályokat megtartani, a pártfogó felügyelővel rendszeres kapcsolatot tartani, és részére az ellenőrzéshez szükséges felvilágosítást megadni.” [Bv. tvr. 82. § (4) bek.].

Vókó György a magatartási szabályok három csoportját különböztetheti meg:

- a minden pártfogoltra kötelező általános érvényű [Bv. tvr. 96. §];
- a jogszabályban külön megjelölt és a bíróság, illetőleg az ügyész által elrendelhető [Btk. 82. § (5) bek., Be. 225. § (1)–(4) bek.];
- és a törvény felhatalmazása alapján a bíróság [Btk. 82. § (5) bek.], illetőleg az ügyész [Btk. 82. § (5) bek, Be. 225. § (3) bek.] által elrendelhető egyéb magatartási szabályokat.

4.15.3. Az általános magatartási szabályok

A Bv. tvr. 96. §-a által tartalmazott általános magatartási szabályok szerint

„A pártfogolt köteles:

- a) a pártfogó felügyeletet elrendelő határozat jogerőre emelkedése, illetve a szabadságvesztésből szabadulása után ... jelentkezni;*
- b) ha munkaképes – a jogszabályban meghatározott kivétellel, a lehetőségekhez képest – ... folytatni;*
- c) a munkahelyének és lakóhelyének megváltoztatására irányuló szándékát ...bejelenteni;*
- d) a pártfogó felügyelőnek ... teljesíteni;*
- e) a jogszabályban vagy a bíróság határozatában előírt ... megtartani;*
- f) a pártfogó felügyelet tartama alatt a pártfogó felügyeletet elrendelő határozatot magánál tartani, és ha a rendőrség igazoltatja, a határozatot a személyazonosító igazolvánnyal együtt bemutatni.”*

A törvény által meghatározott általános érvényű magatartási szabályokat külön feltüntetni, előírni szükségtelen (BH1980. 329.).

4.15.4. A külön magatartási szabályok

A külön magatartási szabályokat a Btk. 82. § (5) bekezdése tartalmazza:

„a) bíróság, illetve az ügyész elrendelheti, hogy a pártfogolt

- b) a bűncselekmény elkövetésében részt vett, meghatározott személlyel ne tartson kapcsolatot;
 a bűncselekmény sértettjétől, illetőleg annak lakásától, munkahelyétől vagy attól a nevelési-
 oktatási intézménytől, ahová a sértett jár, tartsa távol magát; meghatározott jellegű nyilvános
 helyeket és nyilvános rendezvényeket, továbbá meghatározott közterületeket ne látogasson;
 c) nyilvános helyen ...;
 d) meghatározott helyen és időközönként, meghatározott szervnél vagy személynél
 jelentkezzék;
 e) vegye fel a kapcsolatot ..., vagy az önkormányzatnál közmunkára jelentkezzen be;
 f) meghatározott tanulmányokat folytasson;
 g) – hozzájárulása esetén – ... vesse alá magát;
 h)(vegyen részt a pártfogó felügyelő által szervezett csoportos foglalkozáson vagy a Pártfogó
 Felügyelői Szolgálat közösségi foglalkoztatójának programja szerinti más foglalkozáson)”.

Az i) pont hatálybalépéséről a 2005. évi XCI. törvény 28. § (4) bekezdése alapján külön törvény rendelkezik.

4.15.5. A bíróság, illetve az ügyész által meghatározott külön magatartási szabályok

A magatartási szabályok harmadik csoportja az egyénre szabás lehetőségét nyújtja.

A Btk. 82. § (6) bekezdése értelmében a bíróság, illetve az ügyész³²⁵ a Btk.-ban és a Bv. tvr.-ben kifejezetten leírt magatartási szabályokon kívül más magatartási szabályokat is előírhat, különös tekintettel a bűncselekmény jellegére, az okozott kárra és az elkövető társadalmi beilleszkedésének esélyeire.³²⁶

4.15.6. A magatartási szabályok megváltoztatása

A magatartási szabályok megváltoztatását, módosítását az ügyész, a rendőrség és a pártfogó felügyelő is **javasolhatja**, és maga a pártfogolt is **kérheti**.

A bíróság az eljárás során pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendelheti el, és a pártfogolt magatartásától és életvezetésétől függően módosíthatja határozatában előírt magatartási szabályokat (Bv. tvr. 13. §). A bv. bíró 30 napon belül dönt, a meghallgatás időpontjáról értesíti az ügyészt és a pártfogó felügyelőt is. A pártfogoltat idézi vagy értesíti, a fiatakorú pártfogoltat és pártfogó felügyelőjét, valamint a meghallgatni kívánt más személyeket megidézi. Ha a pártfogolt a meghallgatáson szabályszerű idézés ellenére nem jelent meg, a bv. bíró az elővezetését rendelheti el. Ha a bv. bíró határozatában előírt magatartási szabályokat megváltoztatja, határozatát az első fokon eljáró bíróságnak is

³²⁵Vádemelés elhalasztása esetén az ügyész a gyanúsított részére kötelezettségként írhatja elő, hogy részben vagy egészben térítse meg a sértettnek a bűncselekménnyel okozott kárt, más módon gondoskodjék a sértettnek adandó jóvátételről, meghatározott célra anyagi juttatást teljesítsen vagy a köz számára munkát végezzen (a köz javára teljesített jóvátétel), pszichiátriai vagy alkoholfüggőséget gyógyító kezelésben vegyen részt. Az ügyész e magatartási szabályok és kötelezettségek közül többet is, illetőleg a felsoroltakon kívül más magatartási szabályt is megállapíthat vagy más kötelezettséget is előírhat. Elő kell írni a kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben, kábítószer-használatot kezelő más ellátáson vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson való részvételt, ha a Btk. 283. §-ában meghatározott büntethetőséget megszüntető okból (kábitószerrel visszaélés miatt) az eljárás megszüntetésének lehet helye (Be. 225. §).

³²⁶Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

megküldi, továbbá természetesen a pártfogoltnak, a pártfogó felügyelőnek és az érdekelt szervezeteknek is.

Ha a bíróság a Be. 572. §-a szerinti eljárásban – próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának utólagos elrendelése és utólagos rendelkezés a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztésről – a büntetés végrehajtását nem rendeli el, de a magatartási szabályokat módosítja [Bv. tvr. 101. § (3) bek.], határozatának jogerős és végrehajtási záradékkal ellátott kiadmányát annak a pártfogó felügyelői hivatalnak küldi meg, amely a pártfogó felügyeletet végrehajtja.³²⁷

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban nem hozott határozatot.

4.16. A pártfogó felügyelet megszüntetése

A pártfogó felügyelet megszűnik³²⁸ a Btk. 82.§ (3) bekezdésére tekintettel, ha a fele de legalább 2 év eltelik. Másik esetben azért került sor a megszüntetésre, mert törvényi kötelességének nem tett eleget, nem jelent meg az illetékes, hivatásos pártfogónál.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban nem hozott határozatot. A Fővárosi Törvényszék lajstroma a büntetésvégrehajtási bíró hatáskörébe utalt ügyei között, találtam olyan pártfogó felügyelettel kapcsolatos eljárásra iktatott ügyet, amely érkezésekor a Fővárosi Főügyészség³²⁹

2004. június 2. napján érkezett indítványa alapján a feltételes szabadság megszüntetésére irányult, mely indokául szolgált, hogy az elítélt nem jelent meg az illetékes hivatásos pártfogó felügyelőnél. Törvényi kötelezettségét megszegve nem jelentkezett a szabadulását követően. Az elfogatóparancs ugyan kiállításra került 2004. június hó 21. napján, de az elévülés tévesen lett megállapítva. Ugyanis a büntetési tétel rablás miatt 5 év börtönbüntetés volt. Ennek megfelelően az elévülés 10 év eltelté után lenne lehetséges. Az elfogatóparancs tévesen 5 év elévülést tartalmaz.

Az ügy³³⁰ jelen állásában megállapítható, hogy a Közigazgatási Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Büntetőjogi Osztálya 2011 január hó 10. napján, március hó 31. napján, június hó 20. napján és legutóbb augusztus hó 31. napján³³¹ kérte az Európai elfogatóparancs kibocsátását, mely szeptember hó 10. napjáig még mindig nem történt meg.

4.17. Szabadságvesztés fokozatának utólagos meghatározása fiatalokként elítélt huszonegyedik életévét betöltő személy esetében³³²

Amennyiben a szabadságvesztésre ítélt fiatalok a büntetés végrehajtása alatt tölti be a 21. életévét, a bv. bírónak kell rendelkeznie arról, hogy a szabadságvesztést a továbbiakban melyik bv. fokozatban kell végrehajtani (BH1982.130.).

Teikenttel arra, hogy **a fokozat utólagos meghatározása a bv. bíró hatáskörébe tartozik**, a fiatalok ügyében eljáró bíróságnak nem kell az ítéletében rendelkeznie a végrehajtási

³²⁷ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

³²⁸ FB.Bv. 192/2011

³²⁹ Bv. 9740/2004.

³³⁰ F.B. 2.Bv. 236/2004

³³¹ XX-NBSK.FO/163/4/2011

³³² Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

fokozatról arra az esetre, ha az elkövető a büntetés végrehajtása alatt betölti a 21. életévét (BH1982.130.).

A bv. intézet a 21. életév betöltése előtt legalább 30 nappal korábban előterjesztést tesz a bv. bírónak az új végrehajtási fokozat megállapítására. Az előterjesztésnek az értékelő véleményt is tartalmaznia kell.

A büntetés végrehajtása során a bv. bíró a fiatalkorúak esetében is alkalmazhatja a Btk. 46. §-ában írt rendelkezéseket, tehát sor kerülhet az eredetileg megállapított fiatalkorúak végrehajtási fokozatán belül a hátralévő részt illetően az enyhébb vagy szigorúbb fokozatba helyezés elrendelésére (fiatalkorúak fogháza, fiatalkorúak börtöne).

Az ún. bv. fiatalkorúság felső határát a Btk. 111. § (4) bekezdése a huszonegyedik életévben határozza meg. Ha az elítélt a szabadságvesztés megkezdése előtt huszonegyedik életévét betölti vagy betöltötte, az első fokon eljáró bíróság szerint illetékes bv. bíró az elítélt meghallgatása után a Btk. 42–44. § alapján határozza meg a szabadságvesztés végrehajtási fokozatát.

4.17.1. Az új fokozat megállapításának alapja

A végrehajtási fokozat utólagos meghatározása különösen abban az esetben jelent komoly változást a fiatalkorú elítélt számára, ha fiatalkorúak börtönét követően a törvény szerint fegyházban kell folytatni a szabadságvesztés végrehajtását. Ez sem kizárt, hiszen a bv. bírónak a bűncselekmény szerint kell megállapítani a felnőtt korú új fokozatot.

Felmerülhet ez a kérdés, ha a bv. bíró a fiatalkorú börtön fokozatát enyhítette a Btk. 46. §-a alapján fogház fokozatra, ez a bv. bírói határozat továbbiakban is érvényes marad-e. A válasz egyértelmű nem. Az ún. nagykorúsítás tárgyában hozott végzés annullálja ezt a korábbi végzést.

„Ha a bv. bíró a fiatalkorú feltételes szabadságát a huszonegyedik életévének betöltése után megszünteti, a szabadságvesztés új végrehajtási fokozatáról is határoz.”³³³

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban nem hozott határozatot.

4.18. Fiatalkorú elbocsátása javítóintézetből

A javítóintézeti nevelés folytatásának és az ideiglenes fogamatba vétele elrendelésére az a bíróság illetékes, amelynek az illetékességi területén az elítélt a javítóintézeti nevelés folytatásának elrendelése iránt indítvány előterjesztése idején tartózkodott.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban nem hozott határozatot.

A fiatalkorúak sokszor eszközként vannak felhasználva bűnözői csoportok által. A statisztikai felmérések szerint már nem eklatáns azon esetek törvényszerűsége, hogy az állami gondozásban nevelt fiatalkorúak esnek többnyire áldozatul. Egyenlő arányban van állami gondozásban és teljes vagy csonka családban szocializálódott fiatalkorú a javítóintézeti neveltek közt.

A javítóintézeti nevelést a bíróság akkor rendeli el, ha a fiatalkorú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges [Btk. 118. § (1) bek.].

---

³³³ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

A javítóintézeti nevelés határozott tartamú intézkedés. Tartama egy évtől három évig terjedhet [Btk. 108.§ (2) bek.]. Az elrendelt javítóintézeti nevelésbe az előzetes fogvatartás és a házi őrizet teljes idejét be kell számítani. A beszámításnál egy napi javítóintézeti nevelésnek egy napi előzetes fogvatartás, illetve háromnapi házi őrizetben töltött idő felel meg. A beszámítás után fennmaradó házi őrizet tartamát egy napi javítóintézeti nevelésként kell beszámítani (Btk. 120/B. §). Ha a bíróság a fiatalkorúval szemben egységes intézkedésként javítóintézeti nevelést rendelt el – mert vele szemben több olyan javítóintézeti nevelést is elrendeltek, amelyeket egységes intézkedés elrendelésekor még nem hajtottak végre, vagy amelyeket folyamatosan hajtanak végre –, a javítóintézeti nevelés tartama ilyenkor sem haladhatja meg a három évet (rövidebb sem lehet a már elrendelt leghosszabb tartamú javítóintézeti nevelésnél).³³⁴

Magyarországon a Szociális és Munkaügyi Minisztérium alá négy javító-nevelő intézet tartozik: a Budapesti javító-nevelő intézet,³³⁵ a Debreceni javító-nevelő intézet,³³⁶ az Aszódi javító-nevelő intézet³³⁷ és a Rákospalotai javító-nevelő intézet³³⁸ – mint szociális intézmények. Az utóbbi, az országban egyedülállóan többletfunkciót is ellát.³³⁹ A Rákospalotai leány és Debreceni fiú javító-nevelőintézet előzetes ház is, az Aszódi intézmény csak letöltő ház. Egy Janus arcú jogintézmény-csoportról van szó, gazdag büntetőjogi karakterekkel és a fiatalok egyéni nevelésének elősegítésére pedagógiai és pszichológiai eszközökkel rendelkező terápiás jellegű szociális intézmények.

4.18.1.A javítóintézeti nevelés célja és végrehajtása

Az 1878. évi V. törvény, a Csemegi kódex vezette be a fiatalkorúak bűnelkövetése esetén a javítóintézeti nevelést, mint szankciót.³⁴⁰ A fiatalkorúak számára egy figyelmeztető lépcső, botlásokból való kihátrálás lehetősége az intézeti elhelyezés.

---

³³⁴ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő-kézirat*

³³⁵ Nemzeti Erőforrás Minisztérium Budapesti Javítóintézete-1032 Budapest, Szőlő utca 60.

³³⁶ Nemzeti Erőforrás Minisztérium Debreceni Javítóintézete- 4032 Debrecen, Böszörményi út 132.

³³⁷ Aszódi Javítóintézet- 2170 Aszód, Baross tér 2.

³³⁸ Nemzeti Erőforrás Minisztérium Rákospalotai Javítóintézet és Speciális Gyermekotthon- 1151 Budapest Pozsony utca 36.

³³⁹ A Speciális Gyermekotthon a gyermekvédelmi szakellátás keretében otthont nyújtó ellátást biztosít a 10. életévüket beöltött, súlyos pszichés vagy disszociális tüneteket mutató, illetve pszichoaktív szerekkel küzdő átmeneti vagy tartós nevelt leányok számára. Fenntartó: Az intézet fenntartója, szakmai működési felügyeleti szerve: Az SZMM Gyermek- és Ifjúságvédelmi Főosztálya, törvényességi felügyeleti szerve: Legfőbb Ügyészség; Lásd: http://leanynevelo.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=46

³⁴⁰ Az ország első erre a célra épült impozáns és tágas állami leányjavító intézetét 1890-ben alapították Rákospalotán. 7 és 20 év közötti bűncselekményt elkövetett, vagy züllésnek indult lányokat neveltek e falak között bírói utasításra, illetve szülői kérésre. A nevelés keresztény szellemben, családokban folyt. Az eltelt 110 év során sok minden változott az intézetben, az irányító szervezetek, a pedagógiai módszerek, a társadalom elvárásai, a bekerülő fiatalok személyiség állapota, stb. Jelenleg a Szociális és Munkaügyi Minisztérium felügyelete alá tartozik a Rákospalotai Javítóintézet. A 80-as évektől a nevelést pedagógiai és pszichológiai módszerek alkalmazásával kívánták megoldani. Ennek fontos lépése volt a lányok számára is jól követhető úgynevezett fokozatos, differenciált nevelési rendszer bevezetése, amely a növendékek jogait és kötelezettségeit az elért nevelési fokozathoz kötötte. 1987-ben létrejött az önálló belső iskola, ahol speciális oktatási módszerek segítségével folyik a lemaradt növendékek felzárkóztatása, valamint a továbbtanulni szándékozók felkészítése. A Rákospalotai leánynevelő-javító intézet kizárólagos javítóintézeti nevelő funkciója mellett megjelenő vegyes nevelési-gondozási profilja az 1980-as évek végén kezdett kialakulni. 1988-tól a javítóintézeti nevelés ügye a művelődés és oktatás helyett a szociális illetve népjólét kérdésköréhez kapcsolódik, így e tárcák felügyelete alá került. 1990. évet követően a szociális gondoskodás irányába terelődött a hagyományos javító-nevelés, mely része a családdal való kapcsolattartás, a kikerülés előkészítése és az intenzív utógondozás. A későbbi munkavállalást meg alapozza a tanműhelyben, a parkban és a kertészetben folyó foglalkozás. A sportolás, a

A büntetőpolitikai elhatározás háttérében nem a büntetés és bűnhődés, hanem a fiatalkorúak, a beszámítási képességgel nem rendelkező fiatal elkövetők esetében a büntetőjogi megtorlásokon, represszió túl a nevelő és preventív funkciók érvényesülése volt a cél.

Különböző időszakok változtattak a javítóintézetbe való bekerülés okain, időtartamán, a fiatal neveltek élettartamának meghatározásán, de mindvégig a javítónevelő intézeti élet három fő része az iskola, a munka és a szabadidő volt s maradt napjainkban is. Nem egy büntetés-végrehajtásra rendelt hely, ahol bűnhődhetnek a fiatalok, hanem az elhanyagolt vagy megromlott erkölcsök megjavítása és fejlesztése miatt kellett javító-nevelő intézetben tartózkodniuk.

Mivel a beutalásra akkor került – és kerül ma is – sor, ha a fiatalkorú korábbi környezetében a romlás veszélyének van kitéve, züllésnek indult vagy értelmi és erkölcsi fejlődése érdekében a javító-nevelés más okból szükségesnek mutatkozik, a javító-nevelésnek arra kellett, és arra kell irányulnia, hogy nemcsak a helyes családi nevelést pótolja, hanem a nevelés hiányával, vagy a helytelen neveléssel okozott gondokat is megszüntesse.³⁴¹ 1996. év május elsejével a Büntetőtörvénykönyv 1995. évi XLI. módosítása szerint a 14-19 év közötti bűnelkövető fiatalkorúak előzetes letartóztatása javítóintézetben is végrehajtható.³⁴² Ez pedagógiai szempontból nagyon fontos változás, ugyanis a várakozással töltött időt most már tanulással, programokon való részvétellel, ingergazdag környezetben töltik a fiatalok.³⁴³ A javítóintézeti nevelés **végrehajtásának feladata** a fiatalkorú nevelése, oktatása és szakmai képzése által annak elősegítése, hogy helyes irányba fejlődjen és a társadalom hasznos tagjává váljon. A javítóintézet az oktatásért felelős miniszter felügyelete és közvetlen irányítása alatt álló nevelő

---

hagyományos cigány mesterségekre alapuló szakkörök, klubok, valamint a háziasszonyi teendők elsajátítása és agyakorlása a délutáni programok. A hétköznapiakat az ünnepre való készülődés módja szintén minta a későbbi életre.

³⁴¹Lásd: IRM-Módszertani füzetek a 120 éves Rákospalotai Javítóintézetéről- IRM (ObMb)-2010- 5.-9 .o.

³⁴²A fiatalkorúak előzetes letartóztatását a bíróság rendeli el, abban az esetben, ha az elkövetett bűncselekmény kiemelkedő tárgyi súlyú, és félé, hogy a fiatalkorú magatartásával (pl.: szökésével, elrejtőzésével, a bizonyítékok megsemmisítésével, tanúk befolyásolásával) a hatóságok munkáját megnehezítene.

1996 óta van arra lehetőség, hogy a fiatalkorúak előzetes letartóztatását javítóintézetben hajtsák végre, korábban a megyei bv. intézetekben, és rendőrségi fogdáknak lehetett csak elhelyezni a fiatalkorúakat. Ezzel a jogszabály módosítással megteremtették a lehetőséget annak, hogy a fiatalok az előzetes letartóztatás hosszú ideje alatt is iskolába járhasanak, és pedagógusok irányításával életkoruknak és személyiségüknek megfelelő gondozásban, ellátásban részesüljenek, így próbálják csökkenteni azokat a káros hatásokat, („börtönártalmakat”), amelyek a felnőtt intézetekben történő elhelyezéssel együtt jártak. Rákospalotán összesen 22 előzetes növendék befogadására van lehetőség. Az előzetes letartóztatás elrendelésére a legtöbb esetben a bűncselekmény elkövetését követő rövid időn belül sor kerül. Évek óta a növendékek több mint 90 %-a erőszakos, vagy elleni bűncselekmény miatt (rablás, csoportos rablás) kerül előzetes letartóztatásba, és legtöbbször több mint egy évet eltölt nálunk, mire az ítéletet kimondó és az előzetes letartóztatást megszüntető döntés megszületik.

Az előzetes letartóztatás ideje alatt a növendékek a külvilágtól gyakorlatilag teljesen elzárva élnek, az intézetet csak kivételes esetben, és kizárólag rendőrök felügyelete mellett hagyhatják el. Hozzá tartozóik – lehetőségeikhez képest – kéthetente látogathatják őket, hetente egyszer telefonálhatnak nekik, és korlátlanul levelezhetnek egymással.

³⁴³2007. áprilisa óta speciális szükséglettel, a gyermekvédelmi gondoskodásból is kerülhetnek be a lányok. Speciális nevelési szükségletüket az indokolja, hogy olyan társadalmi helyzetből, szubkultúrából érkeztek, amely jelentősen megnehezíti felnőtté válásukat, zsenge koruk ellenére (10 éves kortól kerülhetnek be az intézetbe) gyakran droghasználók, súlyos pszichés problémákkal és magatartási zavarokkal küszködnek. Az intézetbe bekerülő fiatalok hosszú utat tesznek meg, amíg kikerülnek a korántsem barátságos nagyvilágba. Ennek első lépése, hogy az érkezés után a szociális munkás felveszi a kapcsolatot a családdal, és közösen hazalátogatnak. A tudásszint és pszichológiai felmérés után elkészülnek az egyéni fejlesztési tervek. A bent töltött időt a fiatalok az iskolapadban, illetve a gyakorlati képzésben töltik. Az eddig megszerzett ismereteiket bővítik, és felkészülnek az intézet elhagyása utáni életre. A távozást a szociális munkás a nevelővel közösen készíti elő, felveszik a kapcsolatot a helyi intézményekkel. Reményeink szerint a megszerzett tudás, az elsajátított ismeretek segítenek a sikeres elhelyezkedésben is.

intézet. Az intézet rendtartását az oktatásért felelős miniszter a büntetés-végrehajtásért felelős miniszterrel egyetértésben állapítja meg. A javítóintézeti neveléssel kapcsolatos bírósági határozatok végrehajtása felett a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter – az oktatásért felelős miniszter általános felügyeleti jogát nem érintve – szakfelügyeletet gyakorol.

A fiatalok neveléséhez és társadalomba való beilleszkedésének elősegítéséhez **igénybe kell venni** a gyámhatóságnak, a pártfogó felügyelőnek, az erre szakosodott szociális, karitatív és öntevékeny szervezeteknek, valamint a fiatalok szülőjének, gyámjának vagy más hozzátartozójának **a közreműködését** [Bv. tvr. 105. § (3) bek.].

A gyógypedagógiai nevelésre szoruló és személyiségzavarban szenvedő fiatalok gyógyítására, sajátos nevelésére és oktatására különös gondot kell fordítani Bv. tvr. 107. (2) bekezdése szerint.³⁴⁴

4.18.2. Pártfogó felügyelet³⁴⁵

A bv. bír. helyezi pártfogó felügyelet alá a fiatalok a javítóintézetből ideiglenes elbocsátás esetén.³⁴⁶

A fiatalok pártfogó felügyeletét sokkal szélesebb körben rendeli alkalmazni a Btk. 199. §-a.

„A felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt, a próbára bocsátott, a feltételes szabadságra bocsátott, a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátott és a fiatalok, akivel szemben a vádemelést elhalasztották, pártfogó felügyelet alatt áll.”

Fontos szervezeti változást vezetett be az igazságügyi alkalmazottak szolgálati viszonyáról szóló 1997. évi LXVIII. törvény azzal, hogy a fiatalok pártfogó felügyeletét ellátó pártfogók kikerültek a gyámügyi igazgatás szervezetéből és azóta a megyei pártfogó felügyelői szolgálatnál végzik e tevékenységüket.

A fiatalok pártfogó felügyeletére is a felnőttek pártfogó felügyeletére vonatkozó szabályokat (Bv. tvr. 92–102. §) kell alkalmazni a következő eltérésekkel:

- a pártfogolt jelentkezni köteles a vádemelés elhalasztása, próbára bocsátás, illetőleg felfüggesztett szabadságvesztés esetén a pártfogó felügyelőnél;

a javítóintézetből való ideiglenes elbocsátása, illetőleg a szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátása után 48 órán belül az állandó lakóhelye, illetőleg a tartózkodási helye szerint illetékes pártfogó felügyelőnél.

A bv. bírónak a fiatalok feltételes szabadságra bocsátására, illetőleg a javítóintézetből ideiglenes elbocsátására vonatkozó határozata a pártfogó felügyelet alá helyezés tényét is tartalmazza. Fiatalok esetében magatartási szabályok előírása csak akkor mellőzhető, ha a fiatalok személyiségre és környezetére vonatkozó adatok alapján ez nem szükséges. Külön magatartási szabályok előírására javaslatot tehet a bv. intézet és az intézeti tanács az előterjesztésében, továbbá a pártfogó felügyelő is. A rendőrség a pártfogó felügyelet végrehajtásában való közreműködése során javasolhatja az előírt magatartási szabályok megváltoztatását, amiről a pártfogó felügyelői szolgálatot értesíti, ha közvetlenül a bv. bíróhoz tette meg a javaslatát. Amennyiben a fiatalok pártfogó felügyeletét az ügyész állapította meg, a külön magatartási szabályok előírására és a magatartási szabályok módosítására is ő jogosult.

A pártfogó felügyelő rendszeresen végzett ellenőrzései, tapasztalatai alapján a pártfogolt magatartásáról, körülményeinek alakulásáról – a jogszabályban meghatározott jelentési,

³⁴⁴ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

³⁴⁵ Vókó György: Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirat

³⁴⁶ Bv. tvr. 15. § (2) bek.

kezdeményezési kötelezettségei teljesítésén kívül is – szükség szerint tájékoztatja az ügyészt, a bíróságot és a javítóintézetet. A pártfogó felügyelő tájékoztatja arról is a pártfogolt lakóhelye (tartózkodási helye) szerinti rendőrkapitányságot, az ügyészt, illetve a bíróságot, ideiglenes elbocsátás esetén a javítóintézetet, ha a pártfogó felügyelet letelt, és az alatt a pártfogolt kifogástalan magatartást tanúsított, vagy egyéb okból szűnt meg a pártfogó felügyelet.

A pártfogó felügyelő tanácsot ad a pártfogolt iskolai, munkahelyi, egészségi, szociális és egyéb problémái megoldásához, az ehhez szükséges támogatások igénybe vételéhez, valamint szükség esetén személyesen jár el a pártfogolt érdekében.

A pártfogó felügyelő feladatai ellátása során együttműködik a pártfogolt lakó-, illetve tartózkodási helye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálattal és a megyei gyámhivatal gyermek- és ifjúságvédelmi koordinátorával [17/2003. (VI. 24.) IM rendelet 34. § (1) bek.].

A pártfogó felügyelő feladata a fiatakorú büntetőügyében eljáró ügyészség, illetve bíróság felkérésére elkészítendő környezettanulmányhoz szükséges információ beszerzése is. A vádemelés elhalasztása, próbára bocsátás és felfüggesztett szabadságvesztés esetén a pártfogó felügyelő, az ügyész, illetve a bíróság határozatának kézhezvétele után haladéktalanul értesíti a pártfogoltat és a fiatakorú pártfogolt törvényes képviselőjét a pártfogó felügyelet elrendelő határozatról, a pártfogó felügyelet kezdő időpontjáról, a pártfogó személyéről és felhívja az értesítetteket, hogy a megjelölt időpontban és helyen keressék fel. Ezt az időpontot legkésőbb a határozat kézbesítésétől számított 15. napra kell kitűzni.

A pártfogó felügyelő ellenőrzési kötelezettségének teljesítése során a pártfogolt tanulmányi és egyéb kötelezettségeinek teljesítését, a lakóhelyén, munkahelyén tanúsított magatartását is ellenőrzi és beszámoltatja életkörülményeiről. Ha a pártfogó felügyelet ellátása a pártfogolt vagy környezete miatt akadályba ütközik, a pártfogó felügyelő igénybe veheti a rendőrség segítségét is.

A pártfogó felügyelő javaslatot tesz az illetékes megyei (fővárosi) főügyészségnek, ha a pártfogolt a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegi, ha a próbára bocsátott a magatartási szabályokat megszegi a próbára bocsátás időtartama meghosszabbítására, illetve ha súlyosan megszegi, javítóintézeti nevelés elrendelésének vagy büntetés kiszabásának; ha a feltételes szabadságra bocsátott a magatartási szabályokat megszegi, a feltételes szabadság megszüntetésének, ha a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátott a magatartási szabályokat megszegi, az ideiglenes elbocsátás megszüntetésének indítványozására.

A magatartási szabályok közül a Bv. tvr. 96. §-ának *b)* pontja szerinti munkakötelezettség nem vonatkozik arra a pártfogoltra, aki nevelési-oktatási intézmény nappali tagozatának tanulója, vagy foglalkozást elősegítő képzésben vesz részt, és az eltartása családon belül vagy otthon nyújtó ellátás keretében biztosított [17/2003. (VI. 24.) IM rendelet 36. §]. Ilyen esetben tehát a munkavégzési kötelezettség akkor sem kérhető számon a pártfogolttól, ha azt a bíróság egyébként előírta.

A pártfogó felügyelet alá helyezett fiatakorúak és fiatal felnőttek körében a bűnismétlés kockázatát leggyakrabban a képzettségi hiányosságok, a személyiségproblémák, tanulmányi és szocializációs elmaradás jelentik. Az alternatív szankcióként javasolt programok támogatják a fiatalok személyiségének pozitív irányba történő fejlődését, a társadalmi- és magánéletben való boldogulását, hozzájárulva ezzel a bűnelkövetés elkerüléséhez.³⁴⁷

---

³⁴⁷ Vókó György: *Magyar bv. jog szakvizsga előkészítő- kézirata*

4.19. Az ideiglenes elbocsátás szabályai

A bíróság azt, aki legalább egy évet töltött az intézetben, onnan ideiglenesen elbocsátja, ha a kiszabott javítóintézeti nevelés felét már letöltötte és alaposan feltehető, hogy az intézkedés célja további javítóintézeti nevelés nélkül is elérhető.

Az ideiglenes elbocsátás tartama azonos a javítóintézeti nevelés hátralévő részével, de legalább egy év [Btk. 118. § (3) bek.]. A bíróság az ideiglenes elbocsátással egyidejűleg a fiatakorút pártfogó felügyelet alá helyezi (Btk. 119. §). Az ideiglenes elbocsátás véglegessé válik, ha a fiatakorú annak tartama alatt betölti a 19. életévét. A javítóintézet a fiatakorú lakóhelye szerint illetékes pártfogó felügyelővel együttműködve készíti elő az ideiglenes elbocsátást. Ennek során felkészíti a fiatakorú családját, gondozóját a visszafogadásra, illetve ha a családba visszatérés nem lehetséges, megfelelő lakhatási lehetőségről gondoskodik; megkísérli megteremteni annak lehetőségét, hogy a fiatakorú folytassa tanulmányait, vagy munkába álljon.

Az intézetből el kell bocsátani, aki a 19. életévét betöltötte.

A végrehajtás rendjének különös szabályait a javítóintézetek rendtartásáról szóló miniszteri rendelet [30/1997. (IX. 11.) NM rendelet] tartalmazza (elkülönítés, egészségügyi ellátás, őrzés, napi- és hetirend, kapcsolattartás, látogatás rendje, vallásgyakorlás, zsebpénzfelhasználás, anyagi ellátás, stb.).

A befogadásnál észlelt külsérelmi nyomok esetén, vagy ha rendőrségi fogdából, bv. intézetből, másik javítóintézetből átkísért fiatakorú azt állítja, hogy bántalmazták, haladéktalanul orvosi vizsgálatot kell végezni, jegyzőkönyvet felvenni, melynek egy példányát az átkísérést végrehajtó szervnek, illetve a törvényességi felügyeletet ellátó ügyésznek meg kell küldeni.

A javítóintézetből ideiglenes elbocsátásra az intézeti tanács tesz előterjesztést a bv. bírónak [Bv. tvr. 15. § (2) bek.], a tanulmányoknak a javítóintézetben folytatására pedig az intézet igazgatója (Bv. tvr. 16. §).

A bv. bíró a meghallgatás időpontjáról értesíti a javítóintézet igazgatóját, a fiatakorú törvényes képviselőjét, az elítélt lakóhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatot és az ügyészt [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 131. § (2) bek.]. Egyébként – ha megszüntetésre kerül az ideiglenes elbocsátás – erről is értesíti őket a bv. bíró.

Az ideiglenes elbocsátás időpontját a fiatakorú által előzetes fogva tartásban eltöltött idő beszámításával kell megállapítani. Az ideiglenes elbocsátást a bíróság megszünteti, ha a fiatakorút az ideiglenes elbocsátás alatt elkövetett bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélik, vagy javítóintézeti nevelését rendelik el. Ha a fiatakorúval szemben a bíróság más büntetést szab ki vagy intézkedést alkalmaz, illetve a fiatakorú a pártfogó felügyelet szabályait megszegi, a bíróság az ideiglenes elbocsátást megszüntetheti. A javítóintézeti nevelés folytatására a feltételes szabadság megszüntetésének szabályait az alábbi eltérésekkel kell értelemszerűen alkalmazni:

A bv. bíró

- a meghallgatásra a törvényes képviselőt is megidézi;
- ha a döntés időpontjáig a fiatakorú a 19. életévét betöltötte, az eljárást megszünteti;
- a javítóintézeti nevelés ideiglenes foganatba vételére elfogató parancs nem bocsátható ki.

4.19.1. Két jogeset

Az elbocsátás előkészítése során az utógondozó – a gyermekjóléti szolgálat és a pártfogó felügyelő segítségével – előkészíti, megszervezi és segíti a fiatalkorú családjába való visszatérését; ha ez nem lehetséges, önálló életének megkezdését. A fiatalkorú írásbeli kérelmére elhelyezhető az intézet utógondozó részlegén, ha családjába nem térhet vissza és az elbocsátás idejére nem sikerült számára lakhatási lehetőséget, megélhetési feltételeket teremteni.

Az intézet a Fővárosi Bíróság számára a fiatalkorú nevelt javítóintézeti nevelésből történő ideiglenes elbocsátása tárgyában előterjesztést tesz. Tartalmazza a nevelt személyi adatait, intézetbe történő befogadás kezdő napját, az előzetes letartóztatásban töltött időt és az intézetből történő ideiglenes elbocsátás lehetséges és az intézetből történő végleges elbocsátás várható időpontját, valamint az Intézeti Tanács javaslatát. Az Intézeti Tanács egyöntetű döntése alapján, Nevelt1 fiatalkorú ideiglenes elbocsátását 2011. december 2. napjával javasolja.

NEVELT 1. A Szekszárdi Városi Bíróság³⁴⁸ 2011. március 29. napján megtartott nyilvános tárgyaláson megszüntette a Szekszárdi Városi Bíróság 1.Fk.544/2008/6. sorszámú, 2009. január 12. napján jogerős ítéletével hatóság félrevezetésének vétsége miatt fiatalkorúval szemben alkalmazott 1 év 3 hónap próbára bocsátást, egyúttal a próbára bocsátást kimondó rendelkezést hatályon kívül helyezte. A Rákospalotai Javítóintézetben előzetes letartóztatásban töltött időt a javítóintézeti nevelés végrehajtásába beszámítandó. Az egynapi fogva tartás egynapi szabadságvesztésnek felel meg. Fiatalkorút társtettesként elkövetett lopás büntette és más bűncselekmények miatt kettő év javítónevelő intézetre ítélte.

A Szekszárdi Városi Ügyészség a tárgyaláson módosította vádiratát mindhárom vádlott tekintetében így végindítványában a két felnőttkorú és egy fiatalkorú vádlottakat 1-1 rendbeli társtettesként elkövetett lopás büntette miatt kérte felelősségre vonni. Az I. rendű vádlott nőtlen, 1 kiskorú gyermek eltartásáról köteles gondoskodni, egyes cselekmények elkövetésének idején élettársi kapcsolatban élt a fiatalkorú II. rendű vádlottal, aki várandós gyermekével, illetőleg néhány hónapig a III. rendű vádlottal is szerelmi kapcsolatot tartott fenn. Az általános iskola 8 osztályát végezte el, szakképzettséggel nem rendelkezik. Munkahelye nincs, édesanyja vállalkozásába segít be, az ebből származó havi jövedelme 13.000,- Forint, ezen kívül 28.500,- Forint szociális járadékban részesül. Vagyonát képezi egy házrész, tartozása nincs, büntetve személyi szabadság megsértésének büntette és kábítószerrel visszaélés büntette miatt kétszer voltpróbaidőre felfüggesztve, magyar anyanyelvű személy.

Fiatalkorú II. rendű vádlott hajadon, élettársi kapcsolatban élt a cselekmény elkövetésekor az I. rendű vádlottal, kiskorú gyermeke nincsen, jelenleg várandós. Az általános iskola 7 osztályát végezte el, tanuló, szakképzettséggel nem rendelkezik. Az elmeorvosi szakvélemény szerint marginális szintű intellektus, kevert magatartás és emocionális zavar, valamint megindult antiszociális tartamú személyiségfejlődés állapítható meg esetében, azonban ez cselekményei következményei felismerésében, illetve az e felismerésnek megfelelő magatartásban nem korlátozta. Havonta 14.800,- Forint családi pótlékban részesül, egyéb jövedelme, vagyona, tartozása nincs, büntetve nem volt, azonban a Szekszárdi Városi Bíróság 2009. január 12. napján jogerős i.Fk.544/2008/6. számú ítéletével hatóság félrevezetésének vétsége miatt 1 év 3 hó időtartamra próbára bocsátotta pártfogó felügyelet alkalmazása mellett.

---

³⁴⁸Szekszárdi Városi Bíróság 6.Fk.344/2010/57.szám

A felnőttkorú III. rendű vádlott hajadon, kiskorú gyermeke nincs, rövid ideig a cselekmények elkövetésének idején szerelmi kapcsolatban állt I. rendű vádlottal. Az általános iskola 8 osztályát végezte el, jelenleg 10. osztályos tanuló a Tamási Vályi Péter Szakképző Iskola Kereskedelmi Szakán. Tartós betegsége miatt 60 %-os rokkant, az összes havi bevétele 136.000,- Forint. Vagyonát képezi egy családi ház ingatlan 1/2 tulajdoni arányban, tartozása nincs, büntetve nem volt, magyar anyanyelvű személy. Jelen esetben is látható, hogy a büntetlen fiatakorút két felnőtt korú személy kísérte a bűnelkövetés útján.

Fiatakorú II. rendű elítélt születését követően édesanyja lemondott róla, ezért csecsemőotthonba került. A csecsemőotthonból nevelőszülőkhöz helyezték, ahol 6 évig nevelkedett, elmondása alapján ott jól érezte magát. A nevelőszülőktől 2001-ben édesapjához, és annak élettársához helyezték, ahol 11 éves koráig élt, majd saját kezdeményezésére bekerült a Szekszárdi Gyermekotthonba. Innen ismét nevelőszülőkhöz helyezték, ahol csak egy évig tartózkodott, majd végül beilleszkedési gondjai miatt a Hőgyészi Gyermekotthonba helyezték. 2009. őszén ismerte meg jóval idősebb barátját, akivel nagyon sok időt töltött együtt, általában nála tartózkodott a gyermekotthonból történő szökései alkalmával. Elmondása alapján barátja többször is bántalmazta, és a bűncselekmények elkövetésére is ő vette rá.

Az Intézeti Tanács egyöntetű döntés alapján javasolta a fiatakorú Nevelt1 ideiglenes elbocsátását 2011. december 2. napjával. Számára a legfontosabb feladat a gyermekéről való gondoskodás. Mindent megtesz annak érdekében, hogy gyermeke megkapja azt az odafigyelést, szeretetet, ami az ő életéből hiányzott, amit számára nem adott meg az édesanyja. Az anyaszerep betöltéséhez maximális támogatást kapott az intézettől, valamint a csecsemőotthon dolgozóitól is. A vele foglalkozó felnőttek elégedettek voltak a magatartásával, és a kislánya iránt tanúsított felelősségvállalásával. Ideiglenes elbocsátása esetén kislányával, gyermekével együttesen lesz elhelyezve a Tolnai Megyei TEGYESZ csecsemőotthonában. A Rákospalotai Intézettel, nevelőivel, pedagógusaival, a csecsemőotthon gondozóival együttműködő és alkalmazkodó Nevelt1. Feladatait az anyai teendői mellett is elvégzi, a csoportjának aktív tagja, a közös tevékenységekben részt vállalt. Csoporttársaival a kezdeti nehezességek ellenére,³⁴⁹ közvetlen lett kapcsolata, konfliktusait a kezdetekhez képest már egyre gyakrabban felvállalja és igyekszik konstruktív megoldást találni problémáira. Fontossá vált a tanulás, iskoláit lakóhelyéhez közel folytatni és abc eladói képesítést szerezni. Az intézet javasolta előírni számára magatartási szabályként, hogy gyermekét nevelje és gondozza.

„A számára kijelölt feladatokat mindig elvégzi, a közös tevékenységekbe bevonható, és sokszor önként is vállal plusz feladatokat. Önmagára és környezetére is igényes növendék,

---

³⁴⁹ Beilleszkedése az előzetes csoportjába nem volt zökkenőmentes. Kezdeti nehézségei hátterében feldolgozatlan félelmek álltak. A korábbi gondozási helyén szerzett rossz emlékek miatt (társakkal való konfliktusos kapcsolat) kifejezetten zárkózottan viselkedett csoporttársaival szemben, rendkívül bizalmatlan volt. Társas helyzetekben inkább visszahúzódozó volt, miközben vágyott az elfogadásra és a figyelemre. A kortársaihoz való viszonyában a nevelt1 gyakran nem találta a helyét. Alapvetően törekedett a nyitottságra, de mégis védekező attitűddel fordult mások felé. Az agressziót kerülte, próbálta inkább békés útra terelni a helyzetet és megvédeni magát. Kezdeti zárkózottsága lassan oldódott, és törekedett arra, hogy beilleszkedjen csoportjába. Konfliktusait azonban nem nagyon sikerült neki megfelelően kezelnie, emellett az érdekérvényesítésével is problémák adódtak. A felé irányuló agresszióval nem tudott mit kezdeni, ő maga azonban soha nem viselkedett agresszíven.

A bírósági jogerős ítéletet követően az intézet javító csoportjába került a nevelt1, az új csoporttársak és nevelők közé már könnyebben beilleszkedett. Ez főként köszönhető volt annak, hogy társai odafigyeltek rá, és segítőkészek voltak vele szemben. A javító csoportjában eleinte szintén kissé visszahúzódozóan viselkedett, de mára teljesen megnyílt és a csoport kedves és mosolygós növendéke lett. A csoporton belül egy társával őszinte, baráti kapcsolatot is sikerült kialakítania, a többiekkel való kapcsolata isjónak mondható. A csoport szabályait maximálisan betartja, közvetlen lány, aki a felnőttekkel könnyen terem kapcsolatot. Az intézetben dolgozókkal szemben tisztelettudó, tanácsaikat elfogadja, sőt igényli is azokat. Érzékelhetően vágyik a kötődésre, a stabil kapcsolatokra. Mindent megtesz annak érdekében, hogy elkerülje a konfliktusokat.

személyes higiénája megfelelő. Fegyelemsértést intézetünkben tartózkodása alatt nem követett el.

Speciális tanrendű általános iskola 7. osztályáról rendelkezett érvényes bizonyítvánnyal. Az intézet belső iskolájában a 2011-es tanév végén befejezte általános iskolai tanulmányait. A tanulmányiban való gyorsabb haladást a Nevelt lakkori terhessége indokolta, gyermekét 2011 júliusára várta. Tanulmányi munkájáról elmondható, hogy az intézetünk előtti időszakban, iskolai munkáját kudarcok sorozata jellemezte. Eleinte nem szívesen vett részt a foglalkozásokon, az ismereteket nehezen sajátította el. A kudarcok feszültté tették, a nehéznek tűnő feladatokat könnyen feladta, ám biztatás dicséret hatására megnyugodott, kitartóbbá vált. Figyelme felkelhető, irányítható, ám hosszú feladatvégzés esetén olykor elkalandozik.

Az osztályközösségében az állandó pozitív megerősítés hatására egyre magabiztosabb lett. Segítséggel tanult, kifejezőképessége rendkívül sokat javult. Lényegkiemelésében még támaszra szorul, egyszerűbb matematikai összefüggéseket átlát, azonban a feladatokat inkább mechanikusan oldja meg. Írásképe megfelel osztályfokának, füzeteit igényesen vezeti, kevés hibával. Bizonyos tantárgyakból jó előismeretekkel rendelkezik, ez könnyítette tanulmányi előmenetelét, továbbá jellemző, hogy szívesen olvas.

Rendkívül érzékeny személyiség, ami nehezítette az osztályába való beilleszkedését, emiatt gyakran került peremhelyzetre. Azonban az iskola szabályrendszeréhez, kereteihez teljes mértékben alkalmazkodott, a vele szemben támasztott követelményeknek folyamatosan törekedett megfelelni.

Az intézet pszichológusa szerint a bekerülésekor, a kezdeti időszakban, probléma felmerülése esetén erős érzelmi választ adott. A probléma megoldását nagyon nehezen vitte véghez, az őt elárasztó érzelmek miatt. A nehézségekkel való megküzdésben az érzelmi megközelítés dominált, gyakran a megfelelő aktív cselekvés helyett is. Jellemző megoldási módja általában a problémák elől való menekülés volt. A megszokások, szabályok és rutinok biztonságot adtak neki. Előfordult esetében, hogy nem jól ítélte meg vágyai megvalósíthatóságát, ám amikor objektívan igyekezett szemlélni a helyzetet, felfedezte a nehézségeket.

Krízist élt meg terhessége alatt. A legfontosabb segítség, amire szüksége volt, hogy világosan lássa lehetőségeit a gyermek gondozása kapcsán. Biztos információkra volt szüksége illetve arra, hogy ezen információk tükrében támogatást kapjon abban, amiben hatással tud lenni saját és gyermeke életére. Szülése után és a krízis elmúltával megnyugodott, érzelmileg stabilabbá vált. Amint megszűnt a bizonytalanság abban, hogy együtt lehet-e gyermekével, nyugodtabbá, kiegyensúlyozottabbá vált.

2011. június 23-án egészséges leánygyermeknek adott életet. A tíz napos kórházi tartózkodás után az újszülöttet a Fővárosi Önkormányzat Csecsemőket, Kisgyermekeket és Fogyatékosokat Befogadó Gyermekotthonába (székhelye: 1063 Budapest, Kmety György u. 31.) ideiglenesen elhelyezték. Azóta minden nap látogatja gyermekét, részt vesz a fürdetésben és a délelőtti kétszeri szoptatásban is. A lefejt anyatejet rendszeresen hordja a gyermekének a csecsemőotthonba. Tisztában van azzal, hogy a baba számára mennyire fontos az anyatej. Fiatal kora ellenére mára rutinos anyává fejlődött. Az otthon gondozónői meg vannak elégedve vele. Bármennyire is fáradt, még nem fordult elő, hogy ne látogatta volna meg gyermekét. Ez az anyai gondoskodás teljesen beépült a napirendjébe. Csoporttársai anyaként fogadják el. Pár hete felbukkant gyermeke édesapja, ez félelmet váltott ki, meg van győződve arról, hogy elveszi tőle a kislányát. Azonban egy cél van előtte, hogy ideiglenes elbocsátása esetén kislányával együtt lehessen a Tolnai Megyei TEGYESZ csecsemőotthonában.”- írja az Intézeti vélemény.

Bv. bíró kérdésére lelkesen sorolta Nevelt1, hogy legfontosabb teendő az életében, hogy gyermekét nevelhesse, maga mellett tudhassa, gondozhassa. Tervei közt szerepel, hogy bolti

eladó akar lenni s mindent elkövet, hogy gyermekét ne kelljen állami gondozásba adni. Nagyon reméli, hogy gyermeke apja börtönbe vonul és békén hagyja, nem veszi el tőle kislányát. Fogadta, hogy következetesen elkerüli a rossz társaságot, élete célja lesz jól, szépen felnevelni gyermekét.

A bv. bíró döntését, hogy ideiglenesen elbocsátják az intézetből, kitörő örömmel fogadta, tudomásul vette.

S íme egy példa a gyakorlatból, NEVELT 2 esete, amikor nem javasolja az Intézet az ideiglenes elbocsátást.

A Fővárosi Bíróság számára Nevelt2³⁵⁰ javítóintézeti nevelésből történő ideiglenes elbocsátása tárgyában tett előterjesztést az intézet.

Az Intézeti Tanács egyöntetű döntése alapján nem javasolja Nevelt2 ideiglenes elbocsátását 2011. szeptember 27. napjával. A csoportba való beilleszkedése nem volt zökkenőmentes és kiegyensúlyozott. Nevelt2 labilis, bizonytalan lány, önálló döntésekre nem képes, mindig a pillanatnyi hangulata befolyásolja. Drogproblémái, életkora (a csoport legfiatalabb tagja 15 évesen) és kialakulatlan egyénisége együttesen okozza instabilitását, hangulatingadozásait. Ehhez társul agresszív magaviselete is. Ezeket a dolgokat a csoportban élő társai nehezen tolerálják, így gyakran konfliktusba kerül más lányokkal. Nem képes elviselni a kritikát, de másokkal szemben ő ezt gyakran alkalmazza, használja. Ha őt kritika éri, azonnal megsértődik és támadó, agresszív hangnemben válaszol a társainak, ami azon nyomban veszekedést eredményez. Hibáit nem képes belátni, alkalmazkodóképessége alacsony. A nála erősebbekhez, dominánsabbakhoz csatlakozik, feltétel nélkül elfogadja a csoportban a legerősebbnek tartott lány véleményét, annak barátságát mindenképpen el szeretné nyerni, alárendeli magát ebben az esetben neki, akár kéretlenül is, mindezt azért, hogy védelmet kapjon a konfliktushelyzeteiben, mert önmaga azokat megoldani nem képes. Valamint Kittinek a Budapesti I. és XII. Kerületi Ügyészségen Bfk.3467/2010/5. számon folyamatban lévő ügye van, melyben Nevelt2-t közokirat-hamisítás előkészületének vétségével vádolják.

Fiatalkorút hamis vád és más bűncselekmények miatt a Somogy megyei bíróság másodfokon egy év hat hónap letöltendő javítóintézeti nevelésre ítélte.

Nevelt2 szülei elváltak 2 éves korában, édesapjával azóta nem tartja a kapcsolatot. Édesanyja hamar újrահázasodott, nevelőapja -elmondása szerint -nagyon szigorú. A következtelen szülői nevelésnek köszönhetően, iskolába nem járt, baráti társasága deviáns fiatalokból állt, idősebb férfiakkal ismerkedett meg, akik prostitúcióra kényszerítették, és különféle kábítószerket próbált ki. Gyakran elszökött otthonról, ilyenkor ismerősöknél húzta meg magát. Emiatt került be a gyermekvédelem rendszerébe, de onnan is gyakran megszökött. Jelenleg a Miskolci Gyermekvédelmi Központban átmeneti nevelt. Elmondása szerint 2009.év áprilisában felköltözött Budapestre, a szüleivel megszakította a kapcsolatot, azt sem tudták, hogy hol tartózkodik.

Az intézetbe előzetes letartóztatásába kerülésekor zaklatott volt, nem értette, hogy hol van és miért. Ézelmi megnyilvánulásai nem voltak, az iskolai eredményei sem érdekelték. Kizárólag az otthoni dolgok mozgatták, sokat aggódott az édesanyja egészségéért és főleg az érdekelte, hogy megbocsájtanak-e neki szülei. Beilleszkedése nem volt zökkenőmentes. Mind a felnőttekkel, mind a társaival szemben bizalmatlan volt. Agresszióra agresszíven reagált.

---

³⁵⁰A Somogy Megyei Bíróság 2011. január 5. napján kelt és jogerőre emelkedett I.Fkf.686/2010/12. sz. határozata alapján 2011. január 5.napján a Javítóintézetben végrehajtandó előzetes letartóztatásból elbocsátották és 2011. január 5.napján 1 év 6 hónap javítóintézeti nevelését kezdte meg.

Az előzetes letartóztatásának végére Nevelt2 a rábízott feladatokat megcsinálta. Feladat és szabálytudata (kereteket, szabályokat igyekezett betartani) is pozitív irányba változott. Iparkodott, fontossá vált neki, hogy megdicsérik, fontos lett, hogy mások elfogadják, hogy beilleszkedjen. Társaival általában rendezett volt a kapcsolata, tisztelettudóan beszélt a felnőttekkel. Akarata, kitartása megfelelő motiválással (jutalmazás) fejleszhető és fejlődő is. Közös tevékenységbe bevonható. A kézműves foglalkozások aktív résztvevőjévé vált, ügyes, jellemző lett rá, hogy irányítás mellett befejezte azokat a feladatokat, amelyeket elkezdett. Édesanyjával, testvérével, rendszeresen tartották levélben a kapcsolatot. Szociális helyzetükből adódóan összesen egy alkalommal látogatták meg.

Javító csoportba kerülése után sokáig kereste a helyét új társai, új környezete között. Beilleszkedése nagyon lassan indult meg. Jellemző volt, hogy a hangadók társaságát kereste, velük próbált inkább barátkozni, az általa gyengébbnek gondolt társaival szemben viszont fölényesen viselkedett. Új nevelőit hosszú idő után fogadta el, nemszavazott nekik bizalmat, inkább növendéktársaival osztotta meg a gondolatait. A felnőttekkel való viszonyát a kedvezmények elérése, jobb helyzetének kialakítása motiválta.³⁵¹

„Pszichológiai foglalkozásokon részt vett, állandó gyógyszeres kezelés alatt áll. Intézeti pszichológus szerint, ha problémával találja szemben magát, főként érzelmi választ ad. A nehézségekkel valójában gyakran nem néz szembe. Nem keres megoldást, passzívan várja, hogy a probléma magától megoldódjon. Akaratgyengeség, erőtlenség jellemzi, amikor leküzdendő akadály merül fel. Másokkal szembeni nyitottsága inkább felületes, belső világát nem mutatja meg. Alkalmazkodásában is inkább a felületesség, saját érdekeinek felismerése motiválja. Agresszióra agresszióval reagál, bár nehezebbre esik, de törekszik indulatait kontrollálására. Zárkózott, nehezen kötődik, nehezen alakít ki bizalmi kapcsolatot, aminek hátterében valószínűsíthetően az egészséges kötődési minta és bizalomra épülő viszony hiánya állhat.

Lassú, de pozitív változása, motiváltságának erősítése érdekében 2011 márciusában II. nevelési fokozatot ért el. Tanulmányi eredménye nagyon jó volt az év végére befejezte az általános iskola 8. osztályát. Nyár elején eltávozásra mehetett a családjához, Hernádnémetibe. Mint kiderült eltávozásán nem jelent meg otthon, a barátja családjához ment Budapestre a VIII. kerületbe, ahová nem volt engedélye. Időben és rendezetten érkezett meg a távollétéről, de nem tartotta be a szabályokat, az engedélyében foglaltakat, augusztusában részt vett a csoport több napos táborozásán, ahol megfigyelhető volt. Nevelt2 a csoport életébe nagyon jól beilleszkedett, aktívan részt vett, a lányok elfogadták, megszerették, és ő is sokkal kiegyensúlyozottabb, összeszedettebb lett, de a folyamatos nevelői kontrollra szüksége van.

Augusztus 9. napjától nyári szabadságot kapott, amikor ismételen nem ment haza, barátja rokonaival és annak deviáns társaságával töltötte az idejét. Nagyon rossz állapotban tért vissza az intézetbe.

Iskolai teljesítményéről elmondható, hogy a 8. osztály féléves vizsgái gyengén sikerültek. Ennek hátterében az év eleji tárgyalás miatti izgalom, aggodalom bújhatott meg. A jogerős

---

³⁵¹ Nevelői vélemény szerint kapcsolatuk eleinte egyáltalán nem volt őszinte. Szüksége van feladatainak megoldásában, a megfelelő motiválásra. Folyamatos odafigyelést igényel, hogyne váljon alulmotiválttá. A rábízott feladatokat elvégezte, iskolai teljesítménye javult, megpróbált önkontrollt gyakorolni, nézeteltéréseinek száma csökkent. Ok-okozati összefüggéseket nem minden esetben érti, belátása a tetteire nincs, felelősséget nem vállal semmiért, bűncselekményeit degradálja, megbánás nem jellemzi. Édesanyját szereti, de a családja csak nagy ritkán keresi, Nevelt2 szokta telefonon tartani velük a kapcsolatot. Baráti kapcsolata, külső kapcsolata nincs, kötődési problémái miatt és szeretetlensége miatt könnyen és hamar teremt kapcsolatot. Barátja, aki prostitúcióra is kényszerítette, jelenleg börtönbüntetését tölti.

javítóintézeti nevelés megnyugvást hozott számára, így tanulmányaira is jobban koncentrált. Tanárai elégedettek az eddig mutatott teljesítményével. A 2011-es tanév évvégi vizsgái nagyon jól sikerültek. Az általános iskola 8. osztályát 4.8-as átlaggal fejezte be.”- írja a nevelői vélemény.

A büntetésvégrehajtási bíró kérdésére azt válaszolta, hogy tudja, ki kellene szakadnia kétes baráti társaságából, igyekezni fog őket elkerülni, ellenben megbánást és komoly elhatározást nem mutatott. Egyhangúan hallgatta a bírói indokolást, tudomásul vette és nem fellebbezett az ideiglenes elbocsátást mellőző bírói döntés ellen.

4.20. Ideiglenes elbocsátás megszüntetése

A pártfogolttal szemben a következő szankciók alkalmazhatók: a magatartási szabályok szigorítása, a próbára bocsátás megszüntetése, a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelése, a feltételes szabadság megszüntetése, az elhalasztott vádemelés esetén annak benyújtása, az ideiglenes elbocsátás megszüntetése, a szabálysértés címén történő felelősségre vonás, a szankciók együttes alkalmazása több pártfogó felügyelet esetén. Ha az ideiglenesen elbocsátott fiatalokkal szembe a bíróság az elbocsátás ideje alatt elkövetett bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítéli vagy intézkedést alkalmaz, javító intézeti nevelését rendeli el, vagy a pártfogó felügyelet szabályait megszegi, a bíróság az ideiglenes elbocsátást megszünteti.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban nem hozott határozatot.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója fiatalok nagykorúsítása ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban 10 ügyben hozott határozatot.

4.21. A kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítása

Ha kiutasításról beszélünk, akkor idegenrendészeti eljárás keretében meghozott, vagy bíróság által jogerősen kiszabott kiutasítás mellékbüntetés végrehajtásáról lehet szó.

Értelemszerűen az előbbi egy közigazgatási eljárásban, a másik bírósági eljárásban hozott végzésen illetve ítéleten alapul.

Jogi szabályozás változott az elmúlt években. a Magyar Köztársaság nemzetközi szerződéseiben vállalt kötelezettségeinek teljesítése, továbbá a Magyar Köztársaság belső rendjének és közbiztonságának védelme érdekében a jogállamiság és az emberi jogok védelme iránti elkötelezettségétől vezérelve alkotta meg az Országgyűlés a 2001. évi XXXIX. törvényt a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról. Ezt váltotta fel a 2007. évi LXXX. Törvény, továbbá a 2007. évi I. törvény és a 2007. évi II. törvény. A 2001. törvény hatálya alatt a kiutasítást, kitoloncolást nem lehetett megszervezni és végrehajtani addig, amíg menekültügyi eljárás folyamatban volt. Ez hosszas időn keresztül újabb és újabb menekült státusz iránti kérelmezés lehetőségével újból és újból megakasztotta az idegenrendészeti vagy bírósági kiutasítás végrehajtását. A jogalkotó felismerve e késleltető ismétlődő, végrehajtást akadályozó állapotot, jogszabályi változtatással, a kiutasítás szervezését lehetővé tette a legalább két, jogerősen lezárt menekültügyi eljárás után. A 2007. évi új jogszabályok alapján átalakult az eljárás, már egy lezárt menekültügyi eljárás után lehetséges a kiutasítás végrehajtása, a kiutasítás. A kényszerintézkedés hatálya alá vont külföldiek körében az a

vélekedés és vádaskodás nézete uralkodik, hogy az illegális itt-tartózkodásuk és munkavállalásuk miatt büntetik őket a hatóságok, azért tartják őket oly sokáig őrizetben.³⁵²

Mivel őrzésük és kiutaztatásuk anyagi kötelezettsége döntően a Magyar Államot terheli – anyagi vonatkozásban alulfinanszírozott külföldiekről van szó, – és a feldolgozott ügyiratok is alátámasztják, hogy szinte minden esetben a jogorvoslati lehetőségeket utolsó határidőben felhasználva, a végrehajtást minden lehetséges irányból megakasztó technikákkal próbálják késleltetni. A menekültügyi eljárás végén folyamodnak tartózkodási engedélyért.

Ahonnán származnak ezen illegális migránsok, ott a gazdasági jólét nagyon alacsony szintű, elmondható, hogy minimális. Amikor elhagyják származási országukat, mindent felszámolnak, ha van vagyonuk, azt eladva fizetik a csempészésüket, némelykor két, akár három alkalmat is előre kifizetve. Többnyire a nyugat-európai országokat célozzák meg, ott élő s dolgozó vagy a nyugati szociális ellátórendszerből juttatásba részesülő rokon, ismerőshöz akarnak eljutni. Az sem ritka, hogy családjuk hátrahagyásával indulnak útra.

Az illegális migráció – mint az Európai Biztonsági Stratégiájában³⁵³ is nevesített globális kihívás – világméretű problémát jelent. A jobb megélhetés céljából jelentős néptömegek vándorolnak főként Nyugat-Európába. Az ilyen jellegű migránsokat a szervezett bűnözésben érintett nemzetközi hálózatok próbálják kihasználni, és erre kifejezett üzletágat építettek ki (szervkereskedelem, drogfutárok, embercsempészet és emberkereskedelem, pénzmosás stb.).

A Magyar Köztársaság bíróságai jogerős ítéleteikben büntetésként mind a harmadik országbeli állampolgárt, mind pedig az EGT-állampolgárt vagy magyar állampolgár harmadik országbeli családtagját a Magyar Köztársaság területéről kiutasíthatják, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos. A Büntető törvénykönyv garanciális szabályként rögzíti, hogy az

---

³⁵²Jogerős ítéletben kiutasítás mellékbüntetés kiszabásával ki kell utasítani a Magyar Köztársaság területéről azt a nem magyar állampolgár elkövetőt, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos. A kiutasított köteles az ország területét elhagyni, és a kiutasítás tartama alatt nem térhet vissza.

Nem utasítható ki az, aki menedékjogot élvez. A kiutasítás végleges hatályú, vagy határozott ideig tart. Végleges hatállyal az utasítható ki, akit legalább tíz évi szabadságvesztésre ítélnék állam vagy emberiség elleni bűncselekmény, emberrablás, emberkereskedelem, terrorcselekmény, nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése, visszaélés robbanóanyaggal vagy robbantószerrel, visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerrel, visszaélés kábítószerrel, illetve bűncselekménynek bünszervezetben történő elkövetése miatt, és – figyelemmel az elkövetés jellegére, az elkövető kapcsolataira – az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné. A külön törvény szerinti szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy végleges hatállyal nem utasítható ki.

A határozott ideig tartó kiutasítás legrövidebb tartama egy év, leghosszabb tartama tíz év. A kiutasítás tartama az ítélet jogerőre emelkedésével kezdődik. A kiutasítás tartamába nem számít bele az az idő, amely alatt az elítélt a szabadságvesztés-büntetését tölti. A végleges hatályú kiutasítás alól a bíróság a kiutasítottat, kérelmére mentesítheti, ha arra érdemes, és a kiutasítás óta tíz év eltelt.

A külön törvény szerinti szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy, valamint a Magyar Köztársaság területén letelepedettként vagy bevándoroltként tartózkodási joggal rendelkezővel szemben kiutasításnak csak olyan bűncselekmény elkövetése miatt lehet helye, amely öt évi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő.

Kiutasításnak csak tízévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztés kiszabása esetén lehet helye azzal szemben,

- a) aki a Magyar Köztársaság területén legalább tíz éve jogszerűen tartózkodik,
- b) aki fiatalkorú,
- c) akinek a családi élet tiszteletben tartásához való joga sérülne

feltéve, ha az elkövetőnek az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné.

³⁵³Az Európai Tanács brüsszeli ülésén, 2003. december 12-én hagyta jóvá.

a személyt, aki külön törvény szerint menedékjogot élvez, nem utasítható ki a Magyar Köztársaság területéről.

A bíróság által elrendelt kiutasítás a törvényben taxatív felsorolt bűncselekmények elkövetése esetén végleges hatályú lehet, vagy határozott ideig, egytől tíz évig tart.

A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtása iránt a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal a bíróság székhelye szerint illetékes regionális igazgatósága intézkedik kizárólagos hatáskörrel.

A külön törvény alapján³⁵⁴ a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek kivételével a nem magyar állampolgár és a hontalan számít harmadik országbeli állampolgárnak.³⁵⁵ Harmadik országbeli állampolgárnak kell tekinteni az ellenkező bizonyításig azt a személyt, aki állampolgársága igazolására harmadik ország által kiállított

---

³⁵⁴2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról, (továbbiakban Harmtv.)

³⁵⁵A Harmtv. 2. §

a) *harmadik országbeli állampolgár*: az 1. § (3) bekezdésének hatálya alá tartozó személyek kivételével a nem magyar állampolgár és a hontalan;

b) *hontalan*: akit saját joga szerint egyetlen állam sem ismer el állampolgárának;

c) *schengeni állam*: az Európai Unióról szóló szerződéshez, valamint az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez és az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződéshez csatolt, a schengeni vívmányoknak az Európai Unió keretében történő beillesztéséről szóló jegyzőkönyv (a továbbiakban: Schengeni Jegyzőkönyv) 1. cikkében, illetve az 1999/435/EK tanácsi határozatban meghatározott schengeni vívmányokat, valamint az Európai Unió intézményei által az ezek hatálya alá tartozó területen hozott további intézkedéseket teljes körűen alkalmazó európai uniós tagállam és a Schengeni Jegyzőkönyv 6. cikke alapján az Európai Unió Tanácsával kötött, a schengeni vívmányok végrehajtásában, alkalmazásában és fejlesztésében való részvételtől szóló megállapodásban részes más állam;

d) *családtag*: a harmadik országbeli állampolgár

da) házastársa,

db) házastársával közös kiskorú gyermeke (ideértve az örökbefogadott és nevelt gyermeket is),

dc) eltartott kiskorú gyermeke (ideértve az örökbefogadott és nevelt gyermeket is), aki felett a harmadik országbeli állampolgár szülői felügyeleti jogot gyakorol,

dd) házastársának eltartott kiskorú gyermeke (ideértve az örökbefogadott és nevelt gyermeket is), aki felett a házastárs szülői felügyeleti jogot gyakorol;

e) *kísérő nélküli kiskorú*: az a tizennyolcadik életévet be nem töltött harmadik országbeli állampolgár, aki jogszabály vagy szokás alapján felügyeletért felelős nagykorú személy kíséréte nélkül lépett a Magyar Köztársaság területére, vagy a belépést követően maradt felügyelet nélkül, mindaddig, amíg ilyen személy felügyelete alá nem kerül;

f) *befogadott*: aki az állampolgársága - hontalan eseten a szokásos tartózkodási helye - szerinti országba átmenetileg azért nem küldhető vissza, mert ott halálbüntetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek lenne kitéve, és nincs olyan biztonságos harmadik ország, amely befogadja, de nem jogosult sem menekültkénti vagy hontalankénti elismerésre, sem ideiglenes vagy kiegészítő

g) *úti okmány*: a Magyar Köztársaság által az államhatárának átlépésére jogosító okmányként elismert útlevél, igazolvány vagy irat, amely birtokosának személyazonosságát és állampolgárságát (hontalanságát) igazolja;

h) *fuvarozó*: bármely természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, aki vagy amely hivatásszerűen foglalkozik személyszállítással;

i) *visszafogadási egyezmény*: személyeknek az államhatáron történő átadás-átvételéről, hatósági kíséréssel történő átszállításának, illetve átutazásának engedélyezéséről szóló nemzetközi szerződés;

j) *beutazási és tartózkodási tilalmat elrendelő SIS figyelmeztető jelzés*: valamely schengeni állam által a Schengeni Információs Rendszerben abból a célból elhelyezett adatcsoport, hogy egy harmadik országbeli állampolgárnak a schengeni államok területére történő beutazását vagy tartózkodását megtagadják;

k) *munkáltató*: az a természetes vagy jogi személy, jogi személyiség nélküli szervezet, aki vagy amely a harmadik országbeli állampolgárt foglalkoztatja;

l) *meghívó*: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiség nélküli szervezet, aki, illetve amely hatósági hozzájárulással ellátott meghívólevélben kötelezettséget vállal arra, hogy a meghívott harmadik országbeli állampolgár részére – a Magyar Köztársaság területén történő tartózkodása időtartamára – szállást biztosít, eltartásáról gondoskodik, továbbá – ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik – egészségügyi ellátásának, valamint kiutazásának költségeit fedezi.

érvényes úti okmányt használ fel, vagy azt a személyt, aki nem valószínűsíti, hogy külön törvényben meghatározottak szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezik.

A diplomáciai vagy egyéb személyes mentességet élvező, illetve nemzetközi szerződés alapján beutazó harmadik országbeli állampolgárra akkor kell alkalmazni, ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik.

Az idegenrendészeti jogszabályok a szabadságvesztés büntetést töltő EGT-állampolgárok vagy családtagok, illetve a harmadik országbeli állampolgárok vonatkozásában a kiutasítás végrehajtásának biztosítása érdekében a büntetési-végrehajtási intézetekre értesítési kötelezettséget telepítenek a várható szabadulás tényéről, amelynek a várható szabadulást megelőzően legalább hat hónappal eleget kell tenniük az illetékes regionális igazgatóság felé. Sem az Szmtv., sem a Harmtv. a bíróság által elrendelt kiutasításra vonatkozó szabályokról nem szól, mivel a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására vonatkozó rendelkezések az alkalmazható kényszerintézkedésre vonatkozóan megegyeznek az idegenrendészeti kiutasítás végrehajtására vonatkozó szabályokkal.

A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására az idegenrendészeti hatóságok végzéssel kötelesek intézkedni.

A végzésnek – összhangban a Harmtv. és az Szmtv. speciális rendelkezéseivel – tartalmaznia kell:

- az ország elhagyásának határidejét,
- azt az országot, ahova a kiutasítás végrehajtása történik,
- az érintett arcképmásának és ujjnyomatának rögzítésére való kötelezést,
- a kitoloncolásról való rendelkezést (csak akkor, ha a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtása kitoloncolással történik).

Az ország-elhagyásra nyitva álló határidőt a jogorvoslat iránti kérelem benyújtására nyitva álló határidőre, a harmadik országbeli állampolgár által a közrendre, a közbiztonságra, illetve a nemzetbiztonságra jelentett veszélyre, valamint a visszautazásának előkészítéséhez szükséges időtartamra figyelemmel kell meghatározni.

Megjegyezendő, hogy azt az országot, ahova a kiutasítás végrehajtása történik, a harmadik állampolgárok vonatkozásában az idegenrendészeti kiutasításra vonatkozó szabályok figyelembevételével kell meghatározni, vagyis a visszaküldésre meghatározott ország elsősorban

a) valamely schengeni állam lehet, amennyiben a harmadik országbeli állampolgár ezen állam által kiadott, érvényes tartózkodási engedéllyel rendelkezik, vagy

b) az Európai Unió valamely tagállama, amennyiben a harmadik országbeli állampolgár ezen tagállam által a 2003/109/EK irányelv alapján kiállított, huzamos tartózkodói jogállást igazoló tartózkodási engedéllyel rendelkezik, vagy

c) az az állam, amely a harmadik országbeli állampolgárt visszafogadni köteles, vagy

d) az az állam, ahol a harmadik országbeli állampolgár szokásos tartózkodási helye van, vagy

e) a harmadik országbeli állampolgár állampolgársága szerinti állam, vagy

f) bármely más állam, ahová a harmadik országbeli állampolgár beutazhat.

4.21. A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának akadályai

I. A bírói kiutasítás és büntetés-végrehajtási bíró eljárása³⁵⁶

Magyarország bíróságai jogerős ítéleteikben büntetésként mind a harmadik országbeli állampolgárt, mind pedig az EGT-állampolgárt vagy magyar állampolgár harmadik országbeli családtagját a Magyarország területéről kiutasíthatják, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos. A Büntető törvénykönyv garanciális szabályként rögzíti, hogy az a személyt, aki külön törvény szerint menedékjogot élvez, nem utasítható ki a Magyar Köztársaság területéről. A bíróság által elrendelt kiutasítás a törvényben taxatív felsorolt bűncselekmények elkövetése esetén végleges hatályú lehet, vagy határozott ideig, egytől tíz évig tart.

A kiutasítás tartama az ítélet jogerőre emelkedésével kezdődik. A kiutasítás tartamába nem számít bele az az idő, amely alatt az elítélt a szabadságvesztés-büntetését tölti.

A végleges hatályú kiutasítás alól a bíróság a kiutasítottat, kérelmére mentesítheti, ha arra érdemes és a kiutasítás óta tíz év eltelt.

A külön törvény szerinti szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy, valamint a Magyar Köztársaság területén letelepedettként vagy bevándoroltként tartózkodási joggal rendelkezővel szemben kiutasításnak csak olyan bűncselekmény elkövetése miatt lehet helye, amely öt évi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő.

Kiutasításnak csak tízévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztés kiszabása esetén lehet helye azzal szemben,

a) aki a Magyar Köztársaság területén legalább tíz éve jogszerűen tartózkodik,

b) aki fiatalkorú,

c) akinek a családi élet tiszteletben tartásához való joga sérülne feltéve, ha az elkövetőnek az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné.

A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtása iránt a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal bíróság székhelye szerint illetékes regionális igazgatósága rendelkezik kizárólagos hatáskörrel.

Az idegenrendészeti jogszabályok a szabadságvesztés büntetést töltő EGT-állampolgárok vagy családtagok, illetve a harmadik országbeli állampolgárok vonatkozásában a kiutasítás végrehajtásának biztosítása érdekében a büntetési-végrehajtási intézetekre értesítési kötelezettséget telepítenek a várható szabadulás tényéről, amelynek a várható szabadulást megelőzően legalább hat hónappal eleget kell tenniük az illetékes regionális igazgatóság felé.

Sem az Szmvtv., sem a Harmtv. a bíróság által elrendelt kiutasításra vonatkozó szabályokról nem szól, mivel a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására vonatkozó rendelkezések az alkalmazható kényszerintézkedésre vonatkozóan megegyeznek az idegenrendészeti kiutasítás végrehajtására vonatkozó szabályokkal.

A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására az idegenrendészeti hatóságok végzéssel kötelesek intézkedni.³⁵⁷

³⁵⁶ Jójárt Borbála Gyöngyike: *Kiutasítás végrehajtásának eljárásjogi kérdései* monográfia nyomán, Egyetemi Jegyzet Pécs 2011. 86.-197.o.

³⁵⁷ A végzésnek – összhangban a Harmtv. és az Szmvtv. speciális rendelkezéseivel – tartalmaznia kell:

- az ország elhagyásának határidejét,
- azt az országot, ahova a kiutasítás végrehajtása történik,
- az érintett arcképmásának és ujjnyomatának rögzítésére való kötelezést,
- a kitoloncolásról való rendelkezést (csak akkor, ha a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtása kitoloncolással történik).

1. Bírósági kiutasítás kitoloncolással végrehajtása esetén követendő jogorvoslati rend

Az bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának elrendelésére hozott végzéssel szemben végrehajtási kifogás terjeszthető elő, amelynek elbírálására a bírósági kiutasítást végrehajtó idegenrendészeti hatóság jogosult. A végrehajtási kifogásnak a kiutasítás végrehajtására nincs halasztó hatálya.

Amennyiben az idegenrendészeti hatóság a bíróság által elrendelt kiutasítás kitoloncolással történő végrehajtása iránt intézkedett, kettős jogorvoslati rendszer vehető igénybe az alábbiak szerint:

- A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására hozott határozat ellen végrehajtási kifogás nyújtható be, és mellette.
- A kitoloncolással történő végrehajtása ellen végrehajtási kifogás terjeszthető elő a kitoloncolás foganatosításának módja ellen.

2. A bíróság kiutasítást elrendelő ítéletének felülvizsgálata

A bíróság kiutasítást elrendelő ítéletének felülvizsgálatára vonatkozó szabály csak az Szmtv. hatálya alá tartozó személyek esetében alkalmazható.

A fentieknek megfelelően tehát, ha az Szmtv. hatálya alá tartozó külföldi kiutasítását elrendelő bírósági ítélet végrehajtásáig - a szabadságvesztés büntetés kivételével - az ítélet meghozatalától számított több mint két év telt el, az idegenrendészeti hatóság kötelessége, hogy kezdeményezze a kiutasítást elrendelő bíróságnál az ítélet felülvizsgálatát.

A felülvizsgálat arra irányul, hogy eljárása során a bíróság megvizsgálja, hogy a kiutasítás elrendelése óta történt-e jelentős változás a kiutasított körülményeiben, illetve, hogy az érintett személy jelentős és tényleges veszélyt jelent-e a közrendre és közbiztonságra, és ennek alapján dönt a kiutasítás fenntartásáról vagy törléséről.³⁵⁸

3. A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának akadályai

A kiutasítás végrehajtása előtt az idegenrendészeti hatóságnak meg kell vizsgálnia, hogy az érintett külföldivel szemben a visszaküldés tilalma nem áll-e fenn.

Amennyiben a kiutasítás végrehajtásának akadályai vannak, ezt a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásakor is figyelembe kell venni. Mind az Szmtv, mind a Harmtv. hatálya alá tartozó személyek esetében a végrehajtási akadály fennállását a büntetés-végrehajtási bíró állapítja meg. A büntetés-végrehajtási bíró eljárásának a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van. Mindkét törvény alapján a kiutasított közvetlenül kérelemmel fordulhat a büntetés-végrehajtási bíróhoz a kiutasítási akadály megállapítása érdekében. Ha a kiutasított a büntetés-végrehajtási bíróhoz címzett kérelmét az idegenrendészeti hatósághoz nyújtja be, azt - az idegenrendészeti hatóság véleményével kiegészítve - haladéktalanul meg kell küldeni a büntetés-végrehajtási bírónak. Amennyiben a harmadik országbeli állampolgár kérelmével közvetlenül a büntetés-végrehajtási bíróhoz fordult, a büntetés-végrehajtási bíró megkeresi a

---

³⁵⁸ Bírósági kiutasítás kitoloncolással történő végrehajtása esetén követendő jogorvoslati rend

menekültügyi hatóságot, amely soron kívül véleményt nyilvánít a non-refoulement tilalom fennállása tekintetében.

Az Szmtv. hatálya alá tartozó személyek esetében az eljáró idegenrendészeti hatóság szerzi be a menekültügyi hatóság véleményét. Itt is érvényes az a kivétel, hogy nem kell vizsgálni a visszaküldési tilalom fennállását, ha a visszairányítás vagy a kiutasítás EGT-állam területére történik.

A visszatérési irányelv átültetése előtt az idegenrendészeti jogszabályok nem szabályozták a büntetés-végrehajtási bíróhoz benyújtható kérelmek számát, amelynek a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van, ezért az a joghézag számos visszaélésre adott okot a kiutasítások végrehajtásának kijátszása tekintetében. Éppen ezért az új szabályozás rögzíti, hogy egy alkalommal élhet a kiutasított külföldi a büntetés-végrehajtási bíróhoz benyújtott halasztó hatályú kérelemmel a kiutasítás tilalmának megállapítása végett. A büntetés-végrehajtási bíró visszaküldési tilalom fenn nem állását megállapító döntésének jogerőre emelkedését követően a kiutasítás végrehajtásának nincs akadálya.

Az idegenrendészeti és a bírói kiutasítás végrehajthatóságának akadályáról összefoglalóan az alábbiak mondhatók el. A kiutasítás végrehajtására halasztó hatállyal bír:

- az első menedékkérelem;
- a kiutasító határozat bírói felülvizsgálatára

irányuló kereseti kérelem, amennyiben a külföldi kérte a kiutasítás végrehajtásának felfüggesztését: a kiutasítás nem hajtható végre, amíg a bíróság a végrehajtás felfüggesztésének tárgyában nem döntött, illetve ezt követően ha úgy döntött, hogy a kiutasítás végrehajtását felfüggeszti;

- a büntetés-végrehajtási bíróhoz benyújtott, a kiutasítás tilalmának megállapítására irányuló első kérelem.

A kiutasítás végrehajthatósága kapcsán említett non-refoulement követelményt mind az idegenrendészeti-, menekültügyi hatóság, mind a bíróság köteles vizsgálni eljárásai során. Ehhez egyrészt szükséges az általában vett biztonságos származási ország fogalmának meghatározása és az adott külföldi nyilatkozatai alapján lefolytatott egyéniesített vizsgálat.

II. A biztonságos ország fogalmának vizsgálati szempontjai a közigazgatási hatósági és a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban

A közigazgatási hatósági és a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban is a biztonságos ország fogalmának vizsgálatakor irányadó az előterjesztett kérelemben hivatkozott ok. A közigazgatási hatóság az eljárása folyamán különböző csatornákból ellenőrzi az előadottakat, hasonlóan történik a bírósági eljárásban is. A veszélyeztetett térségek, zavargásos, belháborús övezetek megítélése sokszor hónapról hónapra, időnként napról napra változik. Az akták azt sugallják, hogy a BÁH csak jogi vonatkozásban vizsgálja, szigorúan értelmezi a szó szerinti vallomás alapján, holott a meghallgatás során a tolmács kvalitásától is függ a hitelességen alapuló későbbi jogi besorolás. A menedékkereső beszámolója lehet "elfogadható, hihető, őszinte."

A menekültügyi tisztviselő téves feltevései és a már említett fordító szerepe a meghallgatás szubjektív faktora. Az ellentmondásosság okai adódhatnak a kultúrák közötti különbségekből, a különleges igényekkel rendelkező csoportok, mint például a kínzás áldozatai, a nők, a kiskorúak vagy mások. Szükségszerű lenne érzékelní mindig az ellentmondás okait és

betartani a "benefit of doubt" elvet, miszerint kétely esetén a menedékkereső javára kell dönteni.³⁵⁹ "Egyszerűen nincsen helye az Egyesült Nemzetek definíciójában annak, hogy megállapítsuk, egy jelentkezőnek csak 10% esélye van arra, hogy lelőjék, megkínózzák, vagy máshogyan üldözzék, vagy a történő esemény miatt nincsen jól megalapozott félelme. Ahogy azt a Stevic ügyben is megállapítottuk, a jól megalapozott félelem mértékének egy mértékletes értelmezése arra vezetne, hogy amíg egy objektív szituációt sikerült felvázolni a bizonyítékok alapján, azt nem kell bizonyítani, hogy a szituáció nagy valószínűséggel üldöztetéssel fog végződni, de az elég, hogy az üldöztetés egy ésszerű lehetőség."³⁶⁰ Az UNHCR, a nem-kormányzati szervezetek (NGO) és a bíróságok irányelveket dolgoztak ki az országinformációval kapcsolatos fő minőségi szabványokkal és követelményekkel kapcsolatban, míg az EU tagállamok az irányadó dokumentumok kidolgozásának végső fázisában vannak. Emellett a szakmai standardok fokozatosan meggyökereszkedtek a nemzeti és közösségi menekültügyi törvényhozásban, valamint az Unión belüli jogtudományban is.

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal mint közigazgatási jogalkalmazó szerv jár el határozatai meghozatalánál. Az idegenrendészeti és migrációs tárgyú jogszabályok (Harmtv., Szmtv., Met.) speciális alkalmazása mellett a Ket. háttérjogszabályként jelenik meg az idegenrendészeti eljárásokban. A befogadott státusz felülvizsgálata kapcsán lefolytatott első- és másodfokú eljárás lefolytatása a Harmtv. fentiekben ismertetett speciális és kogens jogszabályi rendelkezéseinek megfelelően zajlik. A befogadotti státuszok éves felülvizsgálatával a regionális igazgatóságok foglalkoznak (a Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatóságon jelenleg 1 fő jogász készíti a befogadotti státusz visszavonásáról szóló határozatokat), és a megfelelő jogszabályhelyek alapján hozzák meg határozataikat a menekültügyi hatóság véleményére és aktuális országinformációs jelentésekre alapozva. Amennyiben a befogadotti státusz visszavonása kerül és az ügyfél fellebbezéssel él, a másodfokú hatóság eljárása során újból megkéri a menekültügyi hatóságtól a non-refoulement véleményt, melynek alapja az aktuális országinformációs jelentés, amelyet a BÁH Dokumentációs Központja az ügyfélre vonatkozó egyéniesített kérdések alapján állít össze.³⁶¹ Előfordul, hogy a politikai helyzet, a kettős büntetés, a halálbüntetés vagy az emberi jogok tiszteletben tartásának megítélését másként látja a büntetés-végrehajtási bíró.³⁶² A „fegyverek egyenlőségének” kérdése is felmerül, ugyanis a származási országinformációhoz való hozzáférés csak egyoldalú, az eljárásban részt vevő külföldi személy részére lehetetlen.³⁶³

A közigazgatási határozat során figyelembe vett értékelés nem befolyásolja a büntetés-végrehajtási bírót döntése során. A Fővárosi Törvényszéken a Nemzetközi és EU Jogi Dokumentumtár végzi az országinformációk készítését. Ugyanabból a dokumentációs központ anyagából és ugyanazzal a módszerrel kérdés-feltevésel történő kutatással dolgozik

³⁵⁹ G.Noll, ed.: Proof, Evidentiary Assessment and Credibility in Asylum procedures, Martinus Nijhoff, Leiden, 2005.

³⁶⁰ Ins. v. Cardoza Fonseca, 480 U.S. 421 (1987), 7. o.

³⁶¹ A legújabb befogadotti eljárásokban - a Fővárosi Törvényszék álláspontjának és jogértelmezésének eleget téve - a hatóság által mérlegelésre kerül több országinformációs jelentés is (BÁH Dokumentációs Központ által készített országinformáció összevetése az ügyfél jogi képviselője által csatolt jelentésekkel) a másodfokú határozat meghozatala előtt, ezzel a tényállás tisztázásának a másodfokú hatóság maradéktalanul eleget tesz, ha esetleg az elsőfokú hatóság határozatának indokolása kiegészítésre szorul. A tényállás tisztázása és a mérlegelés mind jogi fogalmak, tehát az ügyfél kérelme jogi szempontból kerül elbírálásra. A közigazgatási eljárásban a Ket. által szabályozott 30 napos eljárási határidő (esetleg további 30 nappal meghosszabbított határidő) által engedett keretek között a közigazgatási hatóság mindent megtesz a tényállás tisztázása érdekében, azonban a szűkös időkeretre tekintettel a közigazgatási eljárás nem hasonlítható a bírósági eljáráshoz, már csak azért sem, mert a közigazgatásban a határidő túllépés vizsgálatát követően megállapítható az ügyintéző felelőssége, és illeték visszatérítési kötelezettség terheli

³⁶² A származási ország információi tekintettel a források megbízhatóságára az UNHCR (Refworld), nemzetközi nem kormányzati szervek adattárából, ENSZ (és regionális) emberi jogi szervezetektől, nemzeti, kormányzati jelentésekből végzett kutatásokból áll. Az internet alapú kutatóhely a www.ecoi.net, mely 2001. július hó vége óta működik.

³⁶³ Said v Netherlands, ECHR, 2005 – Loucaides bírő különvéleménye- separate opinion of Judge Loucaides.

a hatóság, majd ha bírósághoz fordul a kérelmező kifogás vagy fellebbezés formájában, akkor a bíróság is hasonlóan kutatja, hogy biztonságos származási ország vagy biztonságos harmadik ország-e a kiutasítás végrehajtásának helye a kérelmező szempontjából.³⁶⁴

"Tíz évvel ezelőtt ismertük fel a Fővárosi Bíróságon, hogy a menekültüggyel foglalkozó bírák számára fontos, hogy "országjelentésekkel" dolgozzanak, melyek átfogó képet adnak az egy-egy országban uralkodó viszonyokról. Tekintettel arra, hogy az országinformáció készítés kiemelt jelentőséggel bír az objektív és pártatlan menekültügyi döntések meghozatalában és az igazán friss, naprakész és részletes információ gyakran nem volt beszerezhető, létrehoztuk az országinformációs irodát a Fővárosi Bíróságon."³⁶⁵ A menekültekkel való munka bizonyos speciális ismereteket kíván nemcsak a kérelmezők származási országával és kultúrájával kapcsolatban, de a magatartását befolyásoló kulturális tényezők ismeretében is, hiszen az európaiak számára is teljesen ismeretlen kulturális és politikai viszonyok közül érkeznek hozzánk a menekültek.

Honnan tudjuk, pl. hogy milyen a trónöröklési szertartás a ghánai dagomba törzsből? El kell hinnünk, hogy Afganisztánban a törzsek közti viszályokat gyakran egy nő "ajándékba adásával" rendezik el? Hihető, hogy Szudánban halálra kövezéssel büntetik, ha valaki az iszlámról más vallásra tér át? Honnan tudjuk, hogy a kínai Falun Gong vallás követői milyen konkrét gyakorlatokat végeznek? Honnan lehet megállapítani, hogy valaki tényleg palesztin-e? Mit jelent a nigériai ibó nyelvben, hogy "chukwuemeka"? Elképzelhető, hogy ma még mindig tömegével élnek emberek rabszolgasorban a földön? Vajon mi a különbség az Irakban és Iránban használt muzulmán időszámítás között? Honnan tudom ellenőrizni, hogy a Demokratikus Kongóban valóban sor került-e katonai puccsra két hónappal ezelőtt? Vagy hogy milyenek a börtönkörülmények Elefántcsontparton?

Mára a helyzet alapvetően megváltozott, elsősorban az információs forradalomnak köszönhetően. Az internethasználat rohamos terjedése következtében lényegében korlátlan mennyiségű információ vált elérhetővé. A kihívás így ma elsősorban abban rejlik, hogy a hatalmas információ-tömegből hogyan találhatjuk meg leggyorsabban a legmegbízhatóbb és a vizsgált kérdéskörhöz legközelebb álló információkat. Mindig a legfrissebb dokumentumokat kutatjuk fel és rendkívül fontos a dokumentumok hitelessége, ezért csakis hiteles információkat tartalmazó adatbázisokban böngészünk.

1. Az országinformáció minőségi normái

Az alábbi szakmai szempontok alapján történik a kutatás:

2004-ben megszületett az első kifejezetten menekültügyi országinformáció-kutatással és – felhasználással foglalkozó kézikönyv, melyet az Európai Menekültügyi Alap által finanszírozott COI NetWork and Training³⁶⁶ nemzetközi projekt keretében hozott létre a bécsi ACCORD országinformációs kutatóközpont, az UNHCR-rel, a Menekültek és Száműzöttek Európai Tanácsával (ECRE) és számos társadalmi szervezettel történt hosszas egyeztetés után.³⁶⁷ A Kézikönyv - számos egyéb mellett - sok év szakmai tapasztalatát összegezve

³⁶⁴ Az országinformációs részleg munkatársai: 1 jogi szakvizsgálóval rendelkező és Eu szakjogászai vizsgával rendelkező és 3 személy angol, német és orosz felsőfokú nyelvvizsgálóval rendelkező szakember dolgozik a részlegnél.

³⁶⁵ Kutatás folyamán (2011. szeptember hó) készített interjú során elmondta Pápai Judit bíró, fővárosi bírósági osztályvezető, Sajtó- és Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya.

³⁶⁶ Country of origin information: COI- országinformáció rövidítése

meghatározza a menedékjogi eljárásban használandó országinformáció négy alapvető minőségi normáját, melyek röviden a következők:

1.1. Relevancia

Az országinformáció kapcsolódjon a menedékkérelem lényegéhez, azaz szolgálja az üldöztetéstől való félelem megalapozottságának felmérését. A relevancia két fontos és a magyar jogszabályok, valamint az EU Kvalifikációs Irányelve által is meghatározott alapfeltétele az egyéniesítés (az országinformáció tükrözze a kérelmező személyes történetét, ne pusztán általános, vagy a kérdéses ügy Összefüggésében érdemben nem értelmezhető információkat tartalmazzon) és a gyakorlati, valós helyzet vizsgálata (azaz ne csak az ország jogszabályait és nemzetközi kötelezettségeit vizsgálja, hanem azok gyakorlatba való átültetését is).

A fentiek szükséges, de nem elégséges feltételek. A releváns országinformáció megtalálásához ismerni kell az üldözés fogalmának nemzetközi értelmezését, és az adott egyéni ügy speciális körülményeit egyaránt.

1.2. Megbízhatóság és kiegyensúlyozottság

Az országinformáció származzon lehetőleg több különböző és megbízható forrásból, elkerülendő, hogy a menekültügyi döntés megalapozatlan vagy elfogult információk alapján szülessen meg.

1.3. Szabatosság és időszerűség

Az egyes források által közölt országinformáció kiválasztása és közlése legyen igényes. Ennek egyik fő feltétele az információ időszerűsége, mely az ügy jellegétől függően változó kritérium. Kulturális, törzsi hagyományokra, vallásra vagy történelmi tényekre vonatkozó kérdések esetén egy évvel korábban kiadott könyv által közölt információ is megfelelő lehet, míg a legtöbb esetben már az egy éves információ is elavultnak számít (gondoljunk csak bele például, hogy milyen gyorsan változhat a politikai vagy humanitárius helyzet egy polgárháborús konfliktusban). Az időszerűség értelmezése nagyban függ attól is, hogy az országinformációt ellenőrzésre vagy előrejelzésre használjuk. A szabatosság egy másik garanciája lehet a szó szerinti idézetek (fordítások) előnyben részesítése az összefoglalókkal szemben, különösen abban az esetben, ha az országinformációt olyan személy kutatja, aki csak felszínesen ismeri a kérdéses ügyet (azaz nem hallgatta meg személyesen a kérelmezőt vagy nincs hozzáférése az ügyiratokhoz). Az összefoglaló készítése során könnyen elveszhetnek látszólag jelentéktelen, de később döntő fontosságú részletek.

1.4. Átláthatóság és visszakereshetőség

A jogbiztonság garantálása érdekében és számos praktikus szempont miatt is szükséges megfelelő hivatkozások alkalmazása. Alapszabálynak tekinthető, hogy az országinformáció hivatkozásánál ugyanazon elvek mérvadóak, mint a jogszabályok hivatkozásánál vagy az akadémiai művek forrásmegjelölésénél. Szükséges tehát feltüntetni az információ forrását, a szöveg címét, a kiadás dátumát vagy az időszakot, amire a szöveg vonatkozik, illetve a forrásszöveg internetes elérhetőségét. Ezen norma betartása nélkül a menedékjogi eljárás résztvevői (a kérelmező, a felülvizsgálatot végző bírói szerv, az eljáró hatóság, a jogi

képviselő) nem férnek hozzá az információ forrásához, és nem tudják ellenőrizni a többi norma érvényesülését, illetve nem tudnak további részleteknek utánanézni az eredeti szövegben. A megfelelő hivatkozások alkalmazásától csak abban az esetben tekinthetünk el, ha az veszélyeztetné a forrás személy, a kérelmező vagy hozzátartozói biztonságát.

2. Az országinformáció forrása

Már a fenti rövid összefoglalóból kitűnik, hogy az országinformáció forrása nem lehet pusztán valamely internetes keresőoldal. A Google, Yahoo keresőmechanizmusok használata indokolt lehet bizonyos esetekben, de az így megtalált információk forrásával és megbízhatóságával kapcsolatban általában semmilyen információ nem áll rendelkezésre.

Ugyanakkor felmerül a kérdés: létezik minden kétséget kizáróan megbízható forrás? A válasz egyértelmű nem, hiszen még a legtekintélyesebb és legmegbízhatóbb információ szerzési technikákkal dolgozó források is közölnek alkalmanként a valóságnak nem teljesen megfelelő, de legalábbis nem megnyugtatóan megerősíthető információkat.

A fentiek ismeretében, és tudván, hogy az országinformáció a menedékkérelmek jelentős részében döntő jelentőségű (tehát meghatározhatja azt, hogy egy kérelmező menekültstátuszt kap, kiegészítő védelemben részesül, vagy visszaküldik hazájába), joggal kérdezhetjük: hogyan érhető el mégis, hogy a döntéshozatalban felhasznált országinformáció a lehető legmegbízhatóbb legyen? Az első szabály, hogy a kutatás során használjunk elsősorban ún. "alapforrásokat". Ebbe a körbe jelenleg néhány tucatnyi nemzetközileg elismert forrás tartozik, melyek mindegyikére jellemző egyfajta módszertani igényesség és átlátható, magas minőségi normák. Az alapforrások jelenlegi listája széleskörű nemzetközi egyeztetés nyomán jött létre, de semmiképpen nem tekinthető sem "hivatalosnak", sem zártnak (azaz nem taxatív, hanem tetszés szerint bővíthető felsorolásról van szó).

Az alapforrásokban való hatékony kutatást tesz lehetővé az Európai Országinformációs Hálózat honlapjának alkalmazása az eoi.net valamint az Eurasil munkacsoport összefoglaló jelentéseit tartalmazó zárt információs rendszer és a UNHCR Refworld. A kifejezetten menekültügyi információk kutatására szakosodott, kizárólag alapforrásokra épülő keresőmechanizmusok – több kutatási technika alkalmazásával – biztosítják a lehető leggyorsabb hozzáférést a megbízható országinformációhoz.

A második szabály, hogy minden esetben törekedni kell az információ megerősítésére, lehetőleg több különböző forrásból, azaz a kutatás célja nem lehet pusztán az, hogy bármilyen információt meglegljen, hiszen könnyen lehet, hogy további kutatás eredményeképpen ellentétes, vagy legalábbis a korábbi kutatási eredményt árnyaló információk kerülnek napvilágra, amely érdemben megváltoztathatja a menedékjogi döntést, és ez által gyakran egy ember egész sorsát. A megerősítés különösen fontos lehet a nem megbízható forrásból származó információk esetén. Ha a kívánt információ csak egy, nem megbízható forrásból szerezhető be, lehetőség szerint el kell végezni a forrás elemzését.

Célja, hogy számba vegye a megbízhatóságra utaló tényezőket (nyelvhelyesség, stilisztika, forma, alapforrás hivatkozik-e rá valahol, tagja-e nagyobb nemzetközi hálózatnak, stb.) és az elfogultságra esetlegesen okot adó elemeket (leírta, milyen céllal, milyen technikával szerzik be az információkat, ki biztosítja a forrás anyagi hátterét, stb.).

Amennyiben egyes források ellentétes információkat közölnek, a forráselemzés gyakran feltárja az ellentét okát. A források köre számos szempont szerint csoportosítható.

Ezek közül a leggyakoribb az információközlő jellege, mely alapján megkülönböztetünk nemzetközi (ENSZ, Európa Tanács, Európai Unió, stb.), állami (USA Külügyminisztérium, Brit Belügyminisztérium, Német Szövetségi Menekültügyi Hivatal, Kanadai Bevándorlási és Menekültügyi Bizottság, stb.), nem-kormányzati (Amnesty International, Humán Rights Watch, Emberi Jogi Szervezetek Nemzetközi Szövetsége /FIDH/, Kínzásellenes Világszervezet /OMCTY/, Svájci Menekülteket Segítő Szervezet /OSAR/, stb.) és médiaforrásokat (BBC, CNN, AFP, Reuters, stb.).

Az információközlő jellege önmagában nem mond semmit az információ minőségéről, mindazonáltal jelentősen befolyásolja a forrás nézőpontját és mandátumát.

Megkülönböztethetőek ún. elsődleges és másodlagos források. Az elsődleges források alapvetően saját maguk szerzik be az információkat helyszíni kutatások eredményeként (pl. Amnesty International), míg a másodlagos források más források által közölt információkat gyűjtik össze és közölnek (pl. Brit Belügyminisztérium). A források egy jelentős része ún. vegyes forrás, tehát mind elsődleges, mind másodlagos információkat közölnek (pl. USA Külügyminisztérium). Célszerű törekedni az elsődleges források minél szélesebb körű használatára, ugyanis minél több "kézen" megy át az információ, annál nagyobb a torzulás esélye."³⁶⁸

III. A non-refoulement vizsgálata bírói kiutasítás esetében

A büntetés-végrehajtási bíró feladatai közé tartozik

- a kiutasítás végrehajtását kizáró ok fennállásának megállapítása;
- a kiutasítás büntetés végrehajthatóságának az ügyész

indítványára, de legalább két évenkénti megvizsgálása.

4.22. A kiutasítás mellékbüntetés végrehajthatóságának az ügyész indítványára, de legalább kétévenkénti megvizsgálása

A kiutasítás végrehajtását kizáró ok fennállásának megállapítása iránt az ügyész az idegenrendészeti hatóságnak az elítélt kérelme vagy hivatalból tett kezdeményezése alapján tesz indítványt a bv. bírónak³⁶⁹. Ha az eljárás az elítéltnél közvetlenül a bíróságnál tett kérelmére indul, a bv. bíró beszerzi az ügyész indítványát. Az eljárást annak az idegenrendészeti hatóságnak a területén illetékes bv. bíró folytatja le, amelynek területén az elítélt tartózkodik.

A bv. bíró az idegenrendészeti hatóság kezdeményezése alapján az ügyész indítványára, de legalább kétévenként megvizsgálja a kiutasítás végrehajthatóságát. A felmerült bűnügyi költséget az állam viseli.

A bv. bíró eljárásának a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van.

³⁶⁸ Összeállította: Pápai Judit bíró, fővárosi bírósági osztályvezető, Sajtó- és Nemzetközi kapcsolatok Osztálya.

³⁶⁹ Bv. Kódex 12. § (4) bek., 2001. évi XXXIX. törvény 43. § (1) bek..

Bírósági felülvizsgálat esetén a bíróság a keresetet a keresetlevél beérkezésétől számított nyolc napon belül bírálja el.

A tárgyaláson az EGT-állampolgárt vagy a családtagot - erre irányuló kérelem esetén - személyesen is meg kell hallgatni. A személyes meghallgatás akkor mellőzhető, ha az EGT-állampolgár vagy a családtag a megadott lakcímről nem idézhető, illetve ismeretlen helyre távozott.³⁷⁰A kiutasítással együtt elrendelt beutazási és tartózkodási tilalom időtartamát a kiutasítás végrehajtásának napjától kell számítani. A kiutasítással együtt elrendelt beutazási és tartózkodási tilalom indokoltságát a kiutasítás végrehajtásának napjától számított két év elteltével kérelemre felül kell vizsgálni.

A beutazási és tartózkodási tilalom elrendelésének nincs helye, ha

- a kiutasításra azért kerül sor, mert a visszairányítást – a visszairányított személynek fel nem róható okból – nem lehetett végrehajtani, vagy
- a kiutasítást kiskorúval szemben rendelték el.

A büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe tartozó szerteágazó eljárások közül, a kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítását szeretném kiemelten vizsgálni.

1. Jogorvoslat

A Bűnügyi Nyilvántartás adatai szerint az elmúlt évek gyakorlatában a büntetés-végrehajtási bírónál hosszú ideig van az ügy folyamatban, döntését sokára hozza meg. Vizsgálatom célja, hogy feltárjam, mi a magyarázata a hosszú időtartamnak, mi akadályozza a büntetés-végrehajtási bírót, hogy gyorsan döntsön? A késlekedve hozott határozat sérti sok, eljárás alatt álló külföldi állampolgár emberi jogát.

A Fővárosi Bíróság büntetés-végrehajtási lajstroma külön címszóval gyűjti a kiutasítás végrehajtásával kapcsolatos ügyeket, ezek elenyésző száma arra enged következtetni, hogy az eljárás alatt lévő külföldiek csak nagyon ritkán fordulnak a kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítására irányuló kérelemmel a büntetés-végrehajtási bíróhoz.

Akivel szemben büntetőeljárás során jogerős ítélet születik, annak beutazása vagy tartózkodása még önmagában nem alapozza meg Magyarország nemzetbiztonságára való valódi, közvetlen és súlyos veszélyt, így nem jelenti a kiutasító döntés meghozatalának alapját.

---

³⁷⁰ Szmtv: 47. § (1) Az idegenrendészeti kiutasítással együtt elrendelt beutazási és tartózkodási tilalom hatálya alatt álló EGT-állampolgár vagy családtag a kiutasítás végrehajtásától számított egy év elteltével kérheti a beutazási és tartózkodási tilalom törlését az egészségi állapotában vagy családi körülményeiben bekövetkezett olyan változásra hivatkozva, amely a Magyar Köztársaság területén való tartózkodását indokolja.

(2) A kérelemről az eljáró hatóság három hónapon belül határoz. Ha az eljáró hatóság a beutazási és tartózkodási tilalom hatályát megszünteti, intézkedik a beutazási és tartózkodási tilalom törlése iránt.

47/A.§ Az idegenrendészeti kiutasítás végrehajtásának biztosítása érdekében az eljáró hatóság az EGT-állampolgár, illetve a családtag úti okmányát elveheti, amely intézkedéssel szemben külön jogorvoslatnak nincs helye.

47/B.§ A külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX. törvény, valamint a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény alapján harmadik országbeli állampolgárokkal szemben elrendelt idegenrendészeti kiutasításokat és a kiutasító határozatok alapján a Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett, a Schengeni Végrehajtási Egyezmény 96. cikke szerinti beutazási és tartózkodási tilalom figyelmeztető jelzéseket a harmadik országbeli családtag kiutasítása végrehajtása előtt vagy a tartózkodási jogot igazoló okmány kiállítására iránti eljárásban - a 33. §-ban foglaltakra is figyelemmel - felül kell vizsgálni. Ha a kiutasítás és a beutazási és tartózkodási tilalom, valamint a SIS jelzés fenntartása aránytalan érdeksérelemmel jár, az idegenrendészeti kiutasítás elrendeléséről hozott határozatot az eljáró hatóság törli. Az eljáró hatóság az eljárást húsz nap alatt folytatja le és határozattal dönt.

Az idegenrendészeti kiutasítás nem alkalmazható olyan bűncselekmény elkövetése miatt, amelynek elbírálása során a bíróság nem rendelt el kiutasítást.

A kiutasítás büntetés nem hajtható végre, ha a végrehajtásnak a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényben meghatározott akadály állapítható meg.³⁷¹

A kiutasítás végrehajtását kizáró ok fennállásának megállapítása iránt az ügyész az idegenrendészeti hatóságnak az elítélt kérelme vagy hivatalból tett kezdeményezése alapján tesz indítványt a büntetés-végrehajtási bírónak.

Ha az eljárás az elítéltnak közvetlenül a bíróságnál tett kérelmére indul, a büntetés-végrehajtási bíró beszerzi az ügyész indítványát.

Az eljárást annak az idegenrendészeti hatóságnak a területén illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le, amelynek területén az elítélt tartózkodik.

A büntetés-végrehajtási bíró az idegenrendészeti hatóság kezdeményezése alapján az ügyész indítványára, de legalább kétévenként megvizsgálja a kiutasítás végrehajthatóságát. A felmerült bűnügyi költséget az állam viseli.

A büntetés-végrehajtási bíró eljárásának a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2008. év december hó 1. napja és 2011. július hó 31. napjáig 28 ügyben, 2011. év augusztus hónapban 2 ügyben hozott határozatot.

2. Két gyakorlati példa

1) Vietnámi állampolgárt a Fővárosi Bíróság a 2009. március 30-án kelt ítéletével, valamint a Fővárosi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság a 2009. október 28-án kelt³⁷² ítéletével bűnösnek találta emberölés kísérletének büntetében, és ezért négy év letöltendő szabadságvesztés büntetésre ítélte, és mellékbüntetésül öt év időtartamra kiutasította a Magyar Köztársaság területéről.

Az eljáró idegenrendészeti hatóság a bírói kiutasítás végrehajtását hatósági kísérettel rendelte el 2010. szeptember 19-én. Az idegenrendészeti őrizet helyéül a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság által fenntartott Őrzött Szállást jelölte ki. Az idegenrendészeti őrizet megszüntetését rendelte el 2010. november 25-én, ugyanis a BÁH Idegenrendészeti Igazgatóság Kényszerintézkedést és Kiutaztatási Osztálya gondoskodott a külföldi légi úton Vietnámig történő kitoloncolásának megszervezéséről. A külföldi kitoloncolása a fenti napon megíusult, ugyanis a kitoloncolás napján a Fővárosi Bíróság bv. bírójához címzett kérelmet nyújtott be, és kezdeményezte, hogy a bv. bíró állapítsa meg a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának tilalmát. 2010. november 25-én kelt határozattal elrendelték a külföldi idegenrendészeti őrizetét, az őrizet helyéül a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság által fenntartott Nyírbátori Őrzött Szállás került kijelölésre. Az idegenrendészeti őrizetet a Nyírbátori Városi Bíróság 2011. március 19-ig meghosszabbította.

---

³⁷¹ 114/2007. (V. 24.) Kormányrendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról 122. §

³⁷² F1 3.Bf.93/2009/15.

Tekintettel arra, hogy az indulás előtt néhány perccel kellett a vietnámi állampolgárt a repülőtéri tranzit területéről kihozni, ez jelentős költséget okozott a BÁH-nak és a Rendőrségnek, ugyanis a repülőjegyek, a kísérők szállásának, utasbiztosításának lemondása a két szerv költségvetését terhelte.

A BÁH Észak-alföldi Regionális Igazgatósága 2011. március 9-én idegenrendészeti eljárás keretében tolmács segítségével meghallgatta a vietnámi állampolgárt, aki elmondta, hogy nem emlékszik pontosan arra, mikor hagyta el Vietnámot, úgy emlékezett, hogy kb. 7-8 évvel ezelőtt, repülővel érkezett útlevél és vízum birtokában, a barátaival. Nem tudta megmondani, hogy milyen célú vízummal érkezett, de beutazásának a célja munkavállalás volt. Budapesten a helyi piacokon dolgozott kereskedőként, árusító tevékenységet végzett. Elmondta, hogy nem volt engedélye a keresőtevékenység folytatásához, illegálisan dolgozott.

Kérdésre elmondta, hogy egy verekedés miatt elítélték, és előzetes letartóztatásban volt, majd felmentették. Emellett 8 hónap börtönbüntetést kapott, mert hamis tartózkodási engedélye volt.

Budapesten a barátainál lakott, mindig más helyen, a pontos címetek nem ismeri. Úgy nyilatkozott, hogy útlevéllel nem rendelkezik, mert azt elvették tőle a rendőrségen a büntetőeljárás kezdetén.

Állítása szerint azért hagyta el származási országát, mert pénzt akart keresni, otthon szegénységben élt, sok adóssága van, és külföldön jövedelemre akart szert tenni. Tisztában van azzal, hogy illegálisan tartózkodik Magyarországon.

A külföldi ügy nyilatkozott, hogy nincs vagyontárgya Magyarországon, és kb. 100 EURO megtakarítása van, valamint van némi pénze a barátainál. Magyarországon eltartásra szoruló hozzátartozója, magyar állampolgár családtagja, illetve EGT-állampolgár családtagja nincs, egy távoli rokona él hazánkban, aki legálisan tartózkodik itt. A szülei és nővére Vietnámban élnek, akikkel ritkán beszél telefonon.

Nemzetiségéből és vallástalanságából nem volt problémája, politikai pártnak nem volt tagja. A külföldi ügy nyilatkozott, hogy nem szeretne visszatérni Vietnámba, mert ott nehéz az élete, és szüleivel már nem szoros a kapcsolata, illetve Magyarországon jobb élete van. Szerepel a menekültügyi-, az idegenrendészeti, és a bűnügyi nyilvántartásban, de nem szerepel a vízumnyilvántartásban.

A rendelkezésre álló előzményiratokból kiderült, hogy a külföldi 2005. március 9-én nyújtott be első alkalommal menedékjogi kérelmet a BÁH Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatóság Menekültügyi Osztályán. Kérelmét az eljáró hatóság a 2005. június 13-án kelt határozatával elutasította. Az ügyfél kérte a határozat bírósági felülvizsgálatát, melynek során a Fővárosi Bíróság a 2005. november 7-én kelt végzésével a pert megszüntette.

A vietnámi állampolgár 2007. február 14-én ismételten menedékjogi kérelmet terjesztett elő a BÁH Észak-alföldi Regionális Igazgatóság Menekültügyi Osztályán. Kérelmét a 2007. május 2-án kelt határozattal az eljáró menekültügyi hatóság elutasította, a külföldi nem kérte a határozat bírósági felülvizsgálatát.

A vietnámi állampolgár 2007. december 20-án harmadik alkalommal is menedékjogi kérelmet nyújtott be a BÁH Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatóság Menekültügyi Osztályán. Kérelmét az eljáró hatóság a 2008. április 21-én kelt határozatával elutasította. A határozat ellen beadott kereseti kérelmet a Fővárosi Bíróság a 2009. január 23-án kelt ítéletével elutasította.

A Fővárosi Bíróság a 2009. március hó 30-án kelt ítéletével bűnösnek találta a külföldit testi sértés büntetében, ezért három év börtönbüntetésre, és a Magyar Köztársaság területéről ötévi kiutasításra ítélte. A Fővárosi Ítéltábla a 2009. október 28-án kelt ítéletével a külföldi főbüntetését négy év börtönbüntetésre súlyosbította, egyebekben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

A vietnámi állampolgár 2010. szeptember 19-én szabadult a szabadságvesztés büntetésből. BÁH regionális igazgatóság 2010. szeptember 19-én kelt határozatával elrendelte a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtását kitoloncolással, valamint a külföldi idegenrendészeti őrizetbe vételét. A külföldi 2010. november 25-ig a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság által fenntartott Őrzött Szálláson tartózkodott, majd ezt követően az idegenrendészeti őrizet helyéül a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság által fenntartott Nyírbátori Őrzött Szállás került kijelölésre. Az idegenrendészeti őrizetet a Nyírbátori Városi Bíróság 2011. március 19-ig meghosszabbította.

A külföldi 2010. november 25-én - jogi képviselője útján - kérelmet adott be Fővárosi Bíróság bv. bírójához, melyben kérte, hogy a bíróság a kiutasítás végrehajthatóságának kizártságára irányuló eljárást folytasson le. Kérelmében másodfokon is született döntés, melyben megállapításra került a kiutasítás végrehajthatósága, így a kitoloncolást a Rendőrség és a BÁH 2011. július 7-én származási országig kíséreléssel végrehajtotta.

A kiutasítás végrehajtása iránt intézkedő végzésben megállapította az eljáró hatóság, hogy nevezett nem teljesíti a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló³⁷³ törvényi feltételeket, nem rendelkezik tartózkodási és bevándorlási vagy letelepedési engedéllyel, valamint érvényes vízummal sem.³⁷⁴

A rendelkezésre álló iratanyagból, valamint a külföldi nyilatkozataiból megállapítható, hogy nem vállalta az ország önkéntes elhagyását, önként nem hajlandó eleget tenni a kiutasításnak, nyilatkozatában kifejezetten megtagadta Magyarország és az Európai Unió tagállamai területének elhagyását.

A kiutasítás végrehajtásának megakadályozását támasztja alá azon cselekedete is, hogy a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására halasztó hatályú kérelmet a kiutasítás kitoloncolással történő foganatosításának a napján nyújtotta be, holott erre az idegenrendészeti őrizet két hónapos időtartama alatt is lett volna lehetősége.

Tisztában volt azzal, hogy jelenleg jogszerűtlenül tartózkodik Magyarország területén, annak is tudatában van, hogy engedély nélkül, illegálisan végzett keresőtevékenységet, mely magatartásokkal súlyosan megsértette a magyarországi tartózkodásra vonatkozó szabályokat, valamint a Schengeni Végrehajtási Egyezményben meghatározott, a beutazásra és a tartózkodásra vonatkozó előírásokat.

Az eljáró igazgatóság az önkéntes távozásra nem határozott meg határnapot³⁷⁵ a kiutasító határozatban a kiutasítás kitoloncolással történő végrehajtásáról rendelkezett.³⁷⁶

A beutazási és tartózkodási tilalom mértékének meghatározásánál elsődlegesen azt értékeli az eljáró regionális igazgatóság, hogy a külföldi 2005 eleje óta jogszerűtlenül tartózkodik a Magyar Köztársaság területén, ugyanis Magyarországra történő beutazásától kezdve a törvényi tartózkodási feltételeket³⁷⁷ nem teljesítve tartózkodik Magyarországon, valamint

³⁷³ Harmtv. 13. § (1) bekezdés

³⁷⁴ Az idegenrendészeti kiutasítás kitoloncolással történő elrendelése előtt figyelemmel volt a Harmtv. 42 § (6) bekezdésében foglaltakra.

³⁷⁵ Harmtv. 42. § (7) bekezdés

³⁷⁶ A Harmtv. 47. § (1) bekezdése szerint az idegenrendészeti kiutasítással együtt – ha e törvény másként nem rendelkezik – beutazást és tartózkodási tilalmat kell elrendelni, ha az idegenrendészeti hatóság a harmadik országbeli állampolgár kitoloncolását rendelte el.

³⁷⁷ Harmtv. 13. § (1) bekezdés

magyarországi és schengeni tartózkodása alatt semmit nem tett a társadalmi beilleszkedés és a jogkövető magatartás tanúsítása érdekében. Továbbá értékelési szempont, hogy a külföldinek hazánkban nem él sem EGT állampolgár hozzátartozója, nincs családtagja, és nincsen Magyarországon eltartásra szoruló családtagja sem.

A külföldi magyarországi tartózkodása alatt mindvégig tudatában volt annak, hogy illegálisan tartózkodik hazánkban, és mégsem vállalta, hogy önként elhagyja az országot valamint az Európai Unió területét.

Nyilatkozatai alapján megállapítható volt, hogy érzelmi kötődése csekély Magyarországhoz, hazánkban nem tartózkodik családtagja, itt vagyontárggyal nem rendelkezik. Itt-tartózkodása során a megélhetését a Józsefvárosi piacon engedély nélkül végzett kereskedő-tevékenységből származó jövedelméből biztosította, bár tudatában volt annak, hogy nem jogosult engedély nélkül munkavégzésre. Állandó, bejelentett szálláshellyel nem rendelkezett, rendszeresen más barátja biztosította a lakhatását, a pontos címetek nem tudta megnevezni.

Az iratanyaga szerint a külföldi eddigi itt-tartózkodása alatt több mint 4 évet bv. intézetben töltött.³⁷⁸ Körülménei alapján megállapítható, hogy nem alakulhatott ki körülötte olyan társadalmi kapcsolatrendszer, mely kifejezetten Magyarországhoz, illetve a magyarsághoz kötne. Az idegenrendészeti nyilvántartás adatai szerint a külföldinek semmilyen tartózkodási engedély kiadására irányuló kérelme nem volt folyamatban.

A harmadik országbeli állampolgár kiutazónak ellenőrzése a közbiztonság illetve a közrend védelme érdekében szükséges, ugyanis az önkéntes távozást kifejezetten megtagadta. A történeti tényállásból megállapítható, hogy a külföldi illegálisan érkezett Magyarországra, ugyanis a vízumnyilvántartásban nem szerepel, jelenleg nem rendelkezik a schengeni, illetve a magyarországi tartózkodáshoz szükséges engedéllyel, és beutazása óta o tartózkodási feltételeket nem teljesítve tartózkodik Magyarország területén. A külföldi továbbá a hazatéréshez szükséges útlevéllal, és menetjeggyel sem rendelkezik.

A Harmtv. 47. § (7) bekezdése alapján a kiutasítás miatt elrendelt beutazási és tartózkodási tilalom időtartamát az Európai Unió tagállamai területének elhagyásának napjától, vagy ha ez nem ismert, az erre meghatározott határnaptól kell számítani.

A figyelmeztető jelzés elhelyezésére a Schengeni Végrehajtási Egyezmény keretében történő együttműködésről és információcseréről szóló 2007. évi CV. tv. 5. § (1) bekezdés c) pontja és 10. § (1) bekezdése alapján rendelkezett;

A kiutasítás végrehajtásának költségeit az elrendelő hatóság a Harmtv. 50. § (3) bekezdése alapján előlegezi meg. A megelőlegezett költségek meg nem fizetése esetén az ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodó harmadik országbeli állampolgárral szemben önálló beutazási és tartózkodási tilalom rendelhető el a Harmtv. 43. § (1) bekezdésének d) pontja alapján.

Az ujjnyomat és az arcképmás rögzítését valamint az annak türésére vonatkozó kötelezettséget³⁷⁹ rendelte el az eljáró hatóság a többszöri eljárás megakadályozása miatt, valamint a személyazonosság megállapítása érdekében.

³⁷⁸ Vietnámi állampolgárt a Fővárosi Bíróság bűnösnek találta testi sértés büntetében 2009. március 30-án kelt, a Fővárosi Ítélet tábla 2009. október 28-án kelt 3.Bf.93/2009/15. számú ítéletével 4 év börtönbüntetésre és a Magyar Köztársaság területéről 5 évi kiutasításra ítélte. Ezt megelőzően volt már 8 hónap börtönbüntetésre ítélve hamis tartózkodási engedély miatt. 2011. július hó 7. napján hatósági kísérettel lett kiutaztatva.

³⁷⁹ Harmtv. 53. §-a alapján, a Harmvhr. 125. §-ban meghatározott jogkörben eljárva.

A kiutasítási tilalom fennállásának vizsgálata érdekében a Harmtv. 52.§ (1) bekezdésében és a Harmvhr. 124. § (3) bekezdésében foglaltak alapján beszerezte a menekültügyi hatóság véleményét, mely megállapította, hogy Vietnám biztonságos származási országnak tekinthető, ahol a külföldi sem faji, sem vallási okból, sem nemzeti, társadalmi hovatartozása, sem politikai véleménye miatt nincs kitéve üldöztetés veszélyének, továbbá attól sem lehet tartani, hogy a kiutasított külföldi halálbüntetésnek kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek lenne kitéve, tehát nevezett nem áll a Harmtv. 51. § (1) bekezdésben meghatározott kiutasítási tilalom hatálya alatt.³⁸⁰

A Harmtv. 47. § (8) bekezdése szerint a beutazási és tartózkodási tilalom hatálya alatt álló harmadik országbeli állampolgár csak az elrendelő hatóság külön engedélyével utazhat be a Magyar Köztársaság területére. A Harmvhr. 120. § (1) bekezdés értelmében különleges méltánylást

érdemlő körülmények fennállása esetén - a tilalom fenntartása mellett - az idegenrendészeti kiutasítást illetve beutazási és tartózkodási tilalmat elrendelő hatóság engedélyezheti a Magyar Köztársaság területére történő egyszeri beutazást és a beutazás céljának megfelelő időtartamú, három hónapot meg nem haladó tartózkodást A beutazási engedély iránti kérelmet a Harmvhr. 120. § (2) bekezdése értelmében a harmadik országbeli állampolgár állandó vagy szokásos tartózkodási helye vagy az állampolgársága szerinti országban működő konzuli tisztviselőnél kell írásban előterjeszteni. A beutazási engedély alapján a harmadik országbeli állampolgár a három hónapot meg nem haladó tartózkodásra vonatkozó szabályok szerint utazhat be a Magyar Köztársaság területére.³⁸¹

2) Nevezett bosnyák állampolgár 2005. március 27-én illegálisan lépte át az államhatárt, mivel Ausztriába szeretett volna eljutni. Idegenrendészeti meghallgatása során menedékjogi kérelmet nyújtott be.

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) Nyugat-dunántúli Regionális Igazgatóság Idegenrendészeti Osztálya kiutasította³⁸² a Magyar Köztársaság területéről a be-és kiutazási szabályok megsértése miatt, és 3 év időtartamra beutazási és tartózkodási tilalmat rendelt el vele szemben. Nevezett idegenrendészeti őrizetének elrendelését követően éhségstrájkba kezdett. Az orvosi vizsgálat krónikus poszttraumás stressz szindrómát diagnosztizált nála.

A külföldi jogi képviselője 2005. május 03-án kezdeményezte a kiutasítást elrendelő határozat bírósági felülvizsgálatát, melynek eredményeként a Győr-Moson Sopron Megyei Bíróság a 2005. május 31-én kelt ítéletével³⁸³ a közigazgatási határozatot hatályon kívül helyezte és az eljáró Nyugat-dunántúli Regionális Igazgatóságot új eljárás lefolytatására kötelezte. Ugyanezen a napon szabadult a külföldi az idegenrendészeti őrizetből, idegenrendészeti eljárása pedig a menekültügyi eljárás jogerős befejezéséig felfüggesztésre került.

A Nyugat-dunántúli Regionális Igazgatóság Menekültügyi Osztálya a bosnyák állampolgár tartózkodási helyét a Debreceni Befogadó Állomásra jelölte ki, ahonnan a személy ismeretlen helyre távozott, így a menekültügyi határozat - melyben az eljáró hatóság nem ismerte el

³⁸⁰ Az idegenrendészeti kiutasítással szembeni jogorvoslatról a Harmtv. 46. § (2) bekezdésén alapul.

³⁸¹ Hatóság általános hatáskörét a Harmtv.-ben szabályozott közigazgatási hatósági eljárások (idegenrendészeti eljárások) során a Hvhr. 1. § c) és d) pontja, illetékességet a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal létrehozásáról szóló 162/1999. (XI. 19.) Kormányrendelet 5. § (3) bekezdése és Melléklete határozza meg. Az idegenrendészeti kiutasítás elrendeléséről a Hvhr 114. § (1) bekezdésében, a kitoloncolásról a Hvhr. 142. § -ban meghatározott jogkör szerint rendelkezett.

³⁸² 106-7-3332/2/2005-I számú határozat

³⁸³ K.27.118/2005/4. számú ítélet

menekültként, de megállapította a visszaküldés tilalmát - az ügyfél távollétében, 2005. augusztus 22-én emelkedett jogerőre.

2005. augusztus 27-én a Siófoki Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztálya büntetőeljárás indított a személy ellen jelentős értékre elkövetett kifosztás büntettének alapos gyanúja miatt. A Siófoki Városi Bíróság ítéletében³⁸⁴ a vádlottat bűnösnek találta és 2 év börtönbüntetésre ítélte, melyet a Somogy Megyei Bíróság ítéletével³⁸⁵ helybenhagyott. A külföldi 2007.március 28-án feltételesen szabadult a Somogy Megyei BV Intézetből.

A szlovén menekültügyi hatóság 2007. június 21-én visszavétel iránti megkereséssel élt a Dublini Koordinációs Osztály felé. A bosnyák állampolgár Szlovéniában magát szerb állampolgárnak vallotta. A visszavételt követően nevezett kérte menekültügyi eljárásának folytatását.

A BÁH Nyugat-dunántúli Regionális Igazgatóság Idegenrendészeti Osztálya az ügyfelet 2007. július 09-én befogadottként ismerte el, humanitárius tartózkodási engedélyt állított ki részére, és a Bicskei Befogadó Állomáson jelölt ki számára tartózkodási helyet, ahonnan a külföldi ismételen ismeretlen helyre távozott.

2008. április 24-én ismételen Dublin II. eljárás keretében került átvételre az osztrák hatóságoktól. Meghallgatásakor a személy úgy nyilatkozott, hogy befogadotti státuszát fenn kívánja tartani, újabb menedékkérelemmel nem él. A bosnyák állampolgár újra a Bicskei Befogadó Állomásra került, ahonnan 2008. május 15-én eltávozott.

2008. május 16-án a Tatabányai Rendőrkapitányság lopás vétségének megalapozott gyanújával büntetőeljárást indított ellene, és mivel a személy ismeretlen helyen tartózkodott, a Tatabányai Városi Bíróság elfogatóparancsot bocsátott ki.

A Nyugat-dunántúli Regionális Igazgatóság Menekültügyi Osztálya 2008. augusztus 28-án hivatalból eljárást indított nevezett befogadotti jogállásának felülvizsgálatára, melynek során megállapította, hogy a visszaküldés tilalma nem áll fenn. Mindezek alapján a BAH Közép-dunántúli Regionális Igazgatóság Idegenrendészeti Osztálya nevezett befogadotti státuszát visszavonta.

2008. december 18-án az osztrák hatóságok szintén Dublin II. eljárás keretében adták vissza a bosnyák állampolgárt a magyar hatóságoknak.

Ezen a napon a Tatabányai Városi Bíróság a külföldi előzetes letartóztatását rendelte el lopás vétség elkövetésének megalapozott gyanúja miatt. A bíróság a 2009. március 27-én kelt jogerős ítéletében³⁸⁶ nevezettet 4 hónap börtönbüntetésre és 1 év a Magyar Köztársaság területéről történő kiutasításra ítélte. A szabadságvesztésből a külföldi 2009. március 31-én feltételesen szabadult.

A bírói kiutasítás végrehajtásáról a BÁH Közép-dunántúli Regionális Igazgatóság Idegenrendészeti Osztálya a 2009. március 31-én kelt végzésében³⁸⁷ rendelkezett. Az ügyfél a végzés kihirdetésekor kérelemmel fordult a büntetés-végrehajtási bíróhoz a kiutasítási akadály megállapítása érdekében, mely kérelemnek a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van.

---

³⁸⁴ 4.B.127/2006/41. számú ítélet

³⁸⁵ 2.Bf.4/2004/11. számú ítélet

³⁸⁶ 4.B.664/2008/25. számú jogerős ítélet

³⁸⁷ 106-6-54/2009-Ké számú végzés

A külföldi a Győri Őrzött Szállásra került őrizetbe vételre, ahol 2009. június 04-én éhségstrájkba kezdett, melyet egészen június 12-ig fenntartott.

Az idegenrendészeti őrizetet az idegenrendészeti hatóság 2009. július 20-án megszüntette, figyelemmel a BV-bíró tájékoztatására, hogy az non-refoulement tárgyában folytatott vizsgálati ügyet az őrizet maximális időtartama alatt nem tudja befejezni. Ezt követően a bosnyák állampolgár szintén eltűnt a hatóság látóköréből, így országos körözését rendelték el. Mindezekre tekintettel a BV-bíró arról tájékoztatta az eljáró regionális igazgatóságot, hogy a bírói kiutasítás végrehajtására vonatkozó akadály vizsgálata tárgyában az eljárás a külföldi távollétében érdemben nem fejezhető be, így az eljárást felfüggesztette.

2011. elején a Dublini Koordinációs Osztály visszavétel iránti megkeresést kapott Hollandiától és Németországtól, majd Ausztriától is. A személy átvételére az osztrák hatóságoktól 2012. március 08-én került sor, melyet követően a Közép-dunántúli Regionális Igazgatóság idegenrendészeti őrizetét rendelte el, és az ORFK-nál intézkedett a bosnyák-magyar visszafogadási egyezmény alapján a személyazonosság megállapítására. Eközben 2012. március 28-án a BV-bíró által folytatott eljárás jogerősen lezárult. A Győri Törvényszék Büntetés-végrehajtási Csoportja végzésében³⁸⁸ megállapította, hogy a bírói kiutasítás végrehajtható, mely döntést a Győri Törvényszék mint másodfokú bíróság végzésében³⁸⁹ helybenhagyott. A személy azóta kitoloncolásra került.

IV. A vizsgálat szempontjai vérbosszú tekintetében – UNHCR állásfoglalás

A biztonságos származási ország megállapításánál külön vizsgálni kötelező, hogy a visszatérésre kötelezéssel nem jelent-e fenyegetettséget a vérbosszú. Napjainkban is megállapítható, hogy számos országban él még ezen tradicionális gyökereken alapuló veszélyes hagyomány - világszerte. A vizsgálat szempontjainak áttekintését követően néhány ország vonatkozásában a helyi vérbosszú szokásával ismerkedünk.

A vérbosszúban elkötelezett családhoz vagy csoporthoz való tartozás miatti üldözéstől való félelmen alapuló menekült státuszért folyamodó kérelmek elbírálása a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi egyezményben foglaltak szerint

Láttuk, hogy az eljárás során az ügy összes körülményét szükséges vizsgálni, a dolgotat következőrésében a határozatok, ítéletek alapjául szolgáló vizsgálati szempontokat ismertetem.

Vérbosszúval összefüggő esetekben az adott személyt diszkriminatívan éri támadás. Egy ősi rögzített kódex alapján azáltal válik célponttá, hogy meghatározott családhoz tartozik. Összehasonlítva más olyan esetekkel, amikor egy személy a rossz bánásmódtól vagy megöletéstől fél, ez a félelme személyes cselekményéből adódik, mert pénzzel tartozik valakinek vagy a maffia üldözi. Azok, akik a vérbosszú ősi forгатókönyve szerinti üldözéstől félnek, nem saját cselekedeteik miatt válnak célponttá, hanem azért, mert olyasmért tekintik őket felelősnek, amibe (élő vagy holt) családtagjaik keveredtek. Ezért ők nem pusztán magánbosszú, hanem a vérbosszú hagyományát szabályozó kódexnek is áldozatai.

---

³⁸⁸ Bv. 77/2012/7. számú végzés

³⁸⁹ 2.Bkf.116/2012/2. számú végzés

Számos különböző joggyakorlatból származó eset egyenlően kezeli a vérbosszúval összefüggő és az olyan eseteket, amikor az adott kérelmező a maffiához tartozó bűnözőktől fél és nincs oksági kapcsolat az Egyezményben foglalt okokkal.

Ez utóbbi kérdésben a joggyakorlat nem következetes. Ha nem lehet ugyan oksági kapcsolatot találni, akkor sem szabad elfeledkezni arról, hogy szükség lehet a nemzetközi emberi jogi eszközök által biztosított védelem kiegészítő formáira.

Az ENSZ állásfoglalás azoknak a helyzetét vizsgálja, akiknek menekült státusz iránt benyújtott kérelme vérbosszúban elkövetett családhoz vagy klánhoz tartozásuk miatti üldözéstől való félelmükön alapul.

Az 1951. évi Egyezmény szerint a menekült olyan személy, aki faji³⁹⁰ vagy vallási ok³⁹¹, nemzeti hovatarozás³⁹², illetve meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás miatt³⁹³ vagy politikai üldözéstől való megalapozott félelem következtében állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik. További feltétel, hogy nem tudja, vagy az üldözéstől való megalapozott félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni.

Az üldözéstől való félelem mértéke minden esetben egyedi, sajátos körülményeiknek a függvénye. Az üldözés az emberi jogok súlyos megsértése. Ez alatt értendő az élet és a személyes szabadság elleni fenyegetés, de más súlyos sérelem is, tekintettel az ügy sajátos körülményeire, beleértve a kérelmező személyes véleményét, érzéseit és pszichológiai jellemzőit.³⁹⁴ Tehát az üldözés irányulhat faji, vallási meggyőződés, nemzethez tartozás, politikai vélemény és meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás miatt.

A vérbosszúra hivatkozó kérelmek esetében értékelni kell azt a bánásmódot, amelytől a kérelmező tart. Fontos mérlegelési szempont, hogy eléri-e az üldözés mértékét. Minden esetben egyedileg kell tisztázni annak tartalmát, mivel az származási országonként, sőt országokon belüli régióként is nagyon változó.

A vérbosszú azt jelenti, hogy egy család tagjai ősi becsület- és magatartás kódex szerint, bosszúból elkövetett megtorló cselekmények során megölik más családok tagjait. Ennek

³⁹⁰ Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés minden fajtájának tilalmáról, 1965. december 21.

1. cikk: 1. Ebben az egyezményben a „faji megkülönböztetés” fogalom bármilyen megkülönböztetést, korlátozást vagy előnyben részesítést jelent, faj, bőrszín, leszármazás vagy nemzeti vagy etnikai eredet miatt, melynek az a célja vagy eredménye, hogy megsemmisítse, gyengítse az elismerését, élvezetét vagy gyakorlását, egyenlő módon, az emberi jogoknak és az alapvető politikai, gazdasági, szociális, kulturális vagy bármilyen más területen a szabadságjogoknak a közéletben, (a legszélesebb értelmezésben bármely etnikai csoportot is).

PPJNEO 18 cikk

- 1. Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ennek a jognak magában kell foglalnia azt, hogy mindenki szabadon megválaszthatja a vallását és hitét és annak a szabadságát, hogy egyedül vagy közösségben, bizalmasan vagy nyilvánosan gyakorolhatja vallását vagy hitét misén, szertartáson, vagy taníthatja is.
- 2. Senki sem korlátozhatná abban, hogy szabadon gyakorolja vagy válassza meg vallását vagy hitét.
- 3. A vallás vagy hit gyakorlásának szabadságát csak törvényi előírások korlátozhatják, azok is csak a közbiztonság, a közrend, egészség, erkölcs vagy az alapvető jogok mások szabadságának érdekében.

A személy világnézete vagy theista – nem-teista – ateista.

³⁹² Nemzeti hovatarozás etnikai és nyelvi csoportokat is magában foglal, lehet egybeesés kisebbségekkel és hontalanokkal. Politikai vélemény megnyilvánulhat cselekvés formájában, amikor nyílt, kifejezett és ezáltal egyértelműen a személynek tulajdonított; A Kormány valószínűleg értesül róla és többnyire nem fogja tolerálni. Ennek válaszreakciója a dezertálás és szolgálatmegtagadás.

Meghatározott társadalmi csoport: Egy meghatározott társadalmi csoport általában azonos háttérrel, szokásokkal vagy társadalmi státusszal rendelkező emberekből áll.

³⁹³ UK House of Lords, 2006 SSHD v K, Fornah v SSHD (UKHL 46). Az UNHCR 2002*: Guidelines on International Protection, Membership of a Particular Social Group szerint elégségesek az alternatívák egyikének megvalósulása. Nem kell megfelelnie a kettős tesztnek. Az EU kvalifikációs irányelvben foglaltak szerint mindegyik feltétel megvalósulása szükséges, tehát konjunktív feltételekhez kötött.

³⁹⁴ UK House of Lords, 2006 SSHD v K, Fornah v SSHD (UKHL 46). Az UNHCR 2002*: Guidelines on International Protection, Membership of a Particular Social Group szerint elégségesek az alternatívák egyikének megvalósulása. Nem kell megfelelnie a kettős tesztnek. Az EU kvalifikációs irányelvben foglaltak szerint mindegyik feltétel megvalósulása szükséges, tehát konjunktív feltételekhez kötött.

³⁹⁴ Általánosan az UNHCR: Kézikönyv a menekült státusz meghatározására szolgáló eljárásról és az azzal kapcsolatos követelményekről, 1979, új kiadás 1992. 51-53. bekezdések.

eredete a középkorba nyúlik vissza és számos helyen még ma is érvényes, például Albániában, Koszovóban (Szerbia és Montenegró) és Észak-Kaukázusban. Hagyományosan csak felnőtt férfiak válnak vérbosszú célpontjává, amely hosszú évtizedeken át tarthat, egészen a férfi családtagok kihalásáig. Az utóbbi időben vérbosszú célpontjává vált nőkről és gyermekekről is szólnak a hírek, akiket szintén megölhetnek vagy megsebesíthetnek a támadások során. Többnyire a család épp azért tartja otthon a gyermekeket és nem engedi őket hosszú ideig iskolába, mert attól tart, hogy megölhetik, megtámadhatják, vagy elrabolhatják őket. Ugyan a vérbosszú elsősorban felnőtt férfiakra irányul, de más családtagok élete, testi épsége és emberi jogai is veszélybe kerülhetnek.

Üldözést jelent az élethez való jog megsértése, amely magában foglalja azt a jogot, hogy senkit nem lehet életétől önkényesen megfosztani,³⁹⁵ illetve senkit nem lehet kínzásnak alávetni.

Szükséges értékelési szempont továbbá, hogy a menedékkérő által előadott másfajta sérelemmel kapcsolatos veszélyek, amelyeknek őt alávetették, elérik-e önmagukban vagy összességükben az üldözés mértékét. „Az, hogy más sértő cselekményt vagy veszélyeztetést üldözésnek kell-e tekinteni, az adott eset körülményeitől függ”, ezért nemcsak az eset objektív tényeit, hanem szubjektív elemeit, „a kérdéses személy véleményét és érzéseit” is értékelni kell.³⁹⁶

A vérbosszú természetének vizsgálata is szükséges, beleértve azt is, van-e a családtagok között olyan, akit a szembenálló család vagy klán megölt vagy bántalmazott. Figyelembe kell venni a vérbosszú kulturális közegét is, amelyben a fenyegetések nem szűnnek meg.³⁹⁷

A kérelmező visszaküldésével kapcsolatos veszély jellegének meghatározásakor fontos tisztázni, hogy

- 1) jellemezhető-e a viszály vérbosszúként;
- 2) ha igen, az adott ország társadalma mennyiben tekinti eredetét, ill. fejlődését a vérbosszú klasszikus elveihez igazodónak, vagy ellenkezőleg, pl. más indokból elkövetett köztörvényes bűncselekmény megtorlásának;
- 3) a vérbosszú történelmi előzményei, beleértve az eredeti gyilkosságok és a megölt személyek számának közismertségét;
- 4) a rendőrség és más hatóságok múltbeli és valószínű jövőbeli viszonyulása a vérbosszúhoz;
- 5) a szembenálló család vérbosszú folytatása iránt mutatott elkötelezettségének mértéke;
- 6) a legutolsó gyilkosság óta eltelt idő;
- 7) mennyire képes a szembenálló család a potenciális áldozatot a származási ország bármely részén megtalálni;
- 8) az adott személynek, mint a vérbosszú potenciális célpontjának családon belüli helyzete; valamint
- 9) a vérbosszú megszüntetésének lehetősége pénzübeni megváltással, békéltető szervezet közvetítésével vagy más módon.³⁹⁸

Az üldözést leggyakrabban egy ország hatóságai valósítják meg. A helyi lakosság vagy egyes személyek által elkövetett súlyosan diszkriminatív vagy egyéb támadó cselekményeket is lehet a menekült definíció szerinti üldözésnek minősíteni, amennyiben köztudott, hogy a

³⁹⁵ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966., 6. cikk (1) bekezdés

³⁹⁶ UNHCR Kézikönyv, 52. bekezdés

³⁹⁷ Nem tekinthető a vérbosszúval kapcsolatos tradíciónak, ha a vérbosszú potenciális áldozata követett el szintén bűncselekményt –ugyan azon viszály részeként-, de ezért letöltötte börtönbüntetését a származási országában, mert az egy bűncselekményért elnyert bűnhődést jelent.

³⁹⁸ Ezek a követelmények a TB. V. Secretary of State for the Home Department, UK Immigration Appeal Tribunal, [2004] UKIAT 00158. 21 June 2004. ügy 36. bekezdésében meghatározott kritériumokon alapulnak, amely megtalálható <http://www.bailii.org/uk/cases/UKIAT/2004/00158.html>

hatóságok ezeket eltűrik, illetve nem képesek vagy megtagadják a megfelelő védelem biztosítását.³⁹⁹ Ezért a menekült meghatározás keretein belül van lehetőség mind az állam, mind a nem állami elkövetők által történő üldözés elismerésére.

Ha egy menedékkérő valószínűsítette az üldözéstől való megalapozott félelmét, bizonyítania kell, hogy az üldözés az állam részéről történt vagy olyan közreműködők követték el, akiket a kormány nem képes vagy nem hajlandó ellenőrzése alatt tartani. A kormány ellenőrzési gyakorlatát illetően még önmagában nem jelenti az egyes személyeknek nyújtott hatékony védelmet a vérbosszút tiltó törvények megléte és a megoldásra irányuló igazságszolgáltatási mechanizmusok kialakítása. A rendőrség, a bíróságok és az állam más hatóságai részéről valós szándék és bűnüldözési képesség megléte szükséges a vérbosszúval összefüggő cselekmények elkövetőinek - büntetőjogi eszközök révén a felderítésére és megbüntetésére. A békéltető bizottságoknak kell, hogy gyakorlati eredményeik legyenek a vérbosszúval összefüggő cselekmények megoldásában. Különösen ott, ahol civil szervezetek vállalják ezt a békéltető tevékenységet, nem biztos, hogy ez elégséges védelmet is biztosít. Ezért egyedileg kell azt is meghatározni, hogy az adott esetre vonatkozóan milyen erőfeszítések történtek a hatóságok részéről.

V. A vérbosszú továbbélése

A Balkán-félsziget, a gazdasági és társadalmi fejlődésben Nyugat-Európához képest elmaradott térség. A nyugati közvélemény napjainkig az erőszak, a kegyetlenség és a vérbosszú hagyományos hazájának tartja a fél évezreden át az Ottomán Birodalomhoz tartozó és évszázadokon át európai Törökországnak is nevezett Balkánt. Ott máig élő hagyományai vannak a vérbosszúnak. Ezen a vidéken az elrettentés céljából végrehajtott kegyetlenségnek a kora középkorig nyúlnak vissza a hagyományai.

„A balkáni országok közül különösen Szerbiából, Bosznia-Hercegovinából, Macedóniából és Albániából érkeznek újra és újra hírek könyörtelen leszámolásokról, arról, hogy egyének, illetve kisebb és nagyobb etnikai közösségek gyilkosságokkal rendezik „történelmi adósságaikat. Úgy tűnik, a Balkánon mindmáig eleven „az erőszak ördögi köre.”

A legutóbb kitört, közel hétszáz évre visszatekintő koszovói konfliktust is csak a nagyhatalmak együttes erővel végrehajtott katonai beavatkozása volt képes úgy-ahogy rendezni. De a problémát még az ENSZ közreműködésével sem sikerült megoldani, hiszen a hamu alatt továbbra is izzik az etnikai gyűlölet parazsa.

Nem túlzás azt állítani, hogy a jogrend, az állami bűnüldözés és igazságszolgáltatás ebben a térségben egészen a közelmúltig meglehetősen erőtlen, a központi hatalomnak pedig szinte semmiféle tekintélye sem volt. Ilyen körülmények között az egyéneknek saját maguknak kellett gondoskodniuk elszenvedett sérelmeik megtorlásáról, illetve jóvátételéről. Amennyiben például egy gyilkosságot a törzs, vagy a nemzetség két tagja hajtott vége egymás rovására, a vérbosszú kizárólag két család között zajlott, de így is századokig tarthatott. Ha azonban különböző törzsek és nemzetségek tagjai között támadt konfliktus, ez már kiterjedt öldökléshez vezethetett, hiszen a kollektív felelősség a „bűnös” etnikai csoport valamennyi tagjára kiterjedt.

A Kanun a legismertebb összefoglalása az albán szokásjognak. Ez az ősi, íratlan törvény határozta meg a szociális magatartás lényeges megnyilvánulásait a félreeső és jog nélküli észak-albán területeken, ahol évszázadok óta betartják előírásait. Lekë Dukagjini (1410-1481)

³⁹⁹ UNHCR Kézikönyv, (1- lábjegyzet) 65. bekezdés

aki után elnevezték a Kanunt, kevésbé ismert, rejtélyes személy maradt. Az albán nemzeti hősnak, Szkander bégnek a kortársa volt. Hogy ő állította össze a Kanunt vagy csak a nevét adta hozzá, ma már nehezen deríthető ki. A Kanun az északi törzsek szigorúan betartották és elsőbbségi joga volt a többi jogrendszer, az országjog vagy az egyházi jog előtt, amelyeket az idők folyamán próbáltak a fennsíkon is bevezetni. A Kanun (vagy kiegészítése) konkurál az országjoggal. Ennek köszönhetően tudták a hegyi törzsek az elmúlt 500 év alatt megőrizni identitásukat, semlegességüket és életformájukat.

A Kanun néhány megfogalmazása a mai ember számára szigorúnak, sőt barbárnak tűnik. A törvény végrehajtása és betartása, valamint a férfiak tisztelete a mérvadó a károsult bosszújakor. Ez vezetett az idők során a végtelen viszályokhoz és vérbosszúhoz, amely a XX. század elején az észak-albán törzseket jelentősen megtizedelte. Az albán társadalom alapja a nagy létszámú család. Jelenleg is több generáció él együtt, még a fejlettebb területeken is. A fiatalabbak kötelességüknek tekintik, hogy gondoskodjanak az idősekről. A családfőnek – a család legidősebb férfitagjának – a családon belül korlátlan hatalma van, a szó szoros értelmében élet-halál ura, bármikor halálos ítéletet mondhat ki a család bármelyik tagjára. A nőket – akik a társadalom alacsony fokán állnak – felmentették az összes férfijogok, – kiváltságok – és kötelezettségek alól. Mai szempontból viszont pozitív dolognak számít az adott szó (besa), az ígéret tiszteletben tartása, ahogyan a vendég vagy a barát tiszteletben tartása is.

A vérbosszút (gjak, gjakmarrje) az áldozat családja a Kanun szerint hajthatja végre. A Kanun szigorúan meghatározza a vérbosszú végrehajtásának körülményeit, amelyek szerint azt csak fényes nappal, főutcán, szemből, golyóval lehet végrehajtani, miután az áldozatot nevének szólították. Manapság ezt már „rugalmasabban” kezelik, így előfordulhat, hogy a sértett fél éjszaka, egy sikátorban hátulról leszúrja ellenfelét. Minden családnak jogában áll tagjai halálát megbosszulni. A vérbosszút csak a családok férfitagjain alkalmazzák (a nő vére az albánok bizonyos rétegei szemében semmit sem ér), így egy idő elteltével fontos számolni azzal, érdemes-e folytatni a harcot az erősebb (több férfit számláló) család ellen. A gyilkosnak az áldozat családját értesítenie kell, a halott hazaszállításáról gondoskodnia kell. A halott fegyverét semmiféleképpen sem lophatja el. Tettének bizonyítékát el kell küldenie az elhunyt családjához, majd közvetítő segítségével 24 órás fegyverszünetet kell kötnie. Ha az áldozat családja a tettet a 24 órás fegyverszünet alatt öli meg, az teljes vérbosszúnak számít, de a gyilkos meggyilkolása újabb vérbosszút idéz elő. A feleséget és annak szeretőjét csak „in flagranti” esetén és egyetlen lövéssel szabad megölni.

A családon belüli gyilkosság is pontosan meghatározott. A fiú megölése nem büntetendő. A testvér-gyilkosságért pénzbüntetést kell fizetni, mert nincs másik család, amely a vérbosszút magára vállalná. Apa-gyilkosságért halálbüntetés jár, mert a patriarchális társadalomban ez a legnagyobb sérelem. A házastárs vagy az anya megölése esetén nincs vérbosszú az áldozat családjával. A kibékülés közvetítő vagy kezes segítségével, esetleg az általános közkegyelem keretei között valósítható meg. Koszovóban és Észak-Albániában élnek szokásjog-specialisták, akik hosszú évtizedek óta az ellenséges családok kibékítésével foglalkoznak. Sajnos azért él a vérbosszú, mert ugyan a gyilkosság nem egyenlíthető ki további gyilkosságokkal de a népszokás azt tartja, hogy a meggyilkolt lelke csak akkor nyugodhat meg, ha a halála megbosszult. A vérbosszú több mint igazságszolgáltatás.⁴⁰⁰

---

⁴⁰⁰ Vastagh László (szerző) a KFOR 3. és 4. váltásában, az ör- és biztosító zászlóalj tájékoztató-tisztjeként szolgált Koszovóban, 2007. október 19., http://www.honvedelem.hu/hirek/kiadvanyok/magyar_honved/az_alban_hegyek_osi_torvenye

1. Albánia

Az országinformációs jelentések elkészítésénél, ha a menedékjogi kérelem alapja a vérbosszútól való félelem, az alábbi kérdések kerülnek megfogalmazásra:

1.1. Él-e Albániában a becsületgyilkosság hagyománya?

Hogyan nyújthatnak védelmet az albán hatóságok családon belüli, a család becsületét megvédendő erőszak, gyilkosság ellen? Mennyire effektív ez a védelem?

Az Egyesült Királyság Belügyminisztériuma alá rendelt Határügynökség által 2008 februárjában kiadott, Albániáról szóló eljárási útmutató (OGN) az alábbi releváns információkat írja:

A 'vérbosszúra' alapozott üldöztetésig terjedő rossz bánásmód miatt néhány kérelmező menedékjogot vagy emberi jogi kérelmet fog támasztani.

Családi viszályból és bosszúból származó gyilkosságok az 1990-es években, Albánia kommunizusból demokráciába történő átmenetének idején kezdtek újból a felszínre kerülni. Ezek a bűntények reaktiválták a 'Kánunt',⁴⁰¹ pontosan a 'Leke Dukagjini Kanunt.' Az albán vérbosszú egy századokra visszanyúló szokás, ami törzsi szokásból és szokásjogból származik. Megkülönböztető vonása más bűntényektől az, hogy nyilvánosan hajtják végre. Az északi albánok különösen tisztelik a Kánunt és a büntetést átörökítik generációról generációra - évszázadok óta. Minden vérbosszú magában foglal becsületsértést.⁴⁰²

A becsület definíciója széles, és magában foglalhatja: sértést, tulajdoni ügyeket, embercsempészetet, véletlen gyilkosságokat, gyilkosságot, vízjogi konfliktusokat, nők iránt tanúsított tiszteletlenséget és férfiak hazugsággal történő megvádolását. A klasszikus vérbosszú csak a férfi vonalon mehet. Úgy jelentették, hogy a modern vérbosszúban az emberek nem ragaszkodnak a szigorú szabályokhoz, mint például a minimum korkövetelmény a 16. életév. A nők, akiket hagyományosan felmentettek a vérbosszú alól, állítólag célponttá váltak. A megelőző csapás koncepciója megengedi az egyénnek, aki úgy hiszi, hogy egy rivális család a családjának véréért szeretné venni, azt, hogy először mérjen csapást a rivális család férfi tagjának megölésével, így módon semmisítve meg a magára és családjára leselkedő veszélyt. A fizetett merénylő esetében egy személy, aki nem akarja elkövetni a tényleges gyilkosságot egy harmadik személynek fizet, hogy végezze el helyette a gyilkosságot. Sok vérbosszú távoli területeken történik, ahol az emberek nem akarnak a jogrendszeren keresztül segítséghez fordulni, túlnyomó részt a vidéki, északi területeken, de jelentések szerint máshol is bekövetkezhetnek, bár kevésbé szokásos bekövetkezte a városi területeken.⁴⁰³

A vérbosszús viszályt békéltetéssel lehet megoldani közvetítőn keresztül. A megoldás egy útja,- közvetítésen keresztül- a rivális családok két tagja közötti házasság elintézése. Vérbosszút pénzügyi kárpótlással is meg lehet oldani. Megegyezés jön létre a sértő fél elköltözéséről és a teljes, bármilyen kompenzáció nélküli megbocsátás is lehetséges megoldás. Ha a vérbosszúban sértett fél a megbocsátást kezdeményezi, a békéltető bizottság

⁴⁰¹ Kanun (hagyományos kódex)

⁴⁰² Kanadai menekültek, Albán vérbosszú- Canadian Refugee Board (IRB) Issue paper 'Albania Blood Feuds,' May 2008.

<http://www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>;

⁴⁰³ Canadian Refugee Board (IRB) Issue paper 'Albania Blood Feuds,' May 2008.

<http://www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>

közreműködése az egyetlen út a családi viszály megoldására. Számos békéltetőbizottság van Albániában. Az Országos Békéltetőbizottság (Committee of Nationwide Reconciliation, CNR) például, egy NGO, ami az albániai joguralom előmozdításán és a Kánun-hagyományok alkalmazásának akadályozásán dolgozik. Vannak kapcsolatai az albán állami szervezetekkel és konfliktust megoldó csoportokkal és a nemzeti politikával foglalkozik, konferenciákat szervez és jelentéseket ad ki a vérbosszúkról. A tanúlevél (attestation letter) egy dokumentum, ami megerősíti, hogy vajon vérbosszú történt-e. A CNR vezetője van egyedül felhatalmazva a békülést igazoló tanúlevelek kiállítására.⁴⁰⁴

Néhány esetben előfordult, hogy a gyerekek nem merték elhagyni otthonukat, még iskolába sem mentek a vérbosszú általi fenyegetettség miatt. Az érintett gyerekekről szóló számadatok eltérőek; a legutóbbi, 2007. évi belügyminisztériumi számadatok arról tanúskodnak, hogy körülbelül 20 gyerek van tartósan elkülönítve, míg NGO-k néhányszáz számadatokra hivatkoznak. Ezeket a gyerekeket általában otthon tanították. A CNR szerint 192 gyerek maradt vérbosszú által veszélyeztetve, a családját is bevonva; ezek közül 86 különlegesen veszélyes körülmények között.⁴⁰⁵

A CNR megállapítja, hogy a vérbosszúban elkövetett gyilkosságok száma 2008-ban eddig 50%-al csökkent, és arra számítanak, hogy megkétszereződik a kibékített családi viszályok száma. Mindezek ellenére úgy becsülik, hogy 1.600 család van bebörtönözve az otthonába vérbosszú miatt.⁴⁰⁶ A CNR egyik vezető koordinátora megállapítja, hogy becslések szerint 114 családról hiszik, hogy rejtőzködésben él Nagy-Tiranában.⁴⁰⁷ Az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma megjegyezte, hogy a vérbosszúval kapcsolatos tevékenységről vezetett statisztikák eltérőek és azt is, hogy a kánunt csak néhány elszigetelt közösségben követik. A Belügyminisztérium szerint 2007-ben a 96 elkövetett gyilkosságból 2 kapcsolatos vérbosszúval, az ilyen gyilkosságok száma lecsökkent a vizsgálatok számának növekedése miatt. 2007-ben egy NGO által támogatott konferencia felszólította a kormány Vérbosszú Elleni Küzdelem Koordinációs Tanácsát, hogy sokkal proaktívabb szerepet vállaljon.⁴⁰⁸

A kormány vérbosszút érintő törekvései – a jelentések szerint – inkább a vérbosszú bekövetkeztének megelőzésére fókuszáltak, holott fontosabb lett volna az érintett családoknak segítséget nyújtani. Van törvény az olyan emberek kezeléséről, akik vérbosszút követtek el, de nincs különös törvény az áldozatok védelmére. A 2001 januárjában kiegészített 1995-ös Büntetőtörvénykönyv 78. paragrafusa megállapítja a vérbosszúból elkövetett gyilkosság büntetését. 2003-ban az albán parlament elfogadta a 'Közvetítésen keresztül történő konfliktusmegoldásról szóló törvényt.' Áttekintette azt, hogy ki alkalmas a vérbosszúban történő közvetítésre, ki dolgozhat mediátorként, valamint a közvetítői eljárás módszertanát meghatározta.⁴⁰⁹ 2005-ben az albán parlament jóváhagyta a koordinációs tanács megalakulását élén az elnökkel, mely feladata volt a vérbosszú elleni nemzeti stratégia megalkotása és a kormányügynökségek tevékenységének a koordinálása, mely 2008-ban még nem működött.⁴¹⁰ 2007 februárjában a parlament jóváhagyta a Büntető törvénykönyv

⁴⁰⁴ Canadian Refugee Board (IRB) Issue paper 'Albania Blood Feuds,' May 2008. <http://www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>

⁴⁰⁵ USSD Albania 2007., <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>

⁴⁰⁶ Spiegel online 'Albania seeks solutions to its blood feud problem,' 17. October 2008.

⁴⁰⁷ Christian Science Monitor 'Peacemaker breaks the ancient grip of Albania's blood feuds.

<http://www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>;

⁴⁰⁸ USSD Albania 2007.

<http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>

⁴⁰⁹ Canadian Refugee Board (IRB) Responses to Information Requests (RIR) Sept. 2006.

http://www.irb-cisr.gc.ca:8080/RIR_RDI/index_e.aspx;

⁴¹⁰ Canadian Refugee Board (IRB) Issue paper 'Albania Blood Feuds,' May 2008.

<http://www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>

kiegészítését mely hároméves szabadságvesztés büntetési tétellel tette büntethetővé a vérbosszút. A Súlyos Büntények Bírósága tárgyalta a vérbosszú eseteit. Húsz évig terjedő börtönbüntetéssel sújtható az előre megfontolt súlyozott gyilkosság, ha vérbosszú miatti megtorlásból követik el. Ez nagyobb büntetési tétel, mint a nem súlyozott gyilkosságokért kiszabott ítéletek büntetése.⁴¹¹

1.2. Elégséges védelem

A Belügyminisztérium alá tartozó helyi rendőri egységek a belbiztonságért felelős fő erők. A kormány felállította a Különleges Büntények Bíróságát és elindította a tanúvédelmi programot. Bűnvádi eljárásokat kezdeményeztek a vérbosszúból származó esetekben. Az Emberi Jogok Európai Biztosa megállapította, hogy a rendőrségi vezetők támogatták a megbékélésre irányuló tevékenységeket és a CNR-t.⁴¹² Néhány vérbosszúban érintett személy nem hozza a hatóságok tudomására az állami intézményekbe vetett bizalmatlanság miatt és/vagy azért, mert úgy döntenek, hogy a büntetést a jogrendszeren kívül hajtják végre.⁴¹³ Nincs bizonyíték, ami arról tanúskodna, hogy az albán rendőrség – a vérbosszú kezelésére létrehozott jogi mechanizmusokon keresztül – meg tudná védeni azokat az albánokat, akik félnek a vérbosszú elkövetőitől.

1.3. Belső áttelepülés

Törvény biztosítja a mozgás szabadságát Albánián belül. A kormány többnyire tiszteletben tartotta ezt a jogot a gyakorlatban. A belső migránsoknak a lakcímváltozás át kell vezetniük a lakcím-nyilvántartásban, amikor új közösségbe, új helyre költöznek. Mindez szükséges, hogy jogosulttá váljanak a kormány szolgáltatásaira. Bizonyítani kell, hogy törvényes állandó lakcímmel rendelkeznek. Ezt az ingatlan-nyilvántartásból származó tulajdoni lappal vagy a lakhelyül szolgáló ingatlan bérleti szerződésével tudja igazolni, némely esetben a kifizetett közüzemi számlával is. Sokan nem tudják a bizonyítékokkal kérelmezni a lakcímváltozás regisztrációját és ennél fogva nem jutnak hozzá az alapvető szolgáltatásokhoz.⁴¹⁴ Az, hogy a belső menekülés lehetővé tenné-e vajon a fenyegetés elkerülését egy-egy egyedi esetben, a vérbosszú elkövetését megkísérlők elszántságától fog függni.

1.4. Esetjog

A Fellebbviteli Bíróság úgy találta, hogy minden esetet egyedi szempontok szerint kell megítélni. Albániában a potenciális áldozat-védelemre irányuló törekvés jelenleg elégtelen az egyedi eset bizonyítására, „nem csupán általánosságban, hanem valójában az egyén saját különleges specifikumával jelzet esetben kell megvizsgálni, hogy valós védelemben részesíthető-e az áldozat.”⁴¹⁵

A törvénytörvény úgy találta, hogy számos releváns tényező van a visszatérés során tapasztalt kockázatok természetének megállapításában:⁴¹⁶

- vajon a vita „vérbosszúként” jellemezhető-e egyáltalán;

⁴¹¹ USSD 2007./Canadian Refugee Board (IRB) Issue Paper ‘Albania Blood Feuds,’ May 2008.

<http://www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>

⁴¹² Canadian Refugee Board (IRB) Issue paper ‘Albania Blood Feuds,’ May 2008.

<http://www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>;

⁴¹³ Canadian Refugee Board (IRB) Issue paper ‘Albania Blood Feuds,’ May 2008.,

<http://www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>

⁴¹⁴ USSD 2007.

<http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary>

⁴¹⁵ KOCI [2003] EWCA Civ 1507

⁴¹⁶ TB (Vérbosszú – Releváns Kockázati tényezők) Albania CG [2004] UKIAT 00158

- amennyiben igen, akkor az eredete és fejleményei az albán társadalom szerint a Kánun klasszikus elvei alá esőnek ítélandó-e;
- a családi viszály története, beleértve az eredeti gyilkosságok közismertségét és az áldozatok számát;
- a rendőrség és más hatóságok múltbeli és jövőbeni valószínűsíthető magatartása;
- a szembenálló család által mutatott elkötelezettség foka;
- a gyilkosság óta eltelt idő;
- a szembenálló család azon képessége, hogy felkutassa a feltételezett áldozatot bárhol Albániában;
- a személy potenciális célpontja-e a vérbosszúnak; és
- a viszály felszámolása pénzbeli megváltással, a békéltető szervezethez való folyamodással vagy más módon várható alakulása.

A Törvényszék véleménye, hogy nyilvánvalóan még túl korai kimondani, hogy a vérbosszú „klasszikus típusába” eső összes potenciális áldozat a hatóságoktól elégséges védelemre számíthat.

A Fellebbviteli Bíróság⁴¹⁷ úgy véli, hogy a vérbosszúba keveredett családok nem alkottak egy eltérő társadalmi csoportot. A Skenderajra érvényes fenyegetés „magánügy” és nem tekintették az albán társadalom elkülönült csoportjának. Ahol a magán-üldöztetés áldozata nem akar állami védelmet keresni, vajon az állam képes és akar-e a Horvath színvonalnak (Horvath standard)⁴¹⁸ megfelelő elégséges védelmet nyújtani. Az áldozat üldöztetésének megítéléséhez ez releváns szempont.

1.5. Horvath színvonal

Az elnevezés egy konkrét szlovák eset kapcsán került be a szakirodalomba. A tényállás része, hogy a szlovák nemzetiségű roma személy 1997. évben Nagy-Britanniába érkezett egy Palin nevű faluból. Menekülti státuszt kérelmezett, mert „skinheadek”-től fenyegetve érezte magát és családját. A rendőrségtől nem kapott elég védelmet. Roma származása miatt nem kapott munkát és a gyermekét is diszkrimináció érte az iskolában.

Az eljárás folyamán a külügyminiszter elutasította kérelmét. Fellebbezéssel élt, amit a speciális bíró nem talált megalapozottnak az előadottak alapján és szintén elutasította kérelmét. A bevándorlási fellebbezési bíróság elfogadta a kérelmező szavahihetőségét, de megállapította, hogy ugyan tényleg megalapozott volt a félelme a „skinhead”-ekkel szemben, de nem volt oka, hogy ne használja ki az állam nyújtotta védelmet. A fellebbviteli bíróság elutasította keresetét, helybenhagyva a bevándorlási fellebbezési bíróság döntését.

A Lordok nem fogadták el a félelem megalapozottságát, ugyanis az üldöztetés veszélye valószínűsíthető, de élhetett volna az állam által nyújtott védelemmel. Ennek megítélésékor két kérdést kell vizsgálni: elsődlegesen a védelem és üldöztetés közötti kapcsolatot, valamint az állam által nyújtott védelem megkövetelt szintjét.

A védelem és üldözés vizsgálatakor, azon esetben, ha az öt Lord közül négy úgy gondolja, hogy az eset kapcsán bizonyítottan megvalósult az üldöztetés, akkor az súlyos sérelmet

⁴¹⁷Skenderaj [C/2001/1336 promulgated 26 April 2002.

⁴¹⁸Horvarh v Secretary of State for he/ The home departament [2001] 1 AC 489 Reproduced in: IJRL, vol. 13. (2001), No 1 / 2, 174 – 201. o.

okozott a megfélemlített személynek és mindez az állami védelem hiánya miatt történhetett meg.

Fair eljárásban – a védelembe vétel esetén – a befogadó állam helyettesíti a származási ország által megkövetelten nyújtandó védelmet.

Lord Clyde szerint a védelem hiánya megalapozza a félelmet. Ha a kérelmező olyan üldözéstől fél, mely erőszakos cselekményekből vagy a rossz bánásmódból adódik, és amellyel szemben az állam nem tud vagy nem hajlandó fellépni, az üldözéstől való félelem jól megalapozott.

Akkor megfelelő szintű a védelem, ha olyan a jogszabályi környezet, hogy az üldözők által elkövetett erőszakos cselekményeket arányosan büntetendővé teszi. Lenni kell egy ésszerű cselekvési hajlandóságnak is, hogy a rendőrség és a bíróság felderítse, elítélje és megbüntesse az elkövetőket.

Az utólagos védelem magába foglalja a jogállami szabályozás nyújtotta preventív hatást.

Az AIT⁴¹⁹ úgy találta, hogy „azért, hogy egy különös társadalmi csoport létezzen, a csoportnak elkülönült identitással kell rendelkeznie a releváns társadalomban, mert az őt körülvevő társadalomtól különállóként fogják fel. Kihangsúlyozzuk, hogy mind a különös társadalmi csoportnak megkülönböztető identitással kell rendelkeznie, valamint azt a követelményt, hogy a csoport elkülönülő identitásának abból kell származnia, hogy a csoportot a körülvevő társadalom által különbözőnek fogják fel. Bár nem lenne szükséges, hogy az adott társadalom egésze magától elkülönülteként fogná fel a csoportot, nem szükséges számunkra, hogy bármilyen elvet lefektessünk ebben a tekintetben.”

Általában az albán kormány képes és hajlandó hatékony védelmet nyújtani polgárainak számára, akik vérbosszú áldozatai; bár lehetnek egyedi esetek, melyekben a felajánlott védelem szintje a gyakorlatban nem elegendő. A védelem szintjét eseti alapon kell megállapítani, figyelembe véve azt is, amit a kérelmező tett a védelem keresése érdekében.

Az UNHCR⁴²⁰ álláspontja, hogy lehet néhány személy, aki az esetének körülményei miatt PSG-nek⁴²¹ minősül. Mindezek ellenére úgy véljük, hogy a Skenderaj esetben hozott bírói ténymegállapítások az SB Moldovával együtt azt sugallják, hogy a vérbosszú által érintett családokat Albániában nem tartják a társadalomtól különbözőnek és nem formálnak egy PSG-t. Az ezen csoportba tartozó kérelmezők többsége nem fog emiatt sem menekültjogot, sem humanitárius védelmet kapni.⁴²²

2. A családi vérbosszútól való félelem lehet-e reális alapja az Albániába (Albánia és Koszovó bármely vidékét tekintve) való visszatérés megtagadásának?

Amikor a kérelmező vérbosszúra hivatkozik, fontos azt értékelni, hogy a bánásmód, amitől fél, eléri-e az üldöztetés fokát; s ez sok mindentől függ, nem csak a származási országtól. {...} Hagyományosan csak felnőtt férfi vonható vérbosszú alá, ez évtizedekig így volt, s

⁴¹⁹SB Moldova (PSG – Protection Regulations – Reg 6) Moldova CG [2008] UKAIT 00002.

⁴²⁰ Az ENSZ álláspontja a menekültstátusz iránti kérelmekről az 1951-es Menekültek Státuszáról Szóló Konvenció értelmében az egyéni családi vagy a vérbosszúba bonyolódott család vagy klán-tagságon alapuló üldöztetéstől való félelmén alapul.

⁴²¹ Különös/elkülönült társadalmi csoport, Particular Social Group, PSG.

⁴²²UK Home Office. UK Border Agency: Operational Guidance Note. Albania - December 2008.

<http://www.bia.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogms/albaniaogn.pdf?view=Binary>2009. május 19.

megkívánhatta egy család teljes férfiágának elpusztítását. Újabban érkeznek már olyan jelentések, hogy a nők és gyermekek is vérbosszú áldozataivá válnak. Őket is megölhetik és megsebesíthetik a férfi családtag elleni támadáskor; a gyerekeket hosszú ideig otthon tarthatják elzárva, elkerülve az esetleges gyilkosságokat vagy elrablásukat. {...}

2.1. Albánia: 1376 család áll vérbosszúban

1991 óta Albánia ismét megtapasztalja a vérbosszú újjáéledését. A vérbosszú eseteinek számáról a források – rendőrségi statisztika, tömegtájékoztató, nem kormányzati szervezetek adatai - eltérő adatokat közölnek. Akármennyi is a számuk, maga a tény szörnyű. Több mint 3000 család él vérbosszúban, elzárta a saját otthonában, ahogy azt a „Shekulli” lap írja.⁴²³ A tiranai székhelyű Nemzeti Megbékélési Bizottság adatai szerint 1376 család 23 régióból, 7 faluból és 17 városból érintett a vérbosszúban, s kénytelen visszahúzódva, elszigetelten élni. 1991. és 2000. között 2.500 vérbosszúban élő családról tudtak, akik elzárva éltek a házaikban, de a 2000. és 2002. közötti időszakban többen közülük a megbékélést választották, s ezáltal az elzártak száma csökkent.

A vérbosszúban élő családok legtöbbször Shkodërből származik (400), ami azzal magyarázható, hogy a Kódex történelmi tradíciói Észak-Albánia e nagyobb városában is erősek.⁴²⁴ Az ország középső és déli területein a vérbosszú azért terjed, mert az északról dél felé tartó migrációnak a következménye.

„A migránsok tovább viszik a hagyományokat, különösen a vendetta miatt nem hagyják el a házat” – mondta Neritan Ceka, a parlament Közrend és Biztonság Bizottságának elnöke. A hatóságok 1998 és 2003 között a becsületgyilkosságok számának csökkenését regisztrálták, a Kánun nevében elkövetett gyilkosságok száma 330 volt.⁴²⁵ Körülbelül 10 ezer ember érintett a vérbosszú kapcsán.⁴²⁶

A Nemzeti Oktatási Minisztérium adatai szerint 2002 végén 147 gyerek nem járt iskolába, mert a vendetta miatt nem hagyták el az otthonaikat. Egy nem kormányzati szervezet, mely a családok megbékítésén fáradozik, azt állította, hogy az otthonukat kényszerűségből el nem hagyó gyermekek száma 400-ra tehető, a média szerint a számuk 800-hoz közelít. A Nemzeti Megbékélési Bizottság szerint 282 gyermek (1-10 év közöttiek) és 429 nagyobb gyermek (11-18 év közöttiek) akadályoztatott abban, hogy iskolába járjon szülei vérbosszú ügyei miatt.”

2.2. Megbékélés intézménye

Békítőket hívnak, ha valaki elhatározta, hogy megbékél az áldozat családjával. Malesia régióban 8 faluban (3500 lakos) sok volt a vérbosszú, s az emberek bezárkózva éltek házaikban vendettától tartva, ezek a családok mediátorok révén tartották a kapcsolatot egymással, akik segítették őket munkába menni, vagy engedélyeket szerezni a család

⁴²³ Burimi, G. Albanie: Le Kanun ou l'Europe Shekulli, 10.02.2003, Le Courrier des Balkans, www.balkans.eu.org/article2275.html.

⁴²⁴ A helyi sajtó szerint a számuk több mint 600. A Mediációs és Demokratizálódási Intézet adatai szerint viszont 250 az ilyen családok száma. Észak-Albánia más városaiban a következők az adatok: Tropojë 81 család; Krujë- 11 család; Lezhë – 18 család; Kukës – 49 család; Puk – 13 család; Has – 28 család; Kurbin – 12 család; Burrel – 48 család; Bulchiza – 17 család él vérbosszúban.

A vendettában élő családok tagjai elszigetelten élnek, el nem hagyják a házat s ez jellemző az ország északi, középső és déli részére egyaránt. Tiranában 144 ilyen család él, Durrësben 98 család, Vlorában 111 család, Malsija-e-Madhe-ban 67 család, Beratban 62 család, Fierben 49 család, Korçaban 15 család, Pogradecben 6 család, Tepelenában 16 család, Gjirokastërben 9 család, Librazdban 4 család, Lushnjében 33 család, Elbasanban 29 család. A felsorolt városok hagyományosan kívül esnek a Lek Dukagjin kódex által befolyásolt területeken.

⁴²⁵ 1978-ban elkövetett 573 gyilkosságból 45 hozható összefüggésbe a vérbosszúval; 1979-ben 497 elkövetett gyilkosságból 41 volt ilyen; 2000-ben 275-ből 18; 2001-ben 208 elkövetett gyilkosságból 19. 2002-ben az összes elkövetett 179 gyilkosságból 12 volt vérbosszú. 2002-ben rendőrségi „hadjárat” következtében mind a 77 elkövetőt őrizetbe vették.

⁴²⁶ Le Kanun et la vendetta en Albanie: du mythe à la réalité, Le Courrier des Balkans, 2003., www.balkans.eu.org/article2784.html

ellátásához. De bizonyos esetekben, ezek a családok tökéletes elszigeteltségben éltek anélkül, hogy utcára léptek volna.

Kruje régióban a legtöbb gyilkosság hátterében a földvita állt. Itt nyolc vérbosszúban álló családból hármat sikerült kibékíteni. A három családban három embert öltek meg a konfliktusban. Ahol az áldozatok száma nagyon eltérő, ott sokkal nehezebb a megbékélés. Felmerül a kérdés, hogy ki lehet ilyen békítő. Kruje régióban egy speciális csoport dolgozik ezen: érett korúakat választanak és olyan személyeket, akik jól ismerik a Kánunt, befolyásos emberek, parlamenti képviselők, miniszterek. A tárgyalókat a régió lakosaiból választják ki évente. A békítési folyamat közben a két fél egy egyezményt ír alá, vállalva, hogy egyikük sem szegi meg ezt. Az áldozatoknak nem fizetnek kompenzációt. A vérbosszúba keveredett személyek elzárkózva élnek otthonukba, de egy bizonyos idő után a békítők engedélyezik nekik, hogy elhagyják az otthonukat, dolgozzanak, de nem hagyhatják el a falut vagy a várost.

2.3. Déliek – több brutalitás a vendettában

A külső szemlélők között elterjedt nézet, hogy a Kánunt kizárólag Albánia északi részén alkalmazzák, de ez nem így van. A vérbosszú ismeretes a déli területeken is. Berat-hoz közel egy véres vendetta játszódott le. Y. és K. családok között zajló véres viszályban négy év alatt 28 gyilkosság történt. Az első gyilkosságot 1997-ben követték el, amikor L.K., a berati titkos rendőrség vezetője és a demokratikus párt tagja megpróbált nyomást gyakorolni a családra, hogy szavazzanak Berisára. Y. család nem engedett ennek a nyomásnak. Egy nap, amikor az ország déli területein zendülések törtek ki L.K. unokaöccse megölte L.Y-t a család rendíthetetlen szocialista érzelmű tagját. K. család, néhány héttel később megölte a másik két tagját az Y. családnak. Válaszul az 1997. októberi parlamenti választások előestéjén Y. megölte S.h.K.S-ot, s ezt követte még további 28 gyilkosság.

Egy másik példa a véget nem érő vendettára a berati C. és H. család közötti háború, mely három évig tartott és 28 áldozatot követelt. Az első gyilkosságot drogokhoz kötődően követték el; a bűnözők közül egy már börtönben van. Egy nem kormányzati szerv vezetője, aki a békítésre szakosodott, azt mondta, hogy alapvető aggodalmuk a kábítószer csempészet és nőkereskedelemmel kapcsolatosak. Ezek a legfőbb kiváltó okok a vérbosszúra. Ugyan a C. és H. család fele átköltözött Fier-be, de a konfliktust vitték magukkal. „Dél-Albániában a vérbosszú sokkal veszélyesebb, mint az északi területeken. Észak-Albániában az emberek jobban ismerik a tradíciót és a Kánunt, s ha valami nagy konfliktus tör ki, akkor a két oldal találkozik, hogy megoldják a dolgokat. Ez azonban nem történik meg Dél-Albániában, mert itt az emberek nem ismerik a tradíciókat és a Kánunt, nem tudnak egymással párbeszédet folytatni, s a dolgok csak egyre rosszabbak lesznek.”

2.4. Megbékélési, békéltetési kezdeményezések

A Kódexnek informális jogi státusza van az alkotmány mellett. Mindez azért történik napjainkban, mert az albán kormány nagyon korrump, és az állam jogi mechanizmusának működése hiteltelenné vált. Hogyan oldható meg a modern Albániában a Kánun vagy alkotmányi dilemma? Annak érdekében, hogy Albánia Európába integrálódjék, gyökerestül ki kellene kiirtani a vérbosszú tradícióját. A Btk. 83. cikkét módosították. A 17. szakaszt kiegészítették, mely szerint érdekből vagy vérbosszú folytán elkövetett gyilkosságért húsz év börtönbüntetés szabható ki. A Btk. 83. cikke foglalkozik a vérbosszú - gyerekeket fenyegető típusával. Ebben az esetben pénzbüntetés is kiszabható és további három év börtön. Nem kormányzati szervezetek és más intézmények szálltak harcba a vérbosszú ellen. Párizsban 1997-ben értelmiségiek, színészek és a francia kulturális minisztérium tisztségviselői létrehozta egy kulturális egyesületet „Albánia” néven. Ennek elnöke, Pascal Hamon aki a

munkájáért kitüntetést kapott Albánia elnökétől. 2003. februárjában ismertette, hogy a francia hatóságok felszólalnak a vérbosszú intézménye ellen és az albán parlamenti kollégáikat aktívan segítik a vérbosszú elleni küzdelemben. 2003. február 10-én a francia szenátusban le is zajlott egy vita „Kánun és vendetta: mítosz és valóság címen.” Albán és francia parlamenti képviselők és több nem kormányzati szerv képviselője vitatta meg a vérszőlő gyakorlat megszüntetésének lehetőségét. E vita során felerősödtek az általános amnesztiát szorgalmazó hívek hangja. [...]

Bizonyos elképzelések szerint a parlamentnek általános amnesztiát kellene adnia minden gyilkosnak, de ez csak úgy lehetséges, hogy az áldozat családja is megbocsásson. A Kódex erről a következőt mondja: csak az áldozat családja vagy katolikus pap segíthet a megbékélési folyamat kezdeményezésében. Az albán nők azonban nem várhatnak tovább. Azoknak a nőknek, akik vérbosszú következtében özvegyültek meg, nincs joguk újból férjhez menni, ha ezt mégis megkockáztatják, megtagadják tőlük az egy háztartásban született gyerekek nevelésének jogát, így ezek a gyerekek elveszítve az apjukat az anyjuktól is megfosztatnak. Nem kormányzati szervek is dolgoznak a megbékélési folyamatokon. Egyik közülük a vérbosszúban férjüket, bátyjukat, apjukat elveszített nők érdekében jött létre. [...]

A megbékélési folyamatban fontos kérdés, hogy minden vérbosszúban álló család összebékítése azonos módon történjen, mert a vérbosszúról szóló Kánun egy kollektív kódex, ami azt jelenti, hogy kollektívan kellene megszüntetni. Elméletben a módszert már tudják, a gyakorlatban azonban a megbékélési folyamat nagyon fájdalmas és bonyolult, időt vesz igénybe. Vannak több évtizede tartó vérbosszúk. Például Kruje-ban van egy húsz-harminc éve tartó bosszú, ami egy földtulajdon miatt robbant ki, s egy másik ötven éve tart, annak pedig kiváltó oka egy női családtag méltóságának megsértése. Ezek tehát majdnem olyan hosszúak, mint egy emberi élet s hatásuk három -négy generációra kiterjed.

Másik fontos kérdés, hogy mi lesz a jövője a Kánunnak az albán társadalomban, felváltja-e egy modern törvénykezés. A Kánun létezett a diktatúra idején is, de nem érvényesült, mert be volt tiltva, és az állam jogrendje érvényesült. Az emberek a Kánunhoz fordulnak, mert nem hisznek abban, hogy a problémájukat jogi úton meg tudják oldani. Az a tény, hogy parlamenti képviselők és miniszterek részt vesznek a megbékélési folyamatban, azt jelenti, hogy ők is elismerik a Kánunt. Véleménye szerint a Kódex és a hivatalos törvénykezés egymás mellett fog létezni addig, amíg az emberek nem kezdenek el újra hinni az igazságszolgáltatásban [...] Vannak olyan esetek, amikor a vérbosszú célpontjai elhagyják Albániát. Ilyen eset N.C.ügye, aki a shkoder-i Migjeni színház igazgatója. Eleinte bezárkózott házába félve attól, hogy elszámoltatják egy olyan bűncselekmény miatt, amit nem követett el. Az unokaöccse megölt egy férfit. N. C. a városi tanács elnöke volt, s miután megtörtént a gyilkosság, csak két-három alkalommal jelent meg a tanács ülésén, mert tudta, hogy ő a következő lehetséges áldozat. 2003. januárjában érkezett a hír, hogy N. C. elhagyta Albániát és valahol az USA-ban tartózkodik.⁴²⁷

A Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának 2008. április 23-án kelt 2007. évi menekültügyi jelentése Albániáról a következőket tartalmazza a vérbosszúról:

„Állami szervekhez köthető önkényes, törvénytelen kivégzések nem történtek. Továbbra is súlyos problémát jelent azonban a vérbosszú intézménye, amely az északi hegyvidéken a

---

⁴²⁷ Tanya Mangalakova: The Kanun in present-day Albania, Kosovo and Montenegro, International Centre for Minority Studies and Intercultural Relations (IMIR), 2004.
<http://www.imir-bg.org/index.php?do=conferences&submenu=conferencespast&agenda=true&id=11;>

leginkább elterjedt. E térség lakosságának egy része a mai napig betartja a középkori eredetű szokásjog-gyűjtemény, a Kanun előírásait, melyek bizonyos esetekben kötelezővé teszik a gyilkosságot. A hatályos Btk. 20 évig terjedő szabadságvesztéssel sújtja az emberölés e minősített esetét, visszatartó ereje azonban ebben az elkövetői körben nem megfelelő. E motívum 2007. évben hivatalosan az összes emberölés szám szerint 96 közül mindössze 2, egyes források szerint azonban ennél jóval több esetben vezetett emberöléshez. Az emberi jogi szervezetek szerint 2007-ben több mint ezer család tagjait érintette a vérbosszú, akik emiatt a világtól teljesen elzárkózva, folyamatos fenyegetettségben élik napjaikat. E családok tagjai közül a vérbosszútól való félelem miatt 2007-ben is többen kényszerültek az ország elhagyására. Az európai államok általában megadják a menedékjogot az erre való hivatkozásra, de a leszámolásra azonban egy esetben még külföldön is utána mentek s ott történt meg.”

2.5. Menedékjogi kérelem külföldön

Albán állampolgárok elsősorban a vérbosszútól való félelem miatt folyamodnak menedékjogért a nyugat-európai országokhoz. Emellett további hivatkozási alap lehet a homoszexuális beállítottság miatti fenyegetettség. A menedékjogi kérelmek Albániában való negatív szankcionálásáról nincs tudomásunk.

2.6. Belső menekülési alternatíva

A vérbosszú az egyetlen lakossági eredetű üldöztetési ok, az ez elől való országon belüli költözés azonban nem jelent megmenekülést.

Az Egyesült Királyság Belügyminisztériuma által kiadott legújabb, 2007. április 3-án kelt eljárási útmutató az alábbi információkat tartalmazza a vérbosszú által fenyegetett személyek számára nyújtott hatósági védelemről:

2.7. Elégséges Védelem

„2005 szeptemberében a Közrendért Felelős Minisztériumot az új Belügyminisztériummá szervezték át. A helyi rendőri egységek a Belügyminisztériumnak jelentenek, a fő belbiztonsági erő az Albán Állami Rendőrség, ami megközelítőleg 12.000 tisztet foglalkoztat. Amint fentebb megjegyeztük, a vérbosszú által elkövetett gyilkosságra a jog húsz év szabadságvesztés-büntetést szab ki. Nincs bizonyíték arra, hogy az albán polgárok rettegnének azok tetteitől, akik vérbosszút szeretnének végrehajtani és nem tudják az albán rendőrség védelmét igénybe venni és a konfliktusukat a vérbosszú kezelésére felállított jogi eljárásokon nem tudják keresztülvinni.”⁴²⁸

Az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma a következő általános információkat írja a vérbosszúval kapcsolatban:

„A vérbosszúról vezetett statisztikák eltérőek. A vérbosszúra visszavezethető gyilkosságok száma csökkent, ha az e tárgykörben indított nyomozások számát tekintjük. A Nemzeti Békítő Bizottság, mely egy nem kormányzati szervezet, folyamatosan hangsúlyozza, hogy nagyon sok a vérbosszúval kapcsolatos tevékenysége, ami magába foglal ezernél is több olyan családot, akik a vérbosszútól való félelmükben otthonukba bezárkóztak. (...) Februárban a

⁴²⁸ United Kingdom Home Office: Operational Guidance Note, Albania, 3 April 2007.
<http://www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania.pdf?view=Binary>

parlament elfogadta a Büntetőtvénykönyv azon kiegészítését, mely kriminalizálta a vérbosszút és három évig tartható szabadságvesztéssel rendelte büntetni.

A Súlyos Bűnök Bírósága tárgyalta a vérbosszúból fakadó ügyeket. Előre megfontolt gyilkosság, amit bosszúból vagy vérbosszúból követnek el, húsz évig tartó szabadságvesztéssel büntethető.⁴²⁹

3. Vérbosszútól való félelem Angolában

Az Országinformációs Központ az alábbi válaszokat adja, ha rákérdezőnk, hogy a legfrissebb információk szerint hazatérésük esetén érheti-e kínzás, embertelen, megalázó bánásmód azokat az angolai állampolgárokat, akik hosszú ideje elhagyták hazájukat és külföldön menedékkert kérték? Érné-e retorzió hazatérésük esetén a hatóságok részéről a hazájuktól közel 11 éve távol élő személyeket?

3.1. Mozgásszabadság, belső menekültek, menekültek védelme és hontalanok

Az alkotmány és a jogszabályok biztosítják az országon belüli mozgás, a külföldre utazás, a kivándorlás és a visszatérés szabadságát; ennek ellenére a kormányzat a gyakorlatban ezeket a jogokat időnként korlátozta.

A vidéken és a tartományi, illetve az államhatáron található kormányzati ellenőrző pontokon tapasztalható zsarolás és zaklatás ellenkezik a szabad utazás jogával.

Az alkotmány tiltja a kényszerszáműzetést és nem is alkalmazza ezt az intézményt.

3.2. Belső menekültek

Hivatalosan nincsenek az országban belső menekültek. A korábban belső menekültként számon tartott személyek többsége nem szándékozik visszatérni a származási helyére, valamint a legtöbben az új lakhelyüket tekintik otthonuknak. Néhányan azok közül, akik visszatérnének otthonaikba, azt mondták, hogy az infrastruktúra és a kormányzati szolgáltatások, mint az orvosi ellátás hiánya, illetve a taposóaknak jelenléte elriasztja őket a hazatéréstől.⁴³⁰

A MINARS⁴³¹ felelős elsődlegesen a visszatelepülőkért és az országban élő belső menekültekért, valamint az otthonteremtési és letelepedési programokért, ugyanakkor erőfeszítései elégtelennek bizonyultak. A MINARS a tartományi kormányzatokhoz delegálta az elsődleges felelősséget, hogy az önkéntes visszatérőknek biztosítson megfelelő állami közigazgatást, biztonságos, aknáktól megtisztított termőföldet, piacokat, vízhálózatot.

2010. februárban az összes olyan angolai menekült, aki 2009. év végén tért vissza a Kongói Demokratikus Köztársaságból, közösségekben telepedett le elsősorban Uige és Zaire tartományokban. A kormányzati hivatalnokok és a visszatérők egyaránt beszámoltak arról, hogy jogi asszisztenciára volt szükségük a státuszuk rendezéséhez, illetve segélyekre a vállalkozásuk beindításához, továbbá oktatási és nyelvi képzésekre, mezőgazdasági támogatásokra és segítségre a lakhatási feltételeik kialakításához.

A kormányzat általában nem akadályozta a nemzetközi humanitárius szervezetek által nyújtott segélyezést. Ennek ellenére az IOM és más nemzetközi szervezet is azt tapasztalta és

⁴²⁹ United States Department of State: Country Report on Human Rights Practices – Albania, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100544.htm>

⁴³⁰ Az Egyesült Államok Külügyminisztériuma 2011. április 8-án kiadott emberi jogi jelentése

⁴³¹ Ministry of Assistance and Social Reinsertion-Támogatási és a Szociális Visszatelepítési Minisztérium

arról számolt be, hogy a kormányzat időnként megtagadta tőlük a Zaire és Uige tartományokban lévő menekülttáborokba való belépést, azon időszak alatt, amikor fokozott segítségre volt szükségük, a menekültek közösségben történő letelepedését megelőzően.”⁴³²

3.3. Gyakorlat

Az angolai állampolgár 2001. november 15-én érkezett a Magyar Köztársaság területére Moszkva felől, illegálisan, hamis angolai útlevéllel. 2001. november 19-én menekült státusz iránti kérelmet terjesztett elő a BÁH Közép-dunántúli Regionális Igazgatóság Menekültügyi Osztályán. A menekültügyi hatóság a 2002. január 21-én kelt határozatával megtagadta menekültkénti elismerését, és elrendelte a származási országba történő kiutasítását. A Fővárosi Bíróság a 2002. október 17-én kelt 3.Kpk.45381/2002/1-I. számú végzésében a határozatot a kiutasításra vonatkozó részében hatályon kívül helyezte és a Hivatal új eljárás lefolytatására kötelezte, tekintettel arra, hogy szükséges megvizsgálni a kérelmező vérbosszú miatti fenyegetettségét, valamint az ellene induló esetleges büntetőeljárás következményeit.

A menekültügyi hatóság a 2002. december 12-én kelt határozatával megállapította, hogy nevezett szemben a visszaküldés tilalma Angola vonatkozásában fennáll, melynek eredményeként az angolai állampolgár befogadottként került elismerésre. A BÁH Közép-dunántúli Regionális Igazgatósága nevezett befogadotti státuszát folyamatosan hosszabbította 2008. október 19-ig. Ezt követően a státusz felülvizsgálatára a BÁH Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatóság Menekültügyi Osztálya 2008. szeptember 2-án hivatalból indított eljárást, melynek eredményeképpen a menekültügyi hatóság megállapította, hogy a személy sem menekültként, sem oltalmazottként nem ismerhető el, s egyúttal megállapította, hogy a visszaküldés tilalma Angola vonatkozásában a személyt érintően nem áll fenn. A kérelmező a határozat ellen kereseti kérelmet nyújtott be, melyben hangsúlyozta, hogy egy katonaiszt meggyilkolása miatt ellene folyamatban lévő büntetőeljárástól, illetve a bebörtönzéstől való félelmében nem mer visszatérni hazájába. A menekültügyi hatóság a kereseti kérelemre való tekintettel a 2009. február 11-én kelt határozatával visszavonta korábbi határozatát, mivel a tényállás további tisztázását tartotta szükségesnek.

Az újabb meghallgatás során az ügyfél úgy nyilatkozott, hogy esetleges rendőrségi eljárástól igazából nem tart, nem is tudja, hogy indulna-e ellene Angolában büntetőeljárás, csupán a katonaiszt ismerőseinek bosszújától fél, mert úgy gondolja, hogy ennyi év után is megkeresnék őt. Továbbá utalt a meghallgatáson politikai párttagságára, és bakongo nemzetiségére, amely miatt hazájában hátrányos megkülönböztetés érné. A menekültügyi hatóság az ügyfél eltérő nyilatkozatait értékelve megállapította, hogy nevezett szavahihetősége kétséges, illetőleg, hogy a személyes indokból eredő bosszú semmiképpen nem tekinthető a Genfi Egyezmény szerinti üldöztetésként, ezért a 2009. március 24-én kelt határozatával megállapította, hogy a személy sem menekültként, sem oltalmazottként nem ismerhető el, s a visszaküldés tilalma Angola vonatkozásában nevezettet érintően nem áll fenn. A menekültügyi hatóság határozata a Fővárosi Bíróság 2011. április 12-én kelt ítéletével jogerőre emelkedett.

A fentiek alapján nevezett befogadotti státuszának visszavonásáról a BÁH Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatósága a 2011. június 29-én kelt határozatában rendelkezett. Az elsőfokú hatóság döntése ellen az ügyfél a törvényes határidőn belül, írásbeli fellebbezést

---

⁴³² 2010 Human Rights Report: Angola -Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor 2010 Country Reports on Human Rights Practices April 8, 2011.
<http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2010/af/154330.htm>

terjesztett elő, melyben kérte a határozat megváltoztatását, befogadotti státusza fenntartását, valamint személyes meghallgatását, azonban egyéb indokolást nem adott elő.

A másodfokú hatóság a visszaküldés tilalmával kapcsolatban a fellebbezési eljárásban a fellebbezésében foglaltak kapcsán⁴³³ 2011. július 21-én megkereste a menekültügyi hatóságot véleményének beszerzése végett a non-refoulement fennállásával kapcsolatban.

A menekültügyi hatóság a vonatkozó országinformációk alapján a 2011. augusztus 5-én kelt átiratában arról tájékoztatta a másodfokú hatóságot, hogy véleménye szerint nevezettel szemben a visszaküldés tilalma továbbra sem áll fenn. A tényfeltáró missziók jelentéseinek csatolására a non-refoulement véleményadással egyidejűleg nem került sor, amely a megalapozott döntés meghozatalához elengedhetetlen, a hatóság az eljárási határidőt⁴³⁴ 2011. szeptember 15-ig meghosszabbította.

A menekültügyi hatóság 2011. augusztus 8-án e-mail útján küldte meg az Angolára vonatkozó legfrissebb országinformációs jelentést.⁴³⁵

Az Egyesült Királyság Belügyminisztériumának 2008. júliusi Eljárási Útmutatója a következő információkat tartalmazza az UNITA tagokról:⁴³⁶

„Tekintettel az MPLA és az UNITA közötti polgárháború 2002. áprilisi lezárására, az UNITA fegyveres ellenzéki csoportból fő politikai párttá történő békés átalakulására és a lefegyverzés és az egykori harcosok reintegrációs programjának sikeres befejezésére 2004-ben, nincs bizonyíték arra, hogy az UNITA tagjai vagy egykori harcosai az üldöztetésnek, elérő rossz bánásmód valós kockázatának lennének kitéve az állami hatóságok részéről.

Habár érkeztek jelentések arról, hogy néhány tartományban helyi viták alakultak ki az egykori harcosok újbóli integrációja kapcsán, nincs bizonyíték arra, hogy az egykori UNITA tagok által elszenvedett bánásmód elérné az üldöztetés szintjét az 1951. évi Egyezmény értelmében. Így a menekültstátusz megadása általában nem alkalmazható azon kérelmek esetében, melyek az UNITA-val való kapcsolat vagy tagság alapján hivatkoznak üldöztetésre. (...)

Az ügyintézőknek figyelembe kell venniük, hogy az UNITA tagok súlyos emberi jogsértésekért felelősek. Amennyiben a kérelmező az UNITA aktív műveleti tagja vagy harcosa volt, és a bizonyítékok azt sugallják, hogy ilyen cselekedetekben részt vett, akkor az ügyintézőnek fontolóra kell vennie, hogy a kizáró klauzulák egyike alkalmazható-e. (...)

Ha az angolai állampolgár – az 1992-es választásokat megelőzően az UNITA párt mellett kampányolt, de egyéb politikai tevékenységet nem folytatott, nem valószínűsíthető a párttagsága miatt üldöztetés hazájába való visszatérése esetén.”

A Magyar Köztársaság Pretoriai Nagykövetsége által készített 2007. május 4-ei jelentés a következő információkat tartalmazza:

„Az elmúlt években a kormány lépéseket tett a rendőrség emberi jogi gyakorlatának javítására. Az OHCHR-rel⁴³⁷ együttműködve a rendőrtisztek emberi jogi képzésben

⁴³³ Harmtv. 52. § (1) bekezdése illetve Harmvhr. 124. § (3) bekezdése alapján

⁴³⁴ Ket. 33. § (7) bekezdése

⁴³⁵ A Ket. 50. §-ára figyelemmel, az ügyfél fellebbezésében kért személyes meghallgatására nem került sor – tekintettel az országinformációs jelentésekre, valamint arra, hogy az ügyfél sem a befogadotti státusz felülvizsgálata során tartott személyes meghallgatáson, sem a fellebbezésében nem adott elő olyan új körülményt, amely az Angolába való visszatérése esetére személyes üldöztetés feltételezésére adna okot.

⁴³⁶ UNITA tagok- Egyes kérelmezők azon az alapon nyújtják be menedékkérelmüket, hogy a fő politikai ellenzéki pártban, az UNITA-ban (National Union for the Total Independence of Angola) való valós vagy vélt részvétel vagy tagság miatt az állami hatóságok általi rossz bánásmód eléri az üldöztetés szintjét.

⁴³⁷ The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, <http://www.ohchr.org/EN/Pages/WelcomePage.aspx>

részesülnek. Tartományi szinten lehetőség van panaszt emelni a jogsértő rendőrök ellen, bár a polgárok és civil szervezetek egyelőre bizalmatlanok az új intézménnyel szemben. Az Amnesty International szerint továbbra is gyakoriak a letartóztatások, illetve a tömegosztatások során elkövetett rendőri túlkapások.

A portugál jogrendszer és szokásjogon alapuló igazságszolgáltatás igen gyenge. Bár az Alkotmány értelmében önálló alkotmánybíróságot kellett volna létrehozni, jelenleg – esetenként – az egyébként fellebbviteli bíróságként működő Legfelsőbb Bíróság tölti be ezt a szerepet. 2004-es adatok szerint 168 helyi bíróság közül mindössze 23 működött. Akadt olyan megye, ahol a bírói funkciót egy rendőr látta el. A halálbüntetést 1992-ben eltörölték.”

A Magyar Köztársaság Külügyminisztériumától 2009 januárjában az alábbi információ érkezett a visszafogadással kapcsolatban:

„Az UNHCR és Angola 2007 márciusában megünnepelte az ötéves, szervezett önkéntes hazatelepülési program végét, melynek keretében több mint 400.000 angolai tért vissza az országba; becslések szerint több mint 200.000 fő ma is külföldön él. A kormány biztosította a még külföldön élőket a hazatérési jogokról. Az angolai kormány különböző programokat dolgozott ki a hazatérő angolai állampolgárok beilleszkedésének elősegítésére. A visszatérőket általában visszaküldik a származásuk szerinti megyébe, esetleg ellátják őket munkaeszközökkel, segítséget nyújtanak nekik az álláskeresésben, illetve a családjukkal való kapcsolatfelvételben. A visszatérők néhány hónapon keresztül csekély összegű pénzügyi segélyben részesülnek. A támogatás egyaránt megilleti az önkéntesen visszatérő és a kitoloncolt állampolgárokat is.

A hazatérőkre ennek ellenére komoly nehézségek várnak, hiszen az országra ma is súlyos teherként nehezedik a polgárháború öröksége: a munkanélküliség magas, nehéz lakáshoz jutni, az állami szociális ellátás igen alacsony színvonalú, az infrastruktúra romokban, a mezőgazdasági termelést pedig taposóaknak akadályozzák.”

A befogadotti felülvizsgálati eljárás során az ügyfél nem bizonyította, de nem is valószínűsítette, hogy hazájában a Genfi Konvencióban meghatározott okok miatt üldözték, vagy ilyen üldöztetéstől megalapozottan tartania kellene, valamint a 10 évvel ezelőtti történések miatti esetleges személyes bosszú nem alapozza meg és nem is indokolja a nemzetközi védelmet. Az időmúlás miatt közvetlen veszélyről nem lehet beszélni, továbbá a bakongo nemzetisége és a hivatkozott politikai szerepvállalása miatti üldöztetést még csak nem is valószínűsítette.

A BÁH másodfokú hatósága megállapította, hogy az elsőfokú hatóság határozatát anyagi és eljárás jogi jogszabályra alapozottan, jogszerűen⁴³⁸ hozta meg, a határozathozatala előtt megkért non-refoulement véleménnyel tekintettel.

Az angolai állampolgár nem élt bírósági felülvizsgálati kérelemmel, jelenleg ismeretlen helyen tartózkodik.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2008. év december hó 1. napja és 2011. július hó 31. napjáig 28 ügyben, 2011. év augusztus hónapban 2 ügyben hozott határozatot.

---

⁴³⁸Harmvhr. 124. § (4)-(5) bekezdései

5. De lege ferenda

A büntetés-végrehajtás stádiumában az igazságszolgáltatásnak kell megvédeni az emberi jogokat, és lehetővé kell tenni minden emberi konfliktus megoldását. A büntetés-végrehajtás garanciarendszereit tárgyalása során megállapítható, hogy az ügyészi felügyelet mellett a bírói, nevezetesen a bv. bíróhoz fordulás lehetősége sajátos igazságszolgáltató és jogorvoslati fórum. Láttuk, hogy kevés ország jogrendszere biztosít az elítéltek számára a végrehajtás során ilyen széles jogorvoslati lehetőséget.

A bíróság büntetés-végrehajtási igazgatási tevékenységével összefüggésben észlelt intézkedésre okot adó körülmény esetében az ügyész a jogszabály-rendelkezés érvényesülésének biztosítása érdekében a megyei (fővárosi) törvényszék elnökének intézkedését kezdeményezi. Ez az észlelés nem alapulhat nyomozáson, de még vizsgálódáson sem, ugyanis a bírói függetlenség sérülne.

A bv. bírói eljárás szabályai a büntetés-végrehajtás alapvető szablyaival együtt egy egységes törvényben kapna helyet.

Álláspontom szerint helyes lenne, amennyiben a bíróságnak a büntetés-végrehajtással összefüggő valamennyi bírói feladatát a büntetés-végrehajtási bíró látná el, azon feladatok is, melyeket jelenleg az ítélő bíróság látja el mint a halasztás, részletfizetés szabályai (Be. 591-595. §), a Be. XXIX. Fejezetében lévő büntetés-végrehajtást érintő különleges eljárások.

A bv. bírói meghallgatás során a védő részvétele nem kötelező, felmerül a kérdés, hogy ki kell-e a bv. bírónak rendelnie védőt az elítélt számára?

Ismeretes olyan álláspont is, mely szerint nem ellentétes a törvény szövegével, amennyiben a bv. bíró a kirendelést mellőzi, csupán a meghatalmazott védő értesítésére szorítkozik. E megközelítés helyessége vitatható, mivel a védő „részt vehet”, ehhez azonban olyan helyzetben kell lennie, hogy dönthessen a részvétel tárgyában. Ha értesítése elmarad, e jog gyakorlása is lehetetlenné válik. Bizonyítás felvétele esetén a bv. bíró köteles tárgyalást tartani.

De felmerülhet a kérdés, hogy mikor minősül az eljárási cselekmény fogantatása bizonyításnak, mitől meghallgatás vagy tárgyalás az eljárás? Ez csak esetenként és a konkrét ügyre vonatkozóan dönthető el. Ha a nevelőt valamely tényre, az elítélt valamely cselekvőségére nézve hallgatja meg, abban az esetben tanúkénti meghallgatásra kerül sor, amely bizonyítás felvételét jelenti, s mint ilyen, már a tárgyalás körébe tartozik, de meghallgatás, ha az elítéltnak a bv. bíró kérdéseket tesz fel vagy a nevelőt arra vonatkozóan hallgatja meg, amit a nevelői vélemény tartalmaz. A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában eljáró bv. bíró a tárgyalás kitűzése és tartása nélkül is kérheti a nevelői vagy parancsnoki vélemény pontosítását, anélkül, hogy ez bizonyítás felvételének minősülne, tehát így a védőnek a meghallgatásról való távolmaradása nem értékelhető hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértésnek.⁴³⁹

A bv. bíró a bv. intézet parancsnokát az enyhébb végrehajtási szabályok megszüntetésére irányuló előterjesztésben foglalt adatok kiegészítésére kötelezheti, de nyomozati cselekmények elvégzésére nem hívhatja fel, és a hivatásos pártfogót sem bízhatja meg azzal, hogy tanút hallgasson ki; az ilyen jellegű bizonyítást maga veszi fel, illetve az ügyészt keresi meg a szükséges bizonyítási eszközök felkutatása érdekében.

---

⁴³⁹ 2/1994. BH 72 BK határozat

A bíróságoknak a végrehajtásban betöltött szerepével kapcsolatos alkotmányos aggályok a szervezeti rendszer átalakítását vetik fel.

A büntetések és az intézkedések végrehajtásának szervezése, koordinálása, irányítása és felügyelete alapvetően igazságügyi ágazati feladat, a kormányzati szervezetrendszeren belül erősíteni szükséges az ágazati irányítás és felelősség elvét.

A vagyoni jellegű joghátrányok végrehajtására az igazságügyi tárca alárendeltségében meg kell szervezni egy végrehajtói hivatalt. A mellékbüntetések körében pedig pontosítani kell a végrehajtásért felelős és az ellenőrzést végző szervezetet.

A jogalkotónak köszönhetően a joganyagban a jogalkalmazónak több jogértelmezéssel megoldandó ellentmondást kell feloldani. Ha azonosítják ugyan a jogszabályi kollíziót, mely nem minden esetben egyértelműnek mutatkozik, az eljáró bíró megoldása még partikuláris maradhat, ugyanis másik bv. bíró másként értelmezheti, s másként dönthet.

A Be. 437.§-a szerint a jogerős bv. bírói határozat ellen nincs helye sem perújításnak, sem felülvizsgálati eljárásnak, ha pedig ellene a törvényesség érdekében nyújtanak be jogorvoslatot, csak a törvénysértés megállapítására van mód a megtámadott határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése nem lehetséges. A bv. bírói eljárásban hozott határozat elleni egyetlen érdemi jogorvoslati eszköz jelenleg a fellebbezés. Ez azt jelenti, hogy a másodfokon elbírált, jogerős bv. bírói határozatot végre kell hajtani akár törvényes, akár nem. Vókó György megfogalmazása szerint ezek „szentírásnak” számítanak.

Ugyan van lehetőség jogegységi eljárásra, mégiszedidáig csak egy született. A teljesség kedvéért el kell mondani, hogy a bv. bíró hatáskörébe tartozó ügyekben meghozott jogerős határozatot nem helyezheti hatályon kívül, hiszen ez a döntés a terhelt büntetőjogi felelősségét nem érinti.

Láttuk, hogy Franciaországban a bv. bírói szerepkör alacsony szakmai presztizzsel rendelkezik. Hasonló a magyar bv. bíró megítélése is. Tény, hogy a bv. bíró hatáskörébe tartozó ügyek általában nem bonyolult jogi megítélésűek, s e processzus is egyszerűbb a büntetőeljárásnál. De a területet nagyon jól ismerő, problémát professzionálisan megoldó, átfogó szemléletű szakembert igényel. A felmerülő kérdéseket, problémákat nem lehet szőnyeg alá söpörni, hiszen az ítéletben szereplő, büntetési célok szm előtt tartásával kiszabott ítélet végrehajtását érintő, a végrehajtás során felmerülő problémák zömében jogorvoslati megoldásáról van szó. Egyértelmű, hogy a büntetés-végrehajtási bíró döntéseinek komoly kihatása van az elítélt életére, az ítéletben rá kiszabott tényleges jogkorlátozás mértékére, tartalmára. A kiszolgáltatót, alárendelt pozícióban lévő elítéltet érintő intézmény határozatait a bv. bíró csak igen szűk körben vizsgálhatja felül, jelenleg hazánkban a magánelzárás fenytést kiszabó bv. intézeti határozatok elleni fellebbezések elbírálása az egyetlen ilyen lehetőség.

Vókó György véleményével egyetértve úgy vélem, hogy óvatosan kell bánni a bírói felülvizsgálat kiterjesztésével, hiszen akadnak olyan (pl. a fogvatartás biztonságával összefüggő) kérdések, melyekkel kapcsolatos döntések következményeiért a fogvatartási intézetnek kell vállalnia a felelősséget. A többi fenytési nemet kiszabó határozat ellen fellebbezési lehetőséget kellene biztosítani a büntetés-végrehajtási bíróhoz mert a fegyelmi fenytéseknek alapvető befolyása van több bv. bírói döntés kimenetelére. Jelenleg előfordulhat, hogy a feltételes szabadságra bocsátásnál vagy az enyhébb végrehajtási fokozat kijelölésénél azért nem beszélhetünk az elítéltnek a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartásáról, mert egy megalapozatlan fegyelmi határozattal a büntetés-végrehajtási intézet őt feddés fenytéssel sújtotta. Ha a bv. bírói eljárásban az elítélt fellebbezése folytán a megalapozatlanság kiküszöbölhető lenne, nem kerülne a bíró nehéz döntési helyzetbe a feltételes szabadság tárgyában való döntés meghozatalakor.

A megyei (fővárosi) törvényszéken a bv. bíró látja el részben a bíróságnak a büntetések és intézkedések végrehajtásával kapcsolatos feladatait. Dönt – bv. intézet vagy ügyész indítványára – a végrehajtás során felmerülő bírósági jogkörbe tartozó kérdésekben⁴⁴⁰ valamint egyben jogorvoslati fórum is.⁴⁴¹

Vókó György aggályosnak tartja az új Büntetés-végrehajtási kódex korábbiakban ismertté vált tervezetének azon elgondolását, amely az ítéldbíróság adminisztratív terhektől való mentesítése érdekében – ami egyébként valóban kívánatos lenne - a végrehajtáshoz szükséges okiratok kiállításának és a végrehajtásra kötelezett szervhez történő megküldésének feladatát is a büntetés-végrehajtási csoportra, illetve a büntetés-végrehajtási bíróra ruházná. „Szükségesnek tartom a büntetés-végrehajtási bírói eljárás sajátosságait tartalmazó külön nevesített büntetés-végrehajtási eljárási szabályok megalkotását, azoknak a mainál egyértelműbb beillesztését a büntetőeljárás rendszerébe. Az Alkotmánybíróság 5/1992. (I. 30.) AB határozatában foglaltakra is figyelemmel meg kell őrizni a büntetés-végrehajtási bíró határozatai elleni széles körű fellebbezés lehetőségét. Indokolt biztosítani továbbá a jogerős és törvénytörő büntetés-végrehajtási bírói döntés orvoslásának lehetőségét, például utólagos büntetés-végrehajtási bírói eljárás megteremtése útján.

Néha komoly értelmezési nehézséget okoz már annak az eldöntése is, hogy egy adott kérdést a meglehetősen „nagyvonalú” Bv. tvr. megfelelően leszabályozott-e, s vajon nem kell-e a Be. releváns rendelkezéseihez segítségért folyamodnunk. Sok bizonytalanságot, jogalkalmazói tévedést el lehetne kerülni, ha e törvényben egyaránt elhelyezésre kerülhetnének a bv. bírói eljárás alapelvei és részletszabályai, amelyekben a jelenleginél fokozottabban lehetne érvényre juttatni a büntetőeljárásban már érvényesülő garanciális szempontokat. (Meggjegyzendő ugyanakkor, hogy ez az elkülönült szabályozás természetesen nem azt jelenti, hogy a bv. bírói eljárás semmilyen formában nem kapcsolódhatna a büntetőeljáráshoz. A bv. bírói határozat elleni rendes és rendkívüli jogorvoslat elbírálására továbbra is érdemes lenne megőrizni a rendes bírói utat, hiszen a büntetőeljárásban a jogvédelmi garanciák magasabb szinten valósulhatnak meg mint a bv. bíró „sommás” eljárásában.)”⁴⁴²

Ezzel párhuzamosan a büntetés-végrehajtási bírót mentesíteni lehetne az igazgatási teendőinek ellátása alól, melyek nem tartoznak a szorosán vett igazságszolgáltatási tevékenységéhez. Jelenleg az igazgatási feladatok megoldása a gyakorlatban nehezen valósul meg, ugyanis a bv. csoport munkáját felügyelő bv. bíróra rendszeres oktatási és továbbképzési feladatokat is róna. A csoport tagjainak fluktuációja, a változó jogszabályi környezet bírói szintű vezetése igényelné a csoport tagjai részére az állandó konzultáció biztosítását és rendszeres képzési lehetőséget.

A büntetések és intézkedések tekintetében a jelenlegi szabályozás szerint nincs egységes szervezeti rendszere, és nem valósul meg az egységes irányítás és felügyelet sem.⁴⁴³

A szabályozásnak figyelemmel kell lenni a hatalmi ágak szétválasztásának alkotmányos alapelveire, így elérendő cél, hogy a bíróság szerepe a végrehajtásban csak a feltétlenül szükséges tevékenységre korlátozódjon. Egyértelművé kell tenni, hogy a büntetések és az intézkedések végrehajtása alapvetően a végrehajtó hatalmi ág kompetenciája.

⁴⁴⁰ Például feltételes szabadságra bocsátás lehetőség;

⁴⁴¹ Például magánelzárás fenyítés fellebbezésének elbírálásakor;

⁴⁴² Vókó György: *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*. MTA Értekezés 2010. 642.o.

⁴⁴³ A büntetések, az intézkedések, valamint a személyes szabadság korlátozásával járó kényszerintézkedések végrehajtásának törvényességi felügyeletét a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény szabályozza. A törvényességi felügyelet ellátásának részletes szabályait az 1/1990. LÜ utasítás tartalmazza, több garanciális jelentőségű rendelkezést és a felügyelt szervezetek az ügyészi tevékenységgel kapcsolatos feladatait és kötelezettségeit törvényi szinten szükséges szabályozni.

Következésképpen a bíróságokat mentesíteni kell minden, az ítélező tevékenységtől idegen végrehajtási feladat alól.

Különleges eljárások általános szabályai alapján az ilyen eljárásokban a védő részvétele általában főszabályként nem kötelező. Kérdés, hogy a bv. bírónak ki kell-e rendelni az elítélt számára védőt vagy csak a meghatalmazott védőt kell értesíteni. Ahhoz, hogy a védő „részt vehessen”, kötelező az értesítés, másképpen joga gyakorlása lehetetlenné válik. Bizonyítás felvétele esetén a bv. bíró köteles tárgyalást tartani. Mi az elhatárolási mérleg, ami a tárgyalás és meghallgatás közötti határt jelenti? Esetenként a konkrét ügy kapcsán mérlegelendő.⁴⁴⁴ Jelen szabályozás kijavításra szorul. A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában eljáró bíró tárgyalás kitézése és tárgyalás tartása nélkül is kérheti a nevelő vagy parancsnoki vélemény pontosítását a jelenlévőktől, de nem minősül bizonyítás felvételének, így a védő távolmaradása nem lehet a határozat elleni fellebbezéskor hatályon kívül helyezést eredményező szabálysértés.

A tárgyalás nyilvánosságával kapcsolatos értelmezési nehézségek elkerülhetőek lennének, ha a bv. bíró a megyei bíróság épületében tartaná a tárgyalást.⁴⁴⁵

Szükséges lenne a bv. bíró számára utólagos eljárás lefolytatását is lehetővé tenni arra az esetre, ha utólag derül ki, hogy végzése jogszabálysértő volt.

Jelenleg úgy vélem, célszerű lenne, hogy a bv. bíró kijelölésére vonatkozó szabályokat ne a Bv. kódex, hanem a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló törvény tartalmazza.⁴⁴⁶

A bírósági szervezeti rendszer felépítésének kérdéskörébe tartozik a perorvoslatot elbíráló bíróság jogköre, mely a büntető-eljárásjognak is lényegi kérdése.⁴⁴⁷ A jogorvoslati jog nem azonos a perorvoslattal. A jogorvoslat egy sokkal szélesebb értelmezést jelent, amely magába foglalja a fellebbezést is. A hatályos bv. fellebbezési rendszerben a devolutív hatály kérdése felmerülhet. Az Alaptörvény és az 1993. évi XXXI. Törvény – Az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelméről szóló, Rómában, 1950. november hó 4. napján kelt Egyezmény (és az ahhoz tartozó kiegészítő jegyzőkönyv) 13. Cikkelye is jogorvoslatról és nem perorvoslatról szól.

Ugyanakkor megvalósul az Egyezmény 13. Cikkelyében biztosított Hatékony jogorvoslathoz való jog és a legfőbb nemzeti jogszabály előbb idézett részében rögzített, lényegében az Egyezmény tartalmával azonos jogorvoslati jog.

„Bárkinek, akinek a jelen Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg.”

A hatályos szabályozás szerint a bv. bíró határozata elleni fellebbezést a megyei törvényszék másodfokú tanácsa bírálja el.

---

⁴⁴⁴ Meghallgatás, ha a bv. bíró kérdéseket tesz fel az elítéltnak, vagy a nevelői véleménnyel kapcsolatosan, annak alátámasztásáért, kiegészítésért meghallgatja a nevelőt;

Tárgyalás tartása szükséges bizonyítás felvételekor, ha ugyanazt a nevelőt az elítélt cselekvőségére vonatkozóan tanúként hallgatja meg;

⁴⁴⁵ Gazdaságossági okokból szabályozza a Novella, hogy a fogva lévő elítélt esetében a bv. bíró a meghallgatást és a tárgyalást is a bv. intézetben tartja.

⁴⁴⁶ 1997. évi LXVII. törvény;

⁴⁴⁷ Rendes és rendkívüli perorvoslatok viszonya, a perorvoslat hatályának kérdése, a perorvoslatot elbíráló bíróság jogköre;

A Fővárosi Ítéltábla teljesen indokolatlannak találja, hogy a bv. bíró határozata elleni fellebbezést azok az ítéltáblák bírálják el, amelyeket azért hoztak létre, hogy – 2003.évtől kezdődően – a Legfelsőbb Bíróság ítélkezési feladatait átvegyék

„Alkotmányossági aggályokat vet fel, hogy a bv. bíró határozata ellen bejelentett fellebbezés elbírálására a megyei törvényszék másodfokú tanácsa jogosult, holott az ítéltáblák létrejöttével már van olyan bírói fórum, amely a bv. bíró határozata elleni fellebbezést elbírálja, különösen indokolt lenne, hogy az ítéltáblák egységes joggyakorlatot elősegítő szerepe a bv. ügyekben is érvényesüljön.⁴⁴⁸ Czine Ágnes mindezen érvek alapján indokoltnak találná, hogy a bv. bíró határozata elleni fellebbezés elbírálása az ítéltábla jogkörébe kerüljön.”⁴⁴⁹

Ezzel az állásponttal nem értek egyet, ugyanis célszerű, gyorsabb ugyanazon bíróság másodfokú tanácsának elbírálni, minthogy hosszas időt elvesztegetni az akta áthelyezésével. Ez a fellebbezési mechanizmus évek óta működő rendszer, amely struktúra nagy előnye, - a szoros eljárási határidőkre tekintettel –, hogy a bv. bíró és a megyei másodfokú törvényszék gyakran ugyanabban a helységben, vagyis a megyeszékhelyen helyezkedik el, ahol a Bv. intézet is működik.

A bv. bíró a meghallgatásokat a közeli bv. intézetekben tartja és a megyei bíróságokhoz az iratok felterjesztése az azonos helyiségre való tekintettel is egyszerű. A bv. bírói feladatok teljesítése során – fontosságuk ellenére – lényegében egy szűkebb jogterület alkalmazása valósul meg. Egy büntetőbírói munkához képest – vagyis a büntetőjogi felelősség kérdésében való döntéshez képest – kevésbé bonyolult, s a legtöbb esetben az alkalmazandó jogszabályok taxatívák, kogensek, még a mérlegelés lehetőségét is kizárják. Így magyarázza Czine Ágnes, hogy miért nem tartja szükségesnek, és nem találja valós indokát annak, hogy kizárólag megyei bírák lássák el a bv. bírói feladatokat, ugyanis a helyi, városi bírák szakmai felkészültségében messzemenő garanciát talál e munka maradéktalan ellátására.

Ilyen jellegű szabályozási rendszert ajánl a törvényalkotók figyelmébe, ezzel találná megvalósíthatónak a ma hatályos fellebbezési fórum felülbírálati feladatokkal való helyettesítését, mert akkor a fellebbezési szint megegyezne a mai büntetőbírói fellebbezési szinttel.

Fontosnak tartom rámutatni, kiemelkedő érv: a bv. bíró a bv. intézetek mellett, megyei szinten működik. Mindez alátámasztja, hogy ne helyi, városi státuszba kerüljön, hanem maradjon a bevált eljárásjogi gyakorlat szerint megyei bíró a bv. bíró.

Célszerű lenne a bv. bíró feladatkörébe vonni minden végrehajtással kapcsolatos, jelenleg az alapügyben eljáró első fokú bíróságnál maradt feladatokat is, mint például a pénzbüntetés meg nem fizetése esetén annak szabadságvesztésre történő átváltoztatásakor.

Jelenleg a bv. bíró eljárására mögöttes joganyagként szolgál a Büntető eljárásjog. A bv. bíró eljárásának általános formája az ülés, szükség esetén a tárgyalás, vannak azonban olyan típusú ügyek, amelyekben csak deklaratív jellegű végzést kell hozni, amikor a végzés az iratok alapján is meghozható. Nem kellene újra meghallgatni kötelezően az elítéltet,⁴⁵⁰ ha a feltételes szabadságra bocsátást engedélyező végzést azért kell hatályon kívül helyezni, mert a

⁴⁴⁸ BH**6**2004.133 „A megyei bíróság bv. bírójának határozata elleni fellebbezést az 1998. évi XIX. törvény - 13. §.(2) bek. a) és b/ pont, Bv. tvr. 6.§ (4) és (7) bekezdés - hatályba lépése után is a megyei bíróság másodfokú tanácsa, és nem az ítéltábla bírálja el.”

⁴⁴⁹ Czine Ágnes, Fővárosi Ítéltábla - Büntető Kollégiumvezető 2009. november hó 19. napján kelt észrevétele;

⁴⁵⁰ 4/2000. BJEH „A bv. bíró az elítéltet köteles meghallgatni, mielőtt a bv. intézet fegyelmi határozata elleni fellebbezést elbírálja” (Bv. tvr. 6.§ (3) bek.b/ pont, 7/B. § (1) bek.)

szabadítás előtt más ügyben az elítélt előzetes letartóztatásának elrendeléséről (jogerős büntetéskiszabásról) szóló bírói értesítés érkezett.

A hatályos magyar jogi szabályozás a végrehajtás alatti bírói feladatokat megosztja az ítélő bíró és a bv. bírósággal, holott ennek a felosztásnak sem megdönthetetlen elméleti alapja, sem gyakorlati haszna nincsen.

Az összbüntetésbe foglalásra, az utólagos összbüntetésbe foglalásra, a halasztás és a részletfizetés engedélyezésére, a büntetés végrehajtását kizáró okok megállapítására, a pénzbüntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatására a jogerős ítélet meghozatala után a végrehajtás szakaszában kerül sor. E döntéseket gyorsítaná, ha azokból az ítéletet hozó bíróság kimaradna. Sok büntetőbíró idegenkedve foglal állást az említett büntetésvégrehajtási kérdésekben, ezért ezektől a feladatoktól való tehermentesítésüket valószínűleg üdvöznék.

Átgondolást igényel, hogy a bv. bírói munkateher csökkentése érdekében mely intézkedéseknél, eljárásoknál lehetne bírósági titkári hatáskört létesíteni – például ha a meghallgatáson kívül, iratok alapján kell döntést hozni.

Tehát sarkalatos kérdés, hogy mi legyen a bv. bíróságot feladata és hatásköre? Mi is az a határ, ameddig a feladatok bővítésével el lehet menni?

Vállalható-e, hogy minden fogvatartotti panaszt vizsgáljunk ki? Óriási bv. bírói apparátust igényelne. Például a másolat kiadásának megtagadásáról szóló határozat ellen perorvoslattal élhet-e a bv. bírónál? Várhatóan a fogvatartottak által előterjesztett kérelmek, beadványok száma egyre nő, így a másolatok kiadásának megtagadása miatt – ha a bv. bírósághoz történik a perorvoslat benyújtása – nagyon nagyszámú fellebbezés érkezik, mely a bv. bírói létszám emelését indokolná.

Kétségtelen, hogy a hatáskör bővítése nemcsak a bv. bírósági szakmai presztízsének növekedését vonná maga után, az új feladatok végrehajtásának olyan személyi vonzatai is lennének, amelyekkel feltétlenül számolni kell. Ez azt jelenti, hogy e feladatok megfelelő ellátása érdekében nemcsak a büntetés-végrehajtási bírók és a mellettük dolgozó kisegítő személyzet, de ezen a szakterületen tevékenykedő ügyészek létszámát is növelni kellene.

Összegzésül elmondható, hogy a büntetés-végrehajtási bíróságot olyan speciális – büntetés-tudományi, büntetőjogi szakértelemmel rendelkező bíróságot, akinek célja a büntetés-végrehajtás területén a törvényesség és az emberi jogok védelme. A bírósági szervezeten belüli viszonylagos elkülönülését eredményezi, hogy a kiszabott büntetés végrehajtására korlátozódik nagyobb részt munkája. A nemzetközi elvárásoknak messzemenően megfelel a honi bv. bíróságot jogintézményének szabályozása, a dogmatikai és jogalkotói szándék, miként láttuk, a hazai és nemzetközi garanciarendszerekkel körül bástyázott jogállami működést garantálják. A kisebb szabályok cizellálására és egységbe foglalására az utóbbi évtizedek során több kodifikációs próbálkozás történt, sajnos egyik sem vezetett eddig eredményre. Napjaink próbálkozása talán megvalósulni látszik, remélve, hogy általa a Régió, s rajta keresztül Európa iránymutatói leszünk e jogterületen.

6. Irodalomjegyzék

6.1. Szakirodalom

- Albert Albert: A büntetés-végrehajtási intézetek katasztrófa-veszélyeztetettsége. In: Börtönügyi Szemle 24. évf.(2005.) 3. sz. 45-70. pp.
- Antal Szilvia: A büntetések fogamatba vételének, megkezdésének szabályozása. In: Kriminológiai tanulmányok. 44. évf. (2007.) 248-267. pp.
- Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az OBH 8631/1997. számú ügyben: a büntetés-végrehajtási szerveknél - különös tekintettel a szolgálatot teljesítő hivatásos állományú személyek emberi jogi helyzetére - végzett vizsgálatról. [Budapest]: OBH, 1998. [2], 34, [40] p.
- Beck Géza: A büntetés-végrehajtásról. In: Rendészeti Szemle 31. évf.(1993.) 2. sz. 50-54. pp.
- Bodnár Lajos: „A büntetés-végrehajtásnak elemi érdeke, hogy bekapcsolódjon a bűnmegelőzési programba” : beszélgetés Dr. Gönczöl Katalinnal, az Országos Bűnmegelőzési Bizottság elnökével. In: Börtönügyi Szemle. 23 évf.(2004.) 2. sz. 25-32. pp.
- A börtönrendszerek átalakítása, költségkímélő fejlesztése, működtetés: nemzetközi konferencia: Pilisszentkereszt, 1994. okt. 10-13. Kiad. az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság. [Budapest]: IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, 1996. 80 p. (Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár, 1/1996.)
- A bűnözés ára - Tömegtájékoztatás és bűnözés - A regionális bűnmegelőzés lehetőségei és a Magyarországon alkalmazható megoldások - A büntetés-végrehajtás és az egyéb szabadságelvonások gyakorlata Magyarországon az Európa Tanács kínzás ellenes bizottságának vizsgálata tükrében. Szerk. Kerecsi Klára. [Közveteszi a] Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 1996. 151. p. (Kriminológiai közlemények, 53.)
- A büntetés-végrehajtás helyzete Magyarországon: az Országgyűlés Alkotmány- és Igazságügyi Bizottságának a Budapesti Fegyház és Börtönben megtartott kihelyezett ülése, 2003. márc. 4. Szerk. Kubovicsné Borbély Anett, Baneth András. Budapest, Országgyűlés Alkotmány- és Igazságügyi Bizottság, 2003. 53, [2] p., 16. t.
- A büntetés-végrehajtás néhány problémája a kutatások tükrében. Szerk. Deák Ferenc. Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Módszertani Igazgatóság, 1997. 124 p. (Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár, 2/1997.)
- A büntetés-végrehajtás támogatása az ENSZ békefenntartó műveleteiben: az ENSZ Békefenntartó Műveletek Csoportfőnöksége politikai irányelve: [nem hivatalos fordítás - szerkesztett változat]. Ford. Apagyiné Gáspár Jolán. In: Börtönügyi Szemle. 25 évf.(2006.) 1. sz. 89-98. pp.
- A büntetés-végrehajtási szervezet alaki szabályzata. Budapest: Büntetés-Végrehajtás Országos Parancsnoksága, 2007. 97, [2] p.
- Az elítéltek rehabilitációjának szervezeti és jogi feltételei: nemzetközi konferencia: Pilisszentkereszt, 1994. máj. 16-20. [Budapest]: IM Büntetés-Végrehajtás Országos Parancsnoksága, [1995.] 91. p. (Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár, 1/ 95.)
- Az Európa Tanács 1995. és 1996. évi penológiai statisztikái. [Angolból] ford. Huszár Vince. Kiad. [az] Igazságügyi Minisztérium Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Bp.: ny. n. 1999. 84. p.

- Az Európa Tanács börtönügyi és egyes büntetőjogi határozatai, ajánlásai, Szerk. Deák Ferenc, Kiad. [a] Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Módszertani Igazgatóság, Bp.: Duna-Mix Kft. ny. 1998. [2], 94. p. (Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár3/ 98.)
  - Az Európa Tanács éves pönológiai statisztikái, Az Európa Tanács kiadványa, Kiad. Az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, [Bp.]: ny. n. [1996.] 85. p.(Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 2/96.)
- Az Európa Tanács újabb börtönügyi ajánlásai, Szerk. Deák Ferenc István, Kiad. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Bp.: Duna-Mix Kft, ny. 2005. 77. p.(Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1/2005.)
- Balogh András József: A strasbourgi bíróság gyakorlata a büntetés-végrehajtási ügyekben. In: Börtönügyi Szemle. 21. évf. (2002.) 2 sz. 77-92. pp.
  - Baltás László: Szemléletváltás a női büntetés-végrehajtás tekintetében: klasszifikáció. In: Börtönügyi Szemle. 24. évf.(2005.) 9. sz. 23-27. pp.
  - Barabás Tünde: Mediáció a büntetés-végrehajtásban. In: Írások Tauber István emlékére, 1949-2003. 2009. 105-111. pp.
  - Bárány Zoltán: A rendőrség szerepe és feladatai a büntetés-végrehajtás biztonságos működésében. In: Börtönügyi Szemle. 27. évf.(2008.) 2. sz. 25-28. pp.
  - Bartha Tibor: A büntetés-végrehajtásban és a határőrségnél alkalmazott nem halálos eszközök. In: Kard és toll. 1. köt. 2005. 21-33. pp.
  - Belovári Ferenc: A büntetés-végrehajtási jog alkotásának, alkalmazásának időszerű kérdései a nemzetközi elvárások tükrében. In: Ügyészek Lapja. 1. évf. (1997.) 26-33. pp.
  - Belovics Ervin: A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyeletének szerepéről. In: Börtönügyi Szemle. 27. évf. (2008.) 1. sz. 1-14. pp.
  - Belovics Ervin: Büntetésvégrehajtási jog kézikönyve, Szerk. Vókó György. Bp.: Hvg-Orac Lap- és Könyvk., 2001. 451. p. Bibliogr. 443-451. pp.
  - Bereczki Zsolt: A magyar büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete - szakmai munkájának elvei, gyakorlata. In: Börtönügyi Szemle 25. évf. (2006.) 2. sz. 34-40. pp.
  - Bereczki Zsolt: Az eurokonform büntetés-végrehajtás megvalósításáért. In: Magyar büntetés-végrehajtás. 20. évf. (2001.) sz. 167-170. pp.
  - Bereczki Zsolt: Marginalizálódott csoportok kezelésének lehetőségei a büntetés-végrehajtásban. In: Börtönügyi Szemle. 23. évf. (2007.) 1. sz. 29-34. pp.
  - Bereczki Zsolt: Speciális csoportok. Az eurokonform büntetés-végrehajtás megvalósításáért. In: Börtönügyi Szemle. 19. évf. (2000.) 4. sz. 79-81. pp.
  - Bereczki Zsolt: Suicidum a büntetés-végrehajtási intézetekben. In: Doktoranduszok fóruma. 2003. 40-44. pp.
  - Beregi Anita: A büntetés-végrehajtás európai dimenziói. In: Ügyészek Lapja. 15. évf. (2008.) 4. sz. 65-71. pp.
  - Bíró György: Kérdések a büntetés-végrehajtási etika ürügyén. In: Börtönügyi Szemle. 16. évf. (1997.) 3. sz. 49-54. pp.
  - Bodnár Imre: A visszaesők börtöne, Reszocializálás a büntetés-végrehajtásban. In: Börtönügyi Szemle. 1. évf. (1997.) 1. sz. 64-78. pp.
  - Bognár Barbara: A szabadásvesztés-büntetés végrehajtása a XX. század második felében In: Eckhart Ferenc-émlékkönyv 2004. 24-40. pp.
  - Borai Ákos: A büntetés-végrehajtási intézetekben fogatosított előzetes letartóztatás jogi problémái. In: Főiskolai Figyelő Plusz. (1994.) 2. sz. 141-146. pp.
  - Boros János: Három évszám: a magyar büntetés-végrehajtás hagyományai. In: Börtönügyi Szemle. 17. évf. (1998.) 1. sz. 92-97. pp.
  - Both Emőke: A kortárssegítés lehetőségei a büntetés-végrehajtás és az utógondozás területén. In: Inter cuncta.(2005.) 175-188. pp.

- Bökönyi István: A Büntetés-végrehajtási Szervezet 2002. május és 2004. október között végzett munkájáról. In: Börtönügyi Szemle. 23. évf.(2004.) 4. sz. 25-34. pp.
- Bökönyi István: A magyar büntetés-végrehajtás az Európai Unió csatlakozás küszöbén. In: Magyar Rendészet. 4. évf. (2003.) 1-2 sz.171-179. pp.
- Bökönyi István: A magyar büntetés-végrehajtás helyzete az Európai Unió csatlakozás küszöbén. In: Börtönügyi Szemle. 22. évf. (2003.) 1. sz. 3-12. pp.
- Bökönyi István: A magyar büntetés-végrehajtás helyzete az Európai Unió csatlakozás küszöbén. In: Belügyi Szemle. 22. évf. (2003.) 4. sz. 69-77. pp.
- Bökönyi István: A magyar büntetés-végrehajtás helyzete az Európai Unió csatlakozás küszöbén. In: Polgári rendvédelem. (2004.) 203-211. pp .
- Bökönyi István: A magyar büntetés-végrehajtás helyzete, fejlesztésének időszerű feladatai. In: Magyar büntetés-végrehajtás. (2001.) 31-40. pp.
- Bökönyi István: A terrorizmus fenyegetése, kezelése, különös tekintettel a magyar büntetés-végrehajtási szervezetre. In: Börtönügyi Szemle. 23. évf. (2004.) 3. sz. 11-26. pp.
- Bökönyi István: Emberi jogok érvényesülésének helyzete a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben. In: Börtönügyi Szemle. 19. évf. (2000.) 2. sz.68-77. pp.
- Bökönyi István: Tájékoztató a büntetés-végrehajtás jelenlegi helyzetéről, fejlesztésének főbb irányairól, feladatairól, az 1999-ben bekövetkezett rendkívüli események tapasztalatairól. In: Börtönügyi Szemle. 18. évf. (1999) 4. sz.14-23. pp.
- Budai Péter: Kanócos puskától a gépkarabélyig avagy a fegyverek fejlődéstörténete a büntetés-végrehajtásnál. In: Börtönügyi Szemle. 20. évf. (2001.) 3. sz.89-92. pp.
- Büntetés-végrehajtás [Hatályos:] 2008. jan. 1. Szerk. Szilner György, Lezárva: 2008. márc. 10. [Bp.]: Novissima K., 2008. 222. p.
- Büntetés-végrehajtás [Hatályos]: 2007. jún. 1. Lezárva: 2007. jún. 17. [Bp.]: Novissima K., 2007. 229. p.
- Büntetés-végrehajtás, 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról, [Hatályos]: 2003. szept. 1. Lezárva: 2003. okt. 1. [Bp.]: Novissima K., 2003. 36. p.
- Büntetés-végrehajtás, 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és intézkedések végrehajtásáról, Lezárva: 2004. szept. 17. [Bp.]: Novissima K., 2004. 36. p.
- Büntetés-végrehajtás, Szerk. Szilner György, Lezárva: 2005. szept. 5. Egységes szerkezetben a 2006. jan. 1. napjától hatálybalépő módosításokkal. [Bp.]: Novissima K., 2005. 226. p.
- Büntetés-végrehajtás. 1979. évi II. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról, Lezárva: 2002. febr. 15. Bp.: Novissima K., 2002. 36. p.
- Büntetés-végrehajtás. 2000. Új feladatok. In. Börtönügyi Szemle. 20. évf.(2001.) 1.sz. 1-9. pp.
- Büntetés-végrehajtás. Egységes szerkezetben a 2006. jan. 1. napjától hatálybalépő módosításokkal [Hatályos]: 2005. szept. 1. Lezárva: 2005. szept. 8. [Bp.]: Novissima K., 2005. 227 p.
- Büntetés-végrehajtási évkönyv 1996., Tények és adatok a büntetés-végrehajtás 1996. évi működéséről, Összeáll. és szerk. Csorba György, Kiad. a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság [Bp.]: ny. n. [1997.] [4], 95. p. Belső használatra
- Büntetés-végrehajtási évkönyv 1997., Tények és adatok a büntetés-végrehajtás 1997. évi működéséről, Összeáll. és szerk. Csorba György – Hegedűs Györgyi, Kiad. a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság [Bp.]: ny. n. [1998.] [4], 101. p. Belső használatra
- Büntetés-végrehajtási jog. Szerk. Horváth Tibor, 2. átdolg. kiad. Bp.: Rejtjel K., 2001. 339. p. Bibliogr. 333-339. pp.

- Büntetés-végrehajtási jog, Szerk. Horváth Tibor, 3. átdolg. kiad. Bp.: Rejtjel K., 2003. 336. p. Bibliogr. 329-336. pp.
- Büntetés-végrehajtási jog, Szerk. Horváth Tibor, 4., átdolg. kiad. Bp.: Rejtjel K., 2007. 340., [2] p. Bibliogr. 333-340. pp.
- Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve, 1999. Tények a büntetés-végrehajtási szervek 1999. évi működéséről, Adatok 1998. és 1999. évről, Összeáll. Gulyás Lajos, Kiad. a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság [Bp.]: Duna-Mix Kft., ny. [2000.] 225. p.
- Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve, 2000. Tények és adatok a büntetés-végrehajtási szervek 2000. évi működéséről, Összeáll. Gulyás Lajos. Kiad. a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság [Bp.]: Duna-Mix Kft. ny., [2001.] 165. p.
- Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve, 2002. Szerk. Ilovicsné Török Ágota, Kiad. a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Sajtókapcsolatok Osztálya [Bp.]: Duna-Mix Kft. ny. [2003.] 133., [6] p.
- Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve, 2003. Szerk. Bodnár Lajos, Kiad. a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Sajtókapcsolatok Osztálya. [Bp.]: Duna-Mix Kft., ny. [2004.] 130. p. 3 t.
- Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve, 2007. Szerk. Deák Ferenc, Lezárva: 2008. ápr. 30. Kiad. a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Jogi- és Titkársági Főosztálya [Bp.]: Gabbiano Print ny., [2008.] 135. p.
- Büntetés-végrehajtási tájékoztató, Az Európa Tanács kiadványa, [Prison Information Bulletin. No. 16. June 1992. Angolból] ford. Huszár Vince, Kiad. az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Kutatásszervezési és Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya. [Bp.]: Bv Kei ny., [soksz.] 1993. [2]. 103. p. (Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1/93.)
- Büntetés-végrehajtási tájékoztató, Az Európa Tanács kiadványa, Ford. Huszár Vince, Kiad. az Igazságügyi Minisztérium Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Kutatásszervezési és Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya., [Bp.] ny. n. [1995.] [4], 58. p. (Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 2/95.)
- Büntető eljárásjogi- és büntetés-végrehajtási jogi iratmintatár. [Összeáll.] Szepesi Erzsébet - Házi Lajos. Lezárva: 2007. szept. 30. Bp.: Complex K., 2007. 565. p.
- Büntető eljárásjogi és büntetés-végrehajtási jogi törvénygyűjtemény, 2. köt. Összeáll. Dobrocsi Szilvia, [Közzéteszi a] Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék [Bp.]: Patrocinium Kft., 2010. 180. p.
- Büntető eljárásjogi és büntetés-végrehajtási jogi törvénygyűjtemény, I. kt. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, Összeáll. Dobrocsi Szilvia, [Közzéteszi a] Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, [Bp.] Patrocinium Kft 2010. 222. p.
- Büntető törvénykönyv - büntető eljárás - büntetés-végrehajtás [Jogszabályszövegek.] Szerk. Egervári Krisztina, Mangoffné Gomba Boglárka. [Bp.]: Unió K., [1999.] 972., [2] p.
- Büntető törvénykönyv - büntető eljárás – büntetés-végrehajtás, 2000. Szerk. Egervári Krisztina. Lezárva: 2000. márc. 1. [Bp.]: Unió K., [2000.] 768. p.
- Büntető törvénykönyv - büntető eljárás – büntetés-végrehajtás, 2001. Szerk. Egervári Krisztina. Lezárva: 2001. ápr. 1. [Bp.]: Unió K., [2001.] 788., [2] p.
- Büntető törvénykönyv, büntető eljárás, büntetés-végrehajtás. Szerk. Nizalowski Attila - Németh István. Lezárva: 2002. ápr. 1. [Bp.]: Unió K., 2002. 858., [2] p.
- Büntető törvénykönyv, büntetőeljárás, büntetés-végrehajtás. Lezárva: 2004. márc. 1. [Bp.]: Unió K., 2004. 995, [2] p.;

- Cech András: Hol jobb ülni: a rendőrségen vagy a börtönben? - avagy az előzetes letartóztatás körülményei a rendőrségi fogdáknak és a büntetés-végrehajtási intézetekben. In: Doktori képzés. 2003. 169-175. pp.
- Czenczer Orsolya: A büntetés-végrehajtási intézetek történetisége. A büntetések végrehajtásának egyes módozatai és intézményei a kezdetektől a rendszerváltásig (1989).In: Collega. 10. évf. (2006.) 2-3. sz. 84-93. pp.
- Czenczer Orsolya: A büntetés-végrehajtási jog korszerűsítése - avagy a Kínzás elleni Bizottság fontossága. In: Collega. 9. évf. (2005.) 2 sz. 135-137. pp.
- Czenczer Orsolya: Az embertelen bánásmóddal kapcsolatos tapasztalatok a cseh büntetés-végrehajtás intézeteiben. In: Collega. 9. évf. (2005.) 1. sz. 25-29. pp.
- Czine Ágnes, Szabó Sándor, Villányi József: Strasbourgi ítéletek a magyar büntetőeljárásban. Budapest: HVG-ORAC, 2008. 546 p.
- Csere László: A büntetés-végrehajtás humán erőforrás helyzete. In: Börtönügyi Szemle. 26. évf. (2007.): 3. sz. 1-5. pp.
- Csere László: Kisebbségek helyzetéről általában és a magyar büntetés-végrehajtásban. In: Magyar büntetés-végrehajtás 2001. 119-126. pp.
- Csernyánszky Lajos: Az új Büntetés-végrehajtási Szabályzatról. In: Kriminológiai közlem. Különkiad. 1995. 143-145. pp.
- Csizmás Mihály: A büntetések és intézkedések végrehajtása Svájcban. In: Börtönügyi Szemle. 16. évf. (1997.) 3. sz. 118-134. pp.
- Csordás Sándor: A biztonság régi és új szerepe a büntetés-végrehajtásban. In: Börtönügyi Szemle. 28. évf. (2008.) 2 sz. 33-56. pp.
- Csordás Sándor: A büntetés-végrehajtási intézetek belső szabályairól. In: Börtönügyi Szemle. 16. évf. (1997) 3. sz. 38-48. pp.
- Csordás Sándor: Kódex a jövőnek. Az új büntetés-végrehajtási törvény főbb koncepcionális kérdései. In: Börtönügyi Szemle. 19. évf. (2000.) 3 sz. 37-51. pp.
- Davidovics Zsolt: A hitélet és nevelés története a büntetés-végrehajtási intézetekben a XIX. században. In: Börtönügyi Szemle. 21. évf. (2002.) 3. sz. 93-104. pp.
- Davola József: A francia büntetés-végrehajtási rendszer bemutatása 1.r.In: Börtönügyi szemle 25. évf. (2006.) 2. sz. 91-100. pp.
- Deák Ferenc István: A magyar büntetés-végrehajtás ma és holnap [Konferencia. Budapest, 2003. okt. 30.] In: Börtönügyi Szemle. 22. évf. (2003.) 4. sz. 107-110. pp.
- Deák Ferenc István: Foglalkoztatás, munkáltatás a kanadai büntetés-végrehajtásban. In: Börtönügyi Szemle. 21. évf. (2002.) 4. sz. 25-30. pp.
- Dobrocsi Szilvia: Büntetőeljárás jog. 2. [r.] Szeminárium jegyzet. [Közzéteszi a] Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék. [Bp.]: Parocinium Kft. 2011. 120. p.
- Dobrocsi Szilvia: Büntetőeljárás jog. Szeminárium jegyzet. [Közzéteszi a] Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék. [Bp.]: Patrocinium Kft., 2010. 162. p.
- Emlékkönyv a kecskeméti büntetés-végrehajtási intézet fennállásának centenáriuma. Összeáll. Lőrincz József. Kiad. [a] Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet. [Kecskemét]: Print 2000 ny., [2004.] 72. p. Bibliogr. 62.p. Német és angol kiv.
- ENSZ Kínzás Elleni Bizottság: General Comment No. 1 - Implementation of Art, 3 of the Convention in the Context of Art 22 (Refoulement and Communications), A/53/44, 1997.
- Eperjes Krisztián: A büntetés-végrehajtási testületi tagok által elkövetett legjellemzőbb „hivatali” bűncselekmények nyomozati problémái. In: Börtönügyi Szemle. 26. évf.(2007.) 3. sz. 87-102. pp.

- Ugur Erdal, Hasan Bakirci: Article 3 of the European Convention on Human Rights. In: A Practitioner's Handbook., Geneva: OMCT, 2006. 378. pp. ISBN 2-88477-110-7.
- Ese Ferenc: A magyar büntetés-végrehajtás helye és helyzete a büntetőjogi szankciórendszerben. In: Börtönügyi Szemle. 22. évf. (2003) 4. sz. 73-78. pp.
- Fábry Antal: Az ügyészi felügyeletről a büntetés-végrehajtási szervezet irányításának szemszögéből. In: Ügyészek Lapja. 5. évf. (2001.) 6. sz. 43-53. pp.
- Fantoly Zsanett: Akkuzatórius vagy inkvizitórius büntetőeljárást? Versengő rendszerek. In: Bűnügyi Szemle. 2. évf. (2009.) 2. sz. 32-36. pp.
- Farkas Ákos: Kriminálpolitika. A büntetés-végrehajtással kapcsolatos társadalmi elvárások, Börtönügyi Szemle. 15. évf. (1996.) 3. sz. 1-12. pp.
- Fecz József: A közérdekű munka büntetés végrehajtásának gyakorlati problémái. In: Magyar Jog. 48. évf. (2001.) 8. sz. 480-485. pp.
- Fehér Lenke: A női elítéltek helyzete a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben. In: Börtönügyi Szemle. 22. évf. (2003.) 3. sz. 19-34. pp.
- Fenyvesi Csaba, Herke Csongor, Tremmel Flórián: Új magyar büntetőeljárás. Budapest-Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2004. 688 p.
- Fliegauf Gergely: A magyar büntetés-végrehajtás professzionalizálása. Az MATRA programról. In: Börtönügyi Szemle. 20. évf. (2001.) 4. sz. 45-52. pp.
- Fliegauf Gergely: A német és a magyar büntetés-végrehajtás adatainak összehasonlító elemzése. In: Börtönügyi Szemle. 23. évf. (2004.) 2. sz. 97-108. pp.
- Fliegauf Gergely: Az európai büntetés-végrehajtási rendszerek kábítószerügyi stratégiái. In: Börtönügyi Szemle. 24. évf. (2005) 1. sz. 105-122. pp.
- Fliegauf Gergely: Új lehetőségek a fiatakorúak büntetés-végrehajtásában. In: Börtönügyi Szemle. 21. évf. (2002.) 2. sz. 5-10. pp.
- Feest J., Lesting. W., Selling P. 1997: Totale Institution und Rechtsschutz. Eine Untersuchung zum Rechtsschutz im Strafvollzug. Opladen,
- Fogvatartottak statisztikai adatai 1983-tól 1992-ig, Szerk. Fejes Imre. Kiad. az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság. Lezárva: 1993. nov. 30. [Bp.]: Bv Kei ny., 1994. [2], 45. p. (Büntetésvégrehajtási szakkönyvtár 2/94.)
- Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, Pilgrim Kiadó
- Frieder Dünkel, Christine Morgenstern: Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, 53-95. old, Sonja Snacken, 2007, Penal Policy and Practice in Belgium, - Tonry, M.: Crime, Punishment, and Politics in a Comparative Perspective. Chicago, London: The University of Chicago Press, 127 – 215. oldal, német fordítása Kirstin Drenkhahn
- Frigyer László: A szolgálati kutyák és vezetőik képzésének, továbbképzésének szabályozása, a fejlesztés szükséges irányai a büntetés-végrehajtásnál. In: Börtönügyi Szemle. 28. évf. (2009.) 1. sz. 31-44. pp.
- Füzessyné Maglics Tímea: A büntetés-végrehajtás története 1945 és 1967 között. In: Eckhart Ferenc-émlékkönyv. 2004. 109-127. pp.
- Füzessyné Maglics Tímea: A Kecskeméti Büntetés-végrehajtási Intézet, 1994-1995. In: Börtönügy. 1998. 117-125. pp.
- Gaál Irén: A büntetés-végrehajtási jogszabályok magyarázata, Lezárva: 2011. jan. 31. [Bp.]: Compex K., [2011.] 462. p.
- Gaál Irén: Büntetés-végrehajtási jog, Lezárva: 2005. ápr. 10. Bp.: Novissima K., 2005. 306. p. (Jogi szakvizsga kézikönyvek.)
- Garami Lajos: Kábítószer-prevenációs részlegek a büntetés-végrehajtási intézetekben. In: Belügyi Szemle. (2004) 6. sz. 125-136. pp.

- Gartner István: Gondolatok az osztrák bv. jogról és büntetés-végrehajtásról. In: Börtönügyi Szemle. 17. évf. (1998.) 1. sz. 60-68. pp.
- Gartner István – Oltyán István: Szomszédolás. Gondolatok az osztrák bv. jogról és büntetés-végrehajtásról. Börtönügyi Szemle, 1998. évi 1. szám, 61. o.
- Görözdi-Nagy Eszter: A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák, A büntetés-végrehajtás külső kontrollja. In: Collega. 3. évf. (1999.) 11. sz. 10-13. pp.
- Grád András: A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve. Budapest: Strasbourg Bt, 2005. 585. p.
- Gyulai Gábor: Kiutasítás és emberi jogok-jegyzet. Magyar Helsinki Bizottság. 2009. 9-14.pp.
- Hagymási Kornélia: Végtelen idő a rácsok mögött - avagy mennyiben van ma létjogosultsága Magyarországon a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek, [A 2008. nov. 6-7-én Balatonlellén megrendezett 19. ügyészeti szakmai-tudományos konferencián „A büntetés-végrehajtás európai uniós reformjának kérdései és az ügyészi tapasztalatok az egyes szankciók, eljárásjogi kényszerintézkedések érvényesüléséről” című szekcióülésen elhangzott előadás szerkesztett és javított változata].In:Börtönügyi Szemle. 29. évf. (2009.) 2. sz. 61-76. pp.
- Hajdú Miklós: A börtönpasztoráció lehetőségei a büntetés-végrehajtásban. In: Börtönügyi Szemle. 25. évf. (2006.) 1. sz. 33-36. pp.
- D.J. Harris, M, O'Boyle, E. R Bates, CM, Buckley: Harris, O'Boyle & Warbrick - Law of the European Convention on Human Rights (Second Edition) Oxford, Oxford University Press, 2009.
- Hegedűs Brigitta: Az ügyészi törvényességi felügyelet szerepe a magyar büntetés-végrehajtás eurokompatibilissá tételében. In: Ügyészek Lapja. 17. évf. (1998.) 1. sz. 59-64. pp.
- Hegyes András: A büntetés-végrehajtás személyzetének helyzete 1990-től napjainkig. Börtönügyi Szemle. 22. évf./ (2003.) 1 sz.103-108. pp.
- Herke Csongor, Péter Iván: A rendőrségi fogdában fogva tartottak helyzete a Magyar Helsinki Bizottság tapasztalatai alapján. In: Belügyi Szemle. 50. évf. (2002.) 2-3.sz. 37-51. pp.
- Herke Csongor: A letartóztatás. Budapest-Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2002. 367 p.
- Herke Csongor: Der Kontakt des Verdächtigten mit seinem Verteidiger während der Untersuchungshaft. In: Ligeti Katalin (szerk.): Wiener A. Imre ünnepi kötet. Budapest: KJK-KERSZÖV Kiadó, 2005. 265-274. pp.
- Herke Csongor: Megállapodások a büntetőeljárásban. In: Rendészeti Szemle.56. évf. (2008)4.sz. 20-38. pp.
- Herke Csongor: Megállapodások a büntetőperben. Pécs. 2008. 226 p.
- Hetesy Zsolt: A büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek jogainak kialakulása és továbbfejlődése az Amerikai Egyesült Államokban, Kiad. az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Bp.: Bv Kei ny., [soksz.] 1993. [2], 53. p. (Büntetésvégrehajtási szakkönyvtár 2/93.) Bibliogr. 50-51. pp. és a jegyzetekben
- Heylmann Katalin: A büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak egészségügyi helyzete. A büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak egészségügyi helyzete. In: Belügyi Szemle. 50. évf. (2002.) 2-3. sz. 106-114. pp.
- Heylmann Katalin: A fogvatartottak egészségügyi helyzete a büntetés-végrehajtási intézetekben. Börtönügyi Szemle. 21. évf. (2002.) 3. sz. 49-56. pp.
- Heylmann Katalin: Gyógyító-megelőző ellátás a büntetés-végrehajtásnál 1999-ben.In: Börtönügyi Szemle. 19. évf.(2000.) 1. sz. 51-60. pp.

- Hollán Miklós: A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, illetve a büntetés végrehajtásának próbaidőre való felfüggesztését kizáró okok új szabályozásáról. In: Magyar jog. 48. évf. (2001.) 2. sz. 101-110. pp.
- Huszár László: A csatlakozással kapcsolatos kérdések és feladatok a magyar büntetés-végrehajtásban. In: Börtönügyi Szemle. 23. évf. (2004) 1. sz. 21-26. pp.
- Huszár László: A hosszúidős elítéltek börtön-adaptációja. In: Büntetés-végrehajtás. 1997. 44-61. pp.
- Huszár László: Az „ethnic issue” – romák a börtönben. In: Büntetés-végrehajtás. 1997. 78-93. pp.
- Huszár László: Az életfogytiglani szabadságvesztés helyzete és perspektívái hazánkban és egyes más országokban. In: Büntetés-végrehajtás . 1997. 35-43. pp..
- Huszár László: Gengek és keresztapák. A szervezett bűnözés és a büntetés-végrehajtás. In: Börtönügyi Szemle. 16. évf. (1997.) 2. sz. 49-54. pp.
- Huszár László: Roma fogvatartottak a büntetés-végrehajtásban. In: Belügyi Szemle. 19. évf. (1999). 7-8. sz. 124-133. pp.
- Idzig Zoltán: Javaslatok a hazai büntetés-végrehajtás tevékenységének korszerűsítésére az uniós normák és a gyakorlati megoldások tükrében. In: Börtönügyi Szemle: 24. évf. (2005.) 1 sz. 47-54. pp.
- Jacobs, White & Ovey: - The European Convention on Human Rights (Fourth Edition) Oxford: Clarendon Press, 2006.
- Jójárt Borbála Gyöngyike: Az előzetes letartóztatással kapcsolatos vélemények a francia szakirodalomban. In: Jogelméleti Szemle. 30. évf. (2011.)4. sz. pp
- Jójárt Borbála Gyöngyike: Az elektronikus monitoring francia gyakorlata. In: Börtönügyi Szemle. 30. évf. (2011.) 3. sz. 91-100. pp.
- Jójárt Borbála Gyöngyike: Brazil börtönök: a társadalom kudarcától a maffiáig. In: Börtönügyi Szemle. 29. évf. (2010.) 1. sz. 83-90. pp.
- Jójárt Borbála Gyöngyike: Stratégiai megoldások a francia börtönökben elkövetett öngyilkosságok megakadályozására. In: Börtönügyi Szemle: 30. évf. (2010.) 3. sz. 73-78. pp.
- Jójárt Borbála Gyöngyike: Szemelvények az egyetemes jogtörténet forrásaiból sorozat. A délkelet-európai jogcsoport-régió a középkorban kötet, Horváth Pál szerkesztésében IV. fejezet: A román feudális jog forrásaiból. Budapest: Szent István Társulat, 2002. 57-77. pp.
- Jójárt Borbála Gyöngyike: Vókó György „Büntetés-végrehajtási jog” című könyvéről. In: Börtönügyi Szemle. 28. évf. (2009.) 1. sz. 115-117. pp.
- Juhász Zsuzsanna: A finn és az izlandi büntetés-végrehajtás. A fogvatartott népeesség két rendhagyó európai modellje, Börtönügyi Szemle. 20. évf. (2001.) 3 sz. 37-44. pp.
- Juhász Zsuzsanna: Az előzetes letartóztatás büntető eljárási és büntetés-végrehajtási reformjának szükségességéről. Szeged: Officina ny., 1997. 31. p. (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta juridica et politica. Tomus 52. Fasc. 6.) Bibliogr. 31. és szöveg között. Angol kiv. In: Börtönügyi Szemle. 24. évf. (2005.) 3. sz. 37-44. pp.
- Kabódi Csaba: Börtönrendszerünk a mérlegen, A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának jelenlegi hazai helyzete a nemzetközileg elfogadott - és elvárt - előírások tükrében, Jogtudományi Közlöny. 45. évf. (1990.) 5. sz. 156-162. pp.
- Kádár András Kristóf: Korszerűsítő szándék, kísértő múlt. A Magyar Helsinki Bizottság véleménye a készülő büntetés-végrehajtási kódexről. In: Fundamentum. 9. évf.(2005.) 2. sz. 119-128. pp.
- Kamann U. 1991: Gerichtlicher Rechtsschutz im Strafvollzug. Grenzen und Möglichkeiten der Kontrollen vollzuglicher Massnahmen am Beispiel der Strafvollstreckungskammer

- beim LG Amsberg, Pfaffenweiler, 216 és azt követő old., 1993a, 206 old.; Plumborn R.C. 1993: Erfahrungen eines Gefangenen mit dem gerichtlichen Rechtsschutz nach dem St. VollzG. KrimJ
- Kapa-Czenczer Orsolya: Új fejezet a magyar büntetés-végrehajtási jogban. In: *Ügyészek Lapja*. 13. évf. (2006.) 1. sz. 15-23. pp.
  - Kelk C. 1997: Développements concernant le droit de plaints des détenus aux Pays-Bas. In: *Société belge de criminologie* (Hrsg.): *Position en droit et droit de plainte du détenu*. Brüssel,
  - Kerékgyártó Gizella: A büntetés-végrehajtási szervezet kommunikációja. In: *Közigazgatási kommunikáció Magyarországon*. 2006. 2007. 166-187. pp.
  - Kerecsi Klára: A közösségben végrehajtott büntetések; a helyreállító igazságszolgáltatás. In: *Kriminológia – szakkriminológia*. 2006. 667-685. pp.
  - Király Klára: A büntetés-végrehajtási intézetek privatizációjának elméleti háttere. In: *Jogelméleti Szemle*. 2002. 3. sz.[5] lev.
  - Király Klára: Az osztrák büntetés-végrehajtás legfontosabb elemeinek áttekintése. In: *Magyar Jog*. 53. évf. (2006.) 11. sz. 683-690. pp.
  - Király Klára: Dánia büntetés-végrehajtásának legfontosabb elemei. In: *Magyar Jog*. 54. évf. (2007.) 6. sz. 368-375. pp.
  - Kis László: Büntető eljárásjogi alapfogalmak. Szerk.: Székely György László. [Közvetési] a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék. Miskolc: Miskolci Egyetemi K., 2010. 156. p.
  - Thordis Koepfel *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Kontrolle des Strafvollzuges, Individueller Rechtsschutz und generelle Ansicht*, , kiadva Prof. Dr. Frieder Dunkel által, XIII-XVII.,
  - Koncsek Kornél: A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének tapasztalatai a rendkívüli események vizsgálata során. [A Legfőbb Ügyészség szakmai tudományos konferenciáján - Balatonlelle, 2009. nov. 6-án - elhangzott előadás szerkesztett változata]. In: *Börtönügyi Szemle*. 30. évf. (2010.) 2. sz. 7-16. p.
  - Kovács Judit: Az orosz föderáció büntetés-végrehajtási rendszere. In: *Börtönügyi Szemle*. 20. évf. (2001.) 1. sz. 95-98. pp.
  - Kovatsits Gábor: Néhány gondolat az IMEI büntetés-végrehajtással kapcsolatos feladatairól. In: *Ügyészek Lapja*. 5. évf. (2001). 3. sz. 59-69. pp.
  - Kozma Pál: A bűnözés és a büntetés-végrehajtás kölcsönhatásának néhány problémája. In: *Rendészeti Szemle*. 42. évf. (1994.) 3. sz. 77-81. pp.
  - Köhalmi László: Égető sebek. Emléksorok Finkey Ferencről, a büntetés-végrehajtási jogtudomány atyjáról. In: *Börtönügyi Szemle*. 19. évf. (2000). 4. sz. 111-116. pp.
  - Kőszegi Szilvia: A Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében folyó utógondozói munka. In: *Börtönügyi Szemle*. 24. évf. (2005.) 2. sz. 37-40. pp.
  - Kövér Ágnes: A szabadságvesztés büntetés és az előzetes letartóztatás végrehajtásáról. In: *Kriminológiai közlemények*. (1996). 53. sz. 68-73. pp.
  - Következetesség az ítékezésben, Az Európa Tanács [Miniszteri Bizottsága által 1982. okt. 19-én elfogadott] R (92) 17. számú ajánlás [és magyarázó feljegyzés. Szöveg.] [Angolból] ford. Hetesy Zsolt, Kiad. az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság [Bp.] ny. n. [1994. 2], 51. p. (Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1/94.)
  - A kriminálpolitika, a biztonság és az új magyar büntetés-végrehajtási törvénytervezet című nemzetközi konferencia tartalmi összefoglalója. [Budapest, 2006. febr. 17-19.] In: *Börtönügyi Szemle*. 25. évf. (2006.) 2. sz. 13-20. pp.

- Lajtár István: A büntetés-végrehajtás garancia- és kontrollrendszere Magyarországon, Lezárva: 2010. febr. 1. [Bp.]: HVG-ORAC Lap és Könyvk., [2010.] 211. p. Bibliogr. 205-209.pp. és szöveg között
- Lajtár István: A büntetés-végrehajtási felügyeleti ügyész eszközei a bűnmegelőzésben, különös tekintettel a fiatalkorúakra. In: Kriminológiai közlem. Különkiad. 1995. 151-155. pp.
- Lajtár István: A büntetés-végrehajtási felügyeleti ügyészi munka helyzete és fejlődésének főbb irányai. In: Ügyészség tört. 1996. 221-244. pp.
- Lajtár István: A büntetés-végrehajtási jogalkalmazás értelmezéséről. In: Börtönügyi Szemle. 18. évf. (1999.) 1. sz. 27-41. pp.
- Lajtár István: A büntetés-végrehajtási jogharmonizáció és a végrehajtás külső kontrollja. In: Ügyészek Lapja. 1. évf. (1997.) 5. sz.63-73. pp.
- Lajtár István: A fiatalkorúak igazságszolgáltatásának, büntetés-végrehajtásának egyes időszerű kérdései a jogszabályi változások és a jogalkalmazási tapasztalatok tükrében. In: Börtönügyi Szemle. 24. évf.(2005.) 4. sz.15-24. pp.
- Lajtár István: Gondolatok a büntetés-végrehajtási bírói eljárásról. In: Ügyészek Lapja. (1993.) 1. sz. 14-17. pp.
- Lajtár István: Külső kontroll, Büntetés-végrehajtás a jogharmonizáció tükrében. In: Börtönügyi Szemle. 16. évf. (1997.) 3. sz.81-90. pp.
- Lajtár István: Reflexió Fecz József: A közérdekű munka büntetés végrehajtásának gyakorlati problémái címmel megjelent írására. [MJ 8/2001.] In: Magyar Jog. 49. évf. (2002.) 1. sz. 35-37. pp.
- Lajtár István: Ügyészi funkciók a büntetés-végrehajtásban, a törvényességi felügyelet kezdetektől napjainkig. In: Studia in honorem Árpád Erdei 2009. 77-86. pp.
- Lajtár István: Ügyészi kontroll és jogvédelem a büntetés-végrehajtásban. In: Ügyészek Lapja. 17. évf. (2010.) 6. sz. 45-50. pp.
- Láng Károly: Depresszió és öngyilkosság a büntetés-végrehajtásban. In: Belügyi Szemle. 52. évf. (2004.) 6. sz.137-146. pp.
- Leidinger Árpád: Munkavédelmi módszertani útmutató, A munkavédelem helyzete a büntetés-végrehajtásnál, [Közzéteszi a] Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet. Bp.: Kalopress Kft. ny., 2009. 62. p. Bibliogr. 59. p.
- Lőrincz József: A büntetés-végrehajtás civil kontrollja. In: Belügyi Szemle. 50. évf. (2002.) 2-3. sz.167-184. pp.
- Lőrincz József: A büntetés-végrehajtás civil kontrollja. Kiad. a Rendőrtiszti Főiskola. Bp.: Rendőrtiszti Főisk. ny., [soksz.] 1999. 18 p. (Rendvédelmi füzetek 2/99.) Bibliogr. 17-18. pp.
- Lőrincz József: A büntetés-végrehajtás és a társadalom kapcsolata Németországban. In: Börtönügyi Szemle. 15. évf. (1996) 1. sz.101-108. pp.
- Lőrincz József: A büntetés-végrehajtás tudománya és szerepe a hazai felsőoktatásban, Börtönügyi Szemle. 20. évf. (2001.) 3. sz. 5-12. pp.
- Lőrincz József: A büntetés-végrehajtás tudománya és szerepe a hazai felsőoktatásban. In: Szerb és magyar büntetőjog. 2004. 85-91. pp.
- Lőrincz József: A büntetés-végrehajtási szervezet vezetői elitjének szelekciója a kései Kádár-korszakban, 1970-1989. In: Jogtörténeti Szemle. (2005.) 3. sz.15-31. pp.
- Lőrincz József: A büntetés-végrehajtási szervezet vezetői elitjének szelekciója a kései Kádár-korszakban, 1970-1989. In: Nomenklátúra. 2005. 299-332. pp.
- Lőrincz József: A büntetés-végrehajtással kapcsolatos társadalmi elvárások. In: Főiskolai Figyelő.(1996). 2. sz. 27-35. pp.

- Lőrincz József: A fiatalkorúak büntetés-végrehajtása a XX. század első felében. In: Börtönügyi Szemle. 21. évf. (2002.) 2 sz. 57-66. pp.
- Lőrincz József: A hazai büntetés-végrehajtási fejlődés vázlata a kiegyezéstől napjainkig. In: Rendvédelem. 2005. 57-68. pp. Juhász Zsuzsanna: A hazai büntetés-végrehajtási jog és az Európai Börtön szabályok ajánlásai. Szeged: Officina Press Kft., 2002. 36. p. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta juridica et politica. Tomus 62. Fasc. 9.) Bibliogr. 35-36. pp. és szöveg között. Angol kiv.
- Lőrincz József: A magyar büntetés-végrehajtás ellentmondásos fejlődése a II. világháború után. In: Börtönügyi Szemle. 24. évf. (2005.) 4. sz. 11-14. pp.
- Lőrincz József: A magyar büntetés-végrehajtás története a kiegyezéstől a II. világháborúig. In: Polgári rendvédelem. 2004. 193-202. pp.
- Lőrincz József: A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának hatásrendszere. In: Bűnözés. 1996. 350-389. pp.
- Lőrincz József: Börtönügy Magyarországon, Szerk. Farkas Tibor, Kiad. a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság. [Bp.]: Duna-Mix ny., 1997. 261, [4] p. Bibliogr. a jegyzetekben, Német és angol kiv.
- Lőrincz József: Büntetéspolitika és büntetés-végrehajtás 1970 és 2002 között. In: Jogelméleti Szemle. 4. évf. (2003.) 1. sz. [18] lev.
- Lőrincz József: Büntetőpolitika és a büntetés-végrehajtás konzekvenciái az ezredfordulón. In: Györgyi Kálmán-jubileum. 2004. 389-412. pp.
- Lőrincz József: Nemzetközi tendenciák a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában, Kiad. az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság., Bp.: ny. n., [soksz.] 1992. 143. p. (Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1/92.) Bibliogr. a jegyzetekben
- A Magyar Büntetés-végrehajtás Millenniumi Konferenciája: Budapest, 2000. okt. 17-20. Az angol nyelvű anyagokat ford. Huszár Vince. Budapest: Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, 2001. 220. p.
- A magyar polgári rendvédelem a XIX-XX. században: a magyar büntetés-végrehajtás, csendőrség, határőrség, koronaőrség, rendőrség, vám- és pénzügyőrség. Szerk. Boda József. Budapest: Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány, 2004. [6], 215, [2] p.
- Mezey Barna: A büntetés forradalma és a börtönépítészet. A büntetés-végrehajtás architektúrális feltételeinek megváltozása a 18-19. században. In: Jogtörténeti tanulmányok 7. köt. 2001. 293-309. pp.
- Mezey Barna: A középkori tömlöctől a modern büntetés-végrehajtási intézetekig. In: Börtönügy. 1998. 9-39. pp.
- Mezey Barna: A magyar börtönügy „hosszú” 19. százada. A modern büntetés-végrehajtás feltételeinek megteremtése Magyarországon. In: Börtönügyi Szemle. 24. évf.(2005.) 4. sz. 1-10. pp.
- Mezey Barna: A magyar büntetés-végrehajtás történetének modernizációs csomópontjai, In: Börtönügyi Szemle. 18. évf. (2000.) 4 sz. 70-78. pp.
- Mezey Barna: Az amsterdami Rasphuis. A polgári szellemű büntetés-végrehajtás kialakulásának első lépései a 16. században. In: Jogtörténeti Szemle. (2003.) 1 sz. 11-18. pp.
- Mezey Barna: Büntetés-végrehajtás a feudalizmusban. In: Jogtörténeti előadások 2. köt. 1990. 128-156. pp.
- Mezey Barna: Büntetés-végrehajtás a két világháború közötti Magyarországon, Börtönügyi Szemle. 14. évf. (1995.) 3. sz. 95-102. pp.
- Mezey Barna: Millenniumi visszatekintés: a magyar büntetés-végrehajtás történetének modernizációs csomópontjai. In: Magyar büntetés-végrehajtás. 2001. 19-29. pp.

- Mezey Barna: Rendészet és büntetés-végrehajtás határán. In: Lőrincz Lajos – jubileum 2006. 268-277. pp.
- Miskoff Mihály: Etikus viselkedés, Gondolatok a büntetés-végrehajtás magatartási kódexéről. In: Börtönügyi Szemle. 17. évf. (1998.) 2. sz.46-48. pp.
- Módos Tamás: A személyi állomány beállítódása a büntetés-végrehajtás rehabilitációs, nevelési feladataival kapcsolatban. In: Börtönügyi Szemle. 19. évf.(2003.) 3. sz. 55-72. pp.
- Módos Tamás: Büntetés-végrehajtási nevelés. A Rendőrtiszti Főiskola jegyzete. Bp.: Rejtjel K., 1998. 144. p. Bibliogr. 136-142. pp.
- Mohácsi Barbara: A büntető törvénykezés és a büntetés-végrehajtás Debrecenben a 18-20. században. In: Inter cuncta... 2005. 68-87. pp.
- Nuala Mole: Asylum and the European Convention on Human Rights. 4th ed. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2007. 149. p.
- Munkáltatás, képzés, szakképzés a büntetés-végrehajtás alatt és az utógondozás során – Az alternatív büntetési formák és a pártfogó felügyelet. [A Magyar Kriminológiai Társaság tudományos ülésén elhangzott előadások, hozzászólások, 1991. okt. 25., dec. 5.] Szerk. Gönczöl Katalin. Bp.: Bv Kei ny., [soksz.] 1992. 114. p. (Kriminológiai közlemények 46.) Bibliogr. A jegyzetekben.
- Nádasai Béla: A magyar büntetés-végrehajtás terrorcselekményi fenyegetettsége. In: Börtönügyi Szemle. 23. évf. (2004.) 2. sz.73-86. pp.
- Nagy Emese: A büntetés-végrehajtás helyzete Magyarországon, Jegyzőkönyv az Országos Kriminológiai Intézet 2004. ápr. 22-én megtartott kerekasztal-beszélgetéséről. In: Ügyészek Lapja. 3/2004: 23-44. pp.
- Nagy Ferenc: A börtönpasztoráció és a büntetés-végrehajtási jog egyes kérdései. In: Börtönügyi Szemle. 18. évf. (1999.) 2. sz. 9-15. pp.
- Nagy Ferenc: A büntetés végrehajtásának – részbeni – felfüggesztéséről. In: Büntetőjogi Kodifikáció. 3. évf. (2003.) 3. sz. 25-32. pp.
- Nagy Ferenc: A büntetés-végrehajtás törvényességének külső kontrollja. In: Német-magyar büntetőjogi kollokvium 2. 1994. 243-252. pp.
- Nagy Ferenc: A büntetés-végrehajtási jog fejlődése, módosulásai. In: Börtönügyi Szemle. 19. évf. (2000.) 3. sz. 24-32. pp.
- Nagy Ferenc: A nyugatnémet büntetés-végrehajtás szervezeti rendszere. In: Belügyi Szemle. (1989.) 8. sz. 112-118. pp.
- Nagy Ferenc: Büntetés-végrehajtás Magyarországon. Szeged: Officina ny., 1998. 23. p. (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta juridica et politica, Tomus 54. Fasc. 13.) Bibliogr. 21. p. Német kiv.
- Nagy Ferenc: Célok és alapelvek a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása körében. In: Földvári-émlékkönyv. 1996. 127-139. pp.
- Nagy Ferenc: Célok és alapelvek a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása körében. In: Magyar Jog. 43. évf. (1996.) 4. sz. 200-204. pp.
- Nagy Ferenc: Európai kihívások, magyar válaszok a büntetőjog és a büntetés-végrehajtás területén. In: Börtönügyi Szemle. 22. évf. (2003.) 1. sz. 13-26. pp.
- G. Noll. ed. Proof, Evidentiary Assessment and Credibility in Asylum procedures, Martinus Nijhoff, Leiden: 2005.
- Novák Zoltán: A fogvatartottak oktatása, szakképzése a büntetés-végrehajtási intézetekben. In: Börtönügyi Szemle. 23. évf. (2004.) 4. sz. 47-58. pp.
- Nyerges Kálmán: Fiatalkorúak pártfogó felügyelete a gyermekvédelemben, a közigazgatásban és a büntetés-végrehajtásban. In: Magyar Közigazgatás. 53. évf. (2003.) 12. sz. 752-761. pp.

- Nyitrai Péter, M.: A kiadatási jog nemzetközi forrásainak szerepe a terhelt jogvédelmének nézőpontjából. In: Publ. Univ. Miskolc. Sect. jur. et pol. Tomus 19. 2001. 197-213. pp.
- Nyitrai Péter, M.: A kiadatási jog sajátosságai a nemzetközi büntetőbíróságokkal folytatott együttműködés rendszerében. In: Wiener A. Imre-jubileum. 2005. 405-415. pp.
- Nyitrai Péter, M.: A kiadatás intézményének újragondolása Európában - az európai elfogatóparancs eszméje és alkalmazásának főbb dilemmái. In: Magyar Jog. 50.évf. (2003.) 7. sz. 401-410. pp
- Pajcsicsné Csóré Erika: Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának szerepe a büntetés-végrehajtás hatékonyságának biztosításában. In: Börtönügyi Szemle. 30. évf. (2010.) 4. sz. 1-22. pp.
- Pallo József: Gondolatok az atipikus büntetés-végrehajtási feladatokról. In: Börtönügyi Szemle. 22. évf. (2003.) 4. sz. 67-72. pp.
- A „Pártfogó Felügyelői Szolgálat időszerű kérdései” címmel 2003. november 14-én Pécsen megrendezett kerekasztal-konferencia tanulmánykötete. Szerk. Korinek László, Kóhalmi László. Pécs: PTE ÁJK Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, 2004. 95. p. (Acta criminalia, 1.)
- Péntek László: Vázlat a büntetés-végrehajtási jog témakörének a bírósági fogalmazóképzés keretében történő megbeszéléséhez. [Közzéteszi az] Igazságügyi Minisztérium Oktatási és továbbképzési főosztálya. Lezárva: 1996. nov. 25. [Bp.] ny. n. 1996. 129. p.
- Pesti Ferenc: Minőségfejlesztés a magyar büntetés-végrehajtásban. In: Börtönügyi Szemle. 25. évf. (2006.) 4. sz. 57-66. pp.
- Pongrácz Zsolt: A helyreállító igazságszolgáltatás lehetősége a büntetés-végrehajtásban. In: Bírak Lapja. 21. évf. (2011.) 1-2sz. 154-161. pp.
- Poór János: A javító-nevelő munka büntetés végrehajtásának néhány problémája. In: Jogtudományi Közlöny. 45. évf. (1990). 3. sz. 181-182. pp.
- Rendőrség és rendészet. - A nemzeti bűnmegelőzési stratégia. - Devianciák, gyermekvédelem, bűnmegelőzés. - Az áldozat büntető-eljárásjogi helyzete, de lege ferenda. - A büntetés-végrehajtási törvényről. - Az igazságügyi szakértőkről szóló törvényről. - Király Tibor születésnapjára. - A családon belüli erőszak kérdései. Szerk. Sárík Eszter, Marosi Krisztina. [Közzéteszi a] Magyar Kriminológiai Társaság. Bp.: ny. n., 2004. 182. p. (Kriminológiai közlemények 61.) Bibliogr. egyes tanulmányok végén.
- Ruzsonyi Péter: A büntetés-végrehajtási dolgozók felsőfokú képzése, 1. r. In: Börtönügyi Szemle. 25. évf. (2006.) 4. sz. 67-76. pp.
- Ruzsonyi Péter: A büntetés-végrehajtási dolgozók felsőfokú képzése, 2. r. A tipikus európai büntetés-végrehajtási kezelési típusok és a felsőfokú szakemberképzés. In: Börtönügyi Szemle. 16. évf. (2007.) 1. sz. 83-94. pp.
- Ruzsonyi Péter: A büntetés-végrehajtási korrekciós nevelés fejlődési trendje. In: Börtönügyi Szemle. 18. évf. (1999) 4. sz. 24-45. pp.
- Ruzsonyi Péter: Börtön és média, A közvélemény szerepe a büntetés-végrehajtási munkában. In: Börtönügyi Szemle. 16. évf. (1997.) 1. sz. 18-27. pp.
- Ruzsonyi Péter: Kriminálpedagógiai útkeresés a fiatalok fogvatartottak szabadságvesztés-büntetésének végrehajtásában. In: Börtönügyi Szemle. 27. évf. (2008.) 4. sz. 14-32. pp.
- Schneiderné Makk Judit: Büntetés-végrehajtás bv. bírói szemmel - különös figyelemmel az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazására. In: Kriminológiai közlem. Különkiad. 1998. 211-225. pp.
- Sobor Dávid: A francia büntetés-végrehajtás reformja. In: Börtönügyi Szemle. 22. évf. (2003.) 1. sz. 123-127. pp.

- Soós Géza: Az informatika szerepe a büntetés-végrehajtási szervezet fejlesztésében. In: Börtönügyi Szemle. 25. évf. (2006.) 1 sz. 53-64. pp.
- Szabó András: Szankciórendszer - büntetés kiszabás - büntetés-végrehajtás. Korreferens: Csóti András, Katona Sándor, Konkoly Csaba. In: Jogászgűlés. 1996. 61-88. pp.
- Szabó Máté: A büntetés-végrehajtás ellenőrzésének projektje, Az országgyűlési biztos szerepe a büntetés- végrehajtási intézetek törvényességének és hatékonyságának biztosítására. In: Ügyvédek Lapja. 49. évf. (2010.) 6. sz. 15-20. pp.
- Szalayné Sándor Erzsébet: A nemzeti jogrendszerek illeszthetősége - az Európai Unió börtönügyi politikája. In: Magyar büntetés-végrehajtás. 2001. 41-54. pp.
- Székedi Gábor: A hazai büntetés-végrehajtás az európai börtön szabályok tükrében. In: Börtönügyi Szemle. 24. évf. (2005) 1. sz. 55-60. pp.
- Sztodola Tibor: A büntetés-végrehajtási objektumok őrzése és védelme. Bp.: Kiad. a Rendőrtiszti Főiskola, Rendőrtiszti Főisk. ny., 2001. 27.p.(Rendvédelmi füzetek 12/2001.) Bibliogr. 27. p.
- Szűcs András: A büntetés-végrehajtási bíró helye és szerepe a büntetés-végrehajtást övező jogállami biztosítékok között. In: Bűnügyi Szemle. 1. évf. (2008.) 1. sz. 36-41. pp.
- Szűcs András: A büntetés-végrehajtási bíró jogintézményéről de lege ferenda. In: Magyar Jog. 56. évf.(2009.) 6. sz. 327-331. pp.
- Szűcs András: A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatásáról. In: Jogtudományi Közlöny. 66. évf. (2011.) 3. sz. 192-198. pp.
- Szűcs András: A végrehajtási fokozat megváltoztatásának elméleti és gyakorlati kérdései. In: Börtönügyi Szemle. 28. évf. (2009.) 4. sz. 1-18. pp.
- Szűcs András: Aktuális jogértelmezési problémák és megoldásaik a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban. In: Iustum - Aequum – Salutare. (2006.) 3-4. sz. 145-150. pp.
- Szűcs András: Az előzetesen letartóztatottak jogainak és kötelezettségeinek érvényesülése az új Be. és a hatályos büntetés-végrehajtási jogszabályok tükrében. In: Börtönügyi Szemle. 24. évf. (2005.) 3. sz. 37-44. pp.
- Szűcs András: Jogalkalmazási problémák a büntetés-végrehajtási bíró közérdekű munkáival kapcsolatos eljárásaiban. In: Ügyészek Lapja. 17. évf. (2010.) 3-4. sz. 17-24. pp.
- Szűcs András: Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában. In: Rendészeti Szemle. 58. évf. (2010.) 1. sz. 57-74. pp.
- Tansegédlet a büntetőjogi záróvizsgához, A tételek rövid vázlatja és a vonatkozó jogszabályok. Szerk. Lajtár István. [Közrem.] Deres Petronella, Szécsi Gábor, [Közzéteszi a] Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék. Lezárva: 2011. márc. 18. [Bp.]: Patrocinium Kft., 2011. 310. p.
- Tari Ferenc: A büntetés-végrehajtás és a politika kapcsolata. In: Főiskolai Figyelő Plusz. (1995) 3. sz. 273-277. pp.
- Tari Ferenc: A büntetés-végrehajtás munkája 1998-ban. In: Börtönügyi Szemle. 18. évf. (1999) 1. sz. 56-75. pp.
- Tari Ferenc: A humánus büntetés-végrehajtás peremfeltételei. In: Börtönügyi Szemle. 16. évf. (1997.) 4. sz. 25-30. pp.
- Tari Ferenc: A női fogvatartottak helyzete a magyar büntetés-végrehajtási intézményrendszerben. In: Büntetés-végrehajtás. (1997.) 62-77. pp.
- Tari Ferenc: A roma kisebbség a magyar büntetés-végrehajtásban. In: Börtönügyi Szemle 14. évf. (1995.) 4. sz. 59-64. pp.
- Tari Ferenc: A szervezett bűnözés és a büntetés-végrehajtás. In: Büntetés-végrehajtás. 16. (1997.) 94-101. pp.

- Tari Ferenc: Büntetés-végrehajtás. [19]95. In: Börtönügyi Szemle. 15. évf. (1996.) 1. sz. 126-138. pp.
- Tari Ferenc: Büntetés-végrehajtás. [19]96. In: Börtönügyi Szemle. 16. évf. (1997.) 1. sz. 138-157. pp.
- Tari Ferenc: Előkészületek a büntetés-végrehajtásról szóló törvény megalkotására. Korreferens: Huszár László, Vókó György. In: Jogász vándorgyűlés. 21. 2005. 237-269. pp.
- Than Alexandra: A svéd szabadságvesztés büntetés-végrehajtási alternatíva: elektronikus intenzív felügyelet. In: Debreczeni Jogi Műhely. 2007. 3. sz. [9. Lev.]
- Tóth Erika: A közérdekű munka büntetés végrehajtásának gyakorlati tapasztalatai. In: Kriminológiai közlemények. 56. sz. 1998. 65-77. pp.
- Tüske János: A fiatalkorúak büntetés-végrehajtása Magyarországon és a Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében. In: Börtönügyi Szemle. 21. évf. (2002.) 2. sz. 53-56. pp.
- Tüske János: Az EVSZ [enyhébb végrehajtási szabályok] alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai a Bács-Kiskun megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben. In: Börtönügyi Szemle. 23. évf. (2004.) 2. sz. 65-72. pp.
- UNHCR Manual on Refugee Protection and the European Convention. In: Human Rights. Genf: UNHCR, 2003. (felújított változat 2006. augusztus)
- Vabrik László: A javító- és a büntetés-végrehajtási intézetekből elbocsátott fiatalkorúak társadalmi beilleszkedése. Belügyi Szemle. (1989.) 10. szám. 28-35. pp.
- Vavró István: A bűnözés és a büntetés-végrehajtás helyzete. In: Statisztikai Szemle. 78. évf. (2000.) 1. sz. 21-32. pp.
- Végh Marianna: A büntetés-végrehajtási bíró hatáskörének változásáról és eljárásának ellentmondásairól. In: Börtönügyi Szemle. 21. évf. (2002.) 1. sz. 47-62. pp.
- Vékony Andor: Gondolatok a hazai büntetés-végrehajtás tevékenységéről az uniós normák és gyakorlati megoldások tükrében. In: Börtönügyi Szemle. 26. évf. (2006.) 3. sz. 59-70. pp.
- Veszélyes elítéltek fogvatartása és kezelése, Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 1982. szept. 24-én elfogadott R (82) 17. számú ajánlás és annak értelmező memoranduma. [Szöveg.] Kiad. az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Bp.: Bv Kei ny., [soksz.] 1993. [2], 51. p. (Büntetésvégrehajtási szakkönyvtár 3/93)
- Vincent Berger: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata. Budapest: HVG-ORAC, 1999.
- Vogel Attila: A drogprevenció részleg működése a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében. In: Börtönügyi Szemle. 24. évf. (2005.) 2. sz. 41-44. pp.
- Vókó György, Jójárt Borbála Gyöngyike: A belga börtönök népességének alakulása és ennek társadalmi-gazdasági okai 1830-tól napjainkig. In: Börtönügyi Szemle. 24. évf. (2005.) 4. sz. 81-92. pp.
- Vókó György: A büntetések végrehajtásának átadása-átvétele Európában. In: Losonczy István-émlékkönyv. (2005.) 337-346. pp.
- Vókó György: A büntetés-vagy szankció végrehajtásának és ügyészi törvényességi felügyeletének szerepe a büntető igazságszolgáltatás rendszerében, a megelőzésben. In: Kriminológiai közlemények. Különkiad. 1995. 146-150. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtás hatékonyságát meghatározó tényezőkről. Jogtudományi Közlöny. [48. évf.] (1993.) 7. sz. 273-279. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtás helye a büntető igazságszolgáltatás rendszerében. In: Magyar Jog. 41. évf. (1994.) 12. sz. 711-715. pp.

- Vókó György: A büntetés-végrehajtás időszerű kérdései. In: Jura. (2001.) 1. sz. 94-102. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtás időszerű kérdései. In: Ügyészek Lapja. 5. évf. (2001.) 2. sz. 19-34. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtás szerepe a szervezett bűnözés elleni küzdelemben. In: Kriminológiai közlemények. Különkiad. 2001. 39-49. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtási bíró eljárásáról. In: Minúciák. 2001. 42-57. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtási bíró szerepe [a] végrehajtás alakításában. In: Magyar Jog. 37. évf. (1990.) 10. sz. 844-847. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtási bíró szerepének kérdéseiről a végrehajtás alakításában, különös tekintettel az Alkotmánybíróság határozatára. In: Ügyészségi Értesítő. (1992.) 2-3. sz. 29-34. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtási jog továbbfejlesztésének, tudományos művelésének szükségességéről. In: Börtönügyi Szemle. 22. évf. (2003.) 4. sz. 91-96. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtási jogharmonizáció gyakorlata. In: Börtönügyi Szemle. 16. évf. (1997.) 4. sz. 12-24. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtással kapcsolatos állami feladatok privatizálásának problémái Magyarországon. Magyar Jog. 57. évf. (2010.) 10. sz. 577-588. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtással kapcsolatos ügyészi feladatok a világon. In: Ügyészek Lapja. (1995.) 4. sz. 72-77. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtást övező biztosítékok. In: Börtönügyi Szemle. 17. évf. (1998.) 3. sz. 8-30. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtást övező szükséges garancia és kontroll rendszerről. In: Ügyészek Lapja. (1994.) 5. sz. 48-50. pp.
- Vókó György: A jogállami büntetés-végrehajtásról. In: Bűnügyi Szemle. 1. évf. (2008.) 1. sz. 12-17. pp.
- Vókó György: A jogállami követelmények érvényesítésének elősegítése a büntetés-végrehajtási jog művelésével. In: Kriminológiai közlem. Különkiad. 1998. 129-191. pp.
- Vókó György: A magyar büntetés-végrehajtás jellemzői az új évszázad kezdetén. In: Földvári József-jubileum 2001. 173-186. pp.
- Vókó György: A magyar büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In: Börtönügyi Szemle. 21. évf. (2000.) 2. sz. 14-25. pp.
- Vókó György: A magyar büntetés-végrehajtási jog európai harmonizációs- és előbbre mutató eredményei az ezredfordulón. In: Bűn és bűnhődés. 2000. 205-214. pp.
- Vókó György: A magyar büntetés-végrehajtásról és reformjának szükségességéről. In: Jogtudományi Közlöny. 50. évf. (1995.) 7. sz. 336-349. pp.
- Vókó György: A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének fontossága, módszerei és eszközei. Ügyészségi Értesítő, 1990. évi 1. szám, 9. o.
- Vókó György: A rendőrség büntetés-végrehajtási feladatairól. In: Belügyi Szemle. (1989.) 11. sz. 66-72. pp.
- Vókó György: Az ügyészség és a büntetés-végrehajtás. In: Ügyészség tört. 1996. 195-219. pp.
- Vókó György: Büntetési rendszerünk reformja végrehajtási szempontból. In: Büntetőjog és humán. 2007. 87-97. pp.
- Vókó György: Büntetés-végrehajtási jog. 2., átdolg. és jav. kiad. Lezárva: 2005. nov. 1. Bp. – Pécs: Dialóg Campus K., 2005. 278. [2] p. (Dialóg Campus szakkönyvek)(Jogi szakvizsga segédkönyvek)
- Vókó György: Büntetés-végrehajtási jog, 3. kiad. Bp. – Pécs: Dialóg Campus K., 2008. 302., [2] pp.

- Vókó György: Büntetés-végrehajtási jog, 4. kiad. Lezárva: 2008. ápr. 1. Bp. – Pécs: Dialóg Campus K., 2010. 302. [2] p.
- Vókó György: Büntetés-végrehajtási jog, Bp. – Pécs: Dialóg Campus K., 2002. 254, [2] p. (Dialóg Campus szakkönyvek) (Jogi szakvizsga segédkönyvek)
- Vókó György: Büntetés-végrehajtási jog. Egyetemi jegyzet. [Közzéteszi a] Janus Pannonius Tudományegyetem, Állam- és jogtudományi kar. Pécs: Kódex Gmk. ny., 1996. [2], V, 166 p. Bibliogr. 159-166. pp.
- Vókó György: Harmonizáció. Helyzetkép a büntetés-végrehajtási jogalkalmazásról. In: Börtönügyi Szemle. 15. évf. (1996.) 4. sz.: 61-86. pp.
- Vókó György: Jogi és igazgatási tényezők hatása a büntetések végrehajtására. In: Jogtudományi Közlöny. 49. évf. (1994.) 1. sz.: 18-28. pp.
- Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. 3., jav. kiad. Bp. – Pécs: Dialóg Campus K., 2001. 457. p. (Dialóg)
- Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog, 4., jav. kiad. Bp. - Pécs, Dialóg Campus K. [2004.] 471. p. (Dialóg Campus tankönyvek) (Institutiones juris) Bibliogr. 451-471. pp. és fejezetenként
- Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog, Bp. – Pécs: Dialóg Campus K., 1999. 453, [2]. p.(Dialóg Campus tankönyvek.) (Institutiones juris.) Bibliogr. 433-453. pp. és fejezetenként
- Vókó György: Patológias életstílusú kábítószerbeteg bűnelkövetők és a büntetés-végrehajtás. In: Ügyészségi Értesítő. (1993.) 1sz. 19-23. pp.
- Vókó György: Rendőri feladatok a büntetés-végrehajtási jogból. In: Belügyi Szemle. 2-(2002.) 3. sz.52-67. pp.
- Vókó György: Szabadságvesztéssel nem járó büntetések végrehajtásáról. In: Magyar Jog. II (1998.) 660-669.pp.
- D, Weissbrodt, I, HortreiteThe Principle of Non-refoulement: Article 3 of the Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment in Comparison with the Non-refoulement Provisions of Other International Human Rights Treaties, 5 Buffalo Humán Rights Law Review 1/1999.

6.2. Internetes szócikkek

- helsinki.hu/Menekultek_es_kulfoldiek/Projektek/htmls/397
- tb.ohchr.org
- www.balkans.eu.org/article2784.html
- www.bmbah.hu/statisztikak.php
- www.cordelia.hu
- www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/HUDOC/HUDOC+database/
- www.ecoi.net/file_jpload/1226_1292833154_4d0b55c92.pdf
- http://www.euro-justice.com/member_states/
- www.europatanacs.hu
- www.honvedelem.hu/hirek/kiadvanyok/magyar_honved/az_alban_hegyek_osi_torveny_e
- www.lb.hu
- www.imir-bg.org/index.php?do=conferences&submenu=conferencespast&agenda=true&id=11
- www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasylumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary
- www.inn.gov.hu

- www.irb-cisr.gc.ca:8080/RIR_RDI/index_e.aspx
- www.oecd.org/document/10/0,3746,fr_2649_37415_48355658_1_1_1_37415,00.html
- www.police.hu/schengen/sch_tort.html?pagenum=4
- www.refugeelawreader.org
- www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2010/af/154330.htm
- www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasy/umpolicyogns/albania-ogn?view=Binary
- www.unhcr.org/cgi-bin/teXis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=RSDLEGAL&id=3f5857d24
- www.unhcr.org/cgi-bin/teXis/vtx/refworld/rwmain
- www.unhcr.org/cqi-bin/teXis/vtx/publ/opendoc.pdf?tbl=PUBL&id=3f28d5cd4
- www.unhcr.org/cqi-bin/teXis/vtx/publ/opendoc.Ddf?tbl=PUBL&id=3d58de2da
- www.unhcr.org/cqi-bin/teXis/vtx/publ/opendoc.pdf?tbl=PUBL&id=3f7d48514
- www-refworld.org
- http://www.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Oktatok/Herke_Csongor/herke_publikaciok_hu.pdf
- <http://www.csm.org.pt/csm/organizjudiciaria>
- <http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica>
- <http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica/livro-iv-leis-criminais/legislacao-prisional/organica-dos-tribunais>